www.abulhasanalinadwi.org

Çağ Yayınları
Kaynak Eserler : 1

HER HAKKI ÇAĞ YAYINLARINA AİTTİR

Dizgi-Baskı: Özdem Kardeşler Basımevi
Kapak: Aydın Ustaoğlu
İstanbul : 1978

www.abulhasanalinadwi.org

ALİ EL - HASENÎ
EN - NEDVÎ

MÜSLÜMANLARIN GERİLEMESİYLE DÜNYA NELER KAYBETTİ

Tercüme :
MEHMET SÜSLÜ

çağ
YAYINLARI

Klodfarer Cad. 16/3 Divanyolu - İstanbul
Tel : 28 65 86 - 28 01 25

www.abulhasanalinadwi.org

Tercüme EMİN SARAÇ tarafından kontrol edilmiştir.

www.abulhasanalinadwi.org

ESERİN ORİJİNAL ADI «MAZA HASİREL ÂLEMÜ Bİ-İNHİTATİL MÜSLİMİN» DİR. 1967 YILINDA BEYRUT'TA YAYINLANAN DÜZELTİLMİŞ İLÂVELER YAPILMIŞ ARAPÇA YEDİNCİ BASKISINDAN DİLİMİZE KAZANDIRILMIŞTIR.

www.abulhasanalinadwi.org

ALEMLERİN RABBI OLAN ALLAH'A HAMD, RESULÜNE SALÂT, ÂLİNE VE ESHABINA SELÂM OLSUN.

www.abulhasanalinadwi.org

BİRKAÇ SÖZ

Çağımıza atom çağı, füze çağı ve modern çağ demek yerine bunalımlar çağı demek daha yerinde olur. Çağımız insanı, cemiyetin bütün kesimlerini bir ahtapot gibi saran korkunç bir buhranın kıskacında kıvranmaktadır. Huzur, mutluluk, saadet gibi terimler modern insanın lügatinden âdeta silinmiş gibidir. Üretimi hızlandıran dev yapılı makinalar, her an insan neslini tedirgin eden korkunç silahlar, gökleri delercesine uzanan devâsâ binalar, ışık hızıyla yarışan uçaklar, tek kelimeyle modern teknolojinin ortaya koyduğu imkânlar, artık insanoğluna mutluluk vermiyor. Maddenin kuduran, kudurdukça azgınlaşan amansız dalgaları altında ezilen insanoğlunun ruhu, büyük bir tehlike ile yüz yüzedir. Ya dar madde kalıplarını yırtıp var olduğunu ispatlayacak veya bir mengeneden farksız kabuğunun ağırlığı altında yok olup gidecektir. Bütün mesele olmak veya olmamak noktası üze-

www.abulhasanalinadwi.org

rinde düğümlenmektedir. Bir başka deyişle bu, insanoğlunun madde ile hesaplaşmasıdır. Fertte başlayan madde-ruh çekişmesi, adım adım cemiyete doğru ilerlemektedir. Cemiyetin de insan bünyesi gibi bir bünyeye sahip olduğu sosyologlarca ifade edilen bir gerçektir. İnsanlığın her geçen gün biraz daha uçuruma yaklaştığını gören çağdaş sosyologlar, psikologlar, sosyal psikologlar gecelerini gündüzlerine katarak insanlığı kurtarmanın yollarını aramaktadırlar. İnsanlığa bir mutluluk reçetesi yazmanın gayreti içerisindeler. Gerçekleri yakından görebilenler, psikolojik ve sosyal realitelere eğilebilenler, tek kelimeyle insanlığın ruhundaki çöküntüyü duyabilenler, feryat ediyorlar. Gazetelerde, dergilerde, radyo ve televizyonda, kitaplarda ve çeşitli yayın organlarında bu gerçeği açıkça dile getiriyorlar. Bütün otoriteler bir noktada birleşiyorlar: «Çağımız insanı korkunç bir buhranın sancıları içinde kıvranmaktadır.»

Konulan teşhis doğrudur. Fakat önemli olan çözüm yoludur, tedavidir. Her şeyden önce problemin temeline inmek gerekir. İnsan nedir, nasıl bir varlıktır, insan organizması nasıl çalışır, insanla hayvan arasında fizyolojik ayrılıkların dışında bir farklılık var mıdır, gibi temel sorulara cevap bulmak gerekir. Bu sorulara köklü, doyurucu cevaplar verilmedikçe, yapılan çalışmalar düğüme yeni bir düğüm atmaktan, daha doğrusu, problemi içinden çıkılmaz hale getirmekten başka bir işe yaramayacaktır.

İnsan denen organizma, diğer organizmalar içinde karmaşık, girift ve kompleks bir varlık olarak göze çarpar. İnsanoğlu, kabaca psikolojik ve fizyolojik olarak ayırabileceğimiz iki bünye-

www.abulhasanalinadwi.org

den oluşmaktadır. Ruh-beden de diyebiliriz. O halde insanın mutlu ve mes'ut olması, bu iki bünyenin dengeli bir şekilde ele alınmasına bağlıdır. İnsanın yapısına saygı göstermeyen veya sadece bir yönünü görebilen sistem ve doktrinler insana ıstıraptan başka bir şey veremezler. İşte çağımız insanının geçirmekte olduğu buhranların, sancıların, krizlerin temelinde bu çarpık teşhis ve anlayış yatmaktadır. Çağımızda insanoğlu, insan realitesini bir bütün halinde göremeyen veya görme gücünden yoksun olan kapitalizm, komünizm ve sosyalizm gibi kokuşmuş sistemlerin ağırlığı altında ezilmektedir. Çağımız insanı, kendine saygı duyan, insanlığına hürmet eden, yaratılış hikmetlerinin sırrına eren, realiteleri bir bütün olarak gören, cihanşümul bir nizama muhtaçtır. Bu nizam da İSLÂM'dır. XX. asır insanı, bu eşsiz nizamın özlemiyle yaşamaktadır.

Elinizde bulunan bu eser, bu gerçeği dile getirmektedir. Müslümanların gerilemesiyle, dünyanın neler kaybettiğini sergilemektedir. İslâmın sadece nüfus cüzdanlarına hapsedilmesi dünyaya nelere maloldu gibi can alıcı bir konuyu ele almaktadır.

Yazar, Türk okuyucusuna yabancı değildir. Eserleri bütün dünyada yankılar uyandıran güçlü bir araştırıcıdır. Çağımız insanının problemlerine koyduğu teşhisler, gösterdiği çözüm yolları ve ele aldığı konular realist bir gözle değerlendirilecek olursa, müellifin ne denli güçlü bir ilim adamı olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Urducu ve İngilizceye tercüme edilen ve Arapça birkaç baskı yapan bu eseri, yayınevi-

www.abulhasanalinadwi.org

miz, Arapça ilâveli yedinci baskısından tercüme ettirmiş, Türkçeye kazandırılmasında ve neşrinde gereken titizliği göstermiştir.

Dâvası uğruna başını veren İslâm mücahit ve mütefekkiri Prof. Seyyid Kutub'un «Yazarın fırçasından çıkan bu tablo, koskoca dünyayı avucumuzun içine sığacak kadar küçülten bir eserdir» şeklinde ifade ettiği, yine Prof. Dr. Yusuf Musa'nın «İslâmın şan ve şerefini yeniden hâkim kılmak için çalışan her müslümanın bu kitabı okuması gerekir» dediği bu eser hakkında, fazla söz söylemeyi gereksiz buluruz. Doğuda ve Batıda değerli araştırmaları, yazıları ve incelemeleriyle ün yapmış olan Ali el-Hasenî en-Nedvî'nin bundan başka «Dört Rükün», «Doğu-Batı Çatışması», «İkbal'den Pırıltılar», «Yeniden İslâma», «İslâmda Fikir ve Dâva Adamları» gibi ciddi araştırmaları vardır.

Eseri okuyucularımıza takdim ederken gelecek tenkidlerin yayınlarımıza güç katacağını ifade ederiz.

ÇAĞ Yayınları
1978

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

DÖRDÜNCÜ BASKININ ÖNSÖZÜ (*)

«Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti» adlı bu kitabın ilk baskısı 1950 yılında yapıldı. Yazarın beklediğinden ve umduğundan çok daha fazla ilgi gördü. Çünkü kitap, ele aldığı ilgi çekici konular ve bünyesinde topladığı maddi ve manevi değerlerle okuyucunun dikkatini çekiyordu. Bu arzunun ardında ne yazarın şahsiyeti, ne de şöhreti vardı. Arap dünyasında yazarın bu kitaptan önce yayınlanmış başka bir eseri de yoktu. Üstelik bu ülkelerde doğru dürüst yazarı tanıyan da yoktu. Bu kitaba gösterilen sıcak ilgi sadece eserin ağırlığından ve konularının cazibesinden ileri geliyordu. Bunda yazarın şahsiyet ve şöhretinin en küçük bir payı yoktu.

Kitaba gösterilen bu görülmemiş arzu ve ilgi Allahuteâlânın lütuf ve inayetinden başka bir şeyle izah edilemez. Sonra bu kitap, tam zamanında yayınlanmıştır. Bu yüzden kalblerde saklanan arzu ve yönelişlerle karşılaşmıştır. Çünkü bu kitap, Arap âlemindeki birçok aydınların ve

---

* Müellif, dördüncü baskıdan sonraki baskılar için önsöz yazmamıştır.

www.abulhasanalinadwi.org

fikir adamlarının zihinlerini kurcalayan problemlere cevap vererek onların görüşleri, düşünceleri ve araştırmalarıyla birleşmiştir.

İfade edemeden geçemeyeceğim bir başka nokta daha var. Bu kitap Arap âleminin büyük şehirlerinde ve ilim çevrelerinde rekor seviyede yayılma gösterdi. Halkın büyük çoğunluğu, ilmî araştırma ile meşgul olan bazı otoriteler bu eseri ele alıp incelediler. Eğitimciler ve profesörler talebelerine bu eseri okumalarını tavsiye ettiler. Samimiyet ve ihlâsla yapılan amellerin izzet ve celâliyle tamamlanan Allahüteaâlâya hamd ve senalar olsun.

Bu kitabın ilk baskısı **Kahire**'de bulunan **«Te'lif, Tercüme ve Yayın Heyeti»** tarafından yapıldı. Şüphesiz ki, bu eserin lâyık olduğu şekilde, kusursuz basılıp yayınlanmasında, ilim ve edebiyat çevrelerine ulaştırılmasında, bu heyetin payı büyüktür. Aralarında dost ve arkadaşlarının da bulunduğu **Ezher Üniversitesinin «Neşir ve Te'lif Heyeti»** kitabın yeniden bastırılması için ısrar ve teşfikte bulundular. Durumu **«Te'lif, Tercüme ve Yayın Heyetine» bildirdim.** Heyet başkanı merhum **Prof. Ahmed Emin Bey**, memnuniyetle kabul buyurdular. Nihayet kitap, **Prof. Dr. Muhammed Yusuf Mûsa**, büyük İslâm mücahidi **Prof. Dr. Seyyid Kutub** ve dostum **Ahmed Şerbasî** nin eserin edeğerini bir kat daha artıran kıymetli mukaddimeleriyle 1951 yılında tekrar basıldı. Eserin ikinci baskısı yapıldığı zaman ben Ortadoğu seyahatine çıkmıştım. Bu yüzden düşündüğüm ve gerekli gördüğüm birtakım ilâveleri kitaba koyma imkânı bulamadım. Allahuteâlâ ese-

www.abulhasanalinadwi.org

rin üçüncü baskısını yapma fırsatını verdi. Bu arada elime yeni kaynaklar geçti. Bazı düşünce ve görüşlerimi değiştirmek zorunda kaldım. Yeni yeni ufuklar açıldı önümde. Hepsini kitaba koydum. Ne var ki, kitabın bu baskısı bazı sebepler yüzünden 1959 yılına kadar gecikti. Mevcudu kısa zamanda tükendi. İşte sizlere yeniden gözden geçilmiş ilâveli dördüncü baskısını sunuyorum.

Bu ve bundan sonraki baskıların ilk baskıda (1) olduğu gibi faydalı olmasını, bu kitabın islâm âleminin hararetle ihtiyaç duyduğu yeni bir imanın, yeni bir şuurun filizlenmesine vesile olmasını yüceler yücesi Allahuteâlâdan niyaz ederim. Çünkü O, her şeye kadirdir.

Ebul - Hasan Ali el-Hasenî en NEDVİ
Lucknow

(1) Bu kitabın İngilizce tercümesi «Islam and the World» adıyla Pakistan'ın Lahor şehrindeki Pencap Üniversitesi Matbaasında basılmıştır. Üçüncü baskısı da Hindistan'ın Lucknow şehrinde Urduca olarak yapılmıştır.

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

TAKDİM

Prof Dr. Muhammed Yusuf Mûsa

Kemâl sıfatlarıyla muttasıf, noksan sıfatlardan münezzeh, büyüklük ve yücelikte eşi ve benzeri bulunmayan Allahuteâlâ'nın risaletini, hidayet ve irşadına muhtaç kullarına iletmek için yer ile göklerin irtibat kurup birleşmesi büyük bir hadisedir. Aynı zamanda tayin edilmiş rotasını ancak çok nazik ihtiyaç anlarında, aziz ve alîm olan Allah'ın çizdiği hedefler çerçevesinde değiştiren tabiat kanunlarının bir harikasıdır.

Şu kâinatta olmuş ve olacak herşey, kendisini meydana getirip varlık âlemine koyan bir sebebe ve istenilen bir gayeye matuftur.

İslâmın ortaya çıkışı, dünyanın görmüş olduğu hadiselerin en büyüğüdür. Şu halde onun da varlığını gerektiren birtakım sebepleri, kendisi için hazırlanmış makamları ve beklenen gayeleri olması gerekir.

Biz burada çok kısa da olsa, islâmın ortaya çıkışını hazırlayan bu sebep ve şartlardan bahsedecek değiliz. Zira o zamanki dünyanın temiz bir cemiyetten ve sağlam bir dinden uzak olduğu hepimizce bilinen bir gerçektir. Sonra islâmın geliş gayesinden, peygamberinden ve islâmın göster-

www.abulhasanalinadwi.org

diği hedeflere ulaşmak için cihad eden ilk müslümanlardan da bahsedecek değiliz. Dünya uzun müddet islâmın şemsiyesi altında mes'ut bir hayat yaşamıştır. Bu herkesçe bilinen bir gerçektir. O bakımdan bu konulara temas etmek söylenenleri tekrarlamaktan başka bir şey değildir. İçinde bulunduğumuz asırda İslâmın ilk devirlerindeki davet metodunu takip eden günümüzün islâm davetçilerinden değerli dostum, büyük insan ebu'l-Hasan Ali el-Hasenî en-Nedvî'nin arzusu üzerine bu kitabın takdimi gibi beni hayli duygulandıran bu çeşit konulara temas etmeyi lüzumsuz sayıyorum.

Hemen belirtmek isterim ki, bu kitabın gerçekten takdime ihtiyacı yoktur. Eser, okuyucular tarafından büyük bir ilgi ve görülmemiş bir alâka ile karşılaşmıştır. Günümüzdeki islamî eserlerin hiç birine nasip olmayan coşkun bir sevgi ve takdir görmüştür. Her türlü takdir ve tebrikin üzerinde olan böyle bir esere bizzat yazarı tarafından gelen takdim teklifi, samimî bir müslüman ve imanlı bir islâm mücahidi olan müellifin tevazu ve faziletinin eseridir.

İtiraf edeyim ki, kitabın ilk baskısı çıktığı zaman, kısa zamanda okudum. Kitap çok hoşuma gitti. Gözlerimi bir türlü kitaptan ayıramıyordum. Okudukça okuyacağım geliyordu. Hattâ kitabı bitirdiğim zaman sonuna: «İslâmın şan ve şerefini tekrar hâkim kılmak için çalışan her müslümanın bu kitabı okuması gereklidir» diye yazdım. Bütün bunlar değerli yazarla tanışmamızdan önceydi. Kendisiyle tanışma şerefine nail olup çeşitli vesilelerle konuşma imkânı bulduktan sonra, kitaba

www.abulhasanalinadwi.org

niçin hayran kaldığımı anladım. Bütün bunlar bitmek tükenmek bilmeyen araştırma azmi, her zaman ve her yerde hakkı söyleme prensibinin meyvelerinden de öte, yazarın islâmı hakkıyla anlamasına, kendisini bu yola adamasına ve hak bildiği davetindeki ihlâsına bağlıdır.

Faziletli dostum Nedevî, müslüman devletlerin son zamanlarda Batı Dünyasının arkasından gidip ona kuyruk olmayı kabullenmesinden duyduğum bütün elem ve ıstıraplarımı, kaygı ve endişelerimi paylaşmaktadır. Üzülerek belirteyim ki, bugün islâm âlemi, Avrupa'ya göre rota değiştirme kompleksi içindedir. Avrupa ne tarafa yönelirse, o tarafa yönelme gayretindedir. Müslümanlar kendi bünyelerine ters düşen Avrupa'nın kıymet ve değerlerine sarılıyorlar. Peşinen onun hâkimiyet ve sultasına boyun eğiyorlar. Batının damga ve ruhunu taşıyan ölçüleri hiç tereddütsüz kabulleniyorlar. İşte bu hatalı davranış neticesinde Araplar ve bütün müslümanlar, dedelerinin ve şerefli atalarının hassasiyetle eğilip kalblerinde kıpta ile bakılacak eşsiz bir yer ayırdıkları yüce değerleri, benlikleri, dinleri ve ölçüleriyle olan bağları koparıp attılar. Bizim hiç vakit kaybetmeden derhal cerrahî müdahaleye başvurmamız gereken hastalığımız, işte budur. Dinimizin, tarihimizin, edebiyat sayfalarına geçen aklî ve ruhî mirasımızın ışığı altında başarılı bir çözüm yolu bulmamız gereken problemlerimizin ağırlık merkezi bu noktada toplanmaktadır. İşte yazar, «**Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti?**» adlı eserinde bu noktalara temas ediyor. Kalemini ve gücünü bu hedeflere yöneltiyor.

www.abulhasanalinadwi.org

Bugünkü islâm âleminin karşı karşıya bulunduğu mesele, ne gayri müslimler arasında islâmı yaymak, ne de yeni müslümanlar kazanmaktır. Bunların hiç biri islâm dünyası için problem değildir. Esas problem, müslümanların islâmdan uzaklaşmaları, yüzlerini Doğu'dan Batı'ya çevirmeleri Avrupa'nın bayraktarlığını yaptığı sözüm ona medeniyet kervanına katılmaları, Avrupa'nın üzerine oturduğu değerlere bağlanmaları ve onun izini takip etmeleridir. Bu yüzden bugün biz, sadece coğrafî mevkii, doğum yeri ve isim müslümanı olduk. Müslümanlığımız nüfus cüzdanımızın yaprakları arasında sıkıştı kaldı. İslâmın ruhundan büsbütün uzaklaştık. Hattâ bugünkü hayatımızı belgeleyen gelenek ve kanunlarımızı tanımayacak kadar yabancılaştık. Bu hususta bir gün Doğu ve Batı'nın müslüman ülkelerinin liderlerinden, devlet mekanizmasında bulunan idarecilerden, gerek Mısır'da ve gerekse dışarda dinî mevkilerde bulunmaları sebebiyle başkalarına güzel bir nümune olmaları gereken zevattan duyduğum ve gözlerimle gördüğüm çarpıcı misaller verecek değilim. Buna lüzum görmüyorum. Önce ve sonra her zaman hüküm Allah'ındır.

Allahuteâlâ İslâm Nizamıyla insanlara göndereceği talimatı tamamlayıp mühürlemiştir. Artık şirk, sapıklık ve bozgunculuk selinin nerede ise yutmak üzere olduğu yeryüzünün temizlemek için yer ile göklerin yeniden irtibat kurmasını, İslâm peygamberi Hz. Muhammed'den sonra yeni bir risaletle dünyayı karanlıktan aydınlığa çıkaracak yeni bir peygamberin gelmesini, huzur ve saadet pınarının özlemiyle yanıp tu-

www.abulhasanalinadwi.org

tuşan insanlığa yön verecek yeni bir Kur'an'ın gönderilmesini bekleyecek değiliz. Fakat Rahman ve Rahîm olan Allah, bütün bunlardan sonra yahut sırf bu sebebe bağlı olarak bizlere, gerçekten dört elle sarılanların aslâ sapıtmayacağı bir kitap, pratik hayatta tatbik edenlerin buhranlara sürüklenmeyeceği bir talimat manzumesi bırakmıştır.

Etrafımızı bir ahtapot gibi saran cahiliyetin bu zifiri karanlıklarından sıyrılıp bütün dünyaya ışık tutabilmemiz için, herşeyden önce, hayatımızın bütün cephelerine temel olacak şekilde dinimizle olan bağlarımızı yeniden kurup sağlamlaştırmamız gerekir. Şu bir gerçektir ki, kendimiz iman etmeden herhangi bir kimsenin bu dine iman etmesini isteyemeyiz. Bu iman da, ancak bütün insanlara takdim edebileceğimiz doğru ve güzel bir nümune ile mümkün olabilecektir.

Bugün Batı dünyası, müslümanların siyasî ve iktisadî sahada geri oluşlarını islâmın, dünya şöyle dursun İslâm âlemine bile kumanda edemeyeceğinin kesin bir delili olduğu görüşünde birleşiyorlar. Avrupa'da gözlerimizle gördüğümüz, kulaklarımızla işittiğimiz bir gerçektir bu. Müslümanlar iman ve aksiyon bakımından islâmın arzuladığı kıvama ulaştıkları zaman, tek kelime ile müslümanlar hakiki müslüman oldukları zaman, hristiyan âleminin inançları kökünden sarsılacaktır. Hristiyan Avrupalılar, müslümanların tarihe altın sayfalar ekleyen eşi ve benzeri görülmemiş zaferler kazandıkları zaman, müslümanların başarılarını dinlerinin doğruluğunu gösteren kesin bir delil olduğunu, Allahuteâlânın mu-

www.abulhasanalinadwi.org

zafferiyeti ancak seçkin kullarına verdiğini gerçekten kabul edeceklerdir (1).

Benim bu söylediklerim, gerçek tarihin ileri sürdüğü delil ve belgelere dayanmayan, sadece İslâma davet hususunda konuya renk katmak için söylenmiş gelişi güzel sözler değildir. «İslâma Davet» adlı eserin yazarı T. W. Arnolt şunları anlatıyor: «Salâhaddin Eyyubî'nin ahlâkı ve kahramanlıklarla dolu hayatı, devrinin hristiyanları üzerinde büyük bir tesir yaptığı açıktır. Hattâ hristiyan şovalyelerinden biri, Salâhaddin Eyyubî'ye karşı büyük bir sevgi besleyip onun saflarına geçince diğer bütün hristiyanlar da bağlı bulundukları dinlerinden çıkarak müslümanlara katıldılar. Din olarak İslâmı seçtiler. Ve gene «Robert Of St. Albans» denilen mabedin şovalyelerinden bir İngiliz 1185 yılında hristiyanlığı terk edip müslüman olmuştur. Daha sonra bu şövalye, Salâhaddin Eyyubî'nin torunlarından biriyle evlenmiştir. Salâhaddin Eyyubî iki sene sonra Filistin'de hristiyanlarla muharebeye tutuşup «Hıttin» mevkiinde hristiyan ordularını çok ağır bir yenilgiye uğrattığı zaman Kudüs Kralı «Guy» da esirler arasındaydı. Çarpışma akşamı büyük bir hadise oldu. Kralın altı şövalyesi kendisini terk ederek, bizzat kendi arzularıyla Salâhaddin Eyyubî'nin ordusuna katıldılar. (2)

Bu, eski yeni bütün tarih kitaplarını süsleyen sayılamayacak kadar çok misâllerden sadece biridir. İslâmın gönüllerde ve hattâ bize düşman ve hasım bildiğimiz gayri müslimlerin kalb-

(1) İslâma Davet, T. W. Arnolt.
(2) Adı geçen eser.

www.abulhasanalinadwi.org

lerinde bıraktığı eşsiz misâllerin tesirini bu göz kamaştırıcı tablolar karşısında daha iyi anlıyoruz. Aynı zamanda müslümanların Allah'ın lütfettiği fetihlerde ve zaferden zafere koşarak kazandıkları şan ve şereflerde büyük rol oynayan sebepleri daha iyi anlıyoruz.

Bugün bu din, dünkü aydın devrini ancak o günkü şartlar altında kavuşabilir. Mü'minin kalb zarını patlatıp fışkıracak yanardağları andıran gür bir imanla. Bir müslümanın, yegâne dayanağı olan malını ve canını İslâm yolunda gözünü kırpmadan feda edebilecek kıvama gelmesiyle, islâmın, dünyanın kalkınıp mutlu günlere ulaşması için getirmiş olduğu kanunlara, prensiblere ve eşsiz geleneklere sahip çıkmakla bütün insanlığı güzel amel ve müessir metodlarla İslâma çağırmakla İslâm nizamını pratiğe dökmekle hayatın bütün sahalarını İslâm doktrinin vazgeçilmez esasları üzerine oturtmakla.

Eğer bizler insanlığın kumandasındaki mevkiimize yeniden sahip çıkmak istiyorsak, her şeyden önce, bütün tesirleri sözlerimizde ve hareketlerimizde görülebilen hakiki bir imana sahip olmamız gerekir. İslâm şairi Dr. **Muhammed İkbal**:

«Müslüman, dalgaların önünde sürüklenmek ve insanlık kervanının ardında kuyruk olmak için yaratılmamıştır. Cemiyette, medeniyete ve âleme yön vermek için dünyaya gelmiştir. İnsanlığa yol gösteren beşeriyete güç veren odur. Çünkü o, büyük bir davanın adamıdır. Ve gerçek ilmin sahibidir. Dünyanın gidişatından ve harekâtından o mesuldür. Başkalarına özenmek, başkalarının izini takip etmek ona yaraşmaz.

www.abulhasanalinadwi.org

Onun vazifesi yön vermek, kumandanlık yapmak, lider olmak, irşad etmek, iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamaktır. Eğer zaman büsbütün kötüleşir, cemiyet isyan duygularıyla kabarır ve doğru yoldan saparsa, müslümanın vazifesi silahları bırakıp zamana teslim olmak, zamana uymak değildir. Bu durum karşısında müslümanın vazifesi, Allah'ın hükmü tecellî edinceye kadar kötülüklerle yılmadan mücadele etmektir. Tarifi imkânsız güçlükler ve zorluklar karşısında yılmak, kaza ve kadere sığınmak, zayıf ve bayağı kişilerin harcıdır. Gerçek müslüman Allah'ın üstün kazası ve değişmeyen kaderidir.» (1)

Daha önce de ifade ettiğim gibi, kendisi ve yazarıyla hiçbir övgü ve takdime ihtiyacı olmayan bu kitap hakkında daha ne söyleyebilirim. Öyle zannediyorum ki, mukaddimeyi biraz daha uzattım; okuduğum eski ve yeni kitaplar arasında bu eser kadar can alıcı konulara temas eden, kıskacında kıvrandığımız buhran ve hastalıkların ilâcını bu kitabın yaptığı gibi önümüze koyan başka bir kitap ve bu eserin yazarı kadar islâmın ruhuna nüfuz etmiş, islâm davetine samimiyetle çalışmış, varını yoğunu bu uğurda harcamış bir yazar Allah bilir ya; Hatırlamıyorum.

Şu halde gerek içinde yaşadığımız dünyada ve gerekse âhirette istenilen seviyeye ulaşmak, arzu edilen şan ve şerefe kavuşmak istiyorsak, bu kitaptan ve değerli yazarın tavsiye ettiği metodlardan istifade etmemiz gerekir. Bunlara ka-

(1) Nedevi'nin «İslâm Şairi Dr. Muhammed İkbal» adlı eserinden.

www.abulhasanalinadwi.org

vuşmak için de, bugünkü eğitim sisteminin, programını ve hedeflerini kökünden değiştirip bütün gücümüzü yeni nesillerin islamî esaslar üzerine yetişmelerine sarfetmemiz gerekir. Aynı zamanda bugün yürürlükte bulunan eğitim ve öğretim sistemimizin biricik gayesi islâm âlemini kalkındırıp içinde yaşadığımız dünyada lâyık olduğu şerefli mevkiye oturtmak olmalıdır. Bizim de bu vadide geçerli yol ve metodları hakkıyla deneyerek harekete geçirmemiz gerekir.

Eğer bu şartlar tamamlanır, Allahuteâlâ da islâm ülkelerine daldığı derin uykudan silkinip uyanmak, düştükleri zillet çukurundan doğrulmak nasip ederse, bugünün genç nesilleri yarının imanlı vefakâr dinamik adamları olurlar; ülkelerinin idarî mekanizmalarındaki makamlarına buyur edildikleri zaman, Allah'ın çizdiği hudutlar çerçevesinde hareket ederler. Adaletli davranırlar. Zulüm, zorbalık nedir bilmezler. Bütün problemlerini Allah'ın kitabı ve Resulünün sünnetiyle çözerler. Bazıları da din ve milletlerinin üzerinde son derece hassasiyet gösterirler, âdeta yırtıcı birer aslan kesilirler. İslâmın ve islâm âleminin şerefini iade etmekten başka bir gayeleri yoktur onların. Eğitim ve öğretim alanındaki bu şerefli gayeye ulaşmak için birçok başarılı metodlar vardır. Biz istedikten sonra bunlar her zaman elimizdedir. Satırlarımı üstat **Nedevî**'nin sözlerinden aldığım bir bölümle noktalamak istiyorum:

«**Kur'an-ı kerim** ve **Hz. Muhammed** (S.A.)in hayatı islâm âleminde hamaset ve iman meş'alesini yakabilecek, cahiliyet devirlerinde büyük bir inkılâp doğurtabilecek; Peşinen teslim olmuş,

www.abulhasanalinadwi.org

zillet ve meskenet bulutları karartmış uyuşuk bir milletten bugünkü cahiliyete meydan okuyan, yiğitlik ve mertlik duygularıyla coşup haykıran, modası geçmiş insan yapısı sahte nizamlarını tuzla buz eden zinde bir millet çıkarabilecek iki muazzam kuvvettir. Bugünkü islâm dünyasını yiyip bitiren en tehlikeli hastalık dünya hayatına haddinden fazla değer verip her şeyi orada aramak zaman zaman ortaya çıkan mide bulandırıcı hadiselere boş gözlerle bakmak ve hayata fazlasıyle değer vermektir. Ne kadar acıdır ki, bugün islâm âlemini hiç bir hadise harekete geçirmiyor, hiç bir hadise ilgilendirmiyor. Hiç bir sapıklık enterese etmiyor. Hiç bir kötülük harekete getirmiyor. Düşündüğü şey mide ve fiyaka. Fakat Kur'an-ı kerim ve Hz. Peygamberin hayatının tesiriyle şayet bu iki esas, kalbe yol bulabilirse imanla nifak, yakînle şüphe, yakîn menfaatlerle âhiret yurdu, vücudun rahatıyla kalbin nimetleri tasasız bir hayatla şehitlik şerbeti arasında korkunç bir mücadele başlar. Bütün peygamberlerin kendi devirlerinde başlattıkları bir mücadele. İşte dünya ancak bu mücadele ile rayına oturur, huzur bulur. O zaman İslâm âleminin her köşesinde ve bütün müslüman âilelerde «Gerçekten onlar, Rablerine iman eden birkaç gençlerdi. Bizde onların hidayetini artırmıştık. Ayağa kalkıp da: — Bizim rabbimiz göklerin ve yerin rabbidir. Aslâ O'ndan başkasına tapmayız; o takdirde muhakkak saçma söylemiş oluruz.» âyet-i celilesinin ifade ettiği, ayağından saçının son teline kadar iman yüklü genç nesiller yetişecektir. O zaman cennetin kokuları etrafa yayılacak, Asr-ı Saadetin meltemi esecek ve hiç

www.abulhasanalinadwi.org

bir yönüyle eski dünyaya benzemeyen bir İslâm âlemi doğacaktır.

Mukaddimesini yazmakta olduğum «**Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti**» adlı eserden aldığım bu satırlardan, yazar kaleme aldığı hangi büyük ruhun teşfik ettiğini daha iyi anlıyorum. Allah, yazarın bu ve diğer bütün eserlerini insanlığa faydalı kılsın!.. İslâm'a olan hizmetlerinden dolayı mükâfatların en güzeliyle mükâfatlandırsın.

Prof. Dr. Yusuf MÛSA

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

TAKDİM

Değerli İslâm Mütefekkiri **Prof. Seyyid Kutub**'un kaleminden.

Bugün müslümanlar kendilerine eski imanlarının, mazileriyle olan bağlarını ve gelecekteki ümitlerini tekrar iade edecek birine ne kadar muhtaçtırlar. Evet, ismini taşıyıp mahiyetinden habersiz oldukları, bilerek değil de, daha ziyade veraset yolu ile devraldıkları dinlerine sarsılmaz bir imanla bağlayacak bir lidere ne kadar muhtaçtırlar.

İşte elimdeki **eb'ul-Hasan Ali el-Hasanî en-Nedvî'nin «Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti»** adlı eseri bu sahada okumuş olduğum eski ve yeni bütün eserlerin en güzellerinden biridir.

İslâm, bir üstünlük akîdesidir. Onun en karakteristlik özelliği kendine bağlananların kalbine kibirden uzak büyüklük hissini, gururdan temizlenmiş güven ruhunu ve bencillikten arınmış itminan şuurunu sokmasıdır. İslâm nizamı, müslümanlara omuzlarındaki insanlık çapındaki

www.abulhasanalinadwi.org

mes'uliyeti hatırlatarak onları daima uyanık olmaya davet eder. Evet, yeryüzünün doğusundan batısına bütün insanlığın dertlerine ve problemlerine ortak olma mesu'uliyeti... Dünya üzerinde yollarını kaybetmiş milletlerin önüne düşüp onları gerçek dine ve doğru yola kavuşturma vazifesi... Allah'ın indirmiş olduğu hidayet ve fürgan'ın ışığında zifirî karanlıklarından fildişi caddeye çıkarma görevi... **«Siz, insanlar için çıkarılmış hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülüğü nehyedersiniz. Allah'a inanıyorsunuz.»** (1) **«Böylece sizi vasat bir ümmet yapmışızdır. İnsanlara karşı hakikatin şahidleri olasınız ve peygamber de sizin üzerinize tam bir şahit olsun diye».** (2)

İşte elimdeki bu kitap, okuyucunun kalbine bütün bu manaları döküyor... Ruhuna bu özellikleri üflüyor. Burada hemen şunu da ifade edelim ki, eser bu sahada mücerret bir vicdan çığlığına veya dinî bir taassuba dayanmamaktadır. Ortaya koyduğu gerçeklere bir araç gözüyle bakmaktadır. Üstelik eser, bu hakikatleri fikir, his, akıl ve vicdan süzgecinden geçirmektedir. Aynı zamanda tarihî olayları günlük hadiselerin ışığı altında gayet ölçülü ve aydınlatıcı bir şekilde neticelendirmektedir. Bir hükmü, hak, hakikat, mantık ve vicdan ölçülerine vurduktan sonra muhakemesini yapmaktadır. Bütün bunları gerek kendi saflarında gerekse hüküm kategorisinde tam bir dayanışma halindedir. Mukaddime ve neticelerde aslâ taassup ve abartmaya gidilmemiş-

(1) Âli İmran sûresi, âyet: 110.
(2) Bakara sûresi, âyet: 143.

www.abulhasanalinadwi.org

tir. Tarafsızlık prensibine bağlı kalmak en büyük şiar kabul edilmiştir. İşte bu, kitabın birinci meziyetidir. Kitap, üzerinde yaşadığımız dünyanın üstüne ilk islâm ışıkları serpilmeden önceki manzarasını hızlı bir şekilde, fakat açık olarak kısa çizgilerle belirtmekle işe başlıyor. Dünyanın doğudan batıya, kuzeyden güneye, **Hint'ten Çin'e, Fars'dan Roma'ya** kadar olan topraklarının tablosunu çiziyor. Yayılıp uzanan dünyanın sinesinde yer alan cemiyetlerin ve toplumların şemasını yapıyor. Yahudilik, Hristiyanlık gibi semavî dinlerin hâkim olduğu toplumların; **Hinduizm, Budizm, Zerdüştlük** ve buna benzer diğer putperest dinlerin bulunduğu cemiyetlerin umumî manzarasını gözler önüne seriyor.

Yazarın fırçasından çıkan bu tablo, koskoca dünyayı avucunuzun içine sığacak kadar küçülten eşsiz bir eserdir. Yazar meseleleri ortaya koyarken gayet titiz ve hassas davranıyor. Gerçekleri gayet açık bir şekilde gözler önüne seriyor. Tarafsızlık prensibini bir an olsun hatırından çıkarmıyor. Taassuptan uzak objektif bir tutum içinde hareket ediyor. Ayrıca eski ve yeni, müslüman ve gayri müslim tarihçi ve araştırıcılara büyük yer veriyor. Halbuki onların islâm dinine ve islâm dininin o devirde oynadığı role karşı oldukları meydandadır. Netice olarak yazar, hadiselere daima objektif bir gözle bakmıştır.

Yazar başta Hristiyanlık olmak üzere bozulmuş, zaafa uğramış, kalblerdeki hâkimiyetini kaybetmiş, hareketsiz kalmış, taşlaşmış, ruhunu kaybetmiş semavî dinlerin varlığına rağmen dünyanın ufuklarına kapkara cahiliye bulutlarının

www.abulhasanalinadwi.org

büründüğünü, kalblerin ve vicdanların koptuğunu, ruhların karardığını, kıymet ve değerlerin ayaklar altına alındığını, kölelik ve zulmün kopya edildiğini, sefalet ve lüksün alıp yürüdüğünü, kötülüklerin ayyuka çıktığını, insanlık âleminin kat kat küfür, sapıklık ve karanlık perdelere büründüğünü dokunaklı bir dille ifade ediyor.

Yazar dünyanın üzerine çöken bu cahiliyet karanlıklarının yürekler acısı hazin manzarasını çizdikten sonra, islâmın insanlığın kurtuluşundaki rolünü sunmaya çalışıyor. Evet, beşeriyet ruhunu vehim ve hurafeden, kölelik ve zilletten, bozgunculuk ve kötülüklerden, çözülme ve kopmaktan kurtarmada oyandığı rolü... İnsan topluluklarını zulüm ve azgınlıktan, parçalanma ve dağılmadan, sınıf farklarından, idarecilerin baskısından ve kâhinlerin zilletinden kurtarma yolundaki rolünü... iffet, temizlik, itaat, yapıcılık, yenilik, hürriyet, sağlam bilgi, güven, iman, adalet ve şeref, hayatın gelişip ilerlemesi için sürekli bir çalışma ve hayatta herkesin hakkını verme esasları üzerine kurulu yepyeni bir âlemin yapımındaki fonksiyonunu... İşte bütün bunlar, kitabın kumanda mevkiine geçtiği devirlerde ve islâmın bizzat hâkim olduğu dönemlerde ve ülkelerde gerçekleşmiştir. İslâm, kumanda mekanizmasını ele geçirmedikçe hareket edemez. Çünkü islâm, bir üstünlük akîdesidir, bir kumanda nizamıdır, tâbi olma değil, icat etme yoludur. Daha sonra müslümanların gerilemeleri, bağlı bulundukları dinlerinin üzerlerine farz kıldığı kumanda mevkiinden uzaklaşmaları, islâmın kendilerini zorunlu tuttuğu insanlığı koruma ideal-

www.abulhasanalinadwi.org

rinden kopmaları ve her alanda dinlerinin emrettiği esaslardan ayrılmaları sebebiyle, islâmın kumanda dizginlerini kaybettiği devir geliyor. Yazar burada maddî ve manevî alandaki gerileyişin sebeplerini gözler önüne seriyor. Müslümanların dinlerinin esaslarından uzaklaşıp omuzlarındaki sorumlulukları attıkları zaman kalblerinin ne hale geldiğini, dünyanın yol gösterici o eşsiz kumandanı yitirip ilk cahiliyetin katran renkli karanlıklarına yuvarlanmakla neler kaybettiğini bütün ayrıntılarıyla teker teker izah ediyor. Yazar, ilmin göz kamaştırıcı ufuklarının açıldığı devirde insanlığın buhrandan buhrana sürüklendiği korkunç çöküş haddini çiziyor. Yazar bu çizgiyi ateşli cümleler, tumturaklı tabirlerle değil, araştırmaya dayanan derin bir düşünce yolu ile çiziyor. Yazarın da belirttiği gibi eserde ortaya konan hakikatler, taassuptan ve her türlü yapmacık edebiyattan uzaktır. Realiteler, hiç bir alternatifin tesiri altında kalınmadan olduğu gibi aksettirilmiştir.

Gözler önüne serilen bu hakikatler karşısında okuyucu, beşeriyetin, insanlığın kumanda mevkiini değiştirmeye ve onun insan toplumlarını karanlıklardan aydınlığa, cahiliyetten ilme çıkarmak için çırpınan hidayet kaynağına teslim etmeye ne kadar muhtaç olduğunu hissedecektir. Aynı zamanda bu kumandanlığın yeryüzünde varlığını sürdürmenin üstün değerini idrâk edecek, onu kaybetmekle sadece geçmişteki ve günümüzdeki, yakın ve uzak gelecekteki müslümanların değil bütün insanlığın neler kaybettiğini anlayacaktır.

Bilhassa müslümanların kalbinde elinden

www.abulhasanalinadwi.org

aldırdığı değerlerin ardından bir pişmanlık duygusu, terkettiği kıymetlerin peşinden bir sahip olma hissi ve kaybettiği komuta mevkiine karşı derin bir arzu uyanacaktır. Bu arzu, kalblerinde, bir umman gibi dalgalanıp kabaracaktır. Müslümanların liderlik yapamaz hale gelmelerinden bu yana bütün insanlığı kaplayan felaketin yazar tarafından «**Cahiliyet**» kelimesiyle ifade edilmiş olması dikkat çekicidir. Bu, yazarın islâmın doğuşundan önce, ve bugün kumanda mevkiinden çekilişinden sonra, bütün dünyayı ahtapot gibi saran **Metaryalizmin** ruhuyla; İslâmın ruhu arasındaki temel ayrılıkları çok iyi anladığının ince bir işaretidir. Yazar, bu kelimeyi kullanmakla isabet buyuruyor. Cahiliyet, zaten yazarın belirttiğinden başka bir şey değildir. Cahiliyet, sınırları tespit edilmiş herhangi bir zaman parçası değildir. Kelimenin tam anlamıyla o, ruhî bir karakter ve muayyen bir düşünce seviyesidir. Cahiliyet, sanki Allah dilemiş gibi, beşerî hayatın vazgeçilmez temel değerlerini alaşağı edip onların yerine azgın şehvetlere dayanan yapmacık değerler getirmekle kendini gösterir. İnsanlık önceleri ilk barbarlık dönemlerinde çektiği gibi bugün ilk sıçrama anlarında da aynı ıztırabın acılarını çekmektedir.

İslâm âleminin vazifesi, bütün insanlığı Allah'a, Resulüne ve âhiret gününe iman etmeye çağırmaktadır. İnsanlığı karanlıktan aydınlığa, kula kulluktan bir olan Allah'a kulluğa, dünyanın dar çenberinden geniş ufuklarına ve dinlerin zulmünden islâmın adaletine davet etmektedir. İçinde yaşadığımız asırda, bu çağın değeri olanca ağırlığı ile ortaya çıkmış ve onu anlamak geçmiş

www.abulhasanalinadwi.org

asırlardan daha kolay hale gelmiştir. Çünkü cahiliyetin insanlığa kustuğu rezalet ve kötülükler gün yüzüne çıkmış ve dünyanın nefretini kazanmıştır. İşte bu, dünyanın, cahiliyetin kumandasından islâmın kumandasına geçmek parelelerinde dikkat çekici manâlı bir harekettir. Eğer islâm âlemi silkinir, bu vazifeyi bütün samimiyet, cesaret ve fedakârlıkla bağrına basar, değerli yazar Nedevî'nin kitabının son kısımlarında da belirttiği gibi ona «dünyayı parçalanıp yok olmaktan kurtaracak yegâne nizam» olarak sarılırsa, Allah'ın izniyle aşamayacağı hiç bir engel yoktur.

Son olarak, bu kitapta gözle görülür bir şekilde ortaya çıkan en bariz özellik, islâm ruhunun uçsuz bucaksız ummanları andıran o geniş temellerine kadar inilip anlatılmasıdır. O bakımdan bu kitap, sadece dinî ve içtimaî sahadaki araştırmalara nümune olmakla kalmıyor bilakis islâm açısından yazılması gereken bir tarihe de en güzel misal teşkil ediyor.

Avrupalılar gerek bilerek gerekse bilmeyerek, materyalizm kültürleri, her şeyi madde ile açıklayan felsefeleri, dinî taassup ve ırkçılığının tesiri ile dünya tarihini «Batı» açısından kaleme almışlardır.

Avrupalıların, şu dünya üzerinde hayat tarihinin doğru yol alamayacağı tarih ve hadiselerin onsuz açıklanamayacağı birçok değerlerden habersiz, kendi gözlerinde Batı'yı daima dünyanın mihrevi ve merkezi yapan ırkçılıkları, insanlık tarihine tesir etmiş diğer faktörleri hesaba katmamaları veya kaynağın Avrupa olmadığı için küçümsemeleri yüzünden tarihleri hata ve

www.abulhasanalinadwi.org

sapmalarla doludur. Bizler her konuda olduğu gibi tarihimizi de Avrupalılardan alıp öğrenmeyi âdet haline getirdik. Üstelik bütün hata ve yanlışlarıyla alıp benimsiyoruz. Birçok faktör ve değerlerden mahrum olan programlarını insanlığa tek gözle bakan sakat düşüncelerini, hatalarla dolu metod ve fikirlerinin, bir o kadar hata dolu neticelerini, tek kelime ile ifade etmek gerekirse bizler Avrupa'yı rakipsiz bir otorite olarak kabul ediyor, ithal ettiğimiz şeyleri gözümüzü kapayarak alıyoruz. Fakat unutmamak gerekir ki, takip edilen yol yanlış olursa neticede yanlış olur.

Elimde bulunan bu kitap, bütün hadiselere, faktörlere ve çeşitli değerlere göz atan bir tarih örneğidir. Belki de okuyucu islâmın ruhuna sarsılmaz bir güçle bağlı, dünyanın kumandasını islâm nizamına bağlamak için yanıp tutuşan bir bir zatın kumanda, mevkiinin özelliklerinden bahsetmesini, ruhî hazırlık yanında ekonomik ve harp hazırlığını, yeni ilmî çalışmaları unutmamasını, üstelik malî ve ticarî istiklâlden söz etmesini ihmal etmiyor.

Yazar, beşerî hayatın bütün esaslarını ahenkli bir şekilde dile getiriyor. Tarihin sayfalarını karıştırırken ve müslümanlara yol gösterirken de aynı metodu takip ediyor. Bu yüzden bu eser, nümune bir tarih kitabı vasfındadır. Aynı zamanda müslümanların, Avrupa'nın çizdiği yola ihtiyaç duymadan ellerine alıp okumaları gereken yegâne kaynaktır. Çünkü Avrupa'nın takip ettiği metod, bu eserdeki ahenkten, adaletten ve araştırma ruhundan alabildiğine uzaktır.

www.abulhasanalinadwi.org

Böyle bir eserden bu çeşit bir duyguyla söz etmek ve bu gerçeği dile getirmek beni fazlasıyla mutlu kılıyor. Eseri arapça olarak inceleme fırsatı bulduğum için de sevinçliyim. Yazar eserini arapça yazmayı tercih etti ve Mısır'da ikinci baskısının yapılmasını kabul etti. «Muhakkak ki bu sûrede anlamlarda, aklı olan, yahut kendisi huzurlu bir kalb içinde olduğu halde kulak veren bir kimse için bir ihtar vardır. (1)

(1) Kaf sûresi, âyet: 37.

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

DOSTUM NEDEVÎ

Prof. Dr. Ahmed Şerbasî
Ezher Üniversitesi Hocalarından

Dostum **Nedevî** ile ilk defa 1951 yılının kışında «Salı Konferanslarından» birinin sonunda, **Kahire'deki** «Müslüman Gençler Cemiyetinde» karşılaştım. Görülmemiş bir edep ve büyük bir tevazu ile yanıma gelerek: «**Yolların Ayrılış Noktasında Dünya**» adlı bir konferans vermek için «Salı Geceleri»nden birini istedi... Zayıfça, zarif, siyah sakallı bir adamdı. Üzerindeki elbiseler kalite bakımından oldukça sadeydi. Bakışları derin ve keskin sesi ince ve okşayıcıydı. Daha sonra anladım ki, hayatı binbir ızdırap ve çile içinde geçen **Nedevî** gibi muhterem kişiler için böyle bir ses gerekliydi. Ayaküstü ilk görüşmemizden sonra, aramızda dostluk ve kardeşlik bağları oluştu. İşte bu satırları o duygu ile yazıyorum.

Müslüman bir âlim ve Allah'ın rızasını kazanmak için çalışan bir davetçi olan **Seyyid ebu'l-Hasen el-Hasanî el-Hindi en-Nedvî, Hz. Hasan İbn Ali**»nin soyundandır. Babası büyük âlim **Abdülhay ibn Fahruddin İbn Abdülali'dir.** Soyu **Abdullah el-Eşter İbn Muhammed Zinnefsiz-Zekiyye**

www.abulhasanalinadwi.org

ibn Abdullah el-Mahs ibn el-Hasan el-Müsenna ibn el-Hasen es-Sıbt ibn Ali ibn ebî Tâlib'e kadar uzanır. Nedevî'nin babasının gerek el yazması ve gerekse basılmış birçok eseri bulunmaktadır. En meşhuru sekiz ciltlik «**Nüzhetü'l-Havatır**»dır. (1) Hicrî 1341 yılında öldü.

Nedevî, Hicrî 1332 senesinin Muharrem ayında, **Hindistan'ın Bareilly** eyaletinin «**Tekye**» köyünde dünyaya geldi. **Bareilly, Lucknow**'dan yaklaşık yetmiş kilometre uzaktadır. Allah ömrünün uzun, islâma ve müslümanlara olan hizmetini daim eylesin.

Nedevî'nin âilesi Arap asıllıdır. Günümüze kadar Araplığını korumuş ve hâlâ da korumaktadır. Asırlardır **Hindistan**'da yaşıyor ve Hintçe konuşuyorsa da, aslı ile olan bağlarını korumaktadır. **Nedevî**'nin âilesi, tevhid ve sünneti korumak, bid'atlerden uzak durmak, insanlığı Allah yoluna çağırmak ve Allah'ın yolunda cihad etmekle tanınır. Nedevî'nin büyük kardeşi **Dr. Abdülali Abdülhay**'dir. (2) Tıp doktoru idi. **Lucknow Üniversitesini** birincilikle bitirdiği gibi **Deyubend Enstitüsünden** ve **Dârü'l-Ülema**'dan da mezun idi. Böylece o, çağdaş kültürle dini kültürü aynı potada eritmiş oluyordu. Nedevî'nin yetişmesinde onun payı büyük oldu. Babasının ölümünden son-

---

(1) Bu eserin yedi cildi, Hindistan'ın **Haydarabat** şehrinde, ansiklopedik olarak yayınlanmıştı. Eser beş bin Hint büyüğünün biyografisini içine almaktadır. Ayrıca yazarın «**Hindistan'da İslâm Kültürü**» adlı bir eseri daha vardır. Bu eser «**Arap İlim Cemiyeti**» tarafından **Şam**'da basılmıştır.

2) Miladî 7 Mayıs 1961/Hicrî 21 zilkade 1380 senesinde vefat etti.

www.abulhasanalinadwi.org

ra **Nedvetü'l - Ülema**'yı yönetiyordu... **Nedevî** aynı aileden on senelik evlidir. Bu hind müslümanlarının saygı duyduğu bir gelenektir. Karşı çıkan ayıplanır.

Nedevî tahsil hayatına, evde annesinin yardımıyle Kur'an-ı Kerimi hıfzetmekle başladı. Annesi, faziletli, üstün meziyetli saliha kadınlardandı. Kur'an-ı kerimi ezberlemiş çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar yazmış, te'lif eserler vermiş bir kadındı. Daha sonra **Nedevî** Urduca ve Farsça öğrendi. On iki yaşlarında İngilizce ve Arapçaya başladı. Arapça derslerini **Şeyh Halil İbn Muhammed el-Yemenî**'den aldı. Tam iki sene Arap Edebiyatı üzerinde çalıştı. Klasik edebî eserlerin bir çoğunu okudu. **Nedevî**'nin Arap Edebiyatına gösterdiği bu ilgi, devrin Hindistan geleneğine ters düşüyordu. Çünkü Hind müslümanları, Arap Edebiyatına pek ilgi duymazlardı. **Nedevî**, şu üç edebî eser üzerinde özellikle durdu: **Nehcü'l-Belağa, Delâilü'l-İcaz, Hamâse.** Sonra Lucknow Üniversitesine kaydoldu. Burada pozitif ilimler, İngilizce okutuluyordu. **Nedevî**, Üniversitenin «Arap Dili ve Edebiyatı» bölümüne devam etti. O zamanlar Üniversitenin yaşta en küçük talebesiydi. İlk günler gramer derslerinden çok sıkıldı ve bunu biraz sonraya bıraktı. Tahsilini büyük bir başarı ve üstünlükle devam ettirdi. Daha sonra Edebiyat tahsilini, **Nedvetü'l-Ülemâ**'nın Arap Edebiyatı Kürüsüsü Başkanı **Dr. Şeyh Takıyyüddin el-Hilâlî el-Merakişî**'de tamamladı. **Nedvetü'l-Ülema, Dâru'l-Ulûm**'un işlerini organize eden bir cemiyetti, sonra **Nedvetü'l-Ülemâ**'ya girdi. İki sene orada Hadis ilimleri okudu. Hadis kürsüsü başkanı şeyh **Haydar Hasen Han**'dan çok istifade etti.

www.abulhasanalinadwi.org

Deyubend'deki **Dâru'l-Ulûm**'da birkaç ay kaldı. Büyük âlim ve mücahit Şeyh **Hüseyin Ahmed el-Medenî**'nin hadis derslerinde bulundu.

Lahor'a gitti. Ünlü müfessir **Şeyh Ahmed Ali**'den tefsir dersleri aldı. **Nedevî**, tahsilini diploma veya sertifika almak için değil, sırf serbest bir şekilde ilim ve irfan öğrenmek için yaptı. Tahsilini bitirir bitirmez **Lucknow**'a döndü ve orada bulunan **Dâru'l-Ulûm**'a hoca olarak tayin edildi. **Dâru'l-Ulûm**'da on sene kadar kaldı ve çeşitli ilimler okuttu. Bu arada, **Nedvetü'l-Ülemâ**'nın çıkardığı ve başyazarlığını **Mesûd Nedevî**'nin yaptığı arapça «**Ziya**» dergisinde yazmaya başladı. Ayrıca Urduca telif eserler de verdi. «**Şehit Seyyid Ahmed'in Hayatı**» adlı eserini yazdı. Eser büyük ilgi gördü ve üç baskı yaptı.

Nedevî sonra **Delhi**'ye geçti. Büyük İslâm davetçisi **Şeyh Muhammed İlyas** ile buluştu. Bu buluşma **Nedevî**'nin hayatında bir dönüm noktası oldu. Çünkü **Muhammed İlyas** büyük bir mürşid idi. Allah'a davet yolunda, samimi olduğu için halkın kendisine çok büyük itibarı vardı. Fakat daha önce halkla teması yoktu. Araştırma ve te'lifin içine kapanıp kalmıştı. Bundan sonra yavaş yavaş köy ve kasabalarla temas kurmaya başladı. İslâmiyeti Hint köylerine ve şehirlerine yaymak için seyahata başladı ve hattâ bunlardan bazıları bir ay kadar sürerdi.

Şeyh Muhammed İlyas, **Nedevî**'nin nazarında derin bir dinî bilgiye ve güçlü bir imana misaldir. **Şeyh İlyas**, dostum **Nedevî**'nin de söylediği gibi, bir selef-i salih nümunesiydi, ihlâslı ve gayretliydi. Müslümanların durumuna üzülür, onlar için çalışır, volkanları andıran güçlü ruhuyla müslü-

www.abulhasanalinadwi.org

manların dertlerine derman olmak için yanıp tutuşurdu. (1)

Nedevî ruhi terbiyesini «Âriti Billallah» **Şeyh Abdülkadir er-Re'yurî**'den aldı. Onun meclis sohbetlerinden çok istifade etti.

Nedevî, Urduca yayınlanan **Nedvetü'l-Ulema**'nın yayın organı olan «**Nedve**» isimli ilmî derginin başyazarlığına getirildi. **Aleyger İslâm Üniversitesi** onu, «Bakalorya» öğrencilerinin dinî öğretim programını hazırlamakla vazifelendirdi. Bu arada «**İslâmiyet**» adlı bir eser kaleme aldı. Üniversite bu kitabı büyük bir takdirle kabul ederek yazarını mükâfatlandırdı. Delhi'ye, **Milliyet'ül İslâmiyye Üniversitesinde** konferanslar vermek üzere davet edildi. «Din ve Medeniyet» konulu bir konferans verdi. Bu konferans büyük ilgi gördü. Kitap haline getirildi ve eser büyük akisler uyandırdı.

Bu arada **Nedevî**, Hindistan'da Arapça öğretim yapan okulların talebeleri için bazı kitaplar hazırladı. «Arap Edebiyatından Seçmeler» adlı eseri bunlardan biridir. **Hindistan'daki Dârü'l-Ulûm** ve bazı üniversiteler bu eseri ders kitabı olarak kabul ettiler. Ayrıca üç cüz olarak yayınlanan «**Peygamberin Kıssaları**» adlı eser ve diğerleri bu kitaplar arasındadır. **Nedevî**, ayda iki defa Urduca olarak yayınlanan «**Tamir**» dergisini çıkardı. Hinduların arasında islâmı yaymak için bir cemiyet kurdu. İslâmı yaymak gayesiyle kurulan bu cemiyet, İslâm dini hakkında, orada yay-

(1) Şeyh Muhammed İlyas hicri 1363 yılında vefat etti. Hayatı hakkında Nedevî'nin Urduca yazılmış bir eseri vardır. Ayrıca «Hindistan'da İslâm Davetinin Gelişmesi» adlı konferansında Nedevî ondan bahseder.

www.abulhasanalinadwi.org

gın olan İngiliz diliyle birçok araştırma ve incelemeler yayınladı. Nedevî 1960 yılında Lucknow'da «İlim ve İslâm Cemiyetini» kurdu. Bu cemiyetin İngiliz, Arap, Hint ve Urdu dillerinde birçok araştırma ve çalışmalarının yanında, basılmış değerli eserleri de vardır.

Değerli dostum Nedevî'nin kitap okumaya, geceleri sohbet toplantılarına katılmaya, kitaplardan söz etmeye karşı büyük ve derin bir sevgisi vardır. Kendisine verilebilecek en değerli hediye, gıdalandığı ve sevdiği bir kitaptır. Nedevî kitapları evini süslemek için almaz, okumak, incelemek için alır. Yayınlanmış çeşitli eserleri bunun en açık delilidir.

Gece sohbet toplantıları ve yaptığı tetkikleri kabiliyetiyle birleşerek ona, Arapçayı irticalen konuşma gücünü verdi. İnsanı mest eden güzel ifadeler ve çeşitli san'atları dile getiren cümlelerle fasih ve beliğ bir şekilde konuşur. Hemen bütün konferanslarına hazırlıklı gider. Çoğu zaman yazar. Üslûbunda duygu ve tesir hâkim bir unsur olarak göze çarpar. Söze başladığı zaman en güzel, en tatmin edici ve en iyi bir şekilde dile getirir. Daha önce edindiğim ve kendisinden de işittiğim gibi Nedevî, hazırlanıp araştırmadan bir mevzua girmez. Bu ilmî sermayesinin yetersizliğinden değil, meseleyi açıkça ortaya koyup ispatlamak isteyen âlimin sakınmasındandır. Nedevî'de daha çok nesir hâkimdir. Bir gün olsun şiir yazmaya yönelmemiştir.

Üstad Nedevî, futbol, yüzme, avlanma, tenis ve jokey gibi çeşitli sportif faaliyetlerde bulundu. Son zamanda bunları bıraktı. Fakat uzun süre

www.abulhasanalinadwi.org

hastalıktan kurtulamadı. Bilhassa göğsünden rahatsız oldu. Allah onu bu ızdıraptan kurtardı. Sadece arasıra gelen bir öksürük kaldı.

Nedevî, resmin her çeşidine karşıdır. Fotoğrafının çekilmesini istemez. Birinde beraber **Kahire**'nin büyük basın ve yayın evlerinde birini ziyarete gitmiştik. Yayınevinin fotoğrafçısı bir hatıra fotoğrafımızı çekmek istedi. **Nedevî** bu teklifi kabul etmedi. Ne kadar rica edildi ise de rıza göstermedi. Hintli müslümanların (resmin) haram olduğu konusunda müttefik olduklarını söyledi.

Bir defasında **Nedevî**'ye geçmişlerden en çok kimlerin tesiri altında kaldığını sordum. Şöyle cevap verdi: «Çeşitli eziyet ve işkencelere uğrayan **Ahmed ibn Hanbel**, bid'atlerle mücadele, şeriat, hakikat ve müceddit konularında çok değerli eserler veren **Şeyh Ahmed Serhendî** (Öl. H. 1024) (1). **Hüccetullahü'l - Baliğa** adlı eserin yazarı, büyük islâm âlimi **Şeyh Veliyyullah Dehlevî** (Ö. H. 1176) ve hicretin XIII. yüzyılında **Hindistan**'da ilk şer'i devletin kurucusu **şehit Seyyid Ahmed**' dir (2) Bu devlet bir ay kadar ayakta durabildi. Daha sonra İngilizler çeşitli suikastler düzenleyerek bu islâm devletini ortadan kaldırmanın yollarını aradılar ve başardılar da.

Nedevî'nin en büyük emeli, yeryüzünde islâmın hâkimiyet bayrağını çektiğini, emperyalist sömürücü devletlerin ayaklar altında ezilip yok

---

(1) Serhend, Pakistan'ın Pencap bölgesinde bir yer.

(2) Nedevi âilesinin ve Hindistan'ın en meşhur simalarındandır. Hicri 1201 yılında Hindistan'ın Bareilly eyaletinde doğdu. Hicri 1246 senesinde şimdi Pakistan'da bulunan Balakut'da şehit edildi.

www.abulhasanalinadwi.org

olduğunu sağlığında gözleriyle görmektir. Ancak o zaman gönlü rahat edip huzura kavuşabilecektir. İslâma savaş açanlardan, müslümanlara olmadık işkenceleri reva görenlerden Allah'ın nasıl intikam aldığını görmek **Nedevî**'nin en büyük arzusudur. **Nedevî**, islâmî uyanışın ilk kıvılcımlarının ancak **Türkiye** ve **Pakistan**'dan çıkabileceğine inanıyor.

Ayrıca **Hindistan**'da bulunan müslümanlardan da çok ümitlidir.

Nedevî 1917-1950 yılları arasında **Hicaz**'a gitti. 1951 yılında da Mısıra geçti. Birçok islâm ülkesini dolaştı. Gördü, yaşadı, dersler ve konferanslar verdi. Kitlelere hitap etti. (1) Her ayak bastığı yerde onun emeği, alın teri ve göz yaşı vardır.

1957 yılında «**Arap İlim Kurumuna**» muhabir üye olarak seçildi. **Dımışk Üniversitesinde** misafir Prof. olarak konferanslar vermek üzere 1956 yılında **Suriye**'ye davet edildi. (2)

Mısır'da bulunduğu sıralarda kendisine Mısır'ın iyi yönleri hakkındaki intibalarını sormuştum da şöyle ifade etmişti: «Allah'a iman ve dine bağlılık, müslümanlara ve özellikle yabancılara gösterilen saygı ve sevgi, alçak gönüllülük, geniş kalblilik ve üretim faaliyetlerinin çokluğu.» Sonra beğenmedikleri yönlerinin neler olduğunu so-

---

(1) Nedevi'nin hatıraları Kahire'de «Arap Dünyasında Bir Seyyah» adıyla neşredildi.

(2) Üstad Nedevi'nin Dımışk Üniversitesinin Büyük Anfisinde verdiği bu on iki konferans «İslâmda Fikir ve Dâva Adamları» adıyla 1960 yılında aynı üniversitenin matbaasında basılarak yayınlanmıştır.

www.abulhasanalinadwi.org

runca bir an duraklayıp şöyle devam etmişti: «Çıplaklık, gazete ve dergilerde yer alan müstehçen resimler, birtakım aydınların dinimizin haram kıldığı bazı kuralları horlaması, camileri dolduran insan selinin korunamayıp cemaatinin dağılması ve körü körüne bir Avrupa hayranlığı.»

Bütün bunlara ilâveten dostum **Nedevî**, yapmacık haraketlerden hoşlanmaz. Yiyip içmesinde, giyiminde gayet sadedir. Fantezi ve özentiyi sevmez. Hayatta mala hiç değer vermez.Rabbine olan teslimiyeti her şeyin üstündedir. İnandığı gaye uğrundaki fedakârlığı dillere destandır. Başkaları başarısızlığa uğrarken onun her sahada başarılı olmasının yegâne sırrı engin ihlâsıdır.

Sözü uzattım, bununla beraber kardeşim **Nedevî** hakkında bir şey söyleyebildim diyemem.

Ahmed ŞERBASİ

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

MÜSLÜMANLARIN GERİLEMESİYLE DÜNYA NELER KAYBETTİ

Müslümanların önce gerileyip sonra dünya liderliğinden uzaklaştırılmaları ve en sonunda da hayat ve aksiyon sahasından çekilmeleri, tarihte sık sık tekrarlanan diğer kavim ve milletlerin gerilemeleri, devlet ve hükûmetlerin çöküşü kral ve fatihlerin mağlûp olmaları, muzaffer gazilerin hezimete uğramaları, medeniyetlerin gölgelerinin kısalması ve yükselen siyasî hayatın düşmesi gibi olaylar alelâde bir hadise değildir. Her milletin tarihi bu benzeri hadiselerle doludur. İnsanlık tarihinde bunun birçok misalleri vardır. Fakat tarihteki her hadisenin bir benzerinin bulunmasına rağmen müslümanların hayat sahnesinden çekilmeleri tarihte eşi görülmemiş dikkat çekici bir hadisedir.

Bu hadise, ülke ve devletlerini kaybeden kabile ve aileler şöyle dursun, sadece Araplara veya islâmı kabul eden kavim ve milletlere has değildir. Bilakis tarihin, daha geniş ve daha kötüsüne şahit olmadığı, tesir sahası geniş beşerî bir felâkettir. Eğer dünya bu musibetin üzerindeki taassup perdesini sıyırıp tahrip gücünü hesaplayarak hakikatini anlamış olsaydı, bugünü göz ya-

www.abulhasanalinadwi.org

şı, ıstırap, yas ve matem günü olarak ilân eder, milletler birbirlerini taziyede bulunur ve dünya matem havasına bürünürdü. Fakat bu hadise, bir günün işi değildir. Uzun yıllar içinde tedrici olarak meydana gelmiştir. Dünya bugüne kadar bu hadiseyi gereği şekilde değerlendirip doğru bir teşhis koyamamıştır. Çünkü, bu felaketin doğurduğu çöküntü ve yıkıntıları hesaplayacak ölçüden mahrumdur.

Dünya, zayıf ve sefil milletlerin göz yaşı ve altın teri üzerinde safa süren birçok insanları köleleştiren, büyük çapta ülkeler ve kıtalar fetheden ve bir zaman cihana hükmeden bir devletin çökmesiyle hiç bir şey kaybetmez. Saltanat ve idarenin refah ve saadetin, insanları birbirlerine köle yapan istibdat ve zulümde aynı yolu takip eden bu zümreden başka bir zümreye veya bir ferdden başka bir ferde geçmesiyle insanlık bedbaht olmaz. Temellerini dinamitleyen, enerji bağlarını koparan bir devletin çökmesi, ihtiyarlayan ve günden güne zayıflayan bir devletin gerilemesiyle bu dünya aslâ muzdarip olmaz. Üstelik, kâinat kanunları bunu gerektirir. İnsanların her gün göz yaşları, göçüp giden bir idareciden ve ayrılan bir hükümdardan daha kıymetlidir. Kendi saadet ve refahı için bir gün olsun çalışmayan, kendi sulh ve sükûnu yolunda bir saat mesai harcamaktan kaçınan bir kimseye karşı insanlık, en küçük bir acıma hissi duymaz. Yer ve gök, her gün meydana gelen ve tarihte binlerce defa tekrarlanan bu benzeri hadiselere karşı çok katı kalblidir, acımasızdır.

www.abulhasanalinadwi.org

«Geriye neler bırakmışlardı! Ne bahçeler ne kaynaklar... Ne çiftlikler, ne güzel konaklar...

İçinde zevk sürdükleri ne nimet ve refah...

İşte bize isyan edenleri böyle yaparız...

Onların mülklerini başka bir kavme miras bıraktık. Ne gök, ne yer onları alamadı. Onlara aman ve mühlet verilmedi.» (1)

Şu bir hakikattir ki, birçok hükümdar ve milletler, yeryüzünün çekilmez bir yükü, insanlığın baş belası, küçük zayıf milletlerin ıstırabı ve beşer topluluklarının bünyesi için bir fesat ve mikrop kaynağı olmuşlardır. Cemiyetlerin damarlarını ve organlarını zehirleyerek sapa sağlam vücutların hastalanmasına yol açmışlardır. İşte bu durumda cerrahî müdahale gerekir. Hasta uzvun kesilerek sağlam vücuttan uzaklaştırılması, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın rahmet ve Rubûbiyetinin büyük bir tecellisidir. Bütün insanlık ailesinin, hattâ dünyadaki bütün ferdlerin buna şükretmeleri ve minnet duygularını belirtmeleri gerekir.

«Böylece, o zulmedenlerin kökü kesilmişti. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır. (2)

Peygamberlerin risaletini yüklenen ve beşeriyet için insan vücudunun hayat damarı mesabesinde olan müslümanların gerilemesi, devletlerinin yok olması, rüzgârlarının kesilmesi; zayıf, iktidarsız alelâde bir milletin veya bir unsurun yahutta bir topluluğun gerilemesi gibi değildir. Bi-

---

(1) Duhhan sûresi, âyet: 25-29

(2) En'am sûresi, âyet: 45

www.abulhasanalinadwi.org

lâkis, beşeriyetin ruhunu teşkil eden risalet davasının gerilemesi, din ve dünya nizamının üzerine oturduğu temelin yıkılması demektir.

Aradan bir kaç asır geçmesine rağmen müslümanların Doğu'da ve Batı'da gerilemeleri ve liderlikten azledilmeleri, gerçekten insanı derinden sarsan bir hadise midir?

Çeşitli millet ve insan topluluklarıyla yüklü olan dünya, bu ideal neslin gerilemesiyle gerçekten bir şey kaybetmiş midir? Şayet kaybetmişse, felâket ve çöküntü hangi sahadadır?

İslâm devletinin enkazı üzerinde büyük bir devlet kuran ve hattâ cihan hâkimiyetini müslümanların elinden alan Avrupa milletlerinin liderlik mevkiine oturmalarıyla dünyanın ve milletlerin durumu ne olmuştur? Milletlerin kumandasında, dünya liderliğinde, dinde, ahlâkta, siyasî ve umumî hayatta ve insanlığın geleceğinde bu büyük değişikliğin tesiri nedir?

Eğer islâm âlemi yuvarlandığı uçurumdan doğrulup, daldığı uykudan uyanarak hayatın dizginlerini eline alacak olursa durum nasıl olacaktır.

İşte, gelecek bölümlerde cevaplandırmaya çalışacağımız sorular bunlardır.

Ebul-Hasan Ali en NEDVÎ

www.abulhasanalinadwi.org

BİRİNCİ BÖLÜM

CAHİLİYE DEVRİ

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

Birinci Kısım

İNSANLIK ÖLÜM DÖŞEĞİNDE

Şüphesiz miladi VI - VII. asır, tarihin en geri devirlerinden biriydi. İnsanlık asırlardır geriliyor ve çöküyordu. Yeryüzünde insanlığın elinden tutup gerilemesini durduracak herhangi bir kuvvet yoktu. Gün geçtikçe düşüş hızı daha da artıyor ve şiddetleniyordu. Bu asırda insanoğlu yaratıcısını, kendisini ve varacağı yeri unutmuş, iyi ile kötü, güzel ile çirkini ayırmak kudretini kaybetmiş; peygamberlerin daveti çoktan kesilmiş, onların irşad meş'aleleri kendilerinden sonra kopan veya devam eden kasırgalarla sönmüş ve arta kalan ışık da aile ve şehirleri değil, ancak bazı kalbleri aydınlatacak kadar zayıflamıştı. Din adamları, ya fitneler karşısında sırf şahsi yönden dinlerini kurtarmak, ya huzur ve rahatlık arzusu veya hayatın sıkıntı ve mes'uliyetinden kaçmak istediklerinden veyahut dini, siyasi, ruhi ve maddi açıdan mücadelede korkaklık ve zaaf gösterdiklerinden uzlete çekilip ibadethanelere sığın-

www.abulhasanalinadwi.org

mışlardı. Hayat sahnesinde kalanlar ise, hükümdarlar ve kapitalist ruhlu kişilerle anlaşarak onların suçlarına, zorbalıklarına ve halkın mallarını haksız yere yemelerine yardımcı olmuşlardır.

Dinlere ve Milletlere Bir Bakış

Bu asırda büyük dinler, birtakım oyunbaz ve eyyamcıların metaı, tahrifçi ve münafıkların oyuncağı haline gelerek ruhunu ve şeklini kaybetmişti. Şayet bu dinlerin ilk sahipleri dirilmiş olsalardı, yaydıkları dinleri tanıyamayacaklar, medeniyet, kültür, idare ve siyasetin beşiği olan yerlerinin anarşi ve ihtilâller diyarı haline geldiğini göreceklerdi. İdareciler ise, kendi şahsi zevk ve arzularıyla meşgul oluyorlar, halka zulüm etmekten geri kalmıyorlardı. Ne dünyaya ışık tutacak bir tezleri ne de milletleri aydınlatacak bir davaları vardı. Maneviyatları iflas etmiş ve hayat kaynakları kurumuştu. İnsanlık ne semavi dinlerin saf bir menbaına sahip ne de beşerî sabit bir nizama malik idi.

Miladi VI. Asırda Hristiyanlık

Hiç bir zaman hristiyanlık, bir medeniyete destek olacak veya bir devlete ışık tutacak şekilde insanlığın problemlerine çözüm getirecek güç

www.abulhasanalinadwi.org

te cihanşümul bir din değildi. Fakat bununla beraber Hz. İsa'nın tâlimatından ve tevhid dininden birtakım küçük izler taşıyordu. Daha sonra Paul geldi. Hristiyanlığın ışığını söndürdü. Onu, içinde büyüdüğü putperestlik ve üzerinden atamadığı cahiliye hurafeleriyle karıştırdı. Geri kalanlar da Kostantin'i silip süpürdü. Böylece Hristiyanlık, Yunan mitolojileri, Roma putperestliği, Mısır Eflatunculuğu ve Ruhbanlıkla meczedilmiş karma bir din haline geldi. Bu arada Hz. İsa'nın talimatı bir damlanın denizle kayboluşu gibi eriyip kayboldu gitti. Neticede Hristiyanlık, ruhların gıdasını veremeyen, duyguları coşturamayan, hayatın problemlerini çözemeyen, yolları aydınlatamayan ve aklı geliştiremeyen bir takım inanç ve gelenekler zinciri haline geldi. Hattâ tahrifçilerin kasıtlı faaliyetleri ve cahillerin te'villeriyle, ilim ve fikir, insanlar arasına çekilen bir perde halini aldı. Daha sonra da putperest bir din haline geldi. Kur'anı Kerimi İngilizceye tercüme eden Sale, Milâdi VI. asır Hristiyanlığı hakkında şöyle diyor: «Hristiyanlar, papazlara ve Hristiyan azizlerinin resimlerine ibadette çok aşırı gitmişlerdi. Hattâ «bu asırda» en üstün dereceyi katolikler almışlardı.» (1)

Roma İmparatorluğunda Mezhep Kavgaları

Daha sonra gerek dinler ve gerekse dinlerin kendi iç meseleleri konusunda bir takım felsefî

(1) Sale's Translation P. 62 (1896).

www.abulhasanalinadwi.org

çatışmalar başgösterdi. Safsatalarla dolu bitmeyen sürtüşmeler milletin zihnini meşgul etti, zekâsını köreltti, aksiyon gücünü tüketti ve çoğu kere kanlı savaşlara, katliâmlara, işkence ve eziyetlere, birbirlerinin mallarını yağmalama ve ölümlere kadar vardı.

Medreseler, kiliseler ve evler birbiriyle yarışan kışlalar haline geldi. Şehirler iç savaşlara sürüklendi.

Bu dini ihtilâfın en bariz belirtileri **Şam Hristiyanları** ve **Roma** devletiyle **Mısır Hristiyanları** veya daha doğru bir ifade ile **melekaniye** ile **monofistler** arasında görülüyordu. **Melekaniyeler Hz. İsa**'nın varlığının ikliğine inanıyorlardı. Monofistler ise, çok derin bir denizin enginliklerine düşen bir sirke damlası gibi **Hz. İsa**'nın beşerî varlığının içinde kaybolduğu ilahî bir tek varlığı olduğuna inanıyorlardı. Bu iki grup arasındaki çatışma VI. ve VII. asırda iyice şiddetlendi. Adeta çekişen iki din arasındaki kanlı harblere döndü. Sanki bu, Yahudilerle Hristiyanlar arasında bir çatışma idi. Taraflar birbirlerini köksüzlük ve temelsizlikle suçluyorlardı.

Dr. Butler şöyle diyor:

«Bu iki asır, yani VI. ve VII. asır, Mısır'la Roma arasındaki aralıksız çatışma devridir. Din ve ırk ayrımı bu anlaşmazlığı daha da körükleyip alevlendirmiştir. Din ayırımı ırk ayırımından daha baskın geliyordu. O zamanlar melekaniye ile

www.abulhasanalinadwi.org

monofistler arasındaki bu düşmanlık tek sebep olarak görülüyordu. Birinci grup isminden de anlaşılacağı üzere imparatorluğun, şehir ve mülk sahiplerinin grubu olup, atalarından kendilerine intikal eden Mesih'in tabiatının ikiliğine inanıyorlardı. Mısır halkının teşkil ettiği diğer Monofist kıptiler grubu ise, bu inanca şiddetle karşı çıkıyor, kıyasıya mücadele ediyor, İncil'e inanan bir millet şöyle dursun biraz izan sahibi bir kavim için bile düşünemediğimiz aptalca çatışmalara ve kanlı harplere giriyordu.» (2)

İmparator **Herakliyus** (610-641), 638 senesinde Farslara karşı kazandığı zaferden sonra, imparatorluğu içinde birbiriyle çatışan mezhepleri birleştirip bir karara bağlamak istedi. **Hz. İsa**'nın tabiatının mahiyeti, sıfatlarının bir mi, yoksa iki mi olduğu hususunda halkın münakaşaya girişmesini yasaklayıp onları bir tek karar ve irade sahibi Allah'a inanmaya çağıran bir kanun taslağı hazırladı. 631 yılının başlarında bu görüş ittifakla kabul edildi. Böylece **Monoşili** mezhebi devletin ve ona bağlı olan Hristiyan kiliselerinin resmî mezhebi haline geldi. **Herakliyus** bu yeni mezhebi yerleştirmek için ona düşman olan diğer bütün mezheblere karşı her türlü metodu meşrû gördü. Fakat **Kıbtiler** anlaşmayı bozarak buna şiddetle karşı çıktılar. Kendilerini bu uydurma ve tahriflerden korudular. Her türlü tehlikeyi göze alarak eski inançları uğrunda ölmekten kılpayı

(2) Fethü'l-Arab Li-Mısır (Arapçaya çeviren, Ferid Ebu Halid, sh. 37-38.

www.abulhasanalinadwi.org

çekinmediler. İkinci bir defa olarak İmparator Herakliyus, mezhepleri birleştirip aralarındaki ihtilâflara bir son vermek için insanlara Allah'ın bir tek iradesi olduğunu ilân etmeği karar verdi. **Herakliyus** bu iradenin bizzat tecelli edip etmiyeceği konusunda halkın tartışmaya girişmesini kesinlikle yasakladı. Bu kararını resmî bir tamimle doğu ülkelerine gönderdi. Fakat bu Mısır'daki gergin havayı yatıştırmadı. Daha sonra **Kurus**'un on senelik saltanat devrine sahne olan Mısır'da akla hayale gelmedik tüyler ürpertici acı olaylar oldu.

Birçok kimseler dayanılmaz işkencelerden sonra boğularak öldürülüyordu. Ateşler yakılıyor, mahkûmlar vücudlarındaki yağlar eriyip yere dökülünceye kadar ateşte kalıyorlardı. İnsanlar kumla dolu çuvallara doldurularak denizlere atılıyordu. Ve daha buna benzer nice mezalim.

İçtimaî Çöküntü ve İktisadî Sıkıntı

Bu asırda, gerek Roma İmparatorluğunda ve gerekse Doğuda içtimaî çöküntü son haddine varmıştı. Halkın üzerindeki felâket bulutları yetmiyormuş gibi, vergiler ve zamlar olanca ağırlığıyla üstüste yığılmıştı. Halk hükümetten şiddetle nefret ediyor ve ona düşman gözüyle bakıyordu. Diğer bütün yabancı devletleri ondan üstün tutuyordu. Günden güne çoğalan vergi ve müsadereler halk için çekilmez bir hal almıştı. Bu yüzden

www.abulhasanalinadwi.org

büyük taşkınlıklar ve ihtilâller patlak verdi. Milâdi 532 yılında başkentte çıkan isyanda otuz bin kişi can verdi (3). İnsanların iktisatlı olmaları son derece gerekiyorken har vurup harman savuruyor, israfta çok aşırı gidiyorlardı. Biricik arzuları, nereden olursa olsun mal kazanmak ve sonra da onu zevk, sefa ve şehevî arzularının tatmininde harcamaktı.

Faziletin temelleri erimiş, ahlâkî esaslar çökmüştü. Hattâ insanlar arzu ve isteklerini serbestçe yapabilmek için bekârlığı evliliğe tercih edecek duruma gelmişlerdi. (4) Sale'nin dediği gibi, «Adalet, satılık bir ticaret eşyası gibi pazara çekilmişti. Millet rahatlıkla rüşvet alıp veriyordu. Hile, dalavere almış yürümüştü.» (5) **Edward Gippon** şöyle diyor: «Roma İmparatorluğu milâdi VI. asrın sonlarında çöküntü ve geriliğin son noktasına varmıştı.» (6) «Tıpkı bir zamanlar bütün dünya milletlerinin koyu gölgesine sığındığı ulu bir ağacın, sonradan günden güne sararıp solan kuru bir dal haline gelmesi gibi.» (7) **Dünya Tarihçileri Tarihî müellifleri** şöyle diyorlar: Büyük şehirlerin eski ihtişam ve heybetlerini bir daha elde edememek üzere harap olup yıkılmaları, o zamanki Bizans İmparatorluğu'nun ağır vergile-

---

(3) Encyclopeadia Britanica. See Justin.

(4) The History of Decline and fall of the Roman Empire by Edward Gippon, V. p. 3

(5) Sale's Translation p. 72, (1896)

(6) The history of the decline and fall of the Roman Empire V.Y. p. 13

(7) Adı geçen eser.

www.abulhasanalinadwi.org

rine, ticarî hayatın zayıflamasına, zirai faaliyetlerin ihmaline ve memleketin imar işlerinin durdurulmasına sebep olan korkunç geriliğine en büyük delildir. (8)

Roma İmparatorluğu Devrinde Mısır'ın İktisadî ve Dinî Durumu

Nil gibi bir hayat kaynağına ve zengin bir toprağa sahip olan **Mısır**, VII. asırda Roma İmparatorluğu ve Hristiyanlık yüzünden Allah'ın bahtsız bir ülkesi haline geldi. **Mısır**, birincisinden yani hristiyanlıktan metafizik, ilahiyat felsefesi ve **Hz. İsa**'nın varlığıyla ilgili münakaşa ve ihtilâflardan başka hiç bir şey elde edemedi. Ve nihayet bu çekişmeler, miladî VII. asırda büsbütün çığırından çıkarak milletin düşünme gücünü tüketerek aksiyon kudretini zayıflattı. **Mısır, Roma İmparatorluğundan** dinî ağır tahakküm ve şiddetli siyasî terörden başka hiç bir şey alamamıştır. **Mısır, Roma İmparatorluğunun** ve Hristiyanlığın on senelik hâkimiyeti altında, bir zamanlar Avrupanın dinî terörden çektiği ızdırabı tatmıştı. **Mısır**'ın iliklerine işleyen bu uğursuz kasırga bütün hayat prensiplerini unutturmuş, her türlü ruhî ve dinî değerlerini silip süpürmüştü. **Roma İmparatorluğunun** sömürgesi durumunda olduğu için, siyasî hürriyetten, Hristiyanlığın baskısı al-

(8) Historians's History of the World v. VII. p. 175

www.abulhasanalinadwi.org

tında bulunduğu için de akli ve dinî hürriyetten mahrumdu.

Dr. Gustave le bon «Arap Medeniyeti» adlı eserinde şöyle diyor:

«Mısır, Hristiyan olmaya zorlandı. Böylece geriliğin temelsiz uçurumuna yuvarlandı. Ancak bu durumdan Arap fütuhatıyla kurtulabildi. O zamanlar birçok dinî ihtilâflara sahne olan Mısır, çeşitli ızdırap ve sancıların pençesi altında sızlıyordu. Bu ayrılıklar yüzünden Mısırlılar öldürülüyorlar, lânetleniyorlardı. Dinî ihtilafların kemirdiği, müsbet idarecilerin yıprattığı Mısır, Romalılara karşı büyük bir kin besliyor ve zalim Bizans Kayserlerinin pençesinden kurtulacağı anı bekliyordu.» (9)

Dr. Alfred Butler «Arapların Mısırı Fethi» adlı eserinde şöyle diyor:

«Gerçekten VII. asırda dinî meseleler, Mısır halkının gözünde siyasî işlerden daha tehlikeliydi. Hizipleşmeler idarî işlerden veya gruplar arasında çıkan ihtilâflardan doğmuyordu. Bilakis bütün anlaşmazlıklar din ve inanç meselelerinden ileri geliyordu. İnsanlar dine, başları dara düştüğü zaman doğru yolu bulmada kendilerine kılavuzluk edecek vefakâr bir yardımcı gözüyle bak-

(9) Arap Medeniyeti (Arapçaya çeviren: Adil Zuayter, Bölüm IV, «Mısırda Araplar»

www.abulhasanalinadwi.org

mıyorlardı. Onlara göre din, muayyen şekillerde kalıplaşmış mücerret inançlardan ibaretti.

Halkın son noktaya varan ihtilâf ve münakaşaları, inançlar arasındaki ince farklar ve hayalî şekillerden başka bir şey değildi. İnsanlar, metafizik felsefesi ve dinin esaslarındaki farklılıklar gibi hiçbir kıymet ifade etmeyen birtakım anlaşılması ve idrâki güç meseleler uğrunda hayatlarını tehlikeye atıyorlardı.» (10)

Öte yandan Romalılarda Mısır'ı sütlü bir koyun gibi sağıyorlar, gelir kaynaklarını sömürüyorlar ve kanlarını sülük gibi emiyorlardı. **Dr. Alfred Butler** der ki:

«Romalılar Mısır halkına başta cizye olmak üzere birçok ağır vergiler yüklüyorlardı... Şüphesiz ki, Romalıların koydukları vergiler halkın takatının üstündeydi. Üstelik dağıtımda adalet gözetilmiyordu. (11)

«**Dünya Tarihçileri Tarihi**» müellifleri şöyle diyorlar:

«Mısır, istihsalinin büyük bir kısmını Bizans İmparatorluğu hazinesine vermekteydi. Mısır çiftçi sınıfı, her türlü siyasî kuvvet ve nüfuzdan mahrum olması bir yana, vergilerden başka Roma İmparatorluğuna bir de toprak kirası gibi birtakım haraçlar ödemek mecburiyetindeydi. Bu asırda Mısır serveti gittikçe azalmakta ve gerilemekteydi. (12)

---

(10) Arapların Mısır'ı Fethi, sh. 47
(11) Adı geçen eser.
(12) Historians's History of the World, V, VII. p. 173

www.abulhasanalinadwi.org

İşte bütün şeref ve haysiyetlerini unutturan, hayatlarının asliyet ve sahiyetini bulandıran, kendi kendileriyle uğraşmaktan etrafa bakamamayacak hale getiren dinî tahakküm, siyasî istibdad ve iktisadî sömürgeciliğin Mısır'a kazandırdıkları bundan ibarettir.

Habeşistan

Mısır'ın komşusu **Habeşistan** da Manofizist mezhebindendi. Bununla beraber iptidai vahşetten kalma birçok putlara tapıyorlardı. Tevhid akidesi, hristiyan ilim ve istılahlarının ördüğü bir çeşit parlak putperestlikten başka bir şey değildi. Dinde ruh, dünyada aşk ve aksiyon yoktu. **Nikya** heyeti, dinî meselelerde **Habeşistan'ın** serbest olmadığını ve **İskenderiye** tahtına bağlı olduğunu ilân ediyordu.

Kuzey Batı Avrupa Ülkeleri

Kuzeybatıya yayılan Avrupa milletlerine gelince, onlar da koyu cehaletin, yaygın ümmiliğin ve kanlı savaşların zifiri karanlığı içinde yaşıyorlardı. İlim ve medeniyetin şafağı henüz sökmemişti. **Endülüs Müslüman Arapları** da ilim ve medeniyet alanındaki ilerlemelerini bu ülkeye aktarmak için bir fırsat bulamamışlardı. Hadiseler

www.abulhasanalinadwi.org

karşısında çok hissizdiler. Medeniyet kervanının yürüdüğü ana caddeden çok uzakta bulunuyorlardı. Dünya hakkında hiç bir bilgiye sahip olmadıkları gibi, medenî dünyanın bunlar hakkındaki bilgisi de son derece azdı. Doğu'da ve Batı'da cereyan eden ve tarihin çehresini değiştiren hadiseler karşısında en küçük bir ilgi duymuyorlardı. Hayata, çocukluk çağını yaşayan Hristiyanlıkla, son nefesini veren putperestlik hâkimdi. Netice itibariyle dinin rehberliğinden ve üstün bir siyasetten mahrum bulunuyorlardı. **H.G. Wels** şöyle diyor: Bu devirde yani VI. ve VII. asır **Batı Avrupasında**, birlik ve disiplinden eser yoktu. (13)

Robert Briffault da şöyle diyor:

«V. asırdan X. asra kadar Avrupa'yı koyu bir karanlık kaplamıştı. Bu karanlık gittikçe kesif bir hal alıyor ve âdeta katranlaşıyordu. Bu devrin karışıklıkları eski devirlerin vahşet ve aptallıklarından daha korkunç ve daha kaba idi. Bu haliyle o, ışıkları sönerek yıkılmaya yüz tutmuş büyük bir medeniyetin kokuşmuş yapısını andırıyordu. Bu medeniyetin yerleştiği büyük ülkeler, İtalya ve Fransa gibi geçmişte şahikalara tırmanan milletler yok olma, anarşi ve korkunç bir çöküşle karşı karşıya gelmişlerdir.» (14)

---

(13) A Short of the World, H. G. Wels.

(14) The Making of Humanity, Robert Briffoutt p. 164

www.abulhasanalinadwi.org

Yahudiler

Bu devirde Avrupa, Asya ve Afrika'da dinî prensipler yönünden yeryüzündeki milletlerden daha zengin, dinin manâ ve ıstılahlarını anlamada daha mahir bir millet vardı. Bu yahudi milletiydi. Fakat medenî, siyasî veya dini sahada başkalarına tesir edecek durumda değillerdi. Çünkü uzun zaman başkalarının boyunduruğu altında yaşamışlar ve daima zulüm, istibdat, işkence, baskı, terör ve ızdıraplara maruz kalmışlardı. Uzun süren köle hayatı, dayanılmaz işkenceler altında inleyiş, koyu milliyetçilik, muhafazakârlık, aç gözlülük, servet ihtirası, faizli muamele gibi yahudi milletini yeryüzündeki diğer milletlerden ayıran karakteristik vasıflar ve bunun yanısıra kendilerine has bir tarihe sahip olmaları.. Evet, işte bütün bunlar diğer milletlerde bulunmayan korkunç bir insan tipi yaratmıştır. Aynı zamanda yahudiler asırlar ve nesiller boyu zayıf zamanlarındaki şahsiyetsizlikleri, galibiyet anlarındaki edepsizlikleri ve gaddarlıkları, her fırsatta fitne ve fesada sebep olmaları, insafsız kaba hareketleri, kendilerini bütün milletlerden üstün tutmaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri, Allah yolundan sapmaları ve daha buna benzer kokuşmuş ahlâkî hususiyetleriyle temayüz etmiş denî bir millettir. Kur'an-ı kerim Yahudilerin VI. ve VII. asır dünyasının liderlik ve kumanda mevkiinden azledilmelerine sebep olan ahlakî dejenerasyon, ruhî çöküntü ve içtimaî bo-

www.abulhasanalinadwi.org

zukluk gibi hususları ince ve derin bir ifadeyle gözler önüne sergiler.

Yahudi, Hristiyan Çatışması

VII. asrın başlarında yahudileri hristiyanlara, hristiyanları da yahudilere karşı kundaklayıp alevlendiren hadiseler yeniden tazelendi. Fokas devrinin (610 m.) son yıllarında Antakya'da Yahudiler Hristiyanlara karşı ayaklandılar. İmparator, kumandanı «Abnosos»u isyanı bastırmak üzere Antakya'ya gönderdi. Abnosos görevini eşi görülmemiş bir vahşetle yerine getirdi. Bütün halkı kılıçtan geçirdi. Kimini astı, kimini boğdu, kimini olmadık işkencelere tabi tuttu, kimini de yırtıcı hayvan sirklerine attı.

Yahudilerle hristiyanlar arasındaki bu çatışma ilk defa olmuyordu. Makrizî, «el-Hıtat» adlı eserinde şöyle diyor: «Roma imparatoru Fakos devrinde, İran hükümdarı Kisra, ordularını Mısır ve Şam taraflarına gönderdi. Ordular Filistin ve Kudüs'teki kiliselerle Suriye şehirlerini yakıp yıkarak bütün Hristiyanları öldürdüler. Daha sonra da işgal plânlarında yer alan Mısır'a saldırdılar. Halkın büyük bir kısmını öldürdüler. Sayılamayacak kadar çok esir aldılar. Yahudiler, hristiyanlara savaş açıp kiliselerini yerle bir eden İranlılara yardım ettiler. Onları Taberiye'de Cebel'ül-Celil'de, Nasıriye köyünde ve Kudüs şeh-

www.abulhasanalinadwi.org

rinde törenlerle karşıladılar. Hristiyanları büyük bir yenilgiye uğratarak akla hayale gelmedik mezalime giriştiler. Kudüsteki kiliselerini yıkarak yurtlarını ateşe verdiler. Ağaçtan yapılmış haçlarını parçaladılar. Kudüs patriğini ve diğer birçok arkadaşlarını esir aldılar.» (15)

Makrizî İranlıların Mısır'ı fethedişini anlattıktan sonra sözlerine şöyle devam eder:

«Bu sırada yahudiler **Sur** şehrinde ayaklandılar. Aralarından bir grup yahudiye, hristiyanları birbirine düşürüp yok etmek için memleketlerinin çeşitli bölgelerine gönderdiler. 20.000 kişinin katıldığı Yahudi-Hristiyan savaşında Yahudiler Sur şehrinin dışındaki hristiyan kiliselerini yakıp yıktılar. Fakat daha sonra hristiyanlar kuvvetlenerek büyük bir kitle haline geldiler. Böylece yahudiler müthiş bir hezimete uğradılar ve birçokları da öldürüldü. **Herakliyus**, Doğu Bizans hükümdarı olunca bir yolunu bulup İranlıları büyük bir yenilgiye uğrattı. Ve **Kisra**'yı memleketine dönmeyi mecbur etti. Daha sonra **Herakliyus**, İranlıların harap ettikleri yerleri tamir etmek, Mısır ve Şam'ı gezmek için İstanbul'dan hareket etti. Taberiye'de ve diğer bölgelerde bulunan Yahudiler **Herakliyus**'u karşılayarak kıymetli hediyeler takdim ettiler ve kendilerine bir şey yapmayacağına dair teminat vermesini ve bu hususta yemin etmesini istediler. **Herakliyus** da isteklerini kabul ederek kendilerine teminat verdi

(15) Kitab'ül - Hıtat, el-Makrızi: C. 4, sh. 392

www.abulhasanalinadwi.org

ve sözünde duracağına dair yemin etti. Daha sonra **Heraklius** Kudüs'e girince hristiyanlar kendini İnciller, haç işaretleri, çeşitli kokular ve yanan mumlarla karşıladılar. Şehrin kilise ve katedrallerini harap halde bulan **Herakliyus** gördüğü manzaranın dehşetiyle irkildi ve çok üzüldü. Hristiyanlar, Yahudilerin, İranlılarla birleşerek hristiyanlara karşı amansız bir saldırıya geçtiklerini, kiliseleri yıkarak harabeye çevirdiklerini **Herakliyus**'a anlattılar. Gerçekten Yahudiler İranlılardan daha gaddar davrandılar hristiyanlara. Başkalarının yapmadığını yaptılar. Hristiyanlar **Herkliyus**'u intikamlarının alınması için kışkırttılar ve bunu normal bir hareket olarak gösterdiler. Fakat **Herakliyus** Yahudilere teminat verdiğini üstelik sözünde duracağına dair yemin ettiğini ileri sürerek böyle bir saldırının imkânsız olduğunu söyledi. Hristiyan rahip, patrik ve papazları, Yahudilere saldırıp kılıçtan geçirmenin gayet normal bir şey olduğunu, çünkü yahudilerin kurnaz davranarak teminatı, hristiyanlara karşı girişilen vahşet bilinmeden önce aldıklarını söyleyerek bu teminatın kabule şayan olmadığını belirttiler. Ayrıca kendilerinin ve bütün hristiyanların yemininin kefareti olarak her sene cuma günü oruç tutacaklarını ve bunu asırlar boyu sürdüreceklerini ifade ettiler. **Herakliyus**, hristiyanların istediğini kabul ederek yahudilere karşı korkunç bir katliama girişti. Bütün yahudileri kılıçtan geçirdi. Öyle ki, Şam ve Mısır gibi Roma topraklarında, kaçan ve gizlenenlerden başka hiç bir yahudi **kalmadı.**»

www.abulhasanalinadwi.org

Bu rivayetler, her iki tarafın yani hristiyan ve yahudilerin, insanlığın kanına ne derece susadıklarını, hasımlarını altetmek için nasıl fırsat kolladıklarını, anlaşmalar konusunda ne kadar kalleş davrandıklarını açıkça göstermektedir. Hiç bir kavim veya milletin bu kadar bozuk ahlâkla, insan hayatına gösterilen saygısızlıkla hak, adalet ve sulh bayrağını dalgalandırıp insanlığın kendi gölge ve idaresi altında mutlu bir hayat yaşatması mümkün değildir.

İran ve Oradaki Yıkıcı Hareketler

Medenî dünyanın idaresini Romalılarla bölüşen İranlılara gelince İran, dünyaca tanınan anarşist ruhlu kişilerin faaliyet sahası halindeydi. Ahlâkî esaslar, senelerden beri çeşitli sarsıntı ve depresyonların tesiri altında eriyip kaybolmuştu. Normal bir ahlâk yapısına sahip olan ülkeler kendileriyle evlenilmesi yasaklanan kişilerle evlenmenin iğrençlerini tereddütsüz kabullendikleri halde, İran'da bu husus daha henüz münakaşa ve ihtilâf konusuydu. Hattâ miladi V. asrın ortalarında devlet başkanlığı gibi son derece mühim bir vazifeyi deruhte eden II. **Yezdegerd**, kendi kızıyla evlenmiş ve daha sonra onu öldürtmüştü. (16) Ve gene miladi VI. asırda idare mevkiin

(16) Historian's History of the World. V. 8, p. 81

www.abulhasanalinadwi.org

de bulunan **Behram** da kız kardeşiyle evlenmişti. (17)

Danimarka Kopenhag Üniversitesi Doğu dilleri profesörü ve **İran Tarihi** uzmanı **Ardhersin**, «**Sasanîler Devrinde İran**» adlı eserinde şöyle diyor:

«Cathies ve Sasanî devrinin diğer çağdaş tarihçileri, İranlıların kendileriyle evlenilmesi yasak olan akrabalarla evlenme gibi âdetlerini doğruluyorlar. Sasanî devri tarihinde bu gibi evlenmelere raslamak mümkündür. Nitekim **Behram** hristiyan olmadan önce Ceşteps kendilerine haram olan akrabalarıyla evlendiler. (18)

İranlılara göre bu evlilik günah sayılmıyordu. Bilakis Allaha yaklaşmaya vesile olan hayırlı bir iş olarak değerlendiriliyordu. Çin seyyahı **Huen-Suenç** «İranlılar istisnasız herkesle evleniyorlardı.» derken bu evliliğe işaret etmiştir.» (19)

Miladi III. asırda **Mani** çıktı ortaya. Iranı kasıp kavuran şehvet furyasına karşı, hayali bir zulmet ve nur mücadelesine yol açan gayri tabii ve korkunç bir nazariye ileri sürdü. Yeryüzündeki kötülüklerin ve bozgunculuğun kökünü kazımak için bekârlık hayatını savundu. Nurun zulmetle birleşmesini, mutlâka kaçınılması gereken bir felâket olarak ilân etti. **Mani**, bu dünyanın köküne kibrit suyu dökme arzusundadır. Muradına

---

(17) Tarih-i Taberi C. 3, sh. 138

(18) Sasaniler Devrinde İran (Fransızcadan Urducaya çeviren: Dr. Muhammed İkbal) sh. 439

19) Sasaniler Devrinde İran, sh. 430

www.abulhasanalinadwi.org

eremeden hemen işini bitirmek gerekir, diyerek **Behram** miladî 276 senesinde **Mani'yi** öldürdü. Ne var ki ölümüyle düşünceleri kaybolmamış, hattâ İslâm fütuhatının sonlarına kadar yaşamıştır. Bir an önce yokluğa ermek ve nesli kurutmak suretiyle aydınlığın karanlığa üstünlüğünü sağlamak için nikâhı yasakladı.

Daha sonra İranlıların iç dünyaları, **Mani'** nin zararlı görüşlerine karşı ayaklanarak miladî 487 senesinde doğan **Mazdek'**in fikirlerine sarıldı. **Mazdek,** insanların eşit olarak doğduklarını, aralarında hiç bir fark bulunmadığını, binaenaleyh birbirlerine üstünlük taslamadan eşit olarak yaşamaları gerektiğini ilân etti. **Mazdek'**e göre, insanların üzerinde hassasiyet gösterdikleri, korunması ve güvenliği konusunda icabında ölümü bile göze aldıkları servet ve kadının tamamen ortak ve eşit olması icap ederdi. Şehristanî şöyle diyor: «**Mazdek,** kadınları ve malları helâl kılarak, insanları bu hususta ortak yaptı. Tıpkı insanların su, ateş ve otlaklara ortak oldukları gibi.» (20) Bu görüşler gençlerin, zenginlerin zevk ve safaya düşkünlerin ve kalbleri sapmaya meyilli kişilerin nazarında büyük rağbet gördü. Aynı zamanda sarayın desteğini kazandı. İran hükümdarı **Kubat,** bu görüşlerin dağılıp yayılmasına ve taraftar bulmasına yardımcı oldu. Ve neticede **İran, Mazdekizmin** tesiriyle ahlâk buhranının girdabına ve kuduran şehvetlerin bataklığına yu-

(20) El-Milel-ve'n-Nihal, Şehristani, C. 1, sh. 86

www.abulhasanalinadwi.org

varlandı. Taberî şöyle diyor: «Bazı seviyesiz kişiler bu durumu fırsat ve ganimet bilerek Mazdek ve arkadaşlarına yardımcı oldular. Onlarla omuz omuza çalıştılar. Bu yüzden halk birçok felâketlere maruz kaldı. Bu arada iyice azıttılar. Hattâ öyle ki, Mazdek'in taraftarları bir adamın evine girerek ailesine tecavüz ederler, eşyalarını yağmalarlar, adam hiç sesini çıkarmazdı. Mazdek'in adamları İran hükümdarı Kubat'ın bu durumu hoş görmesini, aksi takdirde azledeceklerini bildirdiler. Kısa bir süre sonra baba çocuğunu, çocuk babasını tanıyamaz hale geldi. Çocuklar tasarrufları altındaki mülkden hiç bir şey alamaz oldular.» (21) Taberî devam ediyor: «Kubat, Mazdek'in fikirlerini kabullenmeden önce İran'ın sevilen hükümdarlarından biriydi. Fakat Mazdek'in düşüncelerini benimsedikten sonra çözülmeler baş gösterdi. Büyük şehirler tamamen bozuldu.» (22)

Kisraların Kudsileştirilmesi

İran hükümdarları kisraların damarlarında ilahî bir kanın dolaştığını iddia ediyorlardı. Halk da onlara ilâh gözüyle bakıyordu. Vücutlarında ilahî ve mukaddes bir nesnenin varlığına inanıyorlardı. Son derece saygı gösteriyorlar ve ulû-

(21) Tarih-i Taberi, C. 2, sh. 88
(22) Adı geçen eser.

www.abulhasanalinadwi.org

hiyetlerini dile getiren kasideler söylüyorlardı. Kanunlar üstü, tenkid edilmez varlıklar olarak bakıyorlardı onlara. Hattâ insan ötesi bir yaratık olarak değerlendiriyorlardı. İsimleri ağızlara alınmıyor ve hiç kimse toplantılarına katılamıyordu. Herkesin üzerinde hak sahibi olduklarına, fakat hiç kimsenin onlar üzerinde hakkı olmadığına inanıyorlardı. Herhangi birine fazla mallarından ve arta kalan nimetlerinden yapmış oldukları bağışlar, bir hak değil sadece bir ikram ve iltifat ifadesiydi. Halkın onlara itaat etmekten başka bir hakkı yoktu. Hükümdarlık için muayyen bir hanedanlık tesis ettiler. Bu «Varlık» hanedanıydı. Halk, taç giymenin ve haraç toplamanın sadece bu hanedanın fertlerine mahsus bir meziyet olduğuna inanıyordu. Bu hak babadan oğula geçiyordu. Bu hususta yan çizenler veya karşı çıkanlara, zalim, nesebi şüpheli adi bir kişi gözüyle bakılıyordu. Halk, servetlerini ve miraslarını hanedana hiç bir karşılık beklemeden cömertçe teslim ediyordu. Hanedan ailesi içinden büyük birini bulamadıkları zaman bir çocuğu hükümdar yapıyorlardı. Erkek bulamadıkları anlarda da bir kadını kendilerine hükümdar olarak seçiyorlardı. Nitekim **Şîreveyh**'den sonra yedi yaşındaki oğlu **Ezdeşir**'i, **Kisra**'nın oğlu **Hüsrev**, daha küçük yaşta hükümdar yaptı. Hattâ **Kisra**'nın kızı **Boran** ve ikinci kızı **Azermiduht**'ı bile kendilerine hükümdar olarak seçtiler. (23) Fakat **Rüstem, Cubin** ve diğer büyük kumandanlardan hiç birini ken-

(23) Tarih-i Taberî, C. 2. Makaryosun İran Tarihi.

www.abulhasanalinadwi.org

dilerine hükümdar seçmeyi akıllarına bile getirmediler. Çünkü onlar hanedana mensup değillerdi.

Sınıflar Arasında Dengesizlik

Halkın ruhanî ailelere ve asılzadelere olan inançları tıpkı Kisralara olan inançları gibiydi. Kisraların yaratılışları itibariyle halktan çok yüksek olduğunu, akıl ve şahsiyet yönünden insanların fevkinde bulunduğunu kabul ediyorlardı. Sonsuz selâhiyet tanıyorlar ve tam bir teslimiyet gösteriyorlardı. «**Sasaniler Devrinde İran**» adlı tarihin yazarı **Prof. Ard Hersin** şöyle diyor:

«İran Cemiyeti, meslek ve soy temelleri üzerine kurulmuştu. Cemiyetteki sınıflar arasında korkunç bir uçurum vardır. Bunların arasını bulmak veya köprü kurmak imkânsızdı. (24) Hükümet, halktan bir vatandaşın herhangi bir asilin veya büyüğün mülkünü satın almasını yasaklıyordu.» (25)

«Sasani politikasının temel kaidelerinden biri de, herkesin soyunun tayin ettiği makama rıza gösterip kendi üstündeki mevkilere göz dikmemesi idi. (26) Hiç kimse Allah'ın kendisine vermiş olduğu zenaattan başka bir zenaat edinemez-

(24) Sasaniler Devrinde İran, sh. 590
(25) Sasaniler Devrinde İran, sh. 420
(26) Sasaniler Devrinde İran, sh. 418

www.abulhasanalinadwi.org

di. (27) İran hükümdarları sıradan kişilere görev vermiyorlardı. (28) Böylece halk, birbirlerinden tamamen ayrı çeşitli sınıflara ayrıldı. Her sınıfın cemiyet içinde belli bir yeri vardı.» (29)

Sınıflara ayrılan halk arasındaki bu dengesizlik insanlık için yüz karasıydı. Aristokratların ve büyük mevkilerde bulunan kişilerin toplantılarında bir husus açıkça ortaya çıkıyordu. Halk, hükûmet yetkililerinin önünde put gibi hareketsiz duruyor ve köpeklerin dahi beğenmediği yerlere oturuyordu. Fakat İslâm peygamberi buna şiddetle karşı çıkarak ortadan kaldırdı. İranlıların kendi âdetlerine uyarak efendileri önünde düştükleri zilletin ağır boyunduruğu **Taberî**'nin rivayetinden açıkça anlaşılmaktadır. **Taberî** şöyle diyor:

«Ebu Osman en-Nehdi'den rivayet edilmiştir. **Mugire** köprüden geçerek İranlıların ülkesine girmek istedi. Kendisini bir yere oturtarak **Rüstem**'den geçme izni istediler. Arapları hakir gördüklerini belirtmek için hiç bir iltifat işareti göstermediler. **Rüstem, Mugire bin Şûbe**'yi altın simlerle dokunmuş elbiseler içindeki maiyetiyle birlikte döşeliydi. Her taraf paha biçilmez halılarla döşeliydi. Mefruşatı bir ok atımı mesafeyi kaplıyordu. Hükümdarın huzuruna varmak için bu kadar mesafeyi yürümek gerekiyordu. **Rüstem**, **Mugire**'yi karşıladığı zaman başında dört tane saç

(27) Sasaniler Devrinde İran, sh. 422
(28) Sasaniler Devrinde İran, sh. 422
(29) Sasaniler Devrinde İran, sh. 421

www.abulhasanalinadwi.org

örgüsü vardı. Beraber yürüyerek tahtına birlikte oturdular. Halk hemen galeyana geldi. Mugire'nin üzerine hücum ederek onu derhal Rüstem'in tahtından aşağıya indirdiler, hakaret ettiler. Mugire halka şöyle seslendi: Sizin ağır başlı vefakâr kimseler olduğunuzu zannediyorduk. Fakat şimdi sizden daha aşağı bir toplum göremiyorum. Biz Araplar eşit bir milletiz. Aramızda harp olmadıkça hiç birimiz yek diğerini köle edinmez. Zannederim sizler de bizler gibi milletinize karşı yararlı işlerde bulunuyorsunuz. Böyle yapacağınıza içinizden bazılarının Rab olduğunu haber verseydiniz daha iyi ederdiniz. Sizin bu saltanatınız fazla sürmez. Bizler kat'iyen böyle bir şey yapmayız. Ben size kendiliğimden gelmedim. Beni davet ettiniz. Bugün sizin çökmeye yüz tuttuğunuzu ve peşinen mağlubiyeti kabullendiğinizi öğrenmiş bulunuyorum. Hiç bir ülke bu gidişle ve bu düşünceyle ayakta duramaz, er geç yıkılmaya mahkûmdur.» (30)

İranlıların Üstünlük İddiaları

Daha sonra İranlılar kendi milletlerini üstün görmeye, diğer ırk ve milletlerin fevkinde müstesna bir yer işgal ettiklerini iddia etmeye başladılar. Allahüteâlânın kendilerine hiç bir millette

(30) Tarih-i Taberi, C. 4, sh. 108

www.abulhasanalinadwi.org

bulunmayan üstün vasıflar verdiğine inanıyorlardı. Bu yüzden diğer milletleri hakir görerek horluyorlardı. Hattâ onlara küçümseyen ve alay eden lakaplar takıyorlardı.

Ateşperestlik ve Hayattaki Tesiri

İranlılar eskiden beri yanlız Allah'a ibadet ediyorlar ve sadece O'na secde ediyorlardı. Fakat sonradan ilk zamanlarda olduğu gibi güneşe, aya, yıldızlara ve gök cisimlerine kudsiyet izafe etmeye başladılar. Ve nihayet **İran** dinlerinin kurucusu **Zerdüşt** geldi. Gelen rivayetlere göre Zerdüşt putları ortadan kaldırarak halkı tevhid dinine davet etti. Şöyle dedi: Kâinatın ışık saçan ve yanıp tutuşan her yerinde Allah'ın nuru parlamaktadır. Böylece **Zerdüşt** halkın namaz vakitlerinde güneşe ve ateşe dönmelerini emretti. Çünkü **Zerdüşt**'e göre ateş ilâhın sembolü idi. Aynı zamanda **Zerdüşt** dört unsurun yani ateş, hava toprak ve suyun kirletilmesini yasakladı. **Zerdüşt**'ten sonra gelen âlimler birtakım kanunlar koyarak bu mezhebin mensuplarını bu kanunlara uymağa zorladılar. Ateşle görülen bütün işleri yasakladılar. Böylece halkı ticaret ve çifçilikle uğraşmaya mecbur ettiler. Ateşe kudsiyet izafe edilip kıble olarak kullanılmasından sonra insanlar bizzat ateşe tapınmaya başladılar. Hattâ ateş için heykeller ve tapınaklar diktiler. Nihayet ateşperestliğin dışında kalan bütün akide ve dinler

www.abulhasanalinadwi.org

silinip kayboldu. Hakikatler bir kenara itildi, tarih unutuldu. (31)

Ateş, kendine ibadet edenlere kanun koyup peygamber göndermeyince, hayatlarının akışına müdahale edip isyancıları ve suçluları cezalandırmayınca, mecusilerin gözünde din, muayyen zaman ve mekânlarda yerine getirilen birtakım ibadet şekilleri ve geleneklerden ibaret kaldı. Fakat öbür tarafta evlerinde hükûmet dairelerinde ve tasarruflarında, siyasî ve içtimaî hayatlarında serbestçe hareket ediyorlar, istedikleri gibi davranıyorlar, kafaları ne tarafa eserse o şekilde faaliyet gösteriyorlardı. Menfaat ve çıkarları neredeyse o tarafa yöneliyorlardı. İşte her zaman ve her yerde müşriklerin durumu böyledir.

Böylece İranlılar kalbleri ıslah edecek, ahlâkı güzelleştirecek, şehvetleri dizginleyecek; takvaya, hayırlı güzel işlere teşvik edecek, âile hayatını tanzim edip yuvayı disipline edecek; devletin siyasî hayatına yön verip millete hayat kaynağı olacak; halkla, zalim yöneticilerin ve gaddar idarecilerin arasında perde vazifesi görecek; zalimi enseleyip mazlumun elinden tutacak cihanşümul ve köklü bir dinden mahrum kaldı. Böylece, Mecusilerle, her şeyi normal karışlayan dinsizler ve materyalistler arasında hiç bir fark kalmadı.

---

(31) İran Tarihi, Şahin Makaryos, sh. 221-224

www.abulhasanalinadwi.org

ÇİN

Dinler ve Nizamlar

VI. - VII. asırda Çin'e üç din hâkimdi :

a — Lao-Thisse

b — Konfüçyüzm

c — Budizm

Lao-Thisse dininin kısa zamanda putperestliğe dönüşmesi bir yana, muamelattan ziyade nazariyata dayanıyordu. Lao-Thisse dininin mensupları dünyadan elini eteğini çekip bir köşeye oturan zahitlerdi. Evlenmezler, kadına bakmazlar ve onlarla münasebet kurmazlardı. Bunun için Lao-Thisse dini, sağlam bir hayata veya ideal bir devlete temel olamazdı. Hattâ bu dinin kurucusundan hemen sonra gelenler bile ona muhalefet ederek başka dinlere girmeğe başladılar.

Konfüçyüs'e gelince : Konfüçyüs nazariyattan çok muamelata önem veriyordu. Fakat ortaya

www.abulhasanalinadwi.org

koyduğu prensipler dünya işlerine, maddî, siyasî ve idarî meselelerin tanzimine inhisar ediyordu. Fakat, bu dinin mensupları bazen muayyen bir ilâha ibadet etmeyi bırakıp, ağaç ve nehir gibi istedikleri şeylere ibadet ediyorlardı. Konfüçyüs'ün nazariyelerinde gerçek bir nur, aksiyoner bir iman ve semavî bir kanun yoktu. Sadece insanların istedikleri zaman faydalanıp istedikleri zaman atabilecekleri hikmetli sözler ve bilginlerin tecrübeleri vardı.

www.abulhasanalinadwi.org

BUDİZM

Gelişmesi ve Gerilemesi

Budizm'e gelince, **Budizm** VI. - VII. asırda safiyet ve değerini kaybetmişti. Peşinden gelen azgın **Brahmanizm** onu bir lokma gibi yutarak gittiği yere putlarını taşıyan, heykeller diken korkunç bir putperestliğe çevirdi. **Budistler** indikleri ve yerleştikleri yerlere **Buddha**'nın heykellerini dikiyorlardı. Nihayet bu heykeller, Budizm'in ilk devirlerinde parlayan dinî ve medenî hayatı tamamen perdeleyip örttü (32)

Hint Üniversitelerinden birinde, «**Hint Medeniyeti Tarihi**» kürsüsü profesörü olan Prof. **İsoratoba** şöyle diyor:

«**Budizm**'in gölgesinde, ilâhların dış görünüş-

(32) Pakistanın «Pencap» bölgesinin batı kesimindeki «Teksala» müzesini gezenler, eski Budist şehirlerinden kazılar sonucu çıkarılan Buddha heykellerinin çokluğu karşısında dehşete düşer ve bu din ve medeniyetin tamamen putperest olduğunu anlar.

www.abulhasanalinadwi.org

lerine ve heykellere ibadet etmeye önem veren bir devlet kurulmuş ve böylece **Budizm**'in ortaya koyduğu kardeşlik bağlarının muhtevası büsbütün değişmişti. **Budizm**'de bid'atlar doğmuştu.» (33) Çağdaş yazarlardan ve **Hindistan**'ın büyük siyasilerinden biri de aynı görüştedir. Şöyle der:

«**Brahmanizm, Budizmi** ulûhiyete yükseltti. **Budizm** de tamamen **Brahmanizme** uydu. Böylece **Budizm**'in ortaya koyduğu kardeşlik bağları müthiş bir servet kaynağı haline geldi. En sonunda da muayyen bir topluluğun menfaat merkezi oldu. **Budizmin** koyduğu nizamlar kayboldu. Sihir ve vehimler ibadet esaslarına sızdı. Nihayet Hindistan'da bin yıldır hâkimiyet kurup gelişen dinler gerilemeye ve çökmeye başladı. **Mrs. Rhys Ravids, Budizmin** yakalandığı zaaf ve hastalıkları, «**Siretha Gurisnen**'in» «**Hint Felsefesi**» adlı eserinde naklettiği şekilde anlatır:

«**Budizm**'in ahlâk esaslarına sakat düşünceler hakim oldu. Hattâ **Budizm** bu asılsız hayallerin arkasında silinip kayboldu. Yeni yeni mezhepler çıktı ortaya. Gittikçe gelişen bu mezhepler insanların kalblerine hâkim oldu. Daha sonra gitgide tesirlerini kaybederek yerlerini yeni yeni mezheplere terk ettiler. Tarihin akışı bu şekilde sürüp gitti. En sonunda bu ham hayaller üstüste yığılarak atmosferi perdeledi ve etrafı katran renkli karanlık sardı. Kolay ve değerli bir dinin kurucusu olan **Buddha**'nın öğütleri ince felsefî

(33) Eski Hind. Prof. İsorataba.

www.abulhasanalinadwi.org

araştırmalar ve tartışmalar neticesinde yok olup gitti. (34)

Brahmanizm ve **Budizm** gerilemeye başladı. **Budizm**'e bir takım kötü âdetler girdi. Hattâ **Budizm**'le **Brahmanizm**'i birbirinden ayırmak güçleşti. Neticede **Budizm Brahmanizm**'in potasında eriyip kayboldu.» (35)

Dinler tarihi uzmanları ve bu dinlerin kurucularının biyografileriyle uğraşan araştırıcılara göre Budizmdeki ilâh ve iman düşüncesi bir ihtilâf ve münakaşa konusu olarak varlığını sürdürdü. Hattâ birçokları hayret ederek soruyordu. «Bu büyük din, Allah inancından uzak ince ahlâkî temeller üzerinde nasıl durdu?» **Budizm** nefsi terbiye, şehvetleri dizginleme, faziletlerle süslenme, ızdırablardan kurtulma ve ilim elde etme yollarından başka bir şey değildi.

Şu halde Çinlilerde problemlerini halledecek cihanşümûl dinî bir sistem yoktu. Uzak Doğudaki milletler arasında Çinliler dinî ve ilmî miraslarını muhafaza ediyorlardı. Fakat ne kendi kültürlerine ne de başkalarına en küçük bir şey ilâve edecek durumları yoktu.

Orta Asya'daki Milletler

Türkler, Moğollar ve **Japonlar** gibi, Orta Asya ve Doğu ülkelerinde yaşayan diğer milletler bo-

---

(34) Jewahar Lal Nehru: The Discivery of India, p. 201-202

(35) Jewahar Lal Nehru: The Discivery of India, p. 201-202

www.abulhasanalinadwi.org

zuk bir **Budizm** ile gülünç bir putperestliğin arasında bulunuyorlardı. Ne ilmî çalışmaları ne de ileri siyasî nizamları vardı. Daha henüz çocukluk devrini atlatamamışlardı. Düşünce âleminde yaya kalmışlardı.

HİNDİSTAN

Dinî, içtimaî ve ahlâkî durum: **Hindistan**'a gelince **Hint** tarihçileri **Hindistan**'ın miladî VI. asır başlarındaki dönemin dinî, ahlakî ve içtimaî yönden geçirmiş olduğu devirlerin en gerisi olduğu hususunda birleşiyorlardı. Hindistan bu devirde, bütün dünyayı bir ahtapot gibi saran ahlakî ve içtimaî buhranı komşu ve dostlarıyla paylaşmış bulunuyordu. Katran renkli örtüsü gelişmiş ülkelere kadar uzanan bu karanlıktan **Hindistan**'da payına düşeni almıştı. Yalnız Hindistan diğer milletlerden bazı konularda ayrılıyordu. Bunları üç noktada toplayabiliriz:

a — İlâh ve tapınakların çokluğu.

b — Cinsî arzuların azgınlığı.

c — Sınıflar arası korkunç bir dengesizlik ve insafsızca uygulanan sosyal imtiyazlar.

Azgın Putperestlik

VI. asırda putperestlik en son noktasına ulaşmış bulunuyordu. Vedalardaki ilâhların sayısı

www.abulhasanalinadwi.org

33 iken bu asırda 330.000.000 oldu. Parlak, cazip ve hayat için iyi görülen her şey ilâh kabul edilip tapılıyordu. Böylece heykeller, putlar ve ilâhlar sayılmayacak kadar çoğalmıştı. Hesaba kitaba gelmez mabutlar vardı. Bu ilahlardan bazıları, tarihî şahsiyetler, muayyen zaman ve hadiselerde Allah'ın kendi şahsiyetlerinde temessül ettiğini iddia eden kahramanlar, bazı ilâhların üzerinde tecelli ettiği dağlar olduğu gibi, bazıları da ilâhların üzerinde tecelli ettiği altın ve gümüş gibi madenlerdi. Bir kısmı da **Mahadya** ilâhının başından çıktığı kabul edilen Ganj nehri, harp, yazı ve tenasül aletleri, hayvanlardan bilhassa en büyüğü inek, gök cisimleri ve daha buna benzer şeylerdi. Ve böylece din aklı selimin hiç bir zaman kabul edemiyeceği, Allah tarafından indirildiğine dair en küçük bir işaret taşımayan hurafe, mitoloji, şiir, ibadet ve inançlarla örülü bir din haline geldi.

Heykel yontma san'atı bu devirde hayli ilerlemiş, VI. ve VII. asırda da en son noktasına ulaşmıştı. Hattâ bu asır heykel yapmada geçmiş asırlara nazaran parlak bir üstünlük kaydetmişti. Hükümdardan tutun da fakir halka kadar bütün gruplar tek kelimeyle topyekûn halk putlara tapıyordu. Hattâ **Budizm** ve **Çin** dinleri de bu felaketten kurtulamamışlardı. Bu iki din varlıklarını koruyup ülkelerinde rahatça yaşayabilmek için putperestliği bir kalkan olarak kullandılar.

Heykeltraşlığın ve putperestliğin bu asırda ulaştığı seviyeyi 606-647 yıllarında **Hindistan**'da

www.abulhasanalinadwi.org

hüküm süren Harş'ın düzenlediği muazzam toplantıyı 630-644 yılları arasında ziyaret eden meşhur **Çin seyyahı Huen-Suenç**'ten öğreniyoruz.

«Hükümdar Kinnevç'te, Hindistanda yaygın olan dinlerin alimlerinden müteşekkil büyük bir çoğunluğun iştirak ettiği muazzam bir ihtifal düzenledikleri Hükümdar, **Buddha** için hazırladığı elli arşın yüksekliğindeki altın bir heykeli kuleye dikti ve **Buddha**'nın başka küçük bir heykelini eline alarak ihtifal yerine çıktı. Hükümdar **Harş**'ın elinde şemsiyeye benzer bir şey vardı. Bir yandan da hükümdar **Kamirop**, heykelin üzerindeki sinekleri kovuyordu.» (36)

Bu seyyah hükümdar ailesi ve saray adamları için şöyle diyor:

«Bazıları «**Şu**»ya, bazıları **Buddha**'ya, bazıları güneşe, bazıları da **Veşnu**'ya tapıyorlardı. Bir kısmı bunlardan sadece birine ibadet ederken, diğer bir kısmı da hepsinin önünde eğiliyordu.» (37)

Şehvet Azgınlığı

Şehvete gelince, **Hint** halkı ve dinleri ta eski çağlardan beri şehevî arzularına düşkünlükleriyle ün yapmıştır. Belki de cinsî duyguları azgınlaş-

---

(36) Ruhleti Huen-Suenç Pukuyiki: ed-Devletü'l-Garbiyye.

(37) Adı geçen eser.

www.abulhasanalinadwi.org

tırıp şehevî arzuları galeyana getiren vasıtalar hiç bir milletin dinine Hindistan'daki kadar yerleşmemiştir. Hint kitaplarının ve dini mitolojilerin nakledip allandıra ballandıra anlattıkları ilâhların tecellisi, büyük hadiselerin meydana gelişi, varlıklar âleminin doğuş sebepleri ve daha buna benzer kadın ve erkek ilâhların yatak sahneleri, ve bazılarının namuslu ailelere saldırışları gibi rivayet ve hikâyeler kulakları sağır edip yüzleri kızartacak kadar âdi ve iğrençtir. Bunları dinî bir hamaset ve coşkun bir imanla reddeden ihlâslı dindarlarda bile bu hikâyelerin tesirini görmek mümkündür. Hattâ zihinlerinde ve duygularında oynadığı rol gün gibi meydandadır. Bunlara büyük ilâhları Mihadyo'nun tenasül uzvuna ibadet etmeleri ve bunu çirkin bir şekilde tablolaştırmaları, erkeklerin ve kadınların, erkek ve kız çocuklarının tek kelimeyle yediden yetmişe bütün halkın bu iğrenç tabloya ibadet etmeleri aynı zamanda bazı tarihçilerin naklettiklerine göre bir kısım dinî grublara bağlı erkeklerin çıplak kadınlara, kadınların da çıplak erkeklere ibadet etmeleri de eklenirse manzaranın vehameti olanca ağırlığıyla ortaya çıkar. (38)

Mabetler, rahibe ve ziyaretçilerin namusuna göz diken azgın sapıklarla doluydu. Birçok mabetler, sapıkların sevgililerini gizlediği ve ahlâksız kişilerin arzularını gerçekleştirdiği birer umumhane haline gelmişti. Din ve ibadet için

(38) Sityarte Berkaş, Iedyanend, sersuti el-Hindeki c.h. 344

www.abulhasanalinadwi.org

ayrılan yerlerin durumu böyle olursa, kral ailesinin kaldığı saraylarına ve zenginlerin köşklerini varın siz düşünün.

Mabetlerde bulunan kişiler her kötülüğü ve fuhşuyatı yapma hususunda âdeta birbirleriyle yarış ediyorlardı. Mabetlerde kadınlı erkekli toplantılar düzenliyorlardı. Bir kere sarhoşluk kafalarına vurdu mu namus ve haya perdelerini yırtarlar, vakar ve haysiyetlerini ayaklar altına alırlardı. Utanma nedir bilmezlerdi. İşte böylece cinsî arzuların ve çıplaklığın azgın dalgası bütün ülkeyi kaplayarak halkın ahlâk yapısını temelinden dinamitlerlerdi.

Zalimane Sınıflar Nizamı

Sınıflar arası nizama gelince...

Hiç bir miletin tarihinde, **Hint** din ve medeniyetinin ortaya koyduğu nizam kadar insan şerefini ayaklar altında çiğneyen, sınıflar arasında korkunç uçurumlar açan, insafsız kaba bir aristokrasi görülmemiştir. Ne yazık ki, **Hindistan** bu nizama yıllarca boyun eğmiş ve hâlâ da eğmektedir.

Veda devrinin sonlarında çeşitli mesleklerin elden ele aktarılışı karşısında ortaya çıkan keşmekeşliği sezen kişiler aristokrat sınıfın gölgelenen özelliklerini ve şerefini korumak bahanesiyle ortaya atıldılar. **Hz. İsa**'nın doğumundan üç asır önce **Hindistan**'da **Brahmanizm** medeniyeti doğ-

www.abulhasanalinadwi.org

du. **Hint** toplumu için yeni bir anayasa hazırlandı. Bütün ülkenin oybirliğiyle kabul ettiği siyasî ve medenî bir kanun ortaya kondu. Ve bu kanun ülkenin günlük hayatında dinî bir merci ve resmî bir kanun olarak yerini aldı. Bu kanun şimdi bile «Monoşastır» adıyla bilinir.

Bu kanun ülke halkını dört ayrı sınıfa ayırıyor:

1 — **Brahmanlar:** Kâhinler ve din adamları.

2 — **Kshatriyalar:** Savaşanlar.

3 — **Vaiçyalar:** Ziraat ve ticaretle uğraşanlar.

4 — **Çudralar:** İşçi, zenaatkârlar ve köleler.

Bu kanunu koyan **Mono** şöyle diyor:

«Mutlak kudret sahibi, dünyanın menfaat ve maslahatı için **Brahmanları** ağzından,**Kshatriyaları** kollarından, **Vaiçyalar** bacaklarından, **Çudraları** da ayaklarından yaratarak dünyanın yararı için her birine ayrı ayrı vazife ve sorumluluk yüklemiştir. **Brahmanların** vazifesi «veda» denilen kutsal metinleri öğretmek veya verilen kurbanları ilâhlara takdim edip sadaka vermektir. **Kshatriyaların** vazifeleri ise, insanlara kol kanat olup sadaka vermek, kurbanlar takdim etmek, vedaları öğretmek ve şehevî arzuları dizginlemektir. **Vaiçyaların** görevleri ise sürüleri otlat-

www.abulhasanalinadwi.org

mak, vedaları okumak, ticaret ve ziratle uğraşmaktır. **Çudralarınki** ise, sadece bu üç zümreye hizmet etmektir. (39)

Brahmanların Üstünlükleri

Bu kanun, **Brahmanları** ilâhlar seviyesine çıkaran hak ve imtiyazlar sağladı. **Mono** der ki: **Brahmanlar** Allahın seçkin kulları ve efendileridir. (40) Köleleri **Çudraların** mallarından kaba kuvvete başvurmadan istediklerini alabilirler. Çünkü kölenin hiç bir şeyi yoktur. Elindeki bütün servet efendisinindir. (41) Mukaddes kitap **Rig-Vedayı** korumakla görevli bir **Brahman** hareket ve günahlarıyla diğer üç zümreyi ayaklar altına **alsa gene de affedilmiş** sayılır. (42) Şiddetli ihtiyaç ve zaruret anlarında bile hükümdarın Brahmanlardan vergi veya haraç alması uygun değildir. Bir **Brahmanın** kendi memleketinde açlıktan ölmesi hiç bir zaman doğru değildir. (43) Eğer bir **Brahman** ölüm cezasını gerektiren bir suç işlemişse hâkim ancak onun saçlarını kesebilir. Fakat aynı suç diğer zümrelerde ölümle neticelenir. (44)

---

(39) Monoşastır, Bab: 1
(40) Adı geçen eser.
(41) Monoşastır, Bab: 8
(42) Monoşastır, Bab: 9
(43) Monoşastır, Bab: 9
(44) Monoşastır, Bab: 11

www.abulhasanalinadwi.org

Kshatriyalara gelince, bunlar **Vaiçya** ve **Çudraların** üstünde fakat **Brahmanların** çok alt derecesinde bulunuyorlardı. Mono şöyle diyor: «On yaşındaki bir **Brahman**, yüz yaşındaki Kshatriyadan tıpkı babanın çocuğuna olan üstünlüğü gibi üstündü.» (45)

Hor Görülen Zavallılar

Hor görülen **Çudralara** gelince...

Hint toplumunda bunlar medenî ve dinî kanunların hükümleri gereğince hayvanlardan daha aşağı, köpekten de daha kötü bir hayat yaşıyorlardı.

Zira kanunlar çok açıktı: **Çudraların Brahmanlara** hizmet etmeleri büyük bir saadettir. **Çudraların** bundan başka mükâfat ve karşılık bekleyecekleri hiç bir merci yoktur.» (46)

Aynı zamanda servet toplama ve para biriktirme hakkına sahip değillerdi. Çünkü bu **Brahmanlara** eziyet verirdi. (47) Eğer kovulan **Çudralardan** biri **Brahmana** elini uzatsa eli kesilir, kızarak itse ayağı kesilirdi. (48)

Horlanan **Çudralardan** biri eğer bir **Brahmanın** yanına oturmak istese hükümdar derhal

(45) Adı geçen eser.
(46) Adı geçen eser.
(47) Monoşastır, Bab: 10
(48) Monoşastır, Bab: 10

www.abulhasanalinadwi.org

Çudranın kıçını ateşle dağlayarak memleket dışına sürerdi. (49) Şayet eliyle dokunur veya hakarette bulunursa dili koparılır. Eğer öfkelenip kin güderse kaynatılmış zeytin yağı içirilirdi. (50)

Köpek, kedi, kurbağa, kertenkele ve karga ölüsü için verilen kefaretle bu horlanan zümreden biri için verilen kefaret arasında fark yoktu. (51)

Hint Toplumunda Kadının Yeri

Hint toplumunda kadın köle seviyesine düşmüştü. 52) Erkek bazen karısını kumar masasında kaybeder, bazan da kadının birkaç erkeği olurdu. (53)

Kocası ölünce diri diri toprağa gömülmüş gibi olur, evlenemezdi. Ağıza alınmayacak kötü sözlere ve hakaretlere maruz kalırdı.

Ölen kocasının evinde köle olarak kalır, oraya hizmet ederdi. Bazan da kocasının ölümünden duyduğu üzüntü sebebiyle hayatın ızdıraplarından ve dünyanın cefasından kurtulmak için kendini ateşe atardı. Böylece servet ve fikir yönünden zengin olan bu ülke... Bazı tarihçilerin

(49) Monoşastır, Bab: 8
(50) Monoşastır, Bab: 5
(51) R.C. Dutt 342-343
(52) Mehapharet hikâyesinin giriş kısmı (el-Mathamet'ül Hındiyeti'l-Kübra)
(53) R.C. Dutt 331

www.abulhasanalinadwi.org

hikmet kaynağı, siyaset ve adalet menbaı, ideal fikirlerin ve üstün görüşlü kişilerin otağı olarak tavsif ettikleri bu millet, hak dinden ve onun esaslarından uzaklaşmaları, din adamlarının sapıtmaları, insanların kıyas ve tahminlerde ileri gitmeleri ve nefislerinin ağına tutulup şehevî arzularına köle olmaları sebebiyle... Evet bu yüzden bu millet, hiç bir toplumda benzeri görülmeyen, tarihte eşine rastlanmayan koyu cehalete, gülünç putperestliğe, kaba vahşete ve içtimaî zulme sahne oldu.

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

ARAPLAR

Özellikleri, Kabiliyetleri

Araplara gelince...

Cahiliye devrindeki Araplar dünya milletleri arasında fesahatta, ifade gücünde, hürriyet, izzeti nefis, binicilik, şecaat ve yiğitlikte hak bildiği yolda korkusuzca yürümede, sarih konuşmada, hafıza kuvvetinde, üstün zekâlılıkta, eşitlik sevgisinde, emin olmada, irade gücünde ve daha buna benzer birçok konularda, çeşitli istidat ve kabiliyetlerde temayüz ederek üstün bir noktaya ulaşmışlardı. Fakat son zamanlarda Araplar, Nübüvvet ve peygamberden uzak kalmaları, sadece kendi ülkeleri olan Arap yarımadasının sınırları içinde tıkılıp kalmaları, atalarının dinlerine ve kendi geleneklerine son derece bağlı olmaları sebebiyle çağdaş milletler içinde az görülen koyu putperestliğe ve korkunç bir dinî çöküntüye müptela oldular. Ve neticede ahlâkî ve içtimaî hastalıklar Arapları, ahlakî, içtimaî sosyal hayatı bo-

www.abulhasanalinadwi.org

zulmuş, laçkalaşmış, varlığı sarsılmış, cahiliye hayatının çirkefliğine düşmüş, dinlerin güzel hasletlerinden uzaklaşmış korkunç bir toplum haline getirmişti.

Cahiliye putperestliği

Allah'a şirk koşmak bütün Arapların ortak dini ve yaygın inancıydı. Allah'ın kâinatı yoktan varedip yeri göğü idare ettiğine ve her şeyin onun kudretinin tasarrufu altında olduğuna inanıyorlardı. Eğer onlara «**Yerleri ve gökleri yaratan kimdir?**» diye sorulsa, derhal «Aziz ve Alim olan Allah»tır şeklinde cevap verirlerdi. Fakat Peygamberlerin saf, temiz ve yüce risaletleri cahiliye fikirleriyle dolup taşan kafalarına bir türlü girmiyordu. Öte yandan dini mefhumlardan nübüvvet ve risaletten uzaklaşan zihinleri, yetersiz dünya geleneklerine, bozuk mülkiyet yapılarına, ve hadiselerin bu mecradaki gidişatına, kıyas ederek herhangi bir şahsın duâsının göklerin en üst katına çıkıp orada hiçbir vasıta ve kılavuz olmadan doğrudan doğruya Allah katında kabul edileceğine inanmıyorlardı. Onun için dua ve ibadetlerini Allah'a ulaştıracak vasıtalar aradılar. Onları duâlarına aracı yaparak Allah'a yöneldiler. Bazen de aracı olarak kullandıkları eşyaları karşılarına alarak ibadet ettiler. Böylece şefaat fikri zihinlerine iyice yerleşti. En sonunda bu fikir, şefaatçıların fayda ve zarar verebilecek

www.abulhasanalinadwi.org

kudrette oldukları inancına dönüştü. Daha sonra Allaha şirk koşmada hayli yol aldılar. Allah'tan başka bir çok ilâhlar edindiler. Hattâ onların kainâtın idaresinde ortak olduklarına, fayda ve zarar, iyilik ve kötülük, verme ve alma gibi hususlarda şahsî kudret sahibi üstün bir varlık durumunda bulunduklarına inandılar. İlk zamanlar Allah'ın ulûhiyetini ve eşsiz Rubûbiyetini kabulenip evliya ve şafaatçilerle yetiniyorlardı. Fakat daha sonraları edindikleri putlarla Allah'a ortak koşmaya ve onların iyilik, kötülük, fayda, zarar, yapma ve yok etme gibi hususlarda şahsî kudret sahibi olduklarına inanmaya başladılar. Bu arada Allah'ın ilâhların ilâhı ve büyük tanrı olduğu yolundaki imanlarının açıkça olduğu görülmüyordu. (54)

Arapların Cahiliye Devrindeki Putları

Cahiliye devrinde putlar gittikçe yaygınlaşarak halkın kafasına iyice yerleşiyordu. Hattâ putperestlik arzusu gözle görülür elle tutulur hale gelmişti. Daha sonraları yetersiz zayıf bilgilerle birleşen bu arzu yaygın bir inanç durumuna geldi. Toplumun münevver tabakasından sadece bir kaç kişiydi vasıtalarla ilâhları ayırabilen. En sonunda Arap toplumu putperestliğin en çirkin şek-

(54) «Kur'anda Hz. Peygamberin çevresi» Prof. Dr. Muhammed İzzet Deruze.

www.abulhasanalinadwi.org

line büründü. Hemen hemen bütün şehirlerin, köylerin ve nahiyelerin özel putları vardı. Hattâ şahısların bile. Kapısı çalınan her evde put bulmak mümkündü. **Kelbî** şöyle dîyor:

«Mekke'de her evin taptığı putlar vardı. Bir kimse yolculuğa çıkmak istediği zaman yaptığı en son hazırlık putlara yüzünü gözünü sürmek olurdu. Seferden evine döndüğü zaman da gene ilk iş olarak gider putlara yüzünü gözünü sürerdi.» (55)

Arap putperestliği o kadar ileri gitmişti ki, bazısı bir evi ve bazıları da bir putu kendisine ilâh olarak seçer, ibadet ederdi. Buna gücü yetmiyenler veya ev yapamayacak derecede fakir olanlar **Kâbe**'nin önüne veya başka bir tarafa hoşlarına giden bir taş dikerler ve sonra da Kâbe'yi tavaf eder gibi taşın etrafında dönerlerdi. Ve bu tip putlara da «Ansab» derlerdi.» (56)

Sadece Allah'a ibadet için bina edilen Kâbe'nin içinde ve avlusuna üç yüz altmış put dikmişlerdi. (57) Netice itibariyle Araplar putlara ve heykellere ibadetten taş parçalarına tapınmaya kadar düştüler.

Buharî Ebu Recail-Utaridî'den şöyle rivayet ediyor: Biz taşlara tapıyorduk. Taptığımızdan daha güzel bir taş bulduğumuz zaman hemen eski-

(55) Kitâb'ül-Esnam, sh. 33
(56) Kitâbü'l-Esnam, sh. 33
(57) Sahih-i Buhari, Kitâbü'l-Megazi Mekke'nin Fethi.

www.abulhasanalinadwi.org

sini atar yenisini alırdık. Taş bulamadığımız zamanlarda ise bir avuç toprak alır, sonra da etrafında tavaf ederdik. (58)

Kelbî şöyle der:

«Bir adam yolculuğa çıkıp herhangi bir yerde konakladığı zaman yerden dört taş alır, en güzelini seçerek ilân edinirdi. Diğer üçünü tencerenin altına koyar, gideceği zaman da öylece bırakır yoluna devam ederdi.» (59)

Arapların ilâhları

Gelmiş geçmiş veya yaşamakta olan bütün müşrik toplumlarda olduğu gibi, Arapların da yıldızlar, cinler ve meleklerden müteşekkil birçok ilahları vardı. Meleklerin Allahın kızları olduğuna inanıyorlardı. Onlara Allah katında kendilerine yardım edecek şefaatçılar olarak ibadet ediyorlardı. Akılları sıra melekler vasıtasıyla Allaha yöneliyorlardı. Cinlerin büyük bir güce sahip olduklarını düşünerek Allah'a ortaklar koşuyorlardı. Gece gündüz cinlerin huzurunda secdeye kapanıyorlardı.» (60)

(58) Sahih-i Buhari, Kitâbü'l-Megazi.
(59) Sahih-i Buhari, Kitabü'l-Esnam.
(60) Kitâbü'l-Esnam, sh. 44

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

Kelbî şöyle der:

«Huzan kabilesine mensup Melihliler cinlere taparlardı.» (61)

Sâd der ki: «Humeyr kabilesi güneşe, Kinane aya, Temim Debrane, Lahm ve Cüzam Müşteri'ye Tayy Süheyle, Kays Siriusa, Esed de Utarid'e taparlardı.» (62)

Arap Ülkesinde Yahudilik ve Hristiyanlık

Yahudilik ve Hristiyanlık Arap memleketlerinde bir hayli yayılmıştı. Fakat Araplar bu dinlerin temel kaynaklarından fazla bir şey almadılar. Arap ülkelerindeki Yahudilik ve Hristiyanlık, daha önce sözünü ettiğimiz Şam'daki Yahudilikle Roma İmparatorluğundaki Hristiyanlığın birer kopyası olup çeşitli tahrif ve değişikliklere uğrayarak safiyetini kaybetmişti.

Peygamberlik ve Ölümden Sonraki Hayata İman

Araplar, peygamberleri hayallerinde mukaddes bir varlık olarak canlandırıyorlar. Onların tasavvurlarına göre peygamberler, yemezlerler,

---

(61) Kitabü'l-Esnam. sh. 34

(62) Tabakatü'l-Ümem, sâd. sh. 430

www.abulhasanalinadwi.org

içmezler, evlenmezler, çarşı ve pazarda dolaşmazlardı. Dar düşünceli sığ beyinleri, öldükten sonra tekrar dirilmeyi, bu hayattan sonra başka bir hayatın varlığını ve orada herkesin hesaba çekilip mükâfat ve mücazat göreceğini bir türlü kabul etmiyordu. Şöyle diyorlardı: Dünya hayatından başka bir hayatımız yoktur. Doğarız ve ölürüz. Bizi ancak zaman yok eder.» Ve şöyle devam ediyorlardı:

«Kemikten ibaret kaldığımız zaman mı yeniden yaratılıp diriltileceğiz?»

Said der ki:

«Bütün Araplar kıyamet gününü inkâr ediyordu. Ne hesap gününü ne de ceza gününün varlığın kabul ediyorlardı. Ahiret âlemini tamamen reddediyorlardı. Dünyanın başkası tarafından yaratılıp ortaya konsa bile bir gün yıkılıp harap olacağına inanmıyorlardı. Fakat buna rağmen aralarında hesap gününe inananlar vardı. Develeri kendi kabirleri üzerinde kesilirse kıyamet gününde ona binerek, eğer böyle bir şey yapılmazsa yaya olarak haşrolunacaklarına inanıyorlardı.» (63)

İçtimaî ve Ahlakî Hastalıklar

Ahlâk yapılarına gelince...

Araplar arasında sonu gelmeyen içtimaî hastalıklar pek yaygındı. Şarap içme âdetleri gün

(63) Tabakatü'l-Ümem, Said sh. 44

www.abulhasanalinadwi.org

den güne gelişerek cemiyetin âdeta ruhuna işlemişti. Şairler içki âlemlerinden ve çeşitli içki sofralarından bahsediyorlardı. İçki ziyafetlerini dile getiren şiirler, edebiyat ve tarihlerinin büyük bir kısmını işgal ediyordu. Dillerinde içkinin isim ve lâkapları hayli kabarıktı. İçki hakkında yapılan araştırma ve çalışmalar insanı dehşete düşürecek noktaya ulaşmıştı (64)

İçki satan dükkânlar her zaman açık bulunurdu. Ve üzerlerinde «**Gaye**» denilen bir bayrak dalgalanırdı.

Lebîd şöyle diyor:

«Bayraklar indirip dükkânlar kapanarak.»

«Şarap pahalanınca onunla arkadaştım.» (65)

İçki ticareti o kadar yaygındı ki ticaret kelimesi bile içki alış verişinin karışlığı olarak kullanılır hale gelmiştir. Hattâ bu mânada **Lebîd** şöyle der: «Tüccarın (yani şarap satıcısının) gayesi (bayrağı).»

Amr İbn Kamie'de şöyle diyor:

«Uykumdan uyanıp elbisemi aldığım zaman ticaretimi (şarabımı) yudumlar ve sonra da başımı oğuştururum.» (66)

Kumar cahiliye hayatının iftihar vesilelerin-

(64) İbn Seyde: Kitâbü'l-Muhassas, C. II, sh. 82-101
(65) Muallâkatü's-Seb'a. Muallaku'l-Lebid.
(66) Divanü'l-Hamse.

www.abulhasanalinadwi.org

den biriydi. Nitekim **Cahili** şöyle der: (67)

«Ey Ritanın oğlu, sen bizleri develerin sütünü içmekle ve etlerini yemekle mi ayıplıyorsun. Bunun ayıp olduğu besbelli. Fakat biz onları fakirlere dağıtıyor ve değersiz bulduğumuz için de satıyoruz. Parasıyla şarap alıp içiyoruz, kumar oynuyoruz.»

Kumar meclislerine katılmamak ayıp sayılırdı. **Şair** şöyle diyor:

«Ben ölürsem beceriksiz, konuşmaktan âciz, iki yüzlü kumar bilmeyeni isteme.» (68)

Katade der ki: «Cahiliye devrinde bir adam malını mülkünü ve hattâ ailesini kumara koyardı. Sonra da oturur eli boş, mahzun bir halde başkasının eline bakardı. Böylece kumar aralarına kin ve düşmanlık saçan korkunç bir felâket haline gelmişti.» (69).

Hicazdaki Araplar ve Yahudiler faiz alıp veriyorlardı. Bu âdet aralarında yaygın bir hal almıştı. Harıl harıl faiz alıp veren halk çok aşırı gitmiş, faiz olanca ağılığıyla cemiyetin üzerine çökmüştü. **Taberî** bu manzarayı şöyle tasvir eder:

«Cahiliye devrinde faiz, parada katlama hayvanlarda ise yaş hesabına göre olurdu. Buna göre alacaklı vadesi gelince borçluya gider, ona borcumu verecek miyim, yoksa artıracak mısın?

---

(67) Divanü'l-Hamse.

(68) Divanü'l-Hamse.

(69) Tefsir-i Taberi, (Şeytan aranıza kin ve husumet katmak ister), Mâide sûresi, âyet· 91

www.abulhasanalinadwi.org

diye sorardı. Ödeme imkânına sahipse hemen borcunu verir ve borçtan kurtulur. Aksi halde borcun ödenmesi için kolaylaştırıcı bir müddet talep ederdi. Meselâ borç, bir yaşında dişi deve ise, borcun teciline mukabil alacaklı iki yaşında bir deve, üçüncü tecilde üç yaşında, dördüncü tecilde dört yaşında bir deve v.s. tahsil etmeye hak kazanacaktır. Aynı şey nakit ödünçlerinde de caridir. Yani, şayet yüz lira borçlanmış ve vâdenin hulûlünde tecil talep edilmişse ertesi yıl iki yüz lira, yine tecil edilirse dört yüz ve yine tecil halinde sekiz yüz lira borç tutarı olarak verilecektir. Bu artma yukarıda belirtildiği şekilde arttıkça, artan borç. borçlu tarafından tamamen temizlenene kadar devam edip duracaktır.» (70)

Cahiliye devrinde faiz cemiyet içinde iyiden iyiye kökleşmişti. Normal hadiselerden sayılıyordu bu. Hattâ normal ticaretle faiz arasında hiç bir fark gözetilmiyordu: «Alım satım da faiz gibidir.» diyorlardı. **Taberî** şöyle diyor: «Cahiliye devrinde faiz yiyenler faizle verilen borcun vadesi geldiği zaman borçlu, alacaklıya mühlet ver, alacağını fazlalaştırayım» derdi. Bu durumda kendilerine bu şekildeki faizin helâl olmadığı söylendiği zaman, ha alışverişin bidayetinde ha ödeme anında artırmışız, fark etmez derlerdi. (71)

Zina az görülen hadiselerden değildi. Üstelik hiç mi hiç nefret edilmiyordu. Erkekle ve kadının arada akid olmadan dostlar edinip istedikleri gibi

(70) Tefsir-i Taberi, C. IV. sh. 59
(71) Tefsir-i Taberi, C. IV. sh. 69

www.abulhasanalinadwi.org

yaşamaları âdet haline gelmişti. Hattâ bazı muhafazakâr kadınların fuhşa zorlandıkları da olurdu. **İbn Abbas** şöyle der: «Cahiliye devrinde cariyeler zinaya sürüklenir ve parayla satılırdı.» (72)

Nitekim **Hz. Aişe** şöyle diyor:

«Cahiliye devrinde dört türlü nikâh vardı:

I — Bugünkü halkın yaptığı şekilde nikâh. Bir adam birinin kızı veya evlatlığı ile nişanlanır, mihrini öder ve sonra da nikâhlanırdı.

II — İkinci nikâh şekli de şöyle idi: Karısı ayhalinden temizlenince adam karısına falancaya git ve ondan hamile kal derdi ve bundan sonra kocası kadına hiç yaklaşmazdı. Temas ettiğ adamla hâmile kaldığı anlaşılıncaya kadar karısından uzak yaşardı. Hamile kaldığı beli olunca kocası istediği takdirde onunla cinsi münasebette bulunabilirdi. Daha çok doğacak çocuğun necâbeti için böyle yaparlardı. Bu nikâha **İstibda** nikâhı adı verilirdi.

III — Bir başka nikâh şekli de şöyle idi: On kişiden aşağı olmamak şartıyla bir grup birleşerek bir kadının yanına girerler ve hepsi onunla münasebette bulunurlardı. Şayet kadın hamile kalıp doğurursa, doğumdan birkaç gün sonra kadın hepsine haber yollardı. İçlerinden hiç bir erkek gelmemezlik etmezdi. Hepsi bir araya gelin-

(72) Tefsir-i Taberi, C. 18, sh. 401

www.abulhasanalinadwi.org

ce kadın: Olanlardan haberdarsınız. İşte şimdi doğum yaptım. «Ey falan, bu çocuk senindir» derdi. Ve içlerinden sevdiğinin adını verirdi. Çocuk o adama verilirdi ve adam da almamazlık yapmazdı.

IV — Son olarak da şöyle bir nikâh şekli vardı: Birçok kişi toplanarak bir kadının yanına giderlerdi. Kadın gelenlerden hiç birini geri çevirmezdi. Bunlar umuma ait kadınlardı. Kapılarının üzerine bayrakları çekerlerdi. Bunlarla tanınırlardı. İsteyen bu kadınnın yanına girerdi. Herhangi birinden hamile kalıp çocuğunu doğurunca bütün erkekler gelerek başına toplanırlardı. Ehli vukuf bir kişiyi çocuğu babasına teslim etmek için çağırırlardı. Ve böylece çocuk teşhis heyetince tespit ettiği adama verilir, onun adıyla çağrılırdı. O çocuk onun olurdu. Ve o şahıs bundan kaçınamazdı.» (73)

Cahiliye Devrinde Kadın

Cahiliye devrinde kadın adeta bir eşya gibi alınıp satılıyordu. Her türlü işkence ve hakarete lâyık görülüyordu. Hakkı yeniyor, serveti yağmalanıyor, mirastan mahrum bırakılıyor, boşandıktan veya kocasının ölümünden sonra sevdiği bir erkekle evlenmesi yasaklanıyordu. (74) Tıpkı bir

(73) Buhari, Kitab'un-Nikâh.
(74) Bakara sûresi, âyet: 232

www.abulhasanalinadwi.org

eşya veya hayvan gibi elden ele dolaşıyordu. (75)

İbni Abbas şöyle diyor: «Bir kimsenin babası veya hamisi öldüğü zaman onun karısı kendisine kalırdı. Mihrini verinceye kadar onu tutar veya hapsederdi. Yahut kadın ölür ve malı ona kalırdı.» Atâ İbn Ebi Rebah da şöyle diyor: «Cahiliyyet devrinde bir adam ölünce, karısının evlenebilmesi için, o aileden bir çocuk varsa o büyüyünceye kadar bekletilirdi.»

Es-Suddi de şöyle der:

«Cahiliye devrinde bir adamın babası kardeşi veya oğlu ölüp geride karısı kalınca, ölenin mirasçılarından biri erken davranır elbisesini kadının üzerine atarsa ilk kocasının mihriyle kendine nikâhlamaya veya başkasına nikâhlayarak mihrini almaya hak kazanırdı. Eğer kadın mirasçıların tasallutundan kurtulabilirse doğruca evine gider ve serbest bir hayat sürerdi.» (76)

Cahiliye devrinde kadın her sahada haksızlığa uğruyordu. Erkek bütün haklarından azami derecede faydalandığı halde, kadın hiç bu hakkını kullanamıyordu. Kendisine verilen mihir alınıyor ve sırf eziyet vermek için bekletiliyordu. (77) Kocasının ilgisizliği ve kaba davranışlarıyla karşılaşıyor ve bazen de yalnız başına terk edilerek askıda kalıyordu. (78)

---

(75) Nisa sûresi, âyet: 19
(76) Taberi, C. IV. sh. 308
(77) Bakara sûresi, âyet: 231
(78) Nisa sûresi, âyet: 139

www.abulhasanalinadwi.org

En güzel yiyecekler erkeklere mahsustu, kadınlar bunlardan mahrumdu. (79) Erkek istediği kadınla evlenebiliyordu. Bu evlilikte herhangi bir sınır yoktu. (80)

Cahiliye devrinde kız çocuklara olan nefret onları diri diri toprağa gömecek dereceye varmıştı. **Meydanî, Heysem İbn Adî**'den naklederek şöyle der: Kızları diri diri toprağa gömme âdeti bütün Arap kabileleri tarafından tatbik ediliyordu. Aşağı yukarı halkın onda biri bunu yapıyordu. İslâm geldiğinde çocukları diridiri gömme geleneği çeşitli şekillerde icra ediliyordu. Bazıları namuslarını korumak bazıları şeref ve haysiyetlerine leke sürdürmemek, bazıları siyah, mavi gözlü, cüzzamlı veya topal kızlardan tiksindikleri için bazıları da geçim derdi ve fakirlikten kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyordu. Bazı Arap kabile reisleri ve Arap kervancıları tarafından bu çocukların satın alındığı da olurdu. (81)

Sa'saa İbn Naciye şöyle diyor:

«İslam geldiği zaman diri diri toprağa gömülmeğe mahkûm edilmiş üçyüz çocuğu kurtardım. Araplardan bazıları, erkek çocukları on tane olduğu zaman içlerinden birini Abdülmuttalib bin yaptığı gibi kurban etmek için adıyorlardı.

(79) En'am sûresi, âyet: 140
(80) Nisa sûresi, âyet: 3
(81) Buluğu'l-Edeb fi-Ahvâli'l-Arab «Alûsi»

www.abulhasanalinadwi.org

Bazıları da, «Melekler Allah'ın kızlarıdır, kız çocuklarınızı bırakınız, onlar onun hakkıdır» diyorlardı. (82)

Cahiliye devrinde bazan kız çocuklar hunharca öldürülüyor, tarihte eşine az rastlanan bir vahşetle diri diri toprağa gömülüyordu. Bazan çocuğun diri diri toprağa gömülmesi babasının yolculuğu sebebiyle ertelenir, ancak daha sonra çocuk büyüyünce yerine getirildi. Bu hususta bir çok ağıtlar nakledilir. Hattâ bazıları kızlarını yüksekten atarlardı. (83)

Araplarda Kabile Taassubu ve Kan Dâvası

Araplarda kabile taassubu ve kan davası son derece şiddetliydi. Esasında bu, cehalete dayanıyordu. Araplar arasında yaygın olan **«Zalim olsun mazlum olsun kardeşine yardım et»** atasözü bunun açıkça deliliydi. Araplar zalim, mazlum demeden birbirleriyle yardımlaşıyorlardı.

Arap toplumunda kendilerini başkalarından üstün ve imtiyazlı gören zümreler ve aileler vardı. Bunlar kendilerini halktan üstün tutuyorlardı. Birçok gelenekleri pervasızca çiğniyor ve hattâ haccın bazı farzlarına dahi katılmıyorlardı. Arafat'ta durmuyor zamanından önce ayrılıyorlar-

(82) Buluğu'l-Edeb.

(83) Adı geçen eser.

www.abulhasanalinadwi.org

dı. (84) İfaze ve icazeleri, haram ve helâl ayları unutuyorlardı. Üstün mevkiler, makamlar ve çeşitli pâyeler babadan oğula intikal eden birer mirastı âdeta. Elden ele dolaşır dururdu. İmtiyaz sahibi aristokratların yanı sıra avam tabakası da vardı. Bunlar sıradan alelâde kişilerdir. Tek kelimeyle sınıflar arası dengesizlik ve keşmekeşlik Arap toplumunun neşter bekliyen yaralarından birini teşkil ediyordu.

Harp Arap toplumunun âdeta ruh yapısını karakterize ediyordu. Daha ziyade bu, göçebe bir hayat sürmelerinden ileri geliyordu. Hattâ harp onlar için bir teselli kaynağı ve bir eğlence vasıtasıydı. Nitekim Arap şairlerinden biri şöyle diyor: (85)

«Göremiyorsak eğer başka düşman
Kardeşimiz Bekre yürürüz bazan»

Kan dökmek ve savaşmak onların nazarında gayet basit bir şeydi. Hattâ ehemmiyetsiz ufak tefek hadiseler bile ortalığı kana bulamak için kâfiydi. Nitekim **Vail** oğullarından **Bekir** kabilesiyle **Tağlep** kabilesi arasında kırk yıl süren kanlı savaşlar olmuştu. Harbin sebebi şu idi: Maad kabilesinin reisi **Küleyb Munkız binti Ressus**'un devesinin memesine ok atarak kanın süte karışmasına sebep olmuştu. Bunun üzerine **Cessas İbn**

(84) Bakara sûresi, âyet: 199
(85) Divanü'l-Hamse.

www.abulhasanalinadwi.org

Murre, Küleybi öldürmüştü. Ve neticede **Bekir** kabilesiyle **Tağleb** kabilesi arasında savaşın iyice kızışmasına sebep olmuştur. **Küleyb'**in kardeşi **Mühelhal** harbin neticesini şöyle anlatıyor: «Nice canlara kıyıldı, feryat ederek dizlerini dövdü analar, yetim kaldı çocuklar. Dinmeyen göz yaşları, gömülmeyen cesetler!..» (86)

Dahıs ve **Gabra** kabileleri arasında çıkan savaş da böyleydi. Sudan sebeblere dayanıyordu. **Kays ibn Züheyr** ile **Huzeyfe ibn Bedir** arasında bir yarış yapılıyordu. Kays'ın atı **Dahıs'**ı geçerken Kuzeyfe kabilesinden biri önüne çıkarak yüzüne bir şamar attı. Böylece yarışı kaybettirmesine sebep oldu. Bunun üzerine bir kan davasıdır başladı. Kabileler birbirine girdi. Her kabile kendi adamlarına yardımcı oldu. Birbirlerinden esir alanlar oldu. Birbirlerini ortadan kaldırmak için her türlü yola baş vurdular. Binlerce kişi hayatını kaybetti. (87). Cahiliye devrinde Arapların günlük hayatları, babaların çocuklarına tavsiye ettiği kan davası ve diğer husumet ağlarıyla örülü girift bir şebeke manzarası arzediyordu. Bedevî bir hayat sürüşleri, hayat şartlarının yetersizliği, ihtiras ateşi, kin ve husumet duygusu ve insan hayatını küçümsemeleri gibi faktörler Arapları kavgaya, yağma ve talana sürüklemişti. Hattâ Arap yarımadası baştanbaşa bir tuzak alanı haline gelmişti. Öyle ki insanın ne zaman öldürülüp vurulacağı ve nerede soyulacağı belli olmuyor-

(86) Eyyâmü'l-Arab.
(87) A.g.e.

www.abulhasanalinadwi.org

du. İnsanlar, korsanlarla kendi kabileleri arasından geçerken bile kapıp kaçırılıyordu. Kuvvetli kabileler dahi, Arap kabileleri arasından geçerken daima uyanık muhafızlara ve göz açtırmayan çevik izcilere ihtiyaç duyuyorlardı. Kisra'nın develeri Medain'den Hire'deki Numan İbn Münzir'e varıncaya kadar muhafaza ediliyordu. Numan da Benî Rebia kabilesinin muhafızlarıyla Kisra'nın develerini Yemen'deki Hevze İbn Ali el-Hanefi'ye varıncaya kadar nezaret edip koruyordu. Hevze ise Benî Hanif arazisinden Temim'e kadar uzayan toprakları koruyup gözetiyordu. Keza Temim de onları Yemen'e ulaştırarak Kisra'nın Yemen'deki adamlarına teslim ediyordu. (88)

Karada ve Denizde Fesat Ayyuka Çıkmıştı

Netice itibariyle yeryüzünde, ne mizacı sağlam bir millet, ne ahlâk ve fazilet üzerine kurulu bir cemiyet, ne merhamet ve adalet esaslarına dayalı bir devlet, ne ilim ve hikmet üzerine oturmuş bir kumandan ve ne de peygamberden intikal etmiş doğru bir din vardı. Her şey silinip yok olmuştu.

Karanlıkta Parıltılar

Bazı kilise ve mabetlerde, bu katran renkli zifiri karanlıkta görülen zayıf pırıltılar, son de-

(88) Tarih-i Taberi, C. II, sn 133

www.abulhasanalinadwi.org

rece karanlık bir gecede etrafa ışık saçan, fakat bir türlü karanlığı yaramayan, çevreyi aydınlatamayan yıldız böceklerine ne kadar benzemektedir. Gerçek ilmin aşıkları ve hak dine susayanlar, memleket memleket gezerek dünyayı dolaşıyorlardı. Hayat pınarını arıyorlardı. En sonunda yeryüzünde sayıları yok denecek kadar azalan bazı muhterem kişilere sığınıyorlardı. Tıpkı boğulup yok olmakla karşı karşıya gelen kimselerin tufanda parçalanan geminin kırıklarına yapışmaları gibi onlara bağlanıyorlardı. Böyle kişilerin ne kadar az olduğunu, 6. asrın Doğunun Batısını tarayan büyük hak aşığı **Selmanı Farisî**'nin verdiği haberlerden anlıyoruz. **Şam**'dan **Musul**'a **Musul**'dan **Nusaybin**'e ve oradan da **Basra**'ya geçen **Selmanı Farisî**, dolaştığı memleketlerdeki seçkin kişilerle konuşmuş ve her biri kendisine bir başkasını tavsiye etmiştir. Ve nihayet dördüncü zata gitmiş beşincisini bulamadan bu korkunç karanlıklarda islâm imdadına yetişmiştir. Hâdiseyi bizzat **Selmanı Farisî**'nin ağzından dinleyelim:

«Şam'a vardığım zaman bu dine mensup olanların en değerlisi kimdir?» dedim. «Kilisedeki papazdır» dediler. Kiliseye giderek papaza: «Ben bu dini beğendim. Sizinle beraber olmak, kilisenize hizmet etmek ve sizden ilim öğrenmek istiyorum.» dedim. Papaz: «Buyurun, dedi. Beraber içeri girdik, Papaz fena bir adama benziyordu. Hristiyanların sadaka vermelerini emrediyordu. Halkın verdiği malları kendine ayırıyor, fakirle-

www.abulhasanalinadwi.org

re hiç bir şey vermiyordu. Hattâ yedi küp altın ve gümüş biriktirmişti. Papazın yaptıklarını görünce nefret ettim. Sonra papaz öldü. Hristiyanlar defnetmek için etrafına toplandılar. Onlara: «Bu kötü adamdı. Sadaka vermenizi emreder, bu yolda teşviklerde bulunur, sonra da verdiklerinizi kendisine ayırır, fakirlere hiç bir şey vermezdi.» dedim. «Nereden biliyorsun?» dediler. «Hazinesini göstereyim mi?» dedim. «Hadi göster,» dediler. Onlara hazinenin yerini gösterdim. Oradan yedi küp dolusu altın ve gümüş çıkardılar. Bunları görünce, «Allah'a yemin ederiz ki, biz bu adamı ebediyyen gömmeyeceğiz» dediler. Ve cesedi önce astılar sonra taşladılar. Daha sonra yerine başka bir adam getirdiler. Bu adam kadar ibadete düşkün, faziletli, züht ve takva sahibi, dünya malına önem vermeyen, âhirete son derece düşkün, gece gündüz ibadetle meşgul olan bir başka adam görmedim. Onu o kadar sevdim ki daha kimseyi bu kadar sevmemiştim. Bir müddet yanında kaldım. Ölüm döşeğine düşünce kendisine: «Ey filan, şimdiye kadar yanınızda kaldım ve size şu ana kadar hiç kimseye göstermediğim hürmeti gösterdim. Artık size Allah'ın emri yaklaştı. Bana kimi tavsiye edersiniz, emriniz nedir?» diye sordum. «Yavrucuğum Allah'a yemin ederim ki, bugün benim yolumda yürüyen bir tek kişi tanımıyorum. Bütün insanlar helâk oldular. Daha önceki inançlarını değiştirip saptırdılar. Yalnız Musul'daki filan adam kendini bu tufandan koruyabilmiştir. O benim yolumdadır. Ona intisap et» dedi. Ölünce hemen Musul'daki zata gi-

www.abulhasanalinadwi.org

derek kendisine, «Filan kişi ölüm döşeğinde bana sizi tavsiye etti, aynı yolda yürüdüğünüzü haber verdi» dedim. Bunun üzerine, «Peki yanımda kal» dedi. Yanında kaldım ve onu tıpkı arkadaşı gibi hareket eden iyi bir adam olarak buldum. O da fazla yaşamadı öldü. Ölüm döşeğindeyken kendisine: «Ey filan! Filan şahıs bana sizi tavsiye etmiş ve size intisap etmemi emir buyurmuştu. Allahüteâlânın ölüm fermanı size gelmiş bulunuyor. Ne dersiniz, bana kimi tavsiye edersiniz?» dedim. «Yavrucuğum Allah'a yemin ederim ki, **Nusaybin**'de yaşayan bir şahıstan başka yolumda olanı bilmiyorum, filan adamdır, ona git» dedi. O da ölüp defnedildikten sonra **Nusaybin**'deki zata giderek başımdan geçenleri ve yanında durduğum şahsın emirlerini ilettim. «Peki yanımda kal» dedi. Yanında kaldım. Onun diğer iki şahsın yolunda olduğunu gördüm. Kısa bir süre sonra o adam da ölüm döşeğine düştü. Vakti yaklaşınca, «Ey filan, Bana filan filanı, o da sizi tavsiye etmişti. Şimdi bana kimi tavsiye edersiniz ve ne emredersiniz?» dedim. «Yavrucuğum Allah'a yemin ederim ki, **Basra**'da yaşıyan bir kişiden başka, bizim yolumuzda yürüyen ve sana tavsiye edebileceğim bir kimse bilemiyorum. O da bizim gibidir. İstersen ona git» dedi. O da ölüp defnedildikten sonra **Basra**'daki zata giderek durumu anlattım. «Peki kal» dedi. Diğerlerinin yolunda yürüyen ve aynı prensipleri tatbik eden bu şahsın yanında kaldım. Çalıştım, kazandım, bir kaç tane ineğim ve keçim oldu. Ona da Allah'ın emri geldi. Ölümü yaklaşınca kendisine.

www.abulhasanalinadwi.org

«Ey filan! Bir zamanlar ben filanın yanında kaldım, bana filanı tavsiye etti, o da filanı. filan da seni tavsiye etti. Sen bana kimi tavsiye eder ve ne emir buyurursun? dedim: «Yavrucuğum, Allah'a yemin ederim ki benim yolumda yürüyen hiç kimse bilmiyorum ki, size oraya gidin diyeyim. Fakat peygamber devri yaklaşmıştır. Bu peygamber de **İbrahim** peygamberin dini üzere gönderilecektir. Arap memleketinde zuhur ederek hurma ağaçlarıyla çevrili iki **Harra** (89) arasına göç edecektir. Açık alâmetleri vardır. Hediye kabul eder, sadaka yemez, iki omuzu arasında «**Nübüvvet Mührü**» vardır. Eğer o diyara gidebilirsen durma, git!» dedi. (90)

(89) Medine'de bir yer adı.

(90) İmam-ı Ahmed, İbn Abbas senediyle Selman'dan rivayet etmiştir. El-Hâkim'de «Müstedrek»inde rivayet etmiştir. Senedin sıhhati ve ravilerin adaletiyle bu rivayet Cahiliye devrini ve onun dini hayatını aksettiren eşsiz tarihi bir vesikadır.

www.abulhasanalinadwi.org

İKİNCİ KISIM

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

CAHİLİYE DEVRİNDE İKTİSADİ VE SİYASİ NİZAM

Mutlak Monarşi

Cahiliye devri zalim ve gaddar bir idareye sahne olmuştu. Bu asırdaki idare şekli mutlak monarşi idi. İran'da olduğu gibi bu idare mekanizması, hanedanlara kutsiyet izafe etme esasına dayanıyordu. Sasan oğulları hükümdarlık hakkının kendilerine Allah tarafından verildiğine inanıyorlardı. Bu fikri halka kabul ettirmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. En sonunda bu mukaddes hükümdarlık hakkını halka kabul ettirdiler. Böylece monarşik idare halkın inandığı bir din haline geldi. Bu idare mekanizması, hükümdarların mutlak kutsiyetine dayanıyordu. Çinliler başlarında bulunan İmparatorların «gök» ün oğlu olduğuna inanıyorlardı. Onlara göre varlıklar yerle «gök»ün birleşmesi neticesinde meydana gelmişti. İmparator I. Hita bunların ilk çocuğu idi. (91). İmparator milletin en büyük atası

(91) Çin Tarihi «Jamais Carqraum»

www.abulhasanalinadwi.org

kabul edilirdi. İstediği gibi hareket edebilirdi. Hattâ imparatora, sen bu milletin hem babası hem de anasısın derlerdi. İmparator **Liyan** öldüğü zaman bütün Çin halkı derin bir kedere gömülmüş ve matem elbisesine bürünmüştü. Bazıları iğnelerle yüzünü delik deşik etmiş, bazıları saçlarını kesmiş ve bazıları da kulaklarını **Liyan**'nın naşına mıhlamıştı. Roma İmparatorluğunun hâkim olduğu ülkelerde olduğu gibi idare milletin, vatanın bir kısmını takdis etme esasına dayanıyordu. Zira Roma Vatanını ve milletini takdis etmek imparatorluğun temel prensiplerindendi. Roma imparatorluğu gözünde diğer milletler ve ülkeler, Roma imparatorluğuna çalışan birer hizmetçi ve merkeze kan akıtan birer damardı. Bu yüzden devlet hak hukuk tanımıyor, zulüm ve işkencenin her çeşidini halka reva görüyordu. Aynı dini ve inancı benimseyen, imparatorluğun halkına karşı gayet samimi ve sıcak davranan diğer toplumlar bile, bu zulüm ve işkence furyasından kurtulamıyordu. İmparator onların ana yurtlarında serbestçe hareket etmelerine izin vermiyor, bütün haklarını kısıtlıyordu. Roma imparatorluğu nazarında bu toplumlar bazen binilen ve bazen sağılan bir deveden farksızdı. Ayakta duracak ve sağılacak kadar yiyecek verilirdi.

Robert Briffault Roma devleti hakkında şöyle diyor:

«Roma devletinin tarihe karışıp yok olmasının sebebi, sadece rüşvet ve zulüm gibi sosyal

www.abulhasanalinadwi.org

hastalıklar değil, bilakis kurulduğu ilk günden yükseliş devirlerine kadar cemiyete hakim olan akla hayale gelmedik kötülüklerdir. Çünkü zayıf bir temelin üzerine oturan bütün beşeri müesseseler, şahsî gayret çabalarıyla kendilerini kurtaramazlardı. Hele hele devlet böyle bir temel üzerine oturacak olursa, kısa zamanda yıkılıp yok olması mukadder olurdu. Gördük ki, **Roma** devleti büyük kitlelerin gözyaşı ve alınteri üzerine küçük bir topluluğun refah tahtını oturtmak için kurulmuş bir sömürü makinasından başka bir şey değildi. Bu bir avuç insan topluluğu, bunca insanın kanını bir sülük gibi emmekten başka bir şey yapmıyordu. Bunun yanı sıra Roma İmparatorluğunda ticarî hayat tam bir emniyet ve adalet içinde yürüyordu. Ayrıca bu, devletin temel prensiplerindendi. İdare, yargı ve icra organları da oldukça kuvvetliydi. Fakat ne yazık ki bütün bu güzel hasletler devletin temelinde beliren korkunç çatlakları ve tehlikeleri gideremedi. (92)

Mısır ve Şam'daki Roma İdaresi

Dr. Alfred Butter, **Roma**'nın **Mısır**'daki idaresinden şöyle bahseder:

«**Mısır**'daki **Roma** idaresinin, halkın malını elinden alıp ganimet olarak idarecilere dağıtmak-

(92) The Making of Hummanity, by Robert Briffault p. 159

www.abulhasanalinadwi.org

tan başka bir gayesi yoktu. İdareden maksadın, halkın refah seviyesini yükseltmek veya insanların içinde bulundukları durumu daha iyiye doğru götürerek yaşayışlarını düzeltmek, yahut sosyal yapıyı düzeltmek veyahutta ihtiyaç maddelerini ayarlamak olduğunu akıllarına bile getirmiyorlardı. Netice itibariyle **Roma**'lıların idaresi, yabancılar üzerinde hâkimiyet tahtı kuran, sadece kaba kuvvete dayanan ve idareleri altındaki milletlere karşı en küçük bir şefkat hissi duymayan katı bir yönetimdi» (93).

Şam'lı bir Arap tarihçisi **Roma** devletinin **Şam**'daki idaresi hakkında şunları söylüyor:

«Memleketlerinin iç karışıklıklar ve çeşitli güçlüklerle karşı karşıya gelmesine rağmen **Roma**'lılar, başlangıçta **Şam**'lılara gayet iyi davrandılar. Fakat daha sonra devletleri zayıflayan **Şamlılar**, köleliğin ve zilletin en alt derecesine düştüler. Ne var ki, Romalılar **Şam** halkını doğrudan doğruya Romalılaştıramadılar. **Şam**'da oturanlar hiç bir zaman Romalıları benimsemediler. Kendi topraklarında varlıklarını koruyup devam ettirmesini bildiler. Daima biri yabancı, diğeri yerli olarak yaşadılar. Ne kadar acıdır ki gün olmuş Şamlılar, Romalıların koydukları ağır vergileri ödemek için çocuklarını satacak duruma düşmüşlerdir. Kölelik, zulüm ve işkence son haddine varmıştır. Romalıların **Şam**'da yaptıkları san'at

(93) Arapların Mısır'ı Fethi -Dr. Alfred C. Butler- (Arapçaya çeviren: Muhammed Ferid Ebu Halid)

www.abulhasanalinadwi.org

abideleri ve büyük eserler zulmün şaklayan kır bacı altında dikilmiştir. (94)

Roma'lılar, **Şam**'ı yediyüz sene hâkimiyetleri altında bulundurdular. Bu müddet zarfında memket kavga, zulüm, istibdat, ihtiras ve ölüm hadiseleriyle dolup taştı. Yunanlılar da **Şam**'ı 369 sene idarelerinde bulundurdular. Bu devirde şiddetli harpler ve dayanılmaz işkence makinesi hâkimiyetini sürdürdü. **Yunan** karakterini bütün iğrençliğiyle ortaya koydu. Yunanlıların **Şam** halkı üzerinde kurduğu despotizm, idarelerin en ağırı ve felaketlerin en amansızıydı.» (95)

Netice itibariyle gerek Romalıların ve gerekse İranlıların idareleri yabancılar nazarında hoş karşılanmıyordu. Siyasi ve iktisadi durum devletin merkez ve başkentlerinde bile sarsıntı geçiriyordu.

İran'da Vergi Sistemi

İran'da iktisadî nizam ve yürütülen iktisadî politika adil ve istikrarlı değildi, çoğu kere zalim ve gaddardı. Vergi memurlarının ahlâk yapılarına, çıkan savaşlara ve takip edilen politikaya bağlıydı.

«Sasanîler Devrinde İran» adlı eserin yazarı şöyle diyor:

«Vergi memurları, vazifelerini yaparken mal kaçırmaktan ve ihanetten hiçbir zaman çekinmi-

(94) Hıtatü'ş-Şam,, Prof. Kürd Ali, C. I, sh. 101
(95) A.g.e., C. I, sh. 103

www.abulhasanalinadwi.org

yorlardı. Vergilerin miktarı her sene bir aşağı bir yukarı dalgalanırken, devletin gelir ve giderleri de sağlam esaslara oturtulmuş değildi. Bazen harp çıkar, fakat devletin sarfedecek parası bulunmazdı. Bunun içinde yeni vergileri koymak kaçırmaktan ve ihanetten hiçbir zaman çekinmi- zorunda kalınırdı. Zengin batı bölgeleri ve özellikle Babil daima bu vergilerin boy hedefiydi.» (96)

Kralların Hazine ve Servetleri

İran'da halka, devlet hazinesinden fazla bir şey sarfedilmiyordu. Eskidenberi İran hükümdarları, para ve kıymetli eşyalar saklayıp biriktirmeyi âdet haline getirmişlerdi. (97). Nitekim **II. Hüsrev** mallarını Medain'den miladi 607-608 yılları arasında yaptırdığı bir binaya taşırken 468 milyon miskal altın nakletmişti. Bu meblâğ 378 milyon altın franka tekabül eder. Tahta geçişinin onüçüncü yılında hazinesinde tam 80.000.000 miskal altın vardı. (98)

Sınıflar Arasındaki Korkunç Uçurum

İran'da zenginler parmakla gösterilecek kadar azdı. Halkın büyük bir kısmı fakirdi. «Sasa-

(96) Sasaniler Devrinde İran, sh. 161
(97) Sasaniler Devrinde İran, sh. 162
(98) Sasaniler Devrinde İran, sh. 611

www.abulhasanalinadwi.org

niler Devrinde İran» adlı eserin müellifi, İran'ın en bereketli devrinin âdil hükümdarlarından biri olan **Nuşirevan**'dan bahsederken şöyle der:

«Kisra, mali nizamı düzeltirken, devlet hazinesini vatandaşın menfaatlarından daima üstün tutuyordu. Fakat halk eskisi gibi cehalet ve darlık içinde yaşamaya devam ediyordu. Hattâ cemiyetteki sınıflar arası korkunç uçurumun ve aşağı tabakadaki halkın sefil hayatını gören **Bizans** filozofları manzaranın dehşetinden kalbleri burkularak İran toplumunu şöyle tasvir ettiler: Kuvvetlilerin zayıfları ezip olmadık işkencelere tabi tuttuğu bir zulüm ve sömürü çarkı.» (99)

İdarecilere göre, makam ve mevkiler, itibar ve nüfuz sahibi bazı soylu kişi ve ailelere ait olmalıydı. Böyle düşünüyordu onlar.

Robert **Briffault** Roma devletindeki Aristokresiden bahsederek şöyle diyor:

«Onlara göre bir içtimaî müessese gerileyip yok olmaya yüz tuttuğu zaman idarecileri, müessesenin faaliyet ve çalışmasına mani olmaktan başka bir şey yapmıyordu. Bu yüzden **Roma** cemiyeti, gerileme devrinde, Aristokrasiye boyun eğiyor ve onun boyunduruğu altında eziliyordu. Cemiyet içinde hiçbir kimse san'atını değiştiremiyordu. Çocuk babasının san'atını almak mecburiyetinde kalıyordu.» (100)

---

(99) Sasaniler Devrinde İran, sh. 590

(100) The Making of Humanity, p. 160

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

İran'da Çiftçiler

Durmadan yenilenen çeşitli vergiler bütün ağırlığıyla halkın omuzuna binmişti. Bu yüzden birçok çiftçi işlerini terketmek zorunda kalmıştı. Bazıları da sevmedikleri bir millete askerlik yapmaktan, veya tufanından veya çeşitli tatsızlıklar yüzünden kaçarak kiliselere sığınmışlardı. Halk arasında tembellik, miskinlik ve çeşitli cinayetler artmıştı. Gayrimeşrû kazanç almış yürümüştü.

«**Sasaniler Devrinde İran**» adlı eserin müellifi şöyle diyor:

«Topraklarına sıkısıkıya bağlı olan çiftçiler, büyük bir sıkıntı ve yokluk içinde kıvranıyorlardı. Karşılıksız olarak çalıştırılıyorlar ve her türlü işe sokuluyorlardı.»

Tarihçi **Emyan Marsilinus** şöyle diyor:

«Bu zavallı çiftçiler askerlerin arkasından yaya olarak yürüyorlardı. Ebediyen köleliğe mahkûm edilmişlerdi. Maaş veya ücret (101) gibi herhangi bir yardım ve takviye görmüyorlardı. Çiftçilerin toprak sahibi patronlarla münasebeti, kölenin efendisiyle olan münasebeti gibiydi.» (102)

---

(101) The Making of Humanity, p. 424
(102) The Making of Humanity, p. 424

www.abulhasanalinadwi.org

Zulüm ve Terör

Yahudiler Şam'da ve Irak'ta, Yakubiler Mısır da dayanılmaz zulümlere giriştiler. Yöneticiler korkunç bir terör havası estirdiler. Kan akıttılar, malları yağmaladılar, namusları kirlettiler ve ülkeyi ateşe verdiler. Derdi ve ıstırabı olanlar şikâyet etmekten çekinerek ızdırablarını içlerine gömdüler. İşin garip tarafı halk, bu bozuk düzeni, bir takdiri ilahî ve kaçınılmaz bir alın yazısı olarak değerlendiriyorlardı. Öyle zamanlar oldu ki, halk yaşamaktansa ölmeyi tercih eder duruma geldi.

Sahte Medeniyet ve Lüks Hayat

Konfor, lüks ve israfın hegomonyasına kadar giren **Roma** ve **İran** devletleri sahte medeniyetin ve şımarık hayatın azgın ummanına gırtlaklarına kadar batmışlardı. **Roma** ve **Fars** devletinin yönetici kadrosu, gafletin gayyasına yuvarlanmıştı. Hayata bağlılık ve zevkten başka kaygıları yoktu. Gurur ve kibirlerinden yanlarına varılmıyordu. Günlük hayatı kolaylaştıran, hayatı cazip hale getiren birtakım meseleler üzerinde geniş, ciddî araştırma ve incelemeler yapılıyordu. Kisra **Ebniviz**'in onikibin kadın, ellibin atı, sayılamayacak kadar keyif malzemeleri, şaşaalı büyük köşkleri, çeşitli servet ve gelir kaynakları vardı.

www.abulhasanalinadwi.org

Sarayı âdeta bir lüks ve konfor abidesi idi. (103)

Makariyos şöyle diyor:

«Tarihte Kisralar kadar uzakdoğu ile yakındoğu arasındaki ülkelerden hediyeler alan, böbürlenen ve servete boğulan bir başka hükümdar görülmemiştir. (104) İslâm fütuhatında, **Irak'tan** kaçan Kisraların hazinelerine bıraktıkları elbiseler, kıymetli eşyalar, kabkacaklar, hediyeler ve paha biçilmez mücevherler görülmemiş boyutlara ulaşmıştı. Nitekim Araplar, ağızları kurşunla mühürlenmiş küfelerle dolu bir Türk çadırı bulmuşlardı. Araplar derler ki: «Biz yiyecek sanmıştık, bir de ne görelim, altın ve gümüş kaplar.» (105)

Müslümanların **Medain'**i aldıkları zaman ele geçirdikleri «Kisra Sarayını» Arap tarihçileri şöyle anlatıyorlar:

«Üçbin altıyüz arşın olup tek bir döşeme halinde üç adımlık yer kaplıyordu. Döşemesi altından, süsleri cevahirden, meyveleri mücevherden, yaprakları altın suyu ve ibrişimden olup içinde resime benzer yollar, nehir gibi nakışlar ve tam ortasında da kiliseye benzer bir yapı vardı. Etrafı ekilmiş araziler ve ilkbaharda altın dallar üzerin-

---

(103) «İran Tarihi» Şahin Makaryos, baskı: 1898, sh. 90
(104) «İran Tarihi» Şahin Makaryos, baskı: 1898, sh. 211
(105) Tarih-i Taberi

www.abulhasanalinadwi.org

de biten ibrişimden otlar gibiydi. Çevresine saçtığı ışıklar altın ve gümüş gibi parlıyordu. Bu halı kışın kullanılıyor, baharın kokusunu aratmıyordu. İçki âlemi yapmak istedikleri zaman bunun üzerinde içiyorlardı. Ve kendilerini güzel bir bahçede zanediyorlardı.» (106)

Bu manzara İran Medeniyetinin yuvarlandığı lüks ve konforu açıkça sergiliyordu.

Roma İmparatorluğu ve medeniyeti altındaki Şam'ın durumu da bundan farklı değildi. Bu iki devlet ve medeniyet yâni Roma ve İran Medeniyeti gururda, lüks ve tantanada tıpkı iki yarışçıya benziyorlardı. Şamdaki Romalı patrikler, ileri gelen büyükler iyiden iyiye azmışlardı. Saraylar, köşkler, eğlence ve içki âlemleri, zevk ve sefa aletleri ve keyif verici maddelerle dolup taşıyordu. Tek kelimeyle Romalılar lüksün, israfın ve şımarık bir hayatın bataklığına saplanmışlardı. Şair **Hassan İbn Sabit, Gassan'lı, Cebele İbn Eyhem**'in meclisinden bahsederek şöyle diyor:

«Beşi tamburlarla Rumca şarkı söyleyen ve diğer beşi de «**Hire**» şarkıları terennüm eden on Romalı çalgıcı kadın gördüm. Bunları «**İyyas İbn Gabis**» kendisine hediye olarak vermişti. Mekke'den ve diğer Arap memleketlerinden akın akın çalgıcılar geliyordu. İçki âlemine oturduğu zaman altına, yasemin dalları ve çeşitli fesleğenler döşenirdi. Altın ve gümüş kadehlere misk ve anber karıştırılarak kendisine gümüş kâseler için-

(106) Tarih-i Taberi, C. 4, sh. 178

www.abulhasanalinadwi.org

de takdim edilirdi. Eğer mevsim kışsa nemlenmiş ud ağaçları yakılır. Yazın ise bu, karla karıştırılırdı. Kendisi ve adamları yazın yazlık elbiseler, kışın samur ve benzeri derilerden yapılmış kürkler giyerek lüks bir hayat yaşarlardı.» (107)

İtibarlı kimseler, büyükler, zenginler ileri gelen ailelerin fertleri ve orta tabakayı teşkil eden kimseler hükümdarlara özenerek giyimlerinde, yiyeceklerinde, içki âlemlerinde ve lükste onları taklit etmek için çalışırlardı. Hükümdarların âdetlerini ve hayat felsefelerini kendilerine örnek alırlardı. Tek kelimeyle hayat, içinden çıkılmaz hale gelmiş, medeniyet problemi daha da karışarak kör düğüm olmuştu. Bir şahsın kendi giyimine ve boğazına yaptığı masraf, bir köyü doyuracak veya bir kabileyi giydirecek dereceye varmıştı. İtibarlı ve ileri gelen şahısların böyle hareket etmeleri gerekiyordu. Bu geleneğe yançizen veya ihmal edenlere kötü gözle bakılıyor, küçümseniyordu. Hattâ bu gelenek, hayatın kaçınılmaz bir düsturu ve cemiyetin vazgeçilmez bir kanunu haline gelmişti.

Şa'bî şöyle der:

«İranlılar serpuşlarını kabileler arasındaki itibar ve değerlerine göre yaparlardı. En şerefli olan kimsenin serpuşunun değeri yüzbin dirhemdi. **Hürmüz** de şerefi tam olanlar grubuna dahil olduğundan serpuşu mücevherlerle süslüydü. De-

(107) En-Egani, Ebu'l-Ferece el-İsfahani, C. 14, sh. 2

www.abulhasanalinadwi.org

geri yüzbin dirhemdi. (108) Bir kimsenin şerefinin tam olabilmesi için yedi aileden biri olması gerekiyordu. Yarım şerefli olan kimsenin serpuşunun değeri elli bin dirhemdi. (109) **Rüstem'in** üzerindeki elbiseler yetmiş bin dirheme satılmıştı. Serpuşu yüzbin dirhem değerindeydi.» (110)

İnsanlar bu lüks hayata ve onun bozuk geleneklerine yavaş yavaş alıştılar. Onun gıdasıyla beslendiler ve onun elinde büyüdüler. Kendilerinde bir ikinci tabiat meydana geldi. Bir türlü ayrılamıyorlardı bu hayattan. Hattâ sıkıntılı muhtaç ve güç durumlarda bile basit ve sade hayata dönmek çok zor geliyordu. Anlattıklarına göre, son İran hükümdarı **Medain'**den kaçtığı zaman beraberinde bin avcı köpeği, bin şarkıcı, kaplanlara bakmak için bin hizmetçi, kuşlara ve diğer şeylere bakmak için de bin kişi götürmüş ve hattâ bunları az görmüştür. (111). **Ehvaz** hükümdarı **Hürmüz, Hz. Ömer'**in huzurunda su istedi ve kendisine kaba bir bardakla su verdiler. Hürmüz şöyle dedi: «Susuzluktan öleceğimi bilsem gene de böyle bir bardaktan su içmem» Bunun üzerine su, istediği kapla verildi. (112)

Vergilere Yapılan Ağır Zamlar

Bu debdebe ve lüks, vergilere ağır zamlar

(108) Tarih-i Taberi, C. 4, sh. 6
(109) Tarih-i Taberi, C. 4, sh. 11
(110) Tarih-i Taberi, C. 4, sh 134
(111) Sasaniler Devrinde İran, sh. 681
(112) Tarihi Taberi C. 4, sh. 161

www.abulhasanalinadwi.org

konmasına, çiftçi, zenaatkâr, tüccar ve esnaf tabakasının mallarının dağıtılması için yeni kanunlar çıkarılmasına sebep oldu. Zenaatkârlar çok mağdur oldular. İflâsla karşı karşıya kaldılar. Konan zamlar halkın omuzlarına bütün ağırlığıyla çökerek bellerini büktü. «Sasanîler Devrinde İran» adlı eserin müellifi şunları söylüyor:

«İran hükümdarlarının halktan hediye almaları bir gelenek haline gelmişti. Buna «Ayin» derlerdi. Bu resmî vergilere bir ek durumundaydı. Ayrıca Nevruz ve Mihrican günlerinde halktan zorla hediyeler alıyorlardı. İrminya - Batum'daki altın madenleri hükümdarın öz malıydı. Kendi özel masrafları için sarfediyordu.» (113)

Şamlı Arap tarihçisi de şöyle diyor:

«Şam halkı cizye, öşür ve mal vergisi yanında, bir de şahıs başına ayrı bir vergi ödemek mecburiyetinde kalıyordu. Romalıların maden ocakları, vergiler, buğday ekimine elverişli verimli tarlalar ve otlaklar gibi zengin gelir kaynakları vardı. «Uşşar» dedikleri müteahhit şirketlere kiraya veriyorlardı. Bunların vergi ve haraç hakkını hükümetten satın alıyorlardı. Her vilayette bu öşürcü şirketlerden bir kaç tane bulunurdu. Her şirketin tahsildar ve kâtipleri olurdu. Bunlar kendilerine efendilik süsü verirlerdi.

(113) Sasaniler Devrinde İran «Lardher» sh. 161

www.abulhasanalinadwi.org

Almaları gereken miktardan çok daha fazla alırlardı. Halkın elinde avucunda ne varsa alır soyup soğana çeviriyorlardı. Çoğu zaman da vergilerini vermeyenleri köle gibi satılığa çıkarırlardı.» (114)

Bir tarihçi **Roma İmparatorluğunun** siyasetini şöyle dile getirir:

«İyi çoban, koyunlarının yününü zamanında keser, geciktirmez. Roma İmparatorluğu da geçen iki asır içinde ülkesinin sakinlerini aynı muameleye tabi tutmuştur. Harici düşmanların tasallutundan koruma ücreti olarak, halkın yününü kırkmış ve soyup sovana çevirmiştir.» (115)

Kahreden Baskı

Böylece bu iki ülkede halk, birbirlerinden tamamen ayrı iki zümre haline geldi. Hükümdarları, yöneticiler, imparator sarayının adamları, aileleri, sülaleleri ve bunlara bağlı olan zenginler fesleğen dalları ve çiçekler arasında yaşıyorlardı. Göz alıcı büyük servetler için de yüzüyorlardı. Atlarının nallarını altından yapıyorlar, evlerini ipek ve ibrişimle döşüyorlardı.

Çiftçiler, zenaatkârlar, küçük esnaflar ve diğer günlük işlerde meşgul olanlar hayatlarını binbir güçlük içinde sürdürüyorlardı. Vergilerin, zamların ve hayat şartlarının dayanılmaz ağırlığı altında eziliyorlardı. Zincire vuruluyorlar, bo-

(114) Hıtatü'ş-Şam,, Kürd Ali, C. 5, sh. 47
(115) Hıtatü'ş-Şam, Kürd Ali, C. 5. sh. 47

www.abulhasanalinadwi.org

yunlarına tasmalar takılıyordu. Tek kelimeyle hayvanî bir hayat yaşıyorlardı. Hayatta başkaları için çalışıp eziyet görmekten başka nasipleri olmadığı gibi, midelerinin doyurulmasından başka da düşünceleri de yoktu. Bu acı, hayattan bunaldıkları zaman kendilerini eğlence ve içki âlemine atıyorlardı. Bu güçlüklerden kurtuldukları anda yasaklara dalıyorlardı. Fakat hayat şartlarının ağırlığına rağmen, yüksek zümreyi teşkil eden ferdlerin yaşayış tarzlarına özeniyorlar ve onları taklit etmeye çalışıyorlardı. Halbuki, bu, nafaka ve geçimlerini temin etmekten de öte büyük bir gayret istiyordu. Neticede hayatları zindan oldu. Asaletlerini kaybettiler. Kalblerini manasız şeylerle meşgul ettiler.

Şımartan Zenginlik Unutturan Fakirlik

Böylece peygamberlerin risaleti, üstün ahlâk ve faziletleri, medeni dünyada, azdıran zenginlikle zavallı fakirlik arasında kaybolup gitti. Zenginler lüks ve konfor yüzünden dine aldırış etmiyor, âhirete ehemmiyet vermiyor, ölümü ve ötesini düşünmüyordu. Çiftçiler ve işçiler de tıpkı zenginler gibi hayat şartlarının zorluğu, keder ve ızdırablarının çokluğu sebebiyle dine önem vermiyorlardı. Hayatın sıkıntıları fakirle zenginin ortak düşüncesi haline gelmişti. Fakirin de zenginin de bir tek düşüncesi vardı, yaşamak. Hayat çarkı insanlar üzerinde olanca hızıyla dönüyordu. Fa-

www.abulhasanalinadwi.org

kat ne acıdır ki insanlar, bir kere olsun başlarını kaldırıp dine ve âhiret hayatına yönelmiyorlardı. Ruh, kalp ve ulvî duygularla meşgul olmaya hiç zaman ayırmıyorlardı.

Cahiliyetin Arzettiği Tablo

Büyük bir İslâm âlimi bu tabloyu ne de güzel tasvir ediyor: (116)

«Bil ki, **Romalılar** ve **İranlılar** bir kaç asırlık hâkimiyet devirlerinde, dünya lezzetlerine dalarak âhiret hayatını unutmuşlardı. Dizginleri şeytana kaptırmışlardı. Hayat için gerekli vasıtalarda hayli yol almışlar ve bunlarla böbürlenmişlerdi. Dünyanın dört bucağından gelen «filozoflar» onlara hayat için lüzumlu noktaları ve çeşitli incelikleri öğretmişlerdi. Halk filozofların getirdiği prensipleri eksiksiz tatbik ediyor ve bazı ilâvelerde bulunuyordu. Üstelik bunlarla övünüyorlardı. Hattâ anlattıklarına göre, asilzadelerden değeri yüzbin dirhemden aşağı taç veya kemer giyenler, yüksek bir köşkü, fıskıyesi, hamamı ve bahçeleri bulunmayanlar veya süratli atları ve güzel cariyeleri olmayanlar, zevksiz ve giyinmesini bilmeyenlere iyi gözle bakılmaz, ayıplanırdı. Daha buna benzer anlatmakla bitmeyen köklü gelenekleri vardı. Memleketimizin hükümdarları bunların hikâyelerini çokça anlatırlar.

(116) Bu zat Şeyhülislâm Veluyyullah bin Abdurrahim ed-Dehlevi'dir. (Doğ. 1176 H.)

www.abulhasanalinadwi.org

Bu fuzuli israflar, hayat standartlarına da girmişti. Kalblerini iyiden iyiye karartarak mânen öldürmüştü. Gönülleri nura susamıştı. Neticede medeniyetin her sahasında korkunç bir buhran başgöstermiş ve beklenmedik bir afet halinde bütün ülkeyi tehdit etmişti. Ne köylüsü, ne şehirlisi, ne fakiri ve ne de zengini, hiç kimse bu hastalıktan kurtulamamıştı. Cemiyet, bir kere paçasını kaptırmıştı. Kalbini hududsuz keder ve ızdıraba boğan bu çıkmazdan bir türlü kurtulamıyor, felaketin ağırlığı karşısında âciz kalıyordu. Çünkü böyle bir hayat, insanlara pahalıya maloluyordu. Vergi vermekten çekinenleri öldürüyorlar ve çeşitli işkencelere tâbi tutuyorlardı. Kabul edip verenleri de eşek ve öküz seviyesine indirerek, su taşımada, harman dövmede ve ekin biçmede kullanıyorlardı. Bu zavallılara ancak ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ücret ödeniyordu. Bir saat olsun serbest bırakılmıyorlardı. Bu yüzden de başlarını kaldırıp uhrevî saadete yönelemiyorlardı. Daha doğrusu bunu yapacak güçte değillerdi. Bu koskoca ülkede dinini bilen bir tek kişi yoktu.» (117)

---

(117) Huccetu'l-Lahul-Baliga «Faydalı Şeylerin Konulması ve Vergilerin Islahı babı»

www.abulhasanalinadwi.org

İKİNCİ BÖLÜM

CAHİLİYETTEN İSLÂMİYETE

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

BİRİNCİ KISIM

PEYGAMBERLERİN ISLAH VE İNKILÂP METODU

Hz. Muhammed'in Karşılaştığı Dünya

Hz. Muhammed peygamber olarak gönderildiği zaman dünya şiddetli zelzelelere sahne olmuş ve müthiş bir sarsıntı geçirmişti. Herşey yerinden alınarak etrafa saçılmıştı. Paha biçilmez değerlerin bir kısmı temelinden sökülüp atılmış, bir kısmı eğilip bükülmüş, bazıları yerlerinden koparılarak başka yerlere atılmış ve bazıları da büklüm büklüm çiğnenerek hurda yığını haline getirilmişti.

Hz. Muhammed dünyaya bir peygamber gözüyle baktı. Orada bayağılaşan bir insanlık tablosuyla karışlaştı. Ağaca, taşa, nehre ve daha buna benzer kendilerine bile fayda ve zararı dokunmayan varlıklara tapıyordu insanlık.

www.abulhasanalinadwi.org

Hz. Muhammed, akli melekeleri bozularak düşünce âlemi altüst olmuş bir insanlık gördü. Gün gibi açık hakikatler ve saklısı gizlisi olmayan hadiseler bile, bu insanlığın hafsalasına sığmıyordu. Düşünce mekanizması târumar olmuştu, yıkılmıştı her şeyi. Bedihî olan şeyler nazarî, nazarî olanlar da bedihiydi onun görüşünde. İnanılması gereken meseleleri şüphe ile karşılıyor, şüphe edilmesi gereken şeylere de aksine inanıyordu. Zevkleri bozulmuştu. Acı şeyleri tatlı olarak görüyor ve pislikleri güzel diye kabulleniyordu. Tehlikeli, ağır yemeklere iştahla sarılıyordu. Hisleri sönmüştü Azılı düşmanından kaçmıyor, sadık dostuna yaklaşmıyor, garip bir tutum içinde kıvranıyordu.

Hz. Muhammed dünyanın küçük bir ünitesini temsil eden bir cemiyetle karşılaştı ve orada her şey aslî hüviyetinden uzaklaştırılmış veya yerinden alınarak başka taraflara atılmıştı. Kurt çoban, zalim düşman da hâkim olmuştu orada. Suçlu elini kolunu sallıyarak çalım satıyordu. Namuslu, dürüst kimseler her şeyden mahrumdu, bedbahttı. Hz. Muhammed bu cemiyetin iyi taraflarını inkâr etmediği gibi, kötü yönlerini de kabul etmedi. Beşeriyeti süratle yokluğa götüren ve insanlığı ölüm çukuruna iten bozuk âdetler gördü orada.

Hz. Muhammed, içkinin korkunç bir alışkanlık haline geldiğini, yalancılığın ve dolandırıcılığın alabildiğine yayıldığını, faiz alıp vermenin servetleri soyup sovana çevirme noktasına vardı-

www.abulhasanalinadwi.org

ğını gördü. Tamahkârlığın ve aç gözlülüğün düşkünlük ve ihtiras halinde kabardığını gördü. Kabalık ve zulmün, çocukları diri diri toprağa gömecek ve mini mini yavruları hunharca katledecek seviyeye ulaştığını gördü.

Hz. Muhammed, Allah'ın ülkesini elden ele dolaşan, bir miras yapan yöneticiler, Allah'ın kullarını köle durumuna düşüren krallar gördü. Kendilerinin Allah'tan başka ilâhlar olduklarını ilan edip halkın mallarını haksız yere yiyen ve Allah'ın yolundan fersah fersah uzaklaşan bilginler ve rahipler gördü.

Hz. Muhammed, beşeri mevkilerin istifade edilemeyecek derecede zaafa uğradığını veya asli mecrasından saptırıldığını, doğru bir istikamet verilmediği için sahiplerine ve insanlığa yük olduğunu gördü. Yiğitliğin anarşi ve vurgunculuğa, cömertliğin hile ve israfa, meşrû müdafaanın cahiliye taassubuna, zekânın açık gözlük ve dolandırıcılığa, aklın yeni yeni cinayetlere şehevî arzuların akla hayale gelmedik yollara yöneltildiğini gördü.

Hz. Muhammed, bütün insanlığı ve topyekûn kâinatı, medeniyetin abidesini dikecek mahir bir sanatkârdan mahrum, işlenmemiş hammadde olarak gördü. Tıpkı, hayat denizini yara yara ilerleyen bir geminin meydana gelmesi için usta marangozun eline geçmeyen tahta parçaları gibi. Evet işte böyle bir manzarayla karşı karşıya geldi. **Hz. Muhammed.**

www.abulhasanalinadwi.org

Hz. Muhammed milletlerin çobansız sürüler gibi başıboş bırakıldığını; siyasetçilerin salıverilmiş avare bir deve durumuna geldiğini, hükümdarlığın kendini, çocuklarını ve kardeşlerini yaralayan sarhoşun elindeki kılıç seviyesine düşürüldüğünü gördü.

Bozulmuş Hayattan Manzaralar

Bu bozulan hayatın her cephesi bir ıslahatcının meşguliyeti ve ihtimamını bekler, değme ıslahatcılar böyle bir hayatın ancak bir yönünü düzeltebilirler. Tabii onu da yapabilirlerse. Fakat ıslahatcının bütün ömrü cemiyetin bir hatasını düzeltmekle geçer. Hayatını bir nokta üzerinde heder eder. Halbuki insan psikolojisi, çok sık dokulu, girift bir manzara arz eder. Örgüsü çok incedir. Giriş yerleri ve kapıları çoktur. Kurtuluş ve avunma yerleri gayet gizlidir. Eğer bir sapıtıp inhiraf edecek olursa kusurlarından sadece birini düzeltmek veya âdetlerinden bir kaçını değiştirmekle falan önü alınmaz. Herşeyi yıkar geçer. Bunun için insanın kalbini kötülükten iyiliğe, fesattan salaha çevirmek, tıpkı verimli bir toprakta biten zararlı otları temizlemek gibidir. Eğitimin bozulması neticesinde beşeriyetin ruhunda filizlenen fesat tohumlarını söküp atarak yerine fazilet ve iyilik sevgisini Allah korkusunu dikmek en geçerli yoldur.

İnsan toplumlarında görülen hastalıkların ve yeni yetişen nesillerde görülen kusurların ıslahı

www.abulhasanalinadwi.org

tam bir ömür ister. Bazen ıslahatçıların ömrüne mal olduğu halde gene de düzeltilemez. Zevk ve safayı, eğlenceyi en büyük ideal olarak kabul eden başıboş, disiplinsiz bir toplumda ıslahatçılardan biri içkiyi yasaklamaya kalksa başaramaz, emegi boşa gider. Çünkü içki, zehir de olsun nefsin gıdasıdır. Binaenaleyh nefis günah da olsa zevkini almak ister. Propagandalar, yayın vasıtaları, kitaplar, konferanslar, tıbbî zararlarını ve ahlâkî kötülüklerini açıklayan broşürler, ağır kanunlar ve kesin cezalar hiç bir zaman bunu önleyemez. Bunu ancak derin, ruhî bir ıslahat halledebilir. Eğer bu metodun dışında başka yollara baş vurulacak olursa, yeni yeni suçların doğmasına, veya ismini ve şeklini değiştirmek gibi türlü yollara sapılmasına sebep olunur. (118)

---

(118) Amerikan hükûmeti içkiyi yasaklayarak sınır dışı etti. İçkinin kötülüklerini ve zararlarını açıklamak için mecmuaları, gazeteleri, konferansları, fotoğraf sergilerini, sinemaları ve daha bunlara benzer çağın modern yayın vasıtalarını bu yolda seferber etti. Hükûmet içki aleyhinde yaptığı bu kampanyada, propaganda masrafı olarak 60.000.000 dolar sarfetti. Yayınladığı kitap ve çeşitli neşriyat 10 milyar sayfayı geçti. On dört sene gibi bir mücadele devresinde, içki yasağı kanunun tatbiki yolunda dökülen para 250.000.000 cüneyhi aşıyordu. Bu zaman zarfında 300 kişi idam edildi. 532.335 vatandaş hapse atıldı. 480.000.000 lira para cezası tahsil edildi. Müsadere edilen arazinin miktarı 4.132.000.000 l'raya ulaştı. Fakat bütün bunlar Amerikalıların içkiye daha fazla düşkünlük göstermesine ve içki alışverişinin günden güne artmasına sebep oldu. Nihayet Amerika hükûmeti 1933 senesinde bu kanunu ortadan kaldırarak içkinin memleketinde tamamen serbest olduğunu ilan etmek mecburiyetinde kaldı. (Üstad Mevdudi'nin «Tenkihat» adlı eserinden).

www.abulhasanalinadwi.org

Resulullah Sadece Bir Bölgenin Adamı veya Bir Ülkenin Lideri Değildir

Şayet **Hz. Muhammed** bir bölgenin adamı olmak, milletinin önderleri ve siyasi liderlerinin yolunda yürümek isteseydi, Arabistan buna çok müsaitti. Faaliyet sahası oldukça genişti. Eğer **Hz. Muhammed** böyle bir iddiada bulunsaydı, Kureyş ve diğer Arap kabilelerini bir bayrak altında toplayarak kuvvetli bir Arap birliği kurabilir ve bu birliğin kumanda mevkiine geçebilirdi. Şüphesiz ki, açılan bu bayrağın altında ilk toplananlar, **Hişam**'ın oğlu **Ebu Cehil**, **Rebia**'nın oğlu **Utbe** ve diğerleri olurlardı. **Hz. Muhammed**'in kumandasında döğüşürler ve liderliği ona verirlerdi. Onun doğruluk ve sağlamlığını görmemişler miydi? **Mekke**'de iken hayatlarının en büyük hadisesinde onu hakem yaparak şereflerin en büyüğünü vermemişler miydi? **Hacer-i Esved**'in Kâbe'deki yerine konuluşunda, onu hakem yapmamışlar mıydı? **Utbe İbn Rebia** vasıtasıyla - çünkü onların siyasî yönleri zayıftı - : «Eğer reislik istiyorsan bütün bayraklarımızı sana açalım, ölünceye kadar başımızda reis kal» dememişler miydi? (119)

Eğer **Hz. Muhammed** böyle bir teklifi kabul etseydi Arap yiğitleri ve süvarileriyle **İran** devletini yıkarak mazlum Arap milletini zafere ulaş-

(119) El-Bidâye ve'n-Nihâye, İbn Kesir ed-Dımışki, C. 3, sh. 43

www.abulhasanalinadwi.org

tırabilirdi. Böylece millî şerefin ve Arap fütuhatının kaynağını, **Roma** ve **İran** burçlarına dikerdi. Siyasî durum ve iki imparatorlukla savaşma imkânı vermese bile **Habeş, Yemen** veya diğer komşularına saldırarak onları yeni doğan Arap birliğine bağlayabilirdi.

Arapların hayatlarında siyasî bir lidere, iyi bir idareciye, tecrübeli bir öndere ve ileri görüşlü bir yöneticiye muhtaç birçok siyasî ve iktisadî yönleri vardı. Şayet bu cepheler bu vasıfları taşıyan bir adamın eline bırakılsaydı, Arapların büyük bir mevkii ve yeni bir tarihi olurdu.

Hz. Muhammed Bâtılı Batılla Kaldırmak İçin Gönderilmedi

Şu bir gerçektir ki, **Hz. Muhammed** bâtılı bâtılla kaldırmak, bir düşmanı bir diğeriyle değiştirmek, bir şeyi bir yerde haram kılıp başka bir yerde helâl kılmak, bir milletin geleneğini bir başkasıyla değiştirmek için gönderilmemiştir. **Hz. Muhammed** küllenen korları körükleyip alevlendiren, bardağı tersyüz edip döken bir siyasî lider veya kavmiyyetçilik güden bir önder olarak gönderilmemiştir. **Hz. Muhammed** insanları, **İran** ve **Romalıların** hegomanyasından alıp **Adnan** ve **Kahtanlıların** hâkimiyetine vermek için gönderilmemiştir. **Hz. Muhammed** bütün insanlara bir ihtar edici ve müjdeleyici olarak gönderilmiştir. Topyekûn beşeriyeti Rabbinin izniyle Allah'a da-

www.abulhasanalinadwi.org

vet eden aydınlatıcı bir meşale olarak gönderilmiştir. Hz. Muhammed Allah'ın bütün kullarını kula kulluktan kurtarıp bir tek Allah'a yöneltmek, insanlık âlemini dünya sıkıntılarından çekerek dünya ve âhiret saadetine çıkarmak, dinlerin dayanılmaz zulmünden İslâm'ın âdetine, o yüce ufuklara kanatlandırmak için gönderilmiştir. Hz. Muhammed bütün beşeriyete iyilikle emredip, kötülüklerden nehyetmek, güzel şeyleri helâl kılıp kötülüklerden menetmek, üzerlerindeki yükleri kaldırmak ve ellerindeki kelepçeleri kırmak için gönderilmiştir.

Hemen şunu da belirtelim ki, Hz. Muhammed'in hitabı sadece bir millete veya bölgeye has değildi. Onun hitabı, bütün beşeriyetin ruhuna ve insanlığın kalbinedir. Hz. Muhammed'in milleti olan Araplar, içine düştükleri ahlâki buhran, gerilik ve sefalet sebebiyle ıslah edilmeğe ve büyük mücadele verilmeğe daha çok muhtaçtı. Sonra Mekke şehri ve Arap yarımadası, coğrafî mevkii ve siyasi istiklâli yönünden Hz. Muhammed'in dâvası için elverişli stratejik bir nokta idi. Aynı zamanda Arap milleti de, ruhî hususiyetleri ve edebî meziyetleriyle Hz. Muhammed'in daveti için en uygun bir saha ve risaletinin en güzel yayma zemini idi.

Beşer Tabiatının Kilidi ve Anahtarları

Hz. Muhammed evlere arkalarından giren veya pencerelerinden dalan, sadece içtimaî hasta-

www.abulhasanalinadwi.org

lıkların ve ahlaki bozuklukların bazılarıyla mücadele eden, öyle sıradan ıslahatçılardan değildir. Çünkü bu ıslahatçılardan bir kısmı, ülkenin bazı yerlerinde beliren hastalıkları geçici olarak tedavi etmekte, bir kısmı da hiç bir şey yapamadan ölüp gitmektedir. (120)

Hz. Muhammed ıslah ve davet sarayına kapısından girdi ve beşer tabiatının kilidini anah

(120) Hindistan'ın büyük lideri Gandi, ruhi ve siyasi hayatının daha ilk günlerinden itibaren iki büyük prensibi kendisine hedef edinerek, bu asırda bir benzeri bulunmayan kuvvetli ruhi şahsiyetini ve siyasi liderliğini bu iki noktaya hasretmiştir.

a — «Şiddet ve mukavemet yok.»

Gandi bu prensibi felsefi ve dini bir doktirin gibi müdafaa ederek insanlığa çağrıda bulunmuştur. Konuşmalarında, yazılarında ve gazetelere verdiği beyanatlarında yıllarca bu çağrıyı sürdürmüş ve bütün gücünü bu yolda tüketmiştir. Ne var ki, bu çağrı, sağlam esaslara bağlı dini bir davet ve ruhi değişiklikleri hedef alan köklü bir mefkûre olmadığı için, milletinin kalbinde büyük bir tesir gösteremedi. Bu millet 1947 kasımında Pencab'ın doğu kesiminde ve Hindistan'ın başkenti Delhi'de meydana gelen yarım milyondan fazla müslümanın ölümüne sebep olan gruplar arası büyük çatışmalarda Gandi'nin davetini ayaklar altında çiğneyerek ezmiştir. Bu hadiselerde tarihçilerin inanamayacağı korkunç facialar işlenmiştir. Çocuklara, kadınlara ırz ve namuslara karşı husumetin, vahşetin ve barbarlığın yakası açılmadık en âdi misalleri verilmiştir. Pencap ve Delhi âdeta bir mezbahaneye dönmüştür. Nihayet milletin takdis edip ilâhlaştırdığı bu büyük adamın öldürülmesiyle hadiseler sona erdi.

b — «İhmal edilen zavallı fakir halka dokunmamak.» Bu hususta da Gandi tam bir başarı sağlayamadı. İşte bu hadise, peygamberler yolunun, değiştirme ve ıslahata en tabii ve en doğru yol olduğunun açık delilidir.

www.abulhasanalinadwi.org

tarıyla açtı. Bu kilit, gerek fetret devrindeki ve gerekse peygamberden sonraki ıslahatçıların, peygamberin anahtarından başka bir anahtarla açmak istedikleri zorlu bir kilitti. **Hz. Muhammed** insanları sadece Allah'a iman etmeye çağırdı. Putperestliği, küfrî ve bütün sahte ilâhları orta dan kaldırdı. Tek kelimeyle Allah'ın vahdaniyetini ilan etti. Kavmini başına toplayarak şöyle seslendi: «Ey insanlar! Allah'tan başka ilâh yok deyin, felah bulun!...» Ve onları risaletine ve âhıret gününe iman etmeğe çağırdı.

www.abulhasanalinadwi.org

İKİNCİ KISIM

MÜSLÜMANLARIN CAHİLİYETTEN İSLÂMA GÖÇÜ

Cahiliyetin Savunması

Cahiliye toplumu bu eşsiz davetin mahiyetini yön ve hedeflerini anlamada gecikmedi. Çünkü bu davetin cahiliye insanı karşısında saklı gizli bir tarafı yoktu. Kulak zarları **Hz. Muhammed**'in gür sesiyle titreyince, çağrıda bulunduğu davetin, cahiliyetin ciğerine yönelmiş bir ok, bir ölüm fermanı ve Allah'a imana davet eden bir mesaj olduğunu anladılar. Cahiliye toplumunda bir kıyamettir koptu. Son bir defa daha geleneklerini, örf ve âdetlerini koruma yolunda ölüm kalım savaşı verdiler. Eşsiz davetçi **Hz. Muhammed**'e karşı süvari birlikleri ve çeşitli gruplar halinde taarruza geçtiler. Hava iyice gerginleşmiş, bıçak kemiğe dayanmıştı. İçlerinden bir grup çıkıp **İlâhlarınızı müdafaada direniniz, sabrediniz,**

www.abulhasanalinadwi.org

sizden istenen budur» diyordu. Çünkü onlar cahiliye hayatının üzerinde oturduğu bütün esasların ve dayanak noktalarının tehdit edildiğini ve hayatlarının tehlikede olduğunu biliyorlardı. İşte bu sırada tarihin kaydettiği korkunç işkence ve zulümler başladı. Fakat bütün bunlar **Hz. Muhammed'in** zaferine birer işaretti. Çünkü o, hedeflerine ulaşmıştı. Yayını son haddine kadar gererek cahiliyeti can evinden vurmuştu.

Hz. Muhammed dâvası uğrunda büyük dağların bile tahammül edemeyeceği dayanılmaz güçlüklere göğüs gerdi. Yapılan işkenceler, kurulan tuzaklar, onu dâvasından çeviremedi. Hiç bir zaman müşriklerin vaadlerine kanmadı. Nitekim amcasına şöyle diyordu: «**Ey amca! Sağ elime güneşi, sol elime ayı verseler, ben bu dâvayı yine de terk etmem.** Allah ya bu dâvayı zafere ulaştırır, yahut bu uğurda ölürüm.» (121)

Yeni Dinin Uğrunda

Resulullah on üç yıl, açıktan açığa halkı Allah'ın birliğine, risaletine ve âhiret gününe imana çağırdı. Davetinin saklı gizli tarafı yoktu. Her şey meydanda ve açıktı. Herhangi birine yaranmak için çalışmıyordu. Yardakçılık yapmıyordu. Hiç kimseye boyun eğmiyor ve dâvasından zerre kadar taviz vermiyordu. Bütün hastalıkların

(121) el-Bidâye ve'n-Nihâye, C. 3, sh. 33

www.abulhasanalinadwi.org

şifasını bunda görüyordu. Bunun üzerine Kureyşliler çığlıklar koparark **Resulullah**'ın etrafını dört bir yandan sardılar. Oklarını **Resulullah**'a çevirdiler. Tek hedef olarak duruyordu **Resulullah** karşılarında. Çoluk çocukları ve kardeşleriyle **Resulullah**'ın arasına bir engel koyabilmek için bütün beldeyi kızıl alevlere boyadılar. Artık **Resulullah**'a inanmak, onun yolunda yürümek, güç bir problem haline gelmişti. Herkesin kârı değildi bu. Ancak kelleyi koltuğuna alabilen, gözü pek, korkunç dikenlerle döşeli bile olsa inandığı dâvada yürümekten çekinmeyen samimi kişiler cesaret edebilirdi. **Kureyş**'ten bir grup genç atıldı ortaya . Pervasızca hareket ediyorlardı. Çünkü gençlik vardı serde. Dünyanın hiç bir zevki mühim değildi onlar için. Ahiret hayatını arzuluyorlardı. Cenneti istiyorlardı. İmana çağıran bir davetçinin «**Rabbinize iman ediniz.**» davetini işittiler. Hür ve serbest olmasına rağmen cahiliye hayatı dar gelmeye başladı onlara. İçlerinde bir sıkıntı hissediyorlardı. Ruhları gitgide daralıp büzülüyordu âdeta. Oturdukları yer bir işkence masası olmuştu. Sanki dikenlerin üzerindeydi onlar. Korkunç dikenlerin üstünde kıvranıyorlardı. Nihayet bu hayattan, ancak **Allah** ve **Resulüne** inanmakla kurtulabileceklerini anladılar.

Bunun üzerine kendi memleketlerinde bulunan **Resulullah**'ın hayat tarzını inceden inceye tetkik ederek onun arkasından yürüdüler. Kureyşliler peygamberle kavmi arasına büyük setler çekince, meşakkatlerle dolu uzun bir göç başladı. Gençler ellerini peygamberin eline verdi-

www.abulhasanalinadwi.org

ler. Canlarını ve bütün varlıklarını ona teslim ettiler. Halbuki onlar hayatlarının ciddî tehlikelerle karşı karşıya olduğunu, her an bir tehlike ve felaketin tehdidi altında bulunduklarını gayet iyi biliyorlardı. Kur'an'ın sesine kulak verdiler:

«İnsanlar, «iman ettik» demeleriyle bırakılacaklarını, imtihana çekilmiyeceklerini mi sandılar. Doğrusu biz, onlardan öncekileri de denedik. Allah, doğruları da, yalancıları da elbette bilecek.» (122)

«Yoksa siz, ey müminler! Sizden öncekilerin başlarından geçenlerin başınıza gelmeden hemen cennete gireceğinizi mi sanıyorsunuz. Onlar öyle şiddetli sıkıntılara, öyle ıztıraplara uğradılar ve öylesine sarslıdılar ki, hattâ peygamber ve maiyetinde iman edenler: «Allahın yardımı ne zaman olacak» dediler. Bilin ki, Allahın yardımı muhakkak yakındır.» (123)

En sonunda Kureyşliler umduklarına kavuştular. Var güçleriyle Resulullaha ve etrafında bulunan bir avuç iman erlerine saldırdılar. Ellerinde bulunan bütün okları üzerlerine yağdırdılar. Fakat yapılanlar, onların imanlarını daha da kuvvetlendiriyor ve alınmaz bir kale haline getiriyordu. Şöyle dediler: **«Allah ve Resulünün bize vaat ettiği işte budur. Çünkü Allah ve Resulü doğru söyler. Böylece iman ve teslimiyetlerini daha da arttırdılar.»** (124)

---

(122) Ankebût sûresi, âyet: 1-4
(123) Bakara sûresi, âyet: 214
(124) Ahzab sûresi, âyet: 22

www.abulhasanalinadwi.org

Dünya Neler Kaybetti

Din gibi yüce bir dâva uğrunda çektikleri bu işkence ve eziyetler akîdelerine olan bağlılıklarını, din yolundaki hamiyetlerini, küfre ve kâfirlere olan nefretlerini büsbütün artırarak alevlendirdi. Hem de duygu ve düşüncelerini kıvılcımlandırarak, ruhlarını temizliyerek. Böylece âdeta saf altın halinde, süzülmüş, arıtılmış, bir gümüş oldular. Her türlü belâ ve güçlüklerden, cilâdan geçmiş kılıç gibi çıktılar.

Dinî Terbiye

Resulullah müslümanların ruhlarını **Kur'an'** la besliyor ve kalblerini imanla terbiye ediyordu. Günde beş defa âlemlerin Rabbi olan **Allah'ın** huzurunda tertemiz bir beden, mutlak teslimiyet gösteren bir kalb, itaatkâr bir vücut ve engin bir tefekkür süzgeci içinde secdeye varmalarını emrediyordu. Hergün maddi tahakkümün ve şehvet dalgalarının baskısından sıyrılıp yer ve göklerin Rabbi olan **Allah'a** kanatlanmak suretiyle ruhlarının yüceliği, kalblerinin temizliği ve ahlâklarının üstünlüğü artıyordu. **Resulullah** müslümanların, zulüm ve işkenceler karşısında sabır göstermelerini birbirilerine iyi davranmalarını, nefislerinin dizginlerini daima ellerinde bulundurmalarını öğütlüyordu. Müslümanlar harp sevgisiyle beslenmişlerdi. Sanki kılıçla doğmuştu onlar. Aynı zamanda **Resûs, Dahıs** ve **Gabra** savaşlarını yapan milletin çocuklarıydılar. **Picar**

www.abulhasanalinadwi.org

harbi de uzak sayılmazdı. Fakat **Resulullah** onların savaşçı ruhlarını terbiye ediyor, bedevî hayatının vermiş olduğu haşin tabiatlarını firenliyordu. Şöyle diyordu onlara: «**Ellerinizi çekin ve namaz kılın**» Onlar da ellerini çekerek **Resulullah**'ın emrine uyuyorlardı. **Kureyş**'ten gelen her türlü işkence ve baskıyı zillete ve acze düşmeden göğüslediler. Felâket furyası karşısında dişlerini sıktılar. Kılıç kullanmayı gerektiren birçok haklı sebepler olmasına rağmen, **Mekke**'de hiç bir müslümanın kendisini kılıçla veya kuvvetle koruduğunu tarih kaydetmemiştir. İtaat ve bağlılığın tarihte en büyük misalidir bu. Nihayet **Kureyşliler** iyiden iyiye azıtıp, bozgunculuk ve taşkınlık bentlerini zorlayınca, **Allah, Resulünün** ve ona tâbi olanların hicret etmelerini emir buyurdu. Böylece **Yesrib**'e yani **Medine**'ye hicret ettiler. Zaten daha önce İslâmın nuru sıçramıştı oraya.

Peygamber Şehri Medine'deki Durum

Medineliler Mekkeli müslümanları karşıladılar. Aralarında yeni dinden başka bir bağ yoktu. Tarihin şahit olduğu dinî hâkimiyetin en parlak manzarasıydı bu **Evs** ve **Hazrec** kabileleri arasında çıkan «**Buas**» harbinin tozları daha henüz silinmemişti. Kılıçlarından kan damlıyordu. İslâm bunların da kalblerini birleştirdi. Şayet bir kimse yeryüzündeki bütün servetleri din uğrunda sarfetse gene de aralarını bulamazdı. Kalbleri

www.abulhasanalinadwi.org

yek diğerini perçinleyemezdi. Sonra **Resulullah Medinelilerle Muhacirler** arasında bir kardeşlik bağı kurdu. Öz kardeşleri bile kıskandıran görülmemiş bir kardeşlikti bu. Tarihin kaydettiği sevgi ve dostluklar sönük kalıyordu bunun yanında.

Mekke'li muhacirlerle Medine'li ensarın meydana getirdiği bu eşsiz topluluk, insanların selameti için çıkarılan büyük İslâm ümmetinin çekirdeğini ve İslâmın özünü temsil ediyordu. Böyle kritik bir devrede böyle bir topluluğun ortaya atılışı, fitne ve tehlike çemberi içinde kıvranan insanlığa bir siper ve çeşitli buhranların tehdidi altında inleyen dünya da bir kalkan oldu. İşte bunun için **Resulullah, Ensarla Muhacirleri** kardeş olmağa çağırdığı zaman şöyle dedi: «**Eğer bunu yapmazsanız, yeryüzünde büyük bir fitne ve fesat olacaktır!**»

Büyük Düğüm Çözüldü

Resulullah müslümanları derin ve engin bir terbiyeden geçiriyordu. Kur'anı kerim ruhlarını yüceltiyor ve kalblerinin cevherini temizliyordu. **Resulullah**'ın sohbet toplantıları müslümanların dinî sahadaki bilgilerini artırıyor ve onları şehevî arzuların tuzaklarından uzaklaştırıyordu. Aynı zamanda Allah'ın rızasını kazanarak bir an önce cennete kavuşmak arzusu, ilim aşkı, dinî meselelerde öğrenme ve nefis muhasebesi gibi hususlarda üstün bir pâye elde etmelerine sebep olu

www.abulhasanalinadwi.org

yordu. Sevinçli ve kederli anlarında **Resulullah**'a itaat ediyorlardı. Bolluk ve darlık anlarında Allah yolunda savaşıyorlardı. Nitekim on yıl içinde **Resulullahla** birlikte yirmi yedi defa harbe katıldılar. **Resulullah**'ın emriyle düşmanla savaşmak üzere yüzden fazla sefere çıktılar. Dünya nimetlerinden uzaklaşmak onların umurunda değildi. Çocuklarına ve ailelerine olan sevgileri gayet değersiz bir şeydi onların kalbinde. Daha henüz alışmadıkları ve ısınamadıkları hükümlerle yüklü bir çok âyetler indi. Bu âyetler mal, can, çocuk ve kabileleri hakkında tatbiki güç bir takım sorumluluklar getiriyordu. Fakat bütün bunlara rağmen müslümanlar, **Allah**'ın emirlerini üstün bir teslimiyet nümunesi göstererek seve seve yerine getirdiler. Böylece büyük düğüm çözüldü: Şirk ve küfür düğümü... Diğerleri de kendiliğinden çözülüverdi. Resulullah ilk cihat bayrağını açtı. Her emir ve nehiy için bir cihat usulü takip etmeye ihtiyaç duymadı. İslâm cahiliyet ile yaptığı ilk savaşta muzaffer oldu. Zaten her muharebede zafer islâmındı. Topyekûn bütün Müslümanlar, kalbleri, düşünceleri ve canlarıyla sulh içinde yaşıyorlardı. Kendilerine hidayet nuru açıklandıktan sonra **Resulullah**'a itiraz etmiyorlar ve gelen emirlerin tatbiki hususunda kalblerinde herhangi bir ağırlık hissetmiyorlardı. Hükümlerin ihtiva ettiği emir ve nehiylerin dışında bir yol aramıyorlardı. Yaptıkları her hareketi **Resulullah**'a arzediyorlar ve haddi gerektiren suçlarda vücutlarını şiddetli işkencelere maruz bırakmaktan çekinmiyorlardı. İçkiyi yasaklayan

www.abulhasanalinadwi.org

âyet indiği zaman, avuçları şarabla doluydu. Allah'ın yüce fermanı, yanan ciğerle susayan dudaklar arasına bir set gibi çekiliverdi. Şarap fıçıları parçalandı, **Medine** sokaklarında sel gibi aktı.

Böylece şeytanın vesvesesi kalblerinden sürülüp çıkarıldı. Daha doğrusu nefsin azgın ihtirasları söküp atıldı. Başkalarından bekledikleri insafı önce kendi nefislerinde gösterdiler. Dünyanın âhiretini ve içinde bulundukları günün yarınını düşünen kişiler haline geldiler. Onları hiç bir felaket korkutmuyordu, hiç bir nimet ve zenginlik azdırıp şımartmıyordu. Ne fakirlik azdırıyor ne de bolluk şımartıyordu. Hiç bir ticaret onları yollarından çeviremiyor ve hiç bir kuvvet bileklerini bükemiyordu. Onlar yeryüzünde böbürlenmek fesat ve bozgunculuk çıkarmak istemiyorlardı. İnsanlar için doğru bir kıstas oldular. Daima hak ve adaleti gözetiyorlardı. Kendilerinin, ebeveynlerinin veya akrabalarının aleyhine bile olsa Allah için şahitlik yapmaktan çekinmiyorlardı. Yer yüzü baştan başa emirlerine verilmişti onların. İnsanlığa yönelen tehlikeler karşısında bir kalkan, dünyayı koruyan çelikten bir kale ve insanlığı Allah'ın dinine çağıran bir davetçiydi onlar. **Resulullah**'ın ahlâkıyla ahlâklanmışlardı. Risalet vazifesini hakkıyla yerine getirmenin ve eşsiz bir ümmet yetiştirmenin verdiği hazla yüce **Rabbine** kavuştu **Resulullah.**

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

İnsanlık Tarihinde Eşine Rastlanmayan Muazzam İnkılâp

Resulullah'ın müslümanların ruhunda ve onların vasıtasıyla bütün beşeriyette yaptığı bu inkılâp, insanlık tarihinde eşine raslanmayan muazzam bir inkılâptır. Bu inkılâp, her yönüyle eşsizdir. Şekilde, derinlikte, kuvvette, şümûliyette, açıklıkta, zihinlere nüfuzda. Evet her sahada eşsiz bir hüviyet arzeder bu inkılâp. Fakat öteden beri anlaşılagelen harikulâde hadiseler gibi kapalı değildir. Bir bilmece değildir. Öyleyse bu inkılâbı pratik olarak inceleyip insanlık tarihindeki tesir derecesini öğrenelim.

Hakikî İmanın Çeşitli Arzular ve Ahlâk Üzerindeki Tesiri

Gerek Araplar ve gerekse diğer bütün insanlar tam bir cahiliye hayatı yaşıyorlardı. Emri altındaki şeylere kul köle oluyorlar, istifadelerine sunulmuş canlı cansız her nesneye secde ediyorlardı. İbadet ettikleri varlıklar, itaat edeni mükâfatlandırıp suç işleyeni cezalandıracak durumda değildi. Ne emrediyor, ne de yasaklıyordu. Dinleri çok basitti. Hayatın dış çizgilerinden öteye geçemiyordu. İnsanların kalbleri, ruhları ve iç dünyaları üzerinde hâkimiyeti yoktu. Hattâ ahlâk ve içtimaî hayatlarında da herhangi bir tesiri yoktu. Allah'a, işini bitirip ayrılan, saltanat ma-

www.abulhasanalinadwi.org

kamını Rubûbiyet hırkası giydirdiği kimselere bırakan bir sanatkâr nazarıyla bakıyorlardı. Böylece idare mekanizmasını ellerine geçirerek, memleketin idaresini, işlerin yönetimini, erzak dağıtımını ve daha buna benzer devletin çeşitli kurumlarını istedikleri gibi kullanmaya başladılar. **Allah**'a olan imanları tarihî bilgilerden öteye geçmiyordu. Aynı zamanda **Allah**'a olan imanları yer ve göklerin **Allah** tarafından yaratılması hususundaki düşünceleri, bir San'at Tarihi talebesinin verdiği cevaptan farksızdı. Talebeye «**Şu eski köşkü kim yaptı?**» diye sorarsın. Hiç çekinmeden cevabı: «**Eski hükümdarlardan biri !**» Dinleri, Allah'a yapılan duâ ve niyazdan uzaktı. Nelerle Allah'ın rızasını kazanacaklarını bilmiyorlardı. Tek kelimeyle, bilgileri hiç yok denecek kadar az ve sınırlıydı. Kalblerine heybet ve muhabbet vermekten uzaktı.

Yunan felsefesi «**Vacibü'l-vücûd**» olan **Allah**'ı kudretsiz olarak tarif ediyordu.

Kudret, hâkimiyet, yasaklama ve rahmet gibi sıfatlarının olmadığı, **Allah**'ın sadece «**İllet-i Ûlâ** = ilk illet» olduğunu iddia ediyordu. Bunun yanı sıra **Allah**'ın ilim, irade ve seçme kudreti kaldırıyordu. Netice itibariyle Yunan felsefesi, **Allah**'ın bütün sıfatlarını inkâr ederek yaratıcının şanını düşüren ve O'nu yaratıkları seviyesine indiren bir takım prensipler ileri sürüyordu. Halbuki yaratıcının sıfatları kaldırıldığı zaman, **Vacibü'l-Vücud** diye bir şey düşünülemez. Fakat hiç bir

www.abulhasanalinadwi.org

şehrin, hiç bir cemiyetin, hiç bir nizamın, hiç bir işin ve hiç bir binanın kuvvet kullanmadan kendiliğinden oluverdiği görülmüş değildir. Kısacası **Grek** felsefesinin ağına tutulan bütün dinler, **Allah**'a teslimiyet, felaket anlarında **Allah**'a sığınma ve O'na gönülden bağlanma özelliğini kaybetmişlerdi. Böylece dünya üzerinde bulunan diğer dinler de cevherini kaybederek birer şekil ve gelenek haline gelmişlerdi. Adeta imanın gölgesi durumundaydılar.

Araplar ve müslüman olan milletler bu ölü, sığ ve kısır bilgilerden sıyrılarak, ruh, kalb, şahsiyet ve organlar üzerinde hâkimiyet kuran, ahlâk ve içtimaî hayata tesir eden hayatla ilgili bilgilere intikal ettiler. Güzel isimlerle isimlenen ve ulvî sıfatlarla muttasıf olan **Allah**'a iman ettiler. Evet, bütün âlemlerin Rabbi Rahman ve Rahim, din gününün sahibi, hâkimler hâkimi; bütün noksanlardan münezzeh; her türlü âfet ve kederlerden salim, her şeyi gözetip koruyan; her şeye galip, kullarının ihtiyaçlarını ve durumlarını gözeten, azamet sahibi, her şeyi yoktan var eden, varlıklara şekil veren; **Azîz, Hakîm**, günahları affeden; affetmeyi seven, rahmeti bol, varlık âleminin yegâne sahibi, her şeyi koruyup gözeten, kimse tarafından murakabe edilemeyen ve daha buna benzer Kur'an-ı kerim'de ifade edilen birçok sıfatların sahibi **Allah**'a iman ettiler. İyi kullarını cennetle mükâfatlandıran, günahkâr kullarını cehennemiyle cezalandıran, istediğine bol rızık veren, yer ve göklerdeki bütün esrarı gözlerin

www.abulhasanalinadwi.org

hain bakışını, kalplerin gizliliklerini bilen ve Kur'an-ı kerim'de geçen diğer tasarruf, kudret ve ilim sıfatlarının sahibi olan Allah'a... Bu geniş, engin ve coşkun imanla müslümanların kalbinde muazzam bir inkılâp doğdu. **Allah**'a iman eden ve **Allah**'tan başka ilah olmadığın söyleyen kimselerin hayatı bir anda değişiveriyordu. Bütün vücudu saran iman, damarlarına ve duygularına kadar sirayet ediyordu. Tıpkı ruhu ve kanı gibi vücudunda dolaşıyordu. Cahiliyetin bütün köklerini söküp atıyor, kalbini ve aklını feyziyle kaplıyordu. Böylece bambaşka insan çıkıyordu ortaya. Bu insanda doğan hakikî iman, basiret, sabır, cesaret ve metanet, aklı, felsefeyi ve ahlâk tarihini hayretler içinde bırakmıştır. Ve ebediyete kadar da hayret ve dehşet konusu olarak devam edecektir. Bütün bunlara ilim, engin ve hakikî bir imandan başka bir sebep gösterememiştir.

Vicdan Azabı

Bu iman, bir ahlâk disiplini ve bir ruh terbiyesiydi. Sahibinin kalbine ahlakî dersler, kuvvetli irade, ruhî güç, nefis kontrolü ve insaf gibi yüce kıymetler bahşediyordu. Bu iman, şimdiye kadar Ahlâk Tarihi ve Psikolojinin tespit ettiği gayri ahlakî davranışları ve beşerî çöküntüyü frenleyen yegâne kuvvetti. Hattâ insandaki hayvanî arzuların çığırından çıkıp insan denen varlığın bataklığa yuvarlandığı; kendisini muraka-

www.abulhasanalinadwi.org

be edecek bir gözün, düştüğü bataklıktan çekip kurtaracak bir elin bulunmadığı zamanlarda bu iman, ayıplayıcı bir nefis, şiddetli bir vicdan azabı ve mânalı bir hayal oluyordu. Böyle bir imanın sahibi kanun önünde suçunu itiraf etmekten kendini alamıyordu. **Allah**'ın gazabından ve âhiretin azabından kurtulmak için kendini dayanılmaz işkencelere seve seve atıyordu.

Güvenilir tarihçiler bu hususta bizlere islâm tarihinden başka hiç bir tarihte görülmeyen misaller sunuyorlar. Bunlardan biri de, «**Sahih-i Müslim**»in rivayetine göre

«**Maiz İbn Malik el-Eslemî**, Hz. Peygambere gelerek şöyle dedi: «Ey **Allah**'ın **Resulü**! Nefsime zulmederek zina yaptım, beni temizlemenizi istiyorum.» Hz. Peygamber reddetti. Ertesi gün tekrar gelerek: «Ey **Allah**'ın **Resulü**! Ben zina yaptım!» dedi. **Hz. Peygamber** ikinci sefer gene reddetti. **Hz. Peygamber** kavmine: «Bu adamın aklında bir sakatlık var mıdır veya anormal bir hareketini gördünüz mi?» dedi. «Akıllı, dürüst bir adam olarak biliriz» dediler. Üçüncü defa geldiğinde **Hz. Peygamber**, kavmine yine haber göndererek bilgi istedi. Keza «Aklında ve hareketlerinde sakatlık yoktur» dediler. Dördüncü müracaatında bir çukur kazıldı. Peygamberin emri üzerine recmedildi.»

Müslim'de şöyle bir hadis vardır. **Gamidiye** adlı bir kadın **Hz. Peygambere** gelerek, «Ey Allah'ın Resulü! Ben zina yaptım beni temizle.» der. Hz. Peygamber reddeder. Ertesi gün gene gelir. «Ey

www.abulhasanalinadwi.org

Allahın Resulü! Beni niçin geri çeviriyorsun? Maiz gibi beni de reddetmiyesin. Allah'a yemin ederim ki, hamileyim bile!» dedi. **Hz. Peygamber:** «Madem öyle, şimdi git doğumunu yaptıktan sonra gel!» dedi. **Râvi** diyor ki, kadın doğumunu yaptıktan sonra çocuğunu bir bohçaya sararak **Hz. Peygambere** geldi. «İşte, doğumumu yaptım.» dedi. Hz. Peygamber: «Haydi git! Yemek yemeğe başlayıncaya kadar emzir» dedi. Çocuk yemek yiyecek çağa gelince **Hz. Peygambere** götürdü. Çocuğun elinde bir ekmek parçası vardı. «İşte Ey **Allah**'ın **Nebisi!** Sütten kestim, yemek yiyecek çağa girdi!» dedi. Bunun üzerine **Resulullah** çocuğu bir müslümana verdi. Sonra kadının göğüslerine kadar bir çukur kazılmasını emretti. **Peygamberin** emri üzerine halk kadını recmetti. **Halid ibn Velid** kadına bir taş attı ve başını yardı. Fışkıran kanlar yüzüne sıçradı. Bunun üzerine **Halid İbn Velid** kadına ağır sözlerde bulundu. **Hz. Peygamber** bunu işitince şöyle dedi: «Yavaş ol **Halid!** Nefsim yedi kudretinde olan **Allah**'a yemin ederim, bu kadın öyle bir tevbe etti ki, şayet zorbalıkla başkalarının malını gasbeden biri böyle tevbe etseydi günahları affedilirdi.» Sonra **Resulullah** kadının çukurdan çıkarılmasını emretti. Namazı kılınıp defnedildi.» (125)

Çeşitli Arzu ve İhtiraslar Karşısında Sebat

Bu iman, insanın emniyet, iffet ve şerefinin biricik bekçisiydi. Hiç kimsenin göremeyeceği

(125) Sahih-i Müslim, Kitab'ül-Hudûd.

www.abulhasanalinadwi.org

yalnız ve ıssız yerlerde, kuduran şehevî arzu ve ihtiraslara karşı onu çelikten bir zırh gibi koruyordu. İmanın hâkimiyet ve kumandasında yaşayan insan hiç bir şeyden korkmuyordu. İslâm fütuhatı tarihinde, ganimetlerin dağıtılması, emanetlerin ehline verilmesi ve her şeyin Allah için yapılması hususunda insanlık tarihinde benzerinin görülmesi mümkün değildir. İşte bu, müslümanların imanlarının kuvvetlenmesi, **Allah**'ın murakabesi altında bulunmaları ve **Allah**'ın her zaman ve her yerde hazır ve nâzır olduğunu bilmelerinin neticesidir.

Taberî şöyle diyor: «Müslümanlar **Medain** şehrini zabtettikleri zaman bütün ganimetleri topladılar. Bu arada bir adam yaklaştı. Elinde bir küpeç vardı. Küpeci ganimet toplayan memura verdi. Memurun maiyetinde bulunanlar: «Şimdiye kadar böylesini hiç görmedik. Elimizdeki eşyalar bunun değerine ulaşamaz, hattâ yaklaşamaz bile...» dediler. «Bundan bir şey aldın mı?» diye sordular. Küpeçin sahibi cevap verdi: «**Allah**'a yemin ederim ki, **Allah** korkusu olmasaydı bu küpeçi size getirmezdim.» Adamın iyi bir insan olduğunu anladılar ve «sen kimsin?» dediler. Adam cevap verdi: «**Allah**'a yemin ederim ki, sizler ve başkaları beni övsünler diye kim olduğumu söylemeyeceğim. Ancak şu kadarını belirteyim ki, ben, **Allah**'a hamdeden ve O'nun mükâfatını bekleyen bir kulum. Beraberinde bir adamla arkadaşlarının yanına kadar gittiler. Refakat eden şahıs, bu adamın kim olduğunu

www.abulhasanalinadwi.org

orada bulunanlara sordu. **Âmir İbn Abdikays** olduğunu söylediler.» (126)

İzzeti Nefis ve Vakar

Allah'a olan imanları sanki müslümanların başlarını çok yücelere kaldırmış, boyunlarını **Allah**'tan başka hiç bir ilâhın, hiç bir azgın kralın hiç bir bilginin, hiç bir dini veya dünyevi reisin önünde eğilmeyecek şekilde ufuklara perçinlemişti. Müslümanların kalbleri ve gözleri **Allah**'ın azamet ve büyüklüğüyle dolmuştu. Dış güzellikler, dünyanın sahte pırıltıları, tantana ve saltanat çizgileri onların nazarında çok basit kalmıştı. **kralların haşmetine** ve içinde yüzdükleri debdebe, lüks, konfor, mücevherat ve süse, insan elbisesi giydirilmiş heykele bakar gibi bakıyorlardı.

Ebu Mûsa'dan rivayet edilmiştir. Der ki, **Necaşi**'ye gittik. **Necaşi**, meclisinde oturuyordu. Sağında **Amr İbn As**, solunda **İmare**, etrafında da keşişler oturuyorlardı. **Amr** ve **İmare Necaşi**'ye: «Müslümanlar sana secde etmezler!» dedi. Tam karşısına vardığımızda rahip ve papazların «Krala secde ediniz!» dediklerini duyduk. Bunun üzerine **Cafer** «Biz **Allah**'tan başkasına secde etmeyiz» dedi. (127)

---

(126) Tarih-i Taberi, C. 4, sh. 16

(127) El-Bidâye ve'n-Nihâye, C. 3

www.abulhasanalinadwi.org

Dünya Malına ve Hoş Şeylere Değer Vermemek

Kadisiye savaşından önce kumandan **Şa'd**, **İran** başkomutanı **Rüstem**'e **Ribiy İbn Amir**'i elçi olarak gönderdi. **Rüstem**'in otağı ipekten yapılmış halılarla süslüydü. Paha biçilmez ince ve yakutlarla donatılmıştı. Başında bir tacı ve çok kıymetli elbiseleri vardı. **Rüstem** altın bir taht üzerinde oturuyordu. **Ribiy** basit elbisesi, kalkan ve sıska atıyla halıları çiğneyerek ilerler, atını oraya bağlar. Zırhı, silahı ve miğferiyle **Rüstem**'in huzuruna çıkmak ister. Bunun üzerine muhafızlar: «Silahını bırak» derler. **Ribiy** şöyle cevap verir: «Ben kendiliğimden değil, davetiniz üzerine geldim. Eğer bu vaziyette müsaade ederseniz girerim. Aksi takdirde çeker giderim.» Bunu gören **Rüstem:** «Bırakınız gelsin» der. Bunun üzerine **Ribiy** halılar üzerinde mızrağına dayana dayana yürür. Bütün halıları deler. Orada bulunanlar: «Niçin buralara kadar geldiniz?» derler. **Ribiy** şöyle cevap verir: «**Allah** bizi, dileyeni kulluktan **Allah**'a ibadet'e dünyanın darından bolluğuna, dinlerin zulmünden **Allah**'ın adaletine çıkarmak için gönderdi!» (128)

---

(128) El-Bidaye ve'n-nihaye, İbn Kesir.

www.abulhasanalinadwi.org

Eşsiz Bir Yiğitlik Misali

Ahiret imanı müslümanların kalblerine eşsiz bir cesaret, cennete, benzeri olmayan bir hasret ve hayata karşı ender raslanan bir küçümseme duygusu bahşetmiştir. Müslümanlar âhireti kazanmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Cennet olanca nimetiyle onlara tecelli etmişti. Adeta gözleriyle görüyorlardı cenneti. Evcil güvercinler gibi uçtular gittiler cennetlerine. Hiç bir şey onlara engel olamadı.

Enes İbn Nadr, **Uhud** savaşında müslümanların hezimete uğradıkları esnada ileriye atılarak **Saad İbn Muaz**'la karışlaştı. Ona şöyle dedi: «Ey **Saad İbn Muaz**, Kâbe'nin Rabbına yemin ederim ki, cenneti gözlerimle görüyor ve kokusunu hissediyorum». **Enes** der ki, «**İbn Nadr**'da **sekseni** aşkın kılıç, mızrak ve ok yarası gördük. Onu ölü olarak bulduk. Onu müşrikler parçalamıştı, ancak kızkardeşi parmak uçlarından tanıdı.» (129)

1 **Bedir** harbinde **Resulullah** şöyle dedi: «Genişliği yer ve gökler kadar olan cennete koşunuz!» Ensardan **Umeyr İbn Hammam** hemen ileri atılarak, «Yer ve gök genişliğinde olan cennete mi ya **Resulullah** deyince, **Resulullah**: «Evet:» buyurdu. **Umeyr İbn Hammam**: «Oh ne iyi, oh ne iyi,» demeye başladı. **Resulullah**, **Umeyr**'e hitaben:

(129) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

«Seni böyle demeye sevkeden nedir?» dedi. **Umeyr** cevap verdi: «Ya **Resulullah, Allah**'a yemin ederim ki, başka bir şey için değil, sadece cennet ehlinden biri olmak için böyle diyorum» Bunun üzerine **Resulullah:** «İşte siz onlardansınız!» buyurdular. **Umeyr** hemen sarığından çıkardığı hurmaları yemeğe başladı. Ve şöyle dedi: «Şayet bu hurmaları yiyinceye kadar yaşarsam, uzun bir hayat sürmüş olacağım.» dedi. Elindeki hurmaları atarak düşmana saldırdı ve şehit oldu.» (130)

Ebu Bekir İbn Mûsa el-Eş'arî rivayet ediyor: Babam düşmanın karşısında iken **Resulullah**'ın: «Cennetin kapıları, kılıçların gölgesi altındadır» hadisini naklettiğini işittim. Hazır bulunanlardan üstü başı perişan biri ileri atılarak: «Ey **Ebu Mûsa, Resulullah**'ın böyle dediğini işiten sen misin? **Ebu Mûsa:** «Evet» diye cevap verdi. Adam arkadaşlarına dönerek: «**Allah** sizlere selamet versin!» der. Sonra kılıcının kınını kırarak atar. Düşmana yalın kılıç saldırır. Şehit oluncaya kadar döğüşür. (131)

Amr İbn Cümuh fazla topladı. Dört oğlu savaş zamanlarında **Resulullah**'la birlikte çarpışırdı. **Resulullah, Uhud** harbine çıkmak isteyince, o da gelmek istedi. Bunun üzerine çocukları ona şöyle dediler: «Allah sana ruhsat vermiş. Burada kalsan bile biz senin yerini doldururuz. Hem **Allah** seni cihaddan muaf tutmuştur. Bunun üze-

---

(130) Müslim.

(131) Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

rine **Amr İbn Cümuh, Resulullah**'a gelerek: «Ya **Resulullah!** Çocuklarım sizinle cihada çıkmama engel oluyorlar. **Allah**'a yemin ederim ki, ben şehit olup cennete topallaya topallaya gitmek istiyorum» dedi. Bunun üzerine **Resulullah** «Allah seni cihaddan muaf tutmuştur!» dedi. Çocuklarına da: «Babanıza niçin engel oluyorsunuz. Belki de **Allah** onu, şehitlikle taltif edecektir.» buyurdular. **Amr İbn Cümuh, Resulullah**'la birlikte harbe iştirak etti. Ve **Uhut** savaşında şehit oldu.» (132)

Şaddad İbn Elhad rivayet ediyor: Bir Arabî **Resulullah**'a gelerek iman etti ve ona tâbi oldu. Sonra: «**Ya Resulullah,** sizinle hicret etmek istiyorum» dedi. Bunun üzerine **Resulullah** sahabilerin bazılarına bu zatı vasiyet etti. **Hayber** gazvesinde elde edilen ganimetleri **Resulullah** taksim etti. **Arabi**'nin hissesine düşen payı kendisine verilmek üzere sahabeden birine verdi. **Arabî** sahabilerin hayvanlarını otlatıyordu. Gelince kendisine düşen payı verdiler. **Arabî:** «Bu nedir?» «**Resulullah**'ın size ayırdığı paydır» diye cevap verdiler. Bunun üzerine payı alıp doğruca **Resulullah**'a gitti. «Bu nedir ey **Allah'ın Resulü?**» **Resulullah** «Sizin payınız» diye cevap verdi. Arabî: «Ben size bunun için değil - boğazını işaret ederek - buraya bir ok saplanıp ölmek ve öylece cennete girmek için tâbi oldum» der. **Resulullah** şöyle cevap verir. «Eğer **Allah**'ın vaat ettiğine inanıyorsan, **Allah** seni vaat ettiği ile mükâfatlandı-

(132) Zadü'l Mead, C. 3, sh. 135

www.abulhasanalinadwi.org

racaktır.» Sonra düşmanla savaşmak üzere harp meydanına doğru ilerlediler. Çok geçmeden **Arabî'yi, Resulullah'a** şehit olmuş olarak getirdiler. **Resulullah** «Bu o mudur?» diye sordu. «Evet» dediler. Bunun üzerine **Resulullah:** «O **Allah'a** doğru söyledi, **Allah** da onun arzusunu verdi» buyurdular.» (133)

Bencillikten Kulluğa

Böyle bir imana sahip olmadan önce insanların hareketleri, davranışları, ahlakî yapıları, alış-verişleri, siyasî ve içtimaî münasebetleri tam bir başıboşluk ve anarşi içindeydi. Ne bir idare kabul ediyorlar, ne bir nizama tâbi oluyorlar ve ne de belli bir yol takip ediyorlardı. Arzu ve heveslerinin izinde yürüyorlardı. Tıpkı körler gibi yol alıyorlardı. Hayatları tesadüflere bağlıydı. Fakat şimdi, iman ve ubudiyet bahçesine daldılar. Artık çıkmak istemiyorlar. Mülkün, hâkimiyetin, emir ve komutanın sadece **Allah'a** ait olduğunu kabul ettiler. Bunun yanında ibadetin, ubûdiyetin ve mutlak itaatın kendilerine düşen vazgeçilmez bir vazife olduğunu şeksiz şüphesiz itiraf ettiler. Nefislerinin bütün kötülüklerini çıkararak, **Allah'ın** hükmüne tam bir teslimiyet gösterdiler. Ne kadar günahları varsa hepsini söküp attılar. Emniyetten, bayağı arzu ve heveslere kul olmaktan kurtuldular. Böylece hayatta,

(133) Zadü'l-Mead, C. 3, sh. 190

www.abulhasanalinadwi.org

Allah'ın razı olup müsaade ettiği mal, mülk ve tasarruftan başka hiç bir şeyleri bulunmayan salih kullar haline geldiler. Allah'ın izni olmadıkça ne sulh yapıyorlar ne de harp ediyorlardı. Allah'ın izni olmayınca veya emrine muvafık düşmeyince herhangi bir şeye rıza göstermiyorlar, kötülük yapmıyorlar, vermiyorlar, yasaklamıyorlar, dostluk kurmuyorlar, başkalarıyla bozuşmuyorlardı. Araplar Kur'an-ı kerimin inmiş olduğu dili iyice kavrayıp Resulullah'ın da aynı dili konuştuğunu gördükleri zaman. İçinde büyüdükleri cahiliye hayatını tanıyıp İslâmın gerçek mânasını hakkıyla kavradıkları zaman. Evet, işte o zaman böyle bir hareketin bir hayattan başka bir hayata, bir idareden başka bir idareye, anarşiden disipline, harpten sulhe, bir hâkimiyetten başka bir hâkimiyete, bencillikden kulluğa geçmek olduğunu anladılar. İslâma girdikten sonra çapraşık yollara çıkmak, ilahî kanuna muhalefet etmek, peygamberin gösterdiği yoldan başka bir yol seçmek veya Resulullah'a güçlük çıkarmak, Allah'tan başkasının hâkimiyetine girmek, verilen emirlere yan çizmek, gelenek ve âdetlere uymamak, nefsin arzu ve heveslerine kurban olmak gibi hususlar akıllarına bile gelmedi. Müslüman olur olmaz cahiliye hayatının örf, âdet ve geleneklerinden, İslâm atmosferinin gelenek, âdet ve hususiyetlerine intibak ettiler. Bu muazzam inkılâp, İslâmın kabulüyle, kısa zamanda gönüllerde bütün varlığıyla tecelli etti.

Fudâla İbn Umeyr İbn el-Meluh, Resulullah Beytullah'ı tavaf ederken öldürmek istedi. Resu-

www.abulhasanalinadwi.org

lullah, **Fudâla**'ya yaklaştığı zaman «**Fudâla** sen misin?» dedi. **Fuadâla**: «Evet, benim ya **Resullah**!» diye cevap verdi. **Resulullah**: «Kendi kendine ne düşünüyorsun?» deyince «Hiç bir şey düşünmüyorum, sadece **Allah**'ı zikrediyorum» dedi. **Resulullah** güldü. **Fudâla**'ya, «**Allah**'tan af dile» dedi. Sonra elini onun kalbinin üzerine koyarak heyecanını dindirdi. **Fudâla** bu anı şöyle anlatır: «**Allah**'a yemin ederim ki, **Resulullah** elini göğsümden çeker çekmez **Allah**'ın yarattığı mevcudat içinde en çok sevdiğim kimse olmuştu. **Fudâla** sözlerine şöyle devam ediyor: Evime döndüğüm zaman daha önce görüştüğüm bir kadına uğradım. Kadın: «Haydi gel konuşalım!» dedi. Ben de «Allah ve islâmiyet beni bundan yasaklıyor» dedim.» (134)

İlahiyat Sahasında Deliller

Peygamberler insanlara, **Allah**'ın zatından, sıfatlarından, fiillerinden, bu alemin başlangıç ve sonundan, insanın öldükten sonraki durumundan haber vermişlerdir. Bütün bu ilimler insanlığa, zorluk çekmeden kolayca anlayabilmesi için peygamberler vasıtasıyla gönderilmiştir. Fakat bunun yanında, meçhullerin perdelerini aralamak için yaptıkları araştırma ve etütler konusunda çok dikkatli olmalarını istemiştir. Çünkü

(134) Zadü'l-Mead, C. 2, sh. 332

www.abulhasanalinadwi.org

prensip ve esasları belli olmayan ilimlerde derinlemesine ilerlemek, ve meçhulün sıralarını çözeceğim diye bu ilimleri yapılan araştırmalara temel yapmak hiç bir zaman doğru bir hareket değildir. Her şeyden önce bu ilimler, duygu ve fiziğin ötesindedir. Orada duyu organları işlemez. Hiç bir zaman müşahede altına alınamaz. Aynı zamanda ellerinde bu ilimlerin ilk bilgileri de yoktur.

Fakat insanlar bu nimetlere şükretmediler. Tekrar eski hayatlarına döndüler. Yeni baştan münakaşalara başladılar. Önderi ve rehberi bulunmayan meçhul ülkelere doğru akın ettiler. Bu konuda, insanlığın nesiller boyunca binbir güçlükle elde etmiş olduğu harita üzerindeki tespitlere ve coğrafya ilmine kanaat getirmeyip dağların yüksekliğini ve denizlerin derinliğini yeniden ölçmeye, sahraların mesafe ve hudutları, cılız vücudu, kısa ömrü ve yetersiz aletleriyle öğrenmeye kalkan bir kâşifin durumundan daha kötü, daha yorucu ve daha acı bir duruma düştüler. Şu bir gerçektir ki, böyle bir işe yeltenen kimse, zaten hüsrana uğrayacak, bir kaç bozuk karalama ve işaretle dönmekten başka bir şey yapamayacaktı. İşte basiretsiz ve hidayetten nasipsiz kimselerin ilâhi ilimlere dalışları da böyledir. Kendilerine yabancı olan bir sahada tutarsız fikirler, eksik bilgiler, bağlantısız düşünceler, derme çatma nazariyeler ileri sürerek hem kendileri sapıtırlar, hem de başkalarının yoldan çıkmasına sebep olurlar.

www.abulhasanalinadwi.org

Bütün bunlardan sonra anlaşılıyor ki, peygamberler insanlara, her zaman ve her yerde müreffeh bir hayata ve üstün bir medeniyete temel olabilecek sabit esaslar ve sağlam prensipler bırakmışlardır. Fakat ne kadar acıdır ki, aradan asırlar geçmiş, insanlar bu esasları unutarak medeniyetlerini çürük temeller üzerine bina etmişlerdir. Neticede medeniyetin temelleri çatlamış, bina korkunç sarsıntılar geçirmiş ve en sonunda üstlerindeki tavan bir gün başlarına geçmiştir.

Sahabiler mutlu bir hayat yaşadılar. Dâvalarında hakikaten muvaffak oldular. Çünkü onlar, her hususta **Resulullah**'a uyuyorlardı. Yersiz münakaşa ve tartışmalardan şiddetle kaçınıyorlardı. İslâmın getirmiş olduğu eşsiz nimetlerin içinde yarınlarından emin, huzur içinde mutlu bir hayat sürüyorlardı. Zekâlarını, kuvvetlerini ve çalışmalarını başka sahalara aktarıyorlardı. Zamanlarını din ve dünya yolunda harcıyorlardı. Sapasağlam bir kulpa tutunuyorlardı. İslâmı bir hayat nizamı olarak yaşıyorlardı.

www.abulhasanalinadwi.org

ÜÇÜNCÜ KISIM

İSLÂM CEMİYETİ

Bir Demet Gül

Allah'a, Resulüne, âhiret gününe olan bu iman Allah'a ve dinine olan bu teslimiyet, hayatın bütün eğriliklerini doğrultmuş, cemiyetin her ferdin yerli yerince lâyık olduğu mahalline oturtmuştur. Böylece bütün insanlık, dikensiz bir gül demeti haline gelmiştir. İnsanlık bir âile olmuştur. Babaları Hz. Âdem, Âdem de topraktan. Ne Arabın Arap olmayana, ne de Arap olmayanın Araba takvadan başka üstünlüğü yoktur. Bütün üstünlük takvada. Allah'ın Resulü şöyle buyuruyor: «Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız. Âdem de topraktandır. Atalarıyla övünenler bundan vazgeçsinler. Aksi takdirde Allah katında kertenkeleden daha aşağı bir duruma düşerler.» (135) İnsanlar Hz. Peygamberin şu mü-

(135) İbn Kesir tefsiri (Hucûrat sûresi)

www.abulhasanalinadwi.org

barek sözlerini işittiler: «Ey insanlar! Allah sizden cahiliye kirini ve atalarla övünme geleneğini kaldırdı. İnsanlar iki kısımdır: Birincisi; doğru, müttakî ve Allah'a karşı itaatkâr olanlar. İkincisi; günahkâr, âsi ve Allah'a karşı gelenler.» (136) Hz. Peygamber şöyle buyuruyor: «Sizin soyunuz hiç birinize üstünlük sağlamaz. Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız. Sizler dolmayan ölçeğin taneleri gibi eşitsiniz. Hiç birinizin diğerine din ve takvadan başka bir üstünlüğü yoktur.» (137) **Ebu Zer** Resullullah'tan şöyle bir hadis rivayet ediyor. ediyor. Resulullah **Ebu Zer**'e şöyle demiştir: «Bak, **Ebu Zer!** Senin hiç bir kimseden, hiç bir siyahtan takvanın dışında bir üstünlüğün yoktur.» Ashap geceyarılarında Resulullah'ın Rabbine şöyle münacatta bulunduğunu işitmiştir. **«Bütün kulların kardeş olduklarına şahidim ya Rab!»** (138)

Irkçılığa Davet Eden Bizden Değildir

Resulullah, cahiliyetin bütün hayat damarlarını ve köklerini kopardı. Cahiliyetin temellerini yıktı. Ne kadar kapısı varsa hepsini tıkadı. Şöyle haykırdı kâinata: «Irkçılığa çağıran bizden değildir. Irkçılık için savaşan bizden değildir. Irkçılık uğrunda ölen bizden değildir.» (139) **Cabir İbn Abdullah** rivayet ediyor: «Biz bir gazvede idik.

(136) İbn ebi Hatem rivayet etmiştir.
(137) İmam-ı Ahmed rivayet etmiştir.
(138) Ebu Davud rivayet etmiştir.
(139) Ebu Davud rivayet etmiştir.

www.abulhasanalinadwi.org

Muhacirlerden biri ensardan biriyle kavga etti. Ensardan olan «Ey Ensarlar nerdesiniz?» diye bağırdı. Muhacir olan da: «Ey Muhacirler! Neredesiniz?» diye seslendi. Bunun üzerine Resulullah: «Bu âdeti terk edin. Çünkü bu söz nefret ettirici bir koku yaymaktadır» buyurdu (140) Resulullah cahiliye taassubunu yasakladı. Cahiliye devri Araplarında çok yaygın olan yardımlaşma usulünü sınırlandırdı. Hattâ, «Zalim olsun, mazlum olsun kardeşine yardım et!» sözü cahiliye devrinin meşhur atasözlerinden ve değişmez düsturlarındandı. Resulullah şöyle buyuruyor: «Haksız yere kavmine yardım eden, takatsız kalınca kuyruk sallayan deve gibidir» (141) Böylece Arapların iç dünyaları ve zihniyetleri tamamen değişti. Hattâ müslüman Araplar, dilden dile dolaşan bu atasözünü hazmedemez hale geldiler. Birinde Resulullah: «Zalim olsun, mazlum olsun kardeşine yardım et!» deyince müslüman bir Arap kendini tutamadı: «Ya Resulullah! Haydi mazluma yardım ettim, yazalime nasıl yardım edeyim!» dedi. Bunun üzerine Resulullah şöyle buyurdu: **«Zulmüne mani olursun. Zalime yardımın budur.»** (142)

Hepiniz Çobansınız Güttüğünüzden mes'ulsünüz

(140) Buhari rivayet etmiştir.
(141) İbni Kesir Tefsiri.
(142) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

İslâm cemiyetindeki çeşitli gruplar ve zümreler, birbirine yardım eden, destek olan, yekdiğerine zulmetmeyen unsurlar haline geldiler. Erkekler kadınlar üzerinde bir takım haklara sahip oldular. Çünkü Allah birçok noktalarda erkeklerin kadınlardan üstün olduğunu beyan eder. Aynı zamanda erkekler, kendi mallarından kadınlara harcarlar. İyi kadınlar Allah'a karşı itaatkârdırlar. Kocalarının bulunmadığı zamanlarda ırz ve namuslarını korurlar. Çünkü Allah öyle emreder. Kadınların hakları nispetinde sorumlulukları vardır. Böylece cemiyetin fertleri güttüklerinden mes'ul bir çoban haline geldiler. Devlet Reisi bir çobandır, teb'asından mes'uldür. Erkek âilesinin çobanıdır, aile fertlerinden mes'uldür. Kadın kocasının evinin çobanıdır. Kocasının hukukundan ve çocuklarından mesu'uldür. Hizmetçi, efendisinin malının çobanıdır, ondan mes'uldür. (143) İşte böylece İslâm cemiyeti, her türlü faaliyet ve davranışlarından mes'ul, akıllı, olgun bir cemiyet haline geldi.

Allah'a İsyan Edene İtaat Edilmez

Müslümanlar daima hakkın yanında oldular. Bütün meselelerin şûra yoluyla hallettiler. Halifeye, Allah'a itaat ettiği müddetçe itaat ettiler. Halife Allah'a isyan ettiği zaman ona itaat etmeleri gerekmezdi. Hükmün temeli «Allah'a isyan

(143) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

edene itaat edilmez!» prensibiydi. (144) Kralların ve hükümdarların haracı, zenginlerin vazgeçilmez metaı olan hazine ve mallar, Allah'ın malı haline geldi. Bu mallar ancak Allah yolunda harcanıyordu. Ancak onun rızası dahilinde sarfediliyordu. Müslümanlar bu hazine ve malların bekçisiydi. Müslümanlar bu hazine ve malların bekçisiydi. Halife bir yetimin velisi gibiydi. Zenginse yetimin bütün ihtiyacını karşılar, fakat malından birşey alamazdı. Eğer fakir düşerse, ancak tespit edilen miktar kadar yiyebilirdi. Kralların ve hükümdarların zorla gasbedip, istediklerine verdikleri ve istemediklerinden çekip aldıkları, arzu ettiklerine kumaş yırtar gibi dağıttıkları topraklar, Allah'ın mülkü haline geldi. Allah'ın bir karış toprağına tecavüz edenlerin, yedi kat yeri tasma olarak taşıyacakları açıkça beyan edildi.

Resulullah Cemiyetin Ruhunda ve Kalbinde Taht Kurmuştu

İslâmiyetten önce beşeriyet, yaptığı veya terk ettiği her hususta, huzur ve rahatını kaybetmişti. Kokuşan, ölümle pençeleşen bir cemiyet haline gelmişti. Kumandanların fikri alınmadan veya onlara ısınmadan harp meydanlarına itiliyor, harp bir neticeye bağlanmadan veya arzuları gerçekleşmeden de barışa zorlanıyordu. İnsanlar, merhamet hissi duyulmadan, vicdanın sesine kulak verilmeden insafsızca eziliyor, çeşitli feda-

(144) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

kârlıklara, güçlüklere ve dayanılmaz işlere zorla nıyordu. Ne onlar kumandanları, ne de kumandanlar onları seviyordu. Üstelik sevmediklerine itaat etmek, düşmanlık besledikleri kimselerin uğrunda canlarını ve mallarını feda etmek mecburiyetindeydiler. Kalblerin ateşi sönmüş, duygular donmuş, insanlar riya ve nifak üzerine yetişmişlerdi. Kalbler zillet, zulüm ve baskı altında terbiye edilmişti.

Tarihte çoğu kere ölümsüz eserlerin ve harikulâde beşerî hadiselerin doğmasına sebep olan, insanların «sevgi» dediği güçlü duygu, islâmiyetten önce kaybolup gitmişti. Asırlardan beri, bu duyguyla meşgul olup, meyvelerini toplayacak hiç kimse çıkmamıştı. Böylece bu güçlü duygu, eski ve yeni şairlerin terennüm ettikleri parlak renklerin güzellikleri ve aldatıcı çizgileri arasında kaybolup gitti.

İşte Resulullah böyle şaşkın ve mazlum bir cemiyet içinde faaliyete başladı. İnsanları bir ahtapot gibi saran bağları çözerek onları esaretten kurtardı. Adeta cemiyetin kalbi ve ruhu durumuna geldi. Gözlerinin nuru, kalblerinin sürûru oldu. Çünkü Resulullah, Allah'ın en yüce kemâl ve güzellik sıfatlarını, ihsan ve iyiliğin en üstün mânalarını üzerinde toplayan bir müjdeciydi. Onu ansızın gören heybetinden donakalır, O'nu hakkıyla tanıyanlar cazibesine kapılırlar bir türlü ayrılamazlardı. O'nu tavsif edenler şöyle diyorlar: «O'ndan önce ve O'ndan sonra O'nun gibisini görmedim. Gerçek sevgi, tıpkı suyun yukarıdan aşağıya akışı gibi yönelirdi O'na. Kalbler ve gönüller,

www.abulhasanalinadwi.org

demir tozlarının mıknatıs tarafından çekilişi gibi, O'nun cazibesine tutulurdu. Sanki O, kalblerin ve ruhların mekânıydı. O ümmeti tarafından o kadar seviliyor ve o derece itaat görüyordu ki, mecnunlar ve aşıklar tarihinde böyle bir sevgi görülmüş değildir. Nefislerinden, âilelerinden, mallarından ve çoluk çocuklarından üstün tutmak gibi, daha önce görülmemiş ve bundan sonra da görülmeyecek eşsiz sevgi ve fedakârlık örnekleri gösterilmiştir Ona.»

Eşsiz Sevgi ve Fedakârlıklar

Ebu Bekir İbn Ebi Kuhafe müslüman olduktan sonra bir gün **Mekke**'de ayaklar altında çiğnenerek fena halde döğüldü. **Utbe İbn Rebia, Ebu Bekir İbn Ebi Kuhafe**'ye yaklaşarak, çivili olan ayakkabılarıyla ona vuruyor, yüzünü alkanlara boyuyor, karnının üzerine çıkarak çiğniyordu. Hattâ burnu farkedilemiyecek duruma geldi. **Benî Temim** kabilesi **Ebu Bekir**'i bir çarşafa sararak evine götürdüler. Mutlaka öleceğine kanaat getirmişlerdi. **Ebu Bekir** akşama doğru konuşmaya bağladı. İlk sözü şu oldu: «Resulullah nasıldır?» Bunun üzerine Temim kabilesi mensupları daha da köpürerek söğüp saydılar, hakaret ettiler. Sonra da kalkıp annesi **Ümmülhayra:** «Sakın buna yiyecek, içecek verme» deyip ayrıldılar. Annesi oğluyla başbaşa kalıp onu yemek yemeğe zorlayınca tekrar «Resulullah ne yapıyor?» de-

www.abulhasanalinadwi.org

di. Annesi: «Allah'a yemin ederim ki, dostundan haberim yoktur» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Ebu Bekir** annesine: «**Hattab**'ın kızı **Ümmü Cemile**'ye git, ondan Resulullah'ın durumunu sor!» dedi. Annesi **Ümmü Cemile**'ye gitti ve ona: «Ben ne **Ebu Bekir**'i ne de **Abdullah**'ın oğlu **Muhammed**'i tanırım. Eğer oğlun yanına kadar gelmemi istiyorsa gelirim» diye cevap verdi. **Ebu Bekir**'in annesi **Ümmülhayr** «Evet» deyince beraber **Ebu Bekir**'in yanına geldiler. Onu ölüm döşeğinde buldular. **Ümmü Cemile Ebu Bekir**'e yaklaştı ve feryat etmeğe başladı: «Allah'a yemin ederim ki, sizi bu hale koyan kavim fâsıktır, kâfirdir, Allah onlardan intikamınızı alacaktır inşallah.» **Ebu Bekir** yine «Resulullah ne durumda?» diye sorunca **Ümmü Cemile**: «Anneniz burada, söylediklerinizi duymaz mı?» dedi. **Ebu Bekir** «Ondan size bir zarar gelmez, korkmayın!» deyince; «Resulullah iyidir» dedi. **Ebu Bekir**: «Peki, nerede?» dedi. **Ümmü Cemile**: «**İbn Erkam**'ın evinde» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Ebu Bekir**: «Allah'a yeminim var: Resulullah'ı görünceye kadar ne yemek yiyeceğim, ne de bir şey içeceğim» dedi. **Ümmühayr** ve **Ümmü Cemile** ayak sesleri kesilip herkes evlerine çekilinceye kadar bekledikten sonra **Ebu Bekir**'i aralarına alarak Resulullah'ın yanına götürdüler.» (145)

Babası, kardeşi ve kocası **Uhud savaşında** Resulullah'ın saflarında şehit edilen Ensardan bir

(145) El-Bidaye ve'n-Nihâye, C. 3, sh. 30

www.abulhasanalinadwi.org

kadın, kafilenin önüne çıkarak: «Resulullah'ın durumu nasıldır?» diye sorar. «İyidir, Allah'a şükür, istediğiniz gibidir» derler. Bunun üzerine kadın «Onu bana gösterin, gözlerimle görmek istiyorum» der. Görünce şöyle seslenir: «Yeter ki, musibet sana gelmesin Ya Resulullah bize gelmesi önemsizdir.» (146)

Müşrikler **Hubeyb**'i (R.A.) darağacına götürdüler ve kahkaha atarak şöyle dediler: «**Muhammed**'in şimdi senin yerinde olmasını ister misin?» **Hubeyb** cevap verdi: «Hayır, yüce Allah'a yemin ederim ki, benim kurtulmam için, **Muhammed**'in ayağına bir diken batmasına dahi tahammül edemem.» Birbirlerine bakarak gülüştüler.» (147)

Zeyd İbn Sabit anlatıyor. **Uhud Savaşında** Resulullah beni **Saad İbn Rebia**'ya gönderdi. «Eğer onu görürsen selâmımı söyle, Resulullah hal ve hatırını soruyor.» **Zeyd İbn Sabit** sözlerine şöyle devam ediyor: «Ölüler arasında dolaşmaya başladım. Yanına vardığım zaman son nefesini veriyordu.Yetmiş yerinde kılıç, mızrak ve ok yarası vardı. «**Ey Saad!** Resulullah'ın sana selâmı var, nasıl olduğunu bana bildirmeni söyledi» dedim. **Saad** şöyle cevap verdi: «Allah'ın Resulüne selâmımı söyle. Ona, ya Resulullah! Cennetin kokusunu duyuyorum, dedi.» de. Kavmim Ensara da: «Gözünüzü kırpabildiğiniz müddetçe, Resulullah'ı koruma

(146) Megazi, İbn İshak rivayet etmiştir. Beyhaki Mürsel olarak nakleder.

(147) El-Bidâye ve'n-Nihâye, C. 4, sh. 63

www.abulhasanalinadwi.org

hususunda hiç bir mazeretiniz yoktur.» dedi ve ruhunu teslim etti. (148)

Uhud savaşında sırtını Resulullah'a kalkan yapan **Ebu Dücana**, gelen bütün oklar vücuduna saplandığı halde hiç kıpırdamıyordu. (149) **Mâlik el-Hudri** de Resulullah'ın yarasını emerek yere bir damla kan düşürmemişti, iyice temizlenince Resulullah: «Ağzındaki kanı boşalt,» dediği zaman, «Allah'a yemin ederim ki aslâ boşaltmam» diye cevap vermişti.» (150)

Ebu Süfyan Medine'ye gelince, kızı **Ümmü Habibe**'nin evine gitti. Resulullah'ın döşeğine oturmak isteyince, kızı **Ümmü Habibe** derhal döşeği katladı. **Ebu Süfyan:** «Kızım , anlamadım. Acaba döşeği mi benden değerli, yoksa beni mi döşekten değerli buluyorsun?» dedi. Kızı şöyle cevap verdi: «Evet döşeği değerli buluyorum. Çünkü o, Resulullah'ın döşeğidir. Sense pis bir müşriksin» (151)

Sakîf kabilesinden **Urve İbn Mes'ud, Hudeybiye**'den döndükten sonra arkadaşlarına şöyle hitap etti: «Ey Ahali! Allah'a yemin ederim ki Kayzer, Kisra ve Necaşi gibi birçok hükümdarlara elçi olarak gittim. Yeminle söylüyorum ki, **Muhammed**'in ashabının kendisine gösterdikleri hürmet ve sevgi kadar hiç bir kralın taraftarları ta-

---

(148) Zadü'l-Mead, C. 2, sh. 134

(149) Zadü'l Mead, C. 2, sh. 130

(150) Zadü'l Mead, C. 2, sh. 136

(151) İbn Hişam'ın Sireti (Mekke'ye gidişin asıl sebepleri)

www.abulhasanalinadwi.org

rafından sevilip hürmet edildiğini görmedim. Vallahi tükürdüğü zaman, tükürüğü adamlarından birinin avucuna düşse, onu hiç çekinmeden yüzlerine, gözlerine sürüyor, vermiş olduğu emri derhal yerine getiriyorlardı. Abdest aldığı zaman, abdest suyu üzerinde, neredeyse döğüşecek duruma geliyorlardı. Konuştuğu zaman sükût ediyorlar, sevgi ve hürmetlerinden bakamıyorlardı.» (152)

İtaat ve Bağlılığın Hayret Verici Yönleri

Müslümanlar sevgi ve muhabbetle coşup çağlayan askerler gibi, Resulullah'a bağlanıyorlar ve itaat ediyorlardı. Halk bütün kalbiyle onu bir kere sevince, artık itaat etmekten kendini alamıyordu. **Saad İbn Muaz**'ın **Bedir**'den önce, kendisi ve Ensar hakkında söyledikleri bunun en güzel misalidir: «Ben Ensarların adına derim ki, istediğin gibi düşünebilirsin, istediğin kimselerin işini görür, istemediklerinin işini görmezsin. Mallarımızdan istediğini alır, istediğini bize bırakabilirsin. Bizden aldığın şeyler terk ettiklerinden daha sevindiricidir. Her ne emrederseniz, mutlaka yerine getiririz. Allah'a yemin ederim ki, **Gamadan**'daki göle kadar gitseniz, arkanızdan biz de yürürüz sizinle. Vallahi sen bize şu denizi göstersen, güzümüzü kırpmadan dalarız seninle.» (153)

Müslümanların Resulullah'a gösterdikleri

(152) Zadü'l-Mead. C. 13, sh. 125.
(153) Zadü'l-Mead, C. 3, sh. 130

www.abulhasanalinadwi.org

itaatın kuvvet derecesini belirten hadiselerden biri de, **Tebûk** gazvesinden geri dönen üç kişi hakkında Resulullah'ın Medine'lilere verdiği boykot emridir. Halk Resulullah'ın emrine büyük bir teslimiyet gösterdi. **Medine** şehri bu üç kişi için âdeta bir ölüler şehri oldu. Ne bir konuşan ne de sözlerine cevap veren vardı. Herkes boykot etmişti. **Ka'b** (R.A.) hadiseyi şöyle anlatıyor: «Resulullah halka, **Tebûk** gazvesinden geri kalan, aralarında benim de bulunduğum üç kişiyle konuşmayı yasakladı. Halk bizimle konuşmaz oldu. Adeta yabancılaştılar. Hattâ yeryüzü bile değişmişti. Tanıdığım, gördüğüm yerler değildi oralar.» **Ka'b** sözlerine şöyle devam ediyor: «Nihayet müslümanların boykotları benim için dayanılmaz bir işkence oldu. Artık dayanamadım, **Ebu Katade**'nin bahçe duvarına tırmandım. **Katade** amcamın oğluydu. En çok onu severdim. Selam verdim. Allah'a yemin ederim ki, selamımı almadı. Ona: «Ey Ebu **Katade**! Allah için şöyle, sen benim Allah'ı ve Resulünü sevdiğimi bilmez misin? dedim. Sustu, konuşmadı. Tekrar sordum. Yine konuşmadı. Israr edince: Allah ve Resulü daha iyi bilir, diye karşılık verdi. Gözlerim yaşlarla doldu. Tekrar duvarı tırmanarak geriye döndüm.» (154)

Ka'b İbn Malik'in Resulullah'a olan itaatini gösteren hâdiselerden biri de şöyledir **Ka'b**'ın sıkıntılı ve buhranlı bir zamanında Resulullah ya nına gelerek şöyle dedi: «Allah'ın Resulü âilenizden ayrılmanızı emreder.» **Ka'b** «Onu boşayayım

(154) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

mı ne yapayım?» diye sorunca, Resulullah: «Hayır, boşama, sadece ondan ayrı yaşa ve ona yaklaşma.» dedi. Bunun üzerine **Ka'b** karısına «Allah'ın hükmü gelinceye kadar babanın evine git ve orada kal» dedi (155).

Ka'b'ın Resulullah'a olan sevgisini ve onu dünya üzerindeki bütün insanlara tercih edişini gösteren şu hâdise de zikredilmeğe değer. **Gassan** kralı **Ka'b**'ın sevgisini kazanıp onun kendisine iltihakını istiyordu. Halbuki böyle bir teklif **Ka'b**'ın buhranlı ve sıkıntılı devresinde büyük bir işkenceydi. Teklifi derhal reddetti. Hadiseyi **Ka'b**'ın dilinden dinleyelim: **Medine** çarşısında dolaşırken, bir de baktım ki, **Şam**'dan **Medine**'ye yiyecek satmaya gelenlerden biri: «Bana **Ka'b İbn Malik**'i kim gösterebilir?» diyor. Orada bulunanlar işaret ederek beni göstermeye başladılar. Yanıma gelerek, **Gassan** kralından bir mektup uzattı. Okur-yazarlığım olduğundan mektubu okumaya başladım. Mektupta şunlar yazılıydı: «İşittiğime göre dostun Muhammed sana zulmediyormuş. Halbuki Allah seni, eziyetlere ve zilletlere maruz bırakmak için yaratmış değildir. Bize gel, biz seni koruruz.» Mektubu okuduğum zaman «Bu da bir beladır» dedim. Ve mektubu ateşe atarak yaktım.» (156)

Müslümanların Resulullah'a olan bağlılık ve itaatlerini ifade eden dikkat çekici hâdiselerden biri de, içkiyi yasaklayan âyet indiği zaman içki meclisinde vuku bulan hâdisedir. **Ebu Bureyde**

(155) Buhari-Müslim.
(156) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

babasından naklederek şöyle diyor: «Oturup topluca şarap içiyorduk. Kalktım Resulullah'ın yanına gittim. Selâm verdim. O anda içkiyi yasaklayan şu âyet-i celîle: «**Ey iman edenler! İçki, kumar, ibadet için dikilen putlar, fal okları şeytanın işlerinden birer pisliktir. Sakınınız ki, kurtulasınız! Şeytan şüphesiz, içki, kumar yüzünden aranıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vaz geçmeli değil misiniz?**» (157) Sonra arkadaşlarıma gelerek bu âyet-i celîleyi «Artık bundan vazgeçtiniz değil mi?» cümlesine kadar okudum. **Ebu Büreyde** sözlerine şöyle devam ediyor: Bazıları şarabı eliyle içiyordu. Bir kısmını içtiler, bir kısmı kadehte kaldı. Kadehler, üst dudaklarının altında bir tasma gibi kalakaldı. Sonra ağızlarında kalan şarabı dökerek şöyle dediler: «Vazgeçtik, vazgeçtik, vazgeçtik ya Rabbi!» (158)

Resulullah'a itaatin ve onu nefsinden, âilesinden ve soyundan üstün tutmanın emsalsiz misallerinden biri de, **İbn Cerîr**'in **İbn Zeyd**'den rivayet ettikleri hadisi şeriftir: Resulullah, **Abdullah İbn Abdullah İbn Übey**'i çağırarak «Görmüyor musun, baban ne diyor?» dedi. **Abdullah** da «Anam babam sana feda olsun, ne diyor ya Resulullah!» dedi. Bunun üzerine Resulullah «Baban, **Medine**'ye döndüğümüz zaman şerefliler şerefsizleri oradan çıkaracak» diyor, dedi. **Abdullah** «Evet, doğ-

---

(157) Maide sûresi, âyet: 90-91.

(158) İbn Cerir bu hadisi yukarıdaki âyeti tefsir ederken naklediyor. Tefsir-i Taberi: 7

www.abulhasanalinadwi.org

ru söylüyor. Ey Resulullah, Allah'a yemin ederim ki, şerefli olan sizsiniz, zelil olan da kendisi. Fakat Allah'a yemin ederim ki, ey Resulullah! **Medine**'ye vardığımda **Medine** halkı benden daha itaatkâr bir kimsenin olmadığın görecekler. Allah ve Resulü de babamın başını uçurmamı isterlerse, gözümü kırpmadan gider kellesini getiririm» dedi. Resulullah «Hayır» diye cevap verdi. **Medine**'ye vardıklarında, **Abdullah İbn Abdullah İbn Ubeyy** babasını sokmamak için, kılıcını çekip şehrin kapısında durdu. Babasının önüne geçerek «**Medine**'ye varınca şerefli, şerefsiz belli olacak diyen sen misin?» Allah'a yemin ederim ki, şerefin sana mı yoksa Resulullah'a mı ait olduğunu göreceksiniz. Vallahi, Allah'ın ve Resulünün izni olmadıkça aslâ içeri giremezsin!» dedi. Bunun üzerine **Abdullah**'ın babası «Ey Hazreçliler! Yetişin, oğlum beni evimden kovuyor! **Hazreçliler**, neredesiniz, oğlum beni evimden kovuyor!» diye bağırmaya başladı. **Abdullah:** «Allah'a yemin ederim ki, Resulullah'ın izni olmadan hiç bir kimse onu koruyamaz:» dedi. Bunun üzerine birkaç kişi toplanarak meseleyi halletmeye çalıştılar. Fakat **Abdullah:** «Allah'a yemin ederim ki, Allah ve Resulünün izni olmadıkça hiç kimse onu şehre sokamaz!» diye ısrar ediyordu. Nihayet Resulullah'a giderek hâdiseyi anlattılar. Resulullah, «Gidin, söyleyin Abdullah'a, onu evine bıraksın» dedi. **Abdullah**'a geldiler. **Abdullah:** «Resulullah'ın emri olduktan sonra, hay hay!» dedi. (159)

---

(159) Tefsir-i Taberi, C. 28

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

DÖRDÜNCÜ KISIM

Hz. MUHAMMED CAHİLİYE İNSANLARINI ÜSTÜN İNSANLIK SEVİYESİNE NASIL YÜKSELTTİ

Hz. Muhammed, bu köklü ve derin imanı, eşsiz ilahi talimatı, sarsılmaz terbiye sistemi, üstün şahsiyeti ve harikaları tükenmeyen, yeniliği eskimeyen bu muciz kitapla, insanlığa yepyeni bir hayat şekli getirdi.

Hz. Muhammed, cehalet ve küfrün saltanat devrinde, toprak altına atılarak kaybolan, yeri bilinmeyen, kıymet ve değeri kimse tarafından takdir edilmeyen, ham madde yığınlarını, yani beşeriyetin istidat ve kabiliyetlerini geliştirmeye çalıştı. Allah'ın yardımıyla, beşeriyetin kalbinde gizlenen iman ve akîdeyi bularak, oraya yepyeni bir ruh üfledi. Gizli hazinelerini araştırdı. Allah'ın vermiş olduğu istidat ve kabiliyetleri bir meş'ale gibi tutuşturdu. Sonra herkesi yerli yerine yerleştirdi. Sanki insanlar o yerler için yaratılmışlardı. Mübarek sanki yerler boştu da, herkes yerini gözlüyordu, bir an önce varmak için can atıyordu.

www.abulhasanalinadwi.org

Cansız birer varlık gibi duran insanlar, bir anda dinamik bir vücut ve ele avuca sığmaz bir varlık haline geldiler. Hareketsiz bir ceset gibiydiler, kısa zamanda dünyaya hükmeden bir dinamizme kavuştular. Gidecekleri yolu göremeyecek derecede kördüler, fakat bir anda milletlere önderlik edecek basiretli bir kumandan seviyesine yükseldiler. «**Hiç, evvelce kâfürle ölü olup, sonra kendisini hidayetle dirilttiğimiz ve ona, insanlar arasında yürüdüğü bir iman verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalan ve ondan bir türlü çıkamayan kimse gibi midir?**» (160)

Resulullah, gerek bütün varlığını kaybeden Arap milletinden ve gerekse diğer milletlerden, kısa zamanda, tarihin en seçkin şahsiyetlerini ve en üstün dehalarını yetiştirdi. Babası **Hattab**'ın develerini güden, cesaret ve metanet yönünden **Kureyş**'in sıradan bir ferdi olan, kavmi içinde yüksek bir mevkii bulunmayan ve akranları arasında herhangi bir üstünlüğü görülmeyen **Hz. Ömer**, bir anda dünyayı deha ve doğruluğuyla hayretler içinde bırakmış, **Kisra** ve **Kayzer**'i tahtlarından düşürerek İslâm devletinin sınırlarına katmıştır. Bir darbı mesel halinde dillerde destanlaşan adalet, takva ve ihlâsı bir tarafa, devlet idaresi ve disipliniyle Kisra ve Kayzerlere taş çıkartmıştır.

İşte Halid ibn Velid. Halid ibn Velid, Kureyş'in genç süvarilerinden biriydi. Harp kabiliyeti

(160) En'am sûresi, âyet: 122

www.abulhasanalinadwi.org

dar, mahallî kalıplar dışına çıkamıyordu. Kureyş büyükleri kendisini kabile harblerinde yardıma çağırıyorlar ve böylece onların güven ve övgüsünü kazanıyordu. Bununla beraber, Arap yarımadasında üstün bir şöhrete sahip değildi. Fakat **Halid İbn Velid**, bir anda ilahî bir kılıç gibi parladı. Karşısına dikilen herşeyi biçip geçiyordu. Böylece Roma İmparatorluğunun üzerine bir yıldırım gibi inerek, tarihe ebedî bir hatıra bıraktı.

İşte **Ebu Ubeyde. Ebu Ubeyde** doğru, dürüst, emin ve temiz bir insandı. Müslümanların seriyelerine kumanda ediyordu. Fakat bir anda **Ebu Ubeyde** müslümanların başkumandanlığına yükseldi. **Herakliyus**'u, **Şam**'ın güzel bağlarından ve yeşil bahçelerinden kovarak: «Elvedâ **Suriye**, ebediyen elvedâ» dedirtti.

İşte **Amr İbn As.**

Amr İbn As. Kureyş'in ileri gelenlerindendi. **Habeşistan**'a hicret eden müslümanları geri çevirmek için Kureyşliler tarafından **Habeşistan**'a elçi olarak görevlendirilmiş, hiçbir şey yapamadan geriye dönmüştü. Müslüman olduktan sonra **Mısır**'ı fethetti. Bir anda zaptedilmez bir kuvvet haline geldi.

İşte **Saad İbn Ebi Vakkas.**

Müslüman olmadan önce Arap tarihinde bir

www.abulhasanalinadwi.org

ordu komutanı veya bir başkan olduğu bile işitilmemişken, müslüman olduktan sonra **Medain** in anahtarlarını eline almış, **İran** ve **Irak**'ın fâtihi olarak ün yapmıştır.

İşte **Selmanı Farisî.**

Selmanı Farisî, müslüman olmadan önce, **İran** köylerinin birinde, bir çobanın oğluydu. Kölelikten köleliğe, felâketten felâkete yuvarlanıp duruyordu. Müslüman olduktan sonra **İran** İmparatorluğunun başkentine daha dün bir vatandaşı iken valisi oldu. Üstelik **Selmani Farisî,** valilik vazifesi boyunca züht ve takvasından hiçbir şey kaybetmemiştir. Halk gene de onu, fakir kulübesinde otururken veya başında ağır yükler taşırken görüyordu.

İşte **Bilâli Habeşî.**

Bilâli Habeşî, fazilet ve ihlâs'ın zirvesine ulaşmış ve mü'minlerin emiri **Hz. Ömer** tarafından «**es-Seyyid**» lâkabı verilmiştir.

İşte **Ebu Huzeyfe**'nin azatlısı **Salim.**

Hz. Ömer, Salim'i hilafet makamına lâyık görüyor ve «Eğer sağ olsaydı onu halife ilân ederdim» diyor.

Ve işte **Mute** harbinde müslüman ordularının kumandanlık vazifesini deruhte eden **Zeyd ibn**

www.abulhasanalinadwi.org

Harise... Ve daha buna benzer **Cafer İbn Ebi Talib, Halid İbn Velid** gibi nice kumandanlar... Aynı zamanda **Zeydin oğlu Üsâme** de **Ebu Bekir** ve **Hz. Ömer** gibi ordu komutanlığı yapıyordu.

İşte Ebu Zer, Miktad, **Ebu Derda, Ammar ibn Yasir, Muaz İbn Cebel** ve **Ubeyd İbn** Ka'b. Gönüllerine esen İslâm meltemiyle, sayılı zahitlerden ve büyük âlimlerden olmuşlardır.

197

İşte **Ali ibn ebi Tâlib, Hz. Âişe, Abdullah ibn Mes'ud, Zeyd İbn Sabit** ve **Abdullah İbn Abbas**.. Evet, Resulullahın yanında, her tarafından ilim fışkıran, dillerinden hikmetler dökülen, ünü dünyayı tutan, büyük âlimlerden oldular. Kalb yönünden en hafifi idiler. Konuştukları an, zaman sükût eder. Hitap ettikleri an, tarih sözlerini kaydederdi.

Ahenkli Bir Beşer Topluluğu

Daha sonra medenî dünya, çağdaş milletlerin küçümsediği ve komşu ülkelerin horladığı, oraya buraya saçılmış bu ham maddelerden insanlık tarihinde eşine rastlanmayan ölçüler üstü bir kitlenin çıktığını gördü. Bu kitle başlangıcı meçhul bir daire veya önünün mü yoksa sonunun mu hayırlı olduğu bilinmeyen bir yağmur gibi oldu. Beşerî sahanın her yönünde yetkili ve selâhiyetli bir kitleydi bu. Dünyaya ihtiyaç duymayan, fakat

www.abulhasanalinadwi.org

dünyanın onsuz yaşayamayacağı eşsiz bir kitle.. Bu seçkin topluluk, medeniyet ve devletini bizzat kendisi kurmuştur. Devlet idaresinde, herhangi bir milletten veya herhangi bir hükümetten medet ummadı. Sütunları uçsuz bucaksız iki büyük kıtaya uzanan güçlü bir devlet kurdu. Kuvvet, diyanet, selâhiyet ve emanet gibi üstün vasıfları üzerlerinde toplayan mümtaz şahsiyetlerle yoksulluğa set çekti ve bütün engelleri aştı. Böylece bütün kâinata meydan okuyan bir devlet kurdu. Kısa zamanda bu eşsiz millet, dört bir yana kol atan bu cihangir hükümetin idaresi altında âdil hükümdarlar, emin haznedarlar, âdil hâkimler, Allah'tan başka kimsenin önünde eğilmeyen kumandanlar, takva sahibi valiler ve ihlâslı askerler yetiştirdi. Bütün bunlar, millete hâkim olan dinî terbiyenin ve devam eden İslâm davâsının eseridir. Fakat hemen belirtelim ki, bu, kurumayan ve kesilmeyen islâm kaynağıdır.

Bu devirde hükmedenler hidayet üzerine olmayı servet edinmeye tercih ederlerdi. Doğruluk ve takva sahibi olmalarının yanında dirayetli kimselerdi. İşte bu noktada İslâm medeniyeti, olanca üstünlüğüyle tecelli eder. Dinî hayat, insanlık tarihinin hiç bir devrinde görülmeyen hususiyetleriyle ortaya çıkar.

Hz. Muhammed, Nübüvvet anahtarını, insanlık tabiatının kilidine sokarak, insan fıtratındaki hazineleri, hârikaları, enerjileri, çeşitli kabiliyet ve istidatları gün yüzüne çıkarmış, cahiliyeti can

www.abulhasanalinadwi.org

evinden vurarak hedefine ulaşmış, buhranlar içinde kıvranan dünyayı, Allah'ın yardımıyla yeni bir hedefe yönelterek parlak bir çağ açmıştır. İşte bu, tarihin sayfalarında bir inci gibi parlayan islâm çağıdır.

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂM DEVRİ

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

BİRİNCİ KISIM

İSLÂMIN HÜKÜMRANLIK DEVRİ

Müslüman Milletler ve Özellikleri

Müslümanlar tarih sahnesine çıkar çıkmaz dünya liderliğini ellerine geçirerek, evvelemirde beşerî liderliği istismar eden ve onu kötüye kullanan hasta milletleri liderlik mevkiinden alaşağı ettiler. Beşeriyetle birlikte ağır, vakur, ölçülü ve âdil bir seyir takip ettiler' Çünkü onları dünya liderliğine yükselten, milletlerin saadet ve selâmetini onların gölge ve liderliklerinde garantileyen esaslar hayli gelişmişti.

I — Herşeyden önce onlar, Allah katından indirilmiş bir kitaba ve ilahî bir nizama inanıyorlardı. Kendi arzu ve isteklerine göre kanun koymuyorlardı. Çünkü bu, zulmün, hatanın ve cehaletin kaynağıydı. Aynı zamanda onlar, insanlarla olan münasebetlerinde, davranışlarında ve hareketlerinde körükörüne gitmezlerdi. Allah onlara,

www.abulhasanalinadwi.org

ışığında yürüyecekleri bir nur, insanlara hükmedecekleri bir nizam göndermişti. «**Hiç, evvelce küfürle ölü olup sonra kendisini hidayetle dirilttiğimiz ve ona, insanlar arasında yürüdüğü bir iman verdiğimiz kimse karanlıklar içinde kalan ve bir türlü kurtulamayan kimse gibi midir?**» (161)

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

«**Ey mü'minler! Allah için hakkı ayakta tutan hâkimler ve âdaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa olan kininiz sizi âdaletsizliğe götürmesin. Âdil olun, takvaya daha çok yakın olan budur. Allahtan korkun. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.**» (162)

II — Müslümanlar idareyi ve kumanda mevkiini, günümüzde ve geçmiş devirlerde bazı milletlerin, fertlerin ve devlet adamlarının yaptığı gibi, ahlâk ve ruh temizliği olmadan ele geçirmiş değillerdir. Bilakis uzun zaman Hz. Muhammed'in terbiyesi ve murakabesi altında yaşamışlardır. Hz. Muhammed onları, eşsiz bir tezkiye ve terbiye süzgecinden geçirerek zühte, takvaya, iffete, emanete, feragat ve Allah korkusuna alıştırmış, makam ve koltuk ihtirasını eritmiştir. Resulullah şöyle buyuruyor: «Allah'a yemin ederim ki, biz bu işi istiyene veya ihtiras gösterene vermiyoruz.» (163)

---

(161) En'am sûresi, âyet: 122
(162) Mâide sûresi, âyet: 8
(163) Buhari-Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

Onların kulaklarında şu âyet-i kerimenin gür sedası çınlıyordu: «**Şu âhiret yurdunu biz yer yüzünde zulüm ve fesat istemiyenlere veririz. İyi âkıbet sakınanlarındır**» (164). Onlar vazife ve makamlara, pervanelerin ışığa hücumları gibi koşmuyorlardı. Yürütecekleri vazifenin ağırlığını ölçüyorlar, lâyık olmadıkları mevkilere göz dikmiyorlardı. Üstelik kendilerini bekleyen vazifelere lâyık olmaya çalışıyorlar, nefislerini kirlerden temizliyorlar ve mallarını bu yolda sarfetmekten çekinmiyorlardı. İnsanların herhangi bir işini gördükleri zaman, bunu sarfettikleri mal ve emeğe karşılık bir lütuf, bir hediye veya bir bedel olarak değerlendirmiyorlardı. Bilakis onu, üzerlerine aldıkları bir emanet ve Allah tarafından bir imtihan olarak mütaâla ediyorlardı. Aynı zamanda, yarın kıyamet gününde, Rablerinin huzurunda durarak, büyük, küçük bütün günahlardan sorguya çekileceklerini biliyorlar ve daima yüce Allah'ın şu âyeti kerimesini hatırlıyorlardı:

«Gerçekten Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, âdaletle hükmetmenizi emreder. Hakikaten Allah bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah hükümlerinizi hakkıyla işitici, emanete ait işlerinizi hakkıyla görücüdür.»

«**O, sizi yeryüzünün halifeleri yapan, size verdiği şeylerde sizi imtihana çekmek için, kiminizi derecelerle kiminizin üstüne çıkarandır. Şüp-**

(164) Nisâ sûresi, âyet: 58

www.abulhasanalinadwi.org

hesiz ki, Rabbin cezası pek çabuk olandır. Muhakkak ki o, hakkıyla bağışlayıcı, hakkıyla esirgeyicidir.» (165)

III — Müslümanlar, bütün milletlerden ve bölgelerden üstün ve değerli olduğuna inandıkları bir vatanın veya bir milletin menfaat ve saadeti için koşan bir zümre, yahutta herhangi bir ırkın hizmetinde çalışan kimseler değillerdir. Onlar ancak ve ancak hükmetmek için yaratıldılar. Diğer bütün yaratıklar onların idarelerinde yaşamak için var oldular. Hiç bir zaman onlar, gölgesine sığınıp yaşayacakları, himayesinde böbürlenip kibirlenecekleri bir Arap imparatorluğu kurmak için ortaya atılmadılar. Onlar insanları, **Romalıların** ve **İranlıların** hâkimiyetinden alıp, Arapların veya kendi saltanatlarının boyunduruğuna sürüklemek için çıkmadılar. Ancak bütün insanları kula kul olmaktan çıkarıp bir tek Allah'a kul etmek için ortaya atıldılar. Nitekim Müslümanların elçisi **Ribiy İbn Amir, Yezdecerd** in meclisinde öyle haykırmıştı: «Allah biz insanları kula kulluktan bir olan Allah'a kulluğa; dünyanın darlığından geniş ufkuna ve dinlerin zulmünden İslâmın adâletine çıkarmak için gönderdi.» (166)

Onların nazarında bütün milletler ve insanlar eşitti. Bütün insanlar **Adem**'den, o da topraktandı. Ne arab'ın acem'e, ne de acem'in arab'a takvadan başka bir üstünlüğü vardı.

---

(165) En'am sûresi, âyet: 165

(166) El-Bidâye ve'n-Nihâye İbn Kesir.

www.abulhasanalinadwi.org

«Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sırf birbirinizle tanışasınız diye büyük büyük milletlere ve küçük küçük kabilelere ayırdık. Sizin Allah katında en şerefliniz takvaca en ileri olanınızdır.» (167)

Mısır valisi **Amr İbn** As'ın oğlu **Mısırlı** bir kıbtiyi döver. Ve «Al sana şerefli bir âilenin çocuğundan!..» diyerek atalarıyla övünür. Bunun üzerine **Hz. Ömer**, kısas talep ederek, **Mısır** valisi **Amr İbn As'a** şöyle der: **«Analarından hür olarak doğan insanları ne zaman köle yapıverdiniz!»** (168) Müslümanlar kendilerinde bulunan din, ahlâk ve ilimden hiç bir zaman cimrilik göstermiyorlardı. İdarî kadroda, makam ve mansıb konusunda, hiç bir soyu, rengi ve vatanı nazarı itibara almıyorlardı. Adeta onlar, ülkelerini ve halkı bereketle boğan birer rahmet bulutuydular. Dağları ve ovaları yeşilliğiyle örten nisan bulutuydular. Bütün ülkeler ve insanlar dağarcıkları ve kabları nispetinde bu rahmetten nasiplerini alıyorlardı. (169)

Müslümanların gölgesi ve hâkimiyeti altın-

---

(167) Veda Hutbesi Hucûrat sûresi, âyet: 13

(168) Kıssanın tamamı için bkz. (Tarih-i İbn Cevzi: «Ömer İbn Hattab Devri).

(169) İbn Musa'dan rivayet edildiğine göre Resulullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: «Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim bol yağmura benzer ki, o yağmurun isabet ettiği yerin bir kısmı suyu içen kuvvetli bir toprak olup bol ot bitirir. Bir kısmı da su içmeyen katı yer olup suyu biriktirir ve muhafaza eder de Allahuteâlâ o su ile insanları faydalandırır; insanlar ondan içerler, hayvanlarını sularlar ve onunla ekerler, biçerler.

www.abulhasanalinadwi.org

daki diğer milletler ve topluluklar —hattâ eskiden zulüm altında inleyenler— dinden, ilimden, ahlâktan ve yönetimden nasiplerini alarak, kurulacak olan yeni dünyanın inşasını Araplarla paylaştılar. Hattâ bu milletlerin birçok ferdleri, bazı sahalarda, Arapları geride bıraktılar. Arapların baş tacı ettiği ve bütün müslümanların hürmet beslediği liderler, fakihler ve muhaddisler hep onlardan çıkmıştır. Hattâ **İbni Haldun** şöyle der: «Ne garip bir tecellidir ki, müslüman milletlerde, gerek şerî ve gerekse aklî ilimlerde telif yapanların çoğu, bir kaçı hariç acemlerdir, yani Arap olmayanlardır. Bunlardan bazıları her ne kadar ırk itibariyle Arap olsalar da dilleri ve yetiştikleri çevre itibariyle acemdirler. Üstelik İslâm milletinin ilk çekirdeğini Araplar teşkil eder ve şeriatın sahibi de Araptır.» (170)

İslâmın hâkim olduğu devirde bu milletlerden yeryüzünün yıldızları, insanlığın eşsiz şahsiyetleri ve yeryüzünün incileri mesabesinde kumandanlar, hükümdarlar, vezirler ve faziletli kişiler yetişmiştir. Bunlar fazilet, insanlık, deha,

---

Yine o yağmur öyle bir yere isabet eder ki, orası düz ve kaypaktır; ne su tutar, ne ot bitirir. İşte bu, Allah'ın dinini anlayan ve Allahuteâlâ'nın benimle gönderdiği hidayet ve ilimden faydalanan ve onları bilip başkalarına da öğreten kimse ile, buna kulak asmayan, benim getirdiğim hidayeti kabul etmeyen kimsenin benzeridir. Bu hadisi şerifi Müslim, Kitab'ul Fedai bölümünde; Buhari, Kitab'ul İlim bölümünden nakletmiştir.

(170) İbni Haldun «Mukaddime, sh. 499.»

www.abulhasanalinadwi.org

din ve amel bakımından çok üstündürler ve sayılarını ancak Allah bilir.

IV — İnsan, ruh ve bedenden müteşekkil bir varlıktır. Aynı zamanda onun kalbi, aklı, çeşitli duyguları ve organları vardır. İnsan denen varlık bu kuvvetlerin vücutta uygun ve ölçülü bir şekilde gelişmeleriyle ancak normal bir ilerleme kaydederek huzur ve refaha kavuşur, gerçek gıdasını alabilir. Sağlam bir medeniyet, ancak insanı kolay yollarla kemâle eriştiren dinî, ahlakî, aklî ve bedenî ortama gereken önemin verilmesiyle kurulabilir. Tecrübeler göstermiştir ki, bu da ancak hayatın dizginlerinin ve medeniyet gemisinin dümeninin ruha ve maddeye inanan, ahlakî ve dinî hayatlarında misâl alınacak seviyeye ulaşan; faydalı ilimlerle mücehhez; aklı selim sahibi faziletli şahsiyetlerin eline geçmesiyle mümkündür. Eğer kilit noktalarına geçecek olan bu ferdlerin inançlarında veya terbiyelerinde bir noksanlık bulunursa, bu noksanlık mutlâka medeniyetlerine de tesir eder. Neticede genişleyerek, çeşitli problemlerin ve türlü türlü durumların doğmasına yol açar. Eğer bir cemiyet madde, zevk, menfaat ve duyular âleminden başka bir şeye inanmaz; yaşadığı hayatın dışında bir hayata dönül vermez ve duyu organlarının gösterdiklerinden başkasına inanmazsa, haliyle böyle bir cemiyetin yapısı, prensibleri ve esasları medeniyetin şekline ve tabiatına tesir edecek ve onu kendi kalıbına dökecektir. Böylece insanlığın bir cephesi gelişirken, daha mühim olan diğer cephesi yok olup gidecektir. Bu tip bir medeniyet, kireç ve kiremit, yaprak

www.abulhasanalinadwi.org

ve kumaş, kurşun ve demir içinde parlar, harp sahalarında, muharebe meydanlarında mahkeme salonlarında, eğlence yerlerinde ve sefahat âlemlerinde büyük ilerlemeler kaydeder. Fakat bunun yanında, kalbleri ve ruhları öldürür, kadının kocasıyla, çocuğun babasıyla, babanın çocuğuyla, kardeşin kardeşle ve erkeğin arkadaşıyla olan bağlarını koparır, mahveder. Böylece medeniyet dış görünüşü ve heybetiyle gözü dolduran, fakat kalbi, elem ve ızdırablar içinde kıvranan, sıhhati bozulup dağılan şişman bir vücut haline gelir.

Eğer bir cemiyet maddeyi inkâr eder veya maddî cepheyi ihmal eder; ruh, metafizik ve duyu organlarının ötesinden başka hiç bir şeye itibar etmez; maddî hayata cephe alır ve onu hor görürse, medeniyetin çiçekleri solar ve insanlığın enerjisi heba olur gider. Bu tip bir hayatın ağına düşen insanlar bir köşeye çekilip cemiyetten el etek çekmeyi veya çöllere düşmeyi şehirde yaşamaya, bekârlığı evliliğe tercih etmeye başlarlar. Vücudun hâkimiyet ve sulatısını zayıflatmak, ruhları temizleyip arındırmak için vücudlara olmadık işkenceler yaparlar. Madde diyarından ruh iklimine geçmek ve orada kemâle ermek için ölümü hayata tercih ederler Çünkü onların inançlarına göre kemâl mertebesine maddî âlemde erişilemez. Neticede medeniyet, ölüm nöbetine yakalanır, şehirler harap olur, hayatın nizamı bozulur gider. Fıtrata uymayan böyle bir düşüncenin, bir gün ruh ve ahlâka önem vermeyen amansız bir materyalizmle altedilip ezileceği bir gerçektir. Böylece insanlık gerileyecek, yerini aşağı ar-

www.abulhasanalinadwi.org

zulara ve yırtıcı hayvanlara dönmüş insanlara bırakacak veya ruhbanlığa boğulan böyle bir cemiyet, koyu materyalist bir cemiyetin saldırısına uğrayacak, zayıf olduğu için mukavemet gösteremeyecek, teslim bayrağını çekecektir. Yahutta dünya işlerinin çözümünde ortaya çıkan birtakım güçlüklerde materyalizme veya liderlerine el açacak; siyasi meselelerinde onlara dayanacak, kendisi de ibadetler ve dini geleneklerle yetinecektir. Böylece din ile siyaset birbirinden ayrılacak, ruhi ve ahlâki değerler eriyip gerçek fonksiyonunu yitirecektir. Bu felâketin tabii bir uzantısı olarak din, beşer toplumundaki ve pratik hayattaki otoritesini kaybedecektir. Böylece hayatta hiç bir tesiri bulunmayan bir teori veya bir korkuluk haline gelecektir. Kelimenin tam anlamıyla hayat, büsbütün materyalizme kayacaktır. Telafi edilemeyen böyle bir boşlukla, kendi ırkının çocuklarına liderlik yapan bir millet, tarihte pek azdır. Çünkü medeniyet, azgın materyalizmle, ruhaniyet ve ruhbanlık arasında yığılır kalır. Bir türlü sancılardan başını alamaz.

Hz. Muhammed'in sahabeleri mümtaz şahsiyetlerdir. Çünkü onlar siyaseti, kuvveti, ahlâkı ve diyaneti parçalanmaz bir bütün olarak değerlendiriyorlardı. Dünya liderliğinin adayları bütün yönleriyle orada yetiştirilip hazırlanıyordu. Bir yandan çok az insana nasip olan ahlaki terbiye erişilmez ruh yapıları ve nezih hayatlarıyla âbideleşirken, öte yandan ruhun gıdalarıyla bedenin gıdalarını, üstün maddi istidatlarıyla geniş düşün-

www.abulhasanalinadwi.org

ce ufukların ayrılmaz bir bütün halinde birleştirerek milletleri ahlakî, ruhî ve maddî terakkinin şahikasına çıkarıyorlardı.

Hulafai-Raşid'in Devri, Gerçek Medeniyetin En Parlak Misalidir

Az önce de belirttiğimiz gibi, bu sahada, tarihî devirler içinde, **Hulafa-i Raşid**'in devrinden daha mükemmel, daha güzel ve daha parlak bir devir göremiyoruz. **Hulafa-i Raşid**'in devri ruh, ahlâk, din, ilim ve maddî unsurların olgun bir insan yetiştirmek ve parlak bir medeniyet kurmak için elele verip çalıştıkları bir devirdir. Bu devirde İslâm imparatorluğu, dünyanın en büyük imparatorluğu idi. Maddî ve siyasî gücüyle devrinin bütün kuvvetlerine meydan okuyordu. Her taraf, ahlâk timsali, mümtaz şahsiyetlerle dolup taşıyordu. İnsanların hayatına ve yönetimine üstün ahlakî ölçüler hükmediyordu. Orada ahlâk ve fazilet, ticaret ve zenaatla birlikte gelişiyordu. Fütuhatın genişliğine ve medeniyetin büyüklüğüne rağmen ahlakî ve ruhî sahadaki ilerlemeler durmuyor, günden güne gelişme gösteriyordu. Ülkenin genişliğine, nüfusun çokluğuna ve çeşitli âmillere rağmen cinayetler ve suçlar yok denecek kadar azdı. Ferdin ferdle, ferdin cemiyetle ve cemiyetin ferdle olan münasebetleri gayet mükemmeldi. İşte bu, insan hayalinin aşamadığı, ütopyacıların erişemediği bir kemâl devridir. Bu devir,

www.abulhasanalinadwi.org

ancak idareyi ellerinde tutanların ve medeniyetin kurulmasında hassasiyet gösterenlerin hayatları, akideleri, terbiyeleri, idari ve siyasi alandaki başarılarıyla mümkün olmuştur. Çünkü onlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar, dindar ve ahlâken üstün kişilerdi. İster hâkim, ister sıradan bir vatandaş, ister zabit, ister asker olsunlar, hepsi de dürüst, güvenilir, tevazu sahibi, üstün ahlâklı şahsiyetlerdi. Bir Rum devlet adamlarından biri müslüman askerlerinden söz ederken şöyle diyor: «Onlar gecelerini ibadetle, gündüzlerini oruçla geçirirler. Verdikleri sözü mutlâka yerine getirirler, iyiliği emreder, kötülüğü yasaklarlar. Birbirlerine karşı çok insaflı ve merhametlidirler.» (171)

Bir başkası da şöyle ifade eder:

««Müslümanlar gündüzleri at üstünde geceleri ibadettedirler. Bedelini vermeden zimmetlerinde bulunanlardan hiçbir şey almazlar. Selâmsız hiç bir yere girmezler; muharebeye tutuştukları milletleri mağlup edinceye kadar savaşırlar.» (172)

Bir üçüncü de şöyle der:

«Müslümanlar gündüzleri süvari, geceleri ibadet ettiklerinden, hep oklarını yontup mızraklarını düzeltmekle meşguldüler. Yanınızda

(171) Ahmed İbn Mervan el-Maliki «Mecâlis» adlı eserinde nakleder.

(172) El-Bidâye ve'n-Nihâye C. 7, sh. 53

www.abulhasanalinadwi.org

oturan birine birşey söyleseniz, Kur'an ve zikir seslerinden sözünüzü anlayamazdı (173). Müslüman askerleri **Medain**'de Kisranın yüz bin dinar kıymetindeki taç ve tahtını ganimet olarak ele geçirdiklerinde, taç ve taht hiç dokunulmadan, doğrudan doğruya kumandana teslim edilmiş, kumandan da derhal müslümanların halifesine göndermiştir. Hayretini gizleyemeyen halife: «Bu hareketi yapanlar, muhakkak emin kişilerdir.» demekten kendini alamamıştır. (174)

İslâm Liderlerinin Umumî Hayattaki Tesiri

Resulullah'a bağlanan bu bir avuç topluluk, insanlığı gölge ve hâkimiyeti altında barındırmak, beşeriyete liderlik yapmak, doğru yolu göstermek, gaye ve hedeflerini tayin etmek, saltanat devrinde dünyayı imar edip huzur ve refaha kavuşturmak,. yeryüzünü bereketlendirip her tarafı güllük gülüstanlık yapmak için yaratılmıştır. Bu bir avuç topluluk yeryüzünü en güzel şekilde imar edip koruyan kimselerdi. Onlar hayata, demirden bir kafes veya boyunlarına geçirilmiş bir halka nazariyle bakarak, ona husumet beslemeye veya kırıp dökmeye yeltenmiyorlardı. Onlar içinde yaşadıkları dünyaya, zevk. ve sefa ve eğlence için ele geçmez bir fırsat kabul

(173) El-Bidâye ve'n-Nihâye, C. 7, sh. 16

(174) İbn Cevzi, «Ömer İbn Hattab'ın Hayatı»

www.abulhasanalinadwi.org

ederek ondan kâm almaya, günlerini gün etmeye özenmiyorlardı. Fakat bunun yanında hayatın bir saatini olsun boşa harcamadıkları gibi, güzel nimetlerinden de yüz çevirmiyorlardı. Aynı zamanda dünyayı suçluların ceza ve işkence gördüğü bir yer kabul ederek, ondan kurtulmaya çalışmıyorlardı. Dünyaya, ortaya serilmiş bir sofra nazarıyla bakarak, üzerine aç kurtlar gibi saldırmıyordu onlar. Yeryüzünün hazinelerine gelir kaynaklarına ve çeşitli nimetlerine sahipsiz mal gözüyle bakıp başında döğüşmüyordu onlar. Dünya üzerindeki zayıf milletlere bir av nazarıyla bakıp, tuzağa düşürmek için yarışa girmiyordu onlar.. Bilakis dünya hayatını Allah'ın bir nimeti, her türlü hayrın temeli ve her iyiliğin bir sebebi olarak değerlendiriyorlardı. Dünyada amelleriyle Allah'a yaklaşıyorlar ve insanlığın kemâl derecesinde kendilerine ayrılan seviyeye ulaşmaya çalışıyorlardı. En üstün makam olan salih amel ve cihada, var güçleriyle sarılarak sonsuzluk okyanusuna açılıyorlardı. «Amelce hangimiz daha güzeldir diye, sizi imtihan etmek için hem ölümü, hem hayatı yaratan O'dur.» (175)

«Biz, yeryüzünde olan şeyleri, yer halkına bir süs yaptık. İnsanların hangisi daha güzel amelde bulunacağını imtihan edelim diye (176) Hz. Muhammed'e gönül veren o bir avuç kitle, bu dünyayı Allah'ın mülkü olarak kabul ediyor ve iki sebepten dolayı Allah'ın kendilerini yeryüzünde halife kıldığına inanıyorlardı.

(175) Mülk sûresi, âyet: 2
(176) Kehf sûresi, âyet: 7

www.abulhasanalinadwi.org

Birincisi: İnsan olmaları sebebiyle yeryüzünde Allah'ın halifesi oldular.

«Yerde ne varsa hepsini sizin faydanız için yaratan O'dur.» (177)

«Hani Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, demişti.» (178)

«And olsun ki, biz Âdemoğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kılmışızdır. Onlara karada, denizde taşıyacak vasıtalar ve güzel rızıklar verdik. Onları yarattıklarımızın bir çoğundan cidden üstün kıldık.» (179)

İkincisi: Müslüman olup Allah'ın emir ve hükümlerine tam mânasıyla bağlandıkları için Allah onları yeryüzünün halifesi olarak seçmiş ve yeryüzünün bütün tasarrufunu onlara vermiştir.

«Sizden iman edip de salih ameller işleyenlere Allah şöyle vaad buyurdu: «Yemin olsun ki, kendilerinden evvel gelen İsrailoğullarını nasıl kâfirlerin yerine getirdi ise, onları da kâfirlerin arazisine getirecek ve onlaar kendileri için seçtiği dinlerini kuvvetlendirip icra imkânı verecek, onları korkularının arkasından muhakkak emniyete kavuştu racaktır. Böylece bana hiç bir şeyi ortak koşmayarak hep bana ibadet edecekler. Kim de bundan sonra nankörlük ederse, işte onlar asıl fâsıklardır.» (180)

---

(177) Bakara sûresi, âyet: 29
(178) Bakara sûresi, âyet: 30
(179) İsra sûresi, âyet: 70
(180) Nur sûresi, âyet: 55

www.abulhasanalinadwi.org

Yüce Allah bu müslüman kitleye, israf etmeden, har vurup harman savurmadan, yeryüzünün nimetlerinden istifade etmeye davet ediyor:

«Allah yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yarattı...»

«Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.» (181)

«De ki, Allah'ın kulları için çıkardığı ziyneti, temiz ve hoş rızıkları kim haram etmiş. De ki, onlar, dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet günü ise yalnız ve yalnız onlara mahsustur.» (182)

Allah yeryüzündeki milletleri ve çeşitli insan toplumlarını bu müslüman kitleye emanet etmiştir. Onlar dünya üzerinde milletlerin gidişatlarını, hayatlarını, ahlâk yapılarını ve arzularını murakabe etmekle vazifelidirler. Sapıtanları doğru yola çekerler, taşkınlık gösterenleri teskin ederler, azgınları yola getirirler, çatlakları lehimlerler, cemiyete iyi hasletler sokarlar, zayıfların hakkını kuvvetliden, mazlumun hakkını zalimden alırlar; yeryüzünde adaletin temellerini atarlar, huzur ve güven kanatlarını bütün dünyaya açarlar.

«Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülüğü yasaklarsınız. Çünkü Allah'a inanıyorsunuz.» (183)

---

(181) Araf sûresi, âyet: 31
(182) Araf sûresi, âyet: 32
(183) Âli İmran sûresi, âyet: 110

www.abulhasanalinadwi.org

«Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan hâkimler ve Allah için şahitlik eden kimseler olunuz.» (184)

Avusturyalı mühtedi Leopold Weiss (Muhammed Esed), bir müslümanın mümeyyiz vasıflarını gayet güzel bir şekilde şöyle ifade ediyor:

«İslâmiyet, Hristiyanlık gibi, dünyaya siyah gözlükle bakmaz. Bilakis dünya hayatını ihmal etmememizi ve Garp medeniyetinde olduğu gibi fazla tutkunluk göstermemenizi ister. Hristiyanlık dünya hayatını horlamakta ve ondan tiksinmektedir. Bugünkü Garp medeniyeti ise, hristiyanlığın tam zıddına, oburun yemeğe saldırışı gibi, dünya hayatına koşmaktadır. İşin garip tarafı, Garp medeniyeti dünya hayatını bir lokma gibi yutmaya çalışırken, öbür tarafa hiç saygı göstermemektedir. Fakat bunun tam aksine olarak İslâm, hayata saygı ve hürmetle bakar. O, dünya hayatına tapmaz. Onu daha yüksek bir hayat için bir merhale olarak kabul eder. Bu merhale çok lüzumlu olduğundan, hiç kimsenin onu küçük görmeye veya horlamaya hakkı yoktur. Bizim bu dünyadaki yolculuğumuz belli ve sınırlıdır. Bir gün mutlâka sona erecektir. Çünkü Allah böyle takdir etmiştir. Bu yüzden insanın dünya hayatı büyük bir değer taşır. Fakat dünya hayatının bir konaklama yeri, bir âlet ve bir vasıta olduğunu hiç bir zaman aklımızdan çıkarmamamız gerekir. İslâm, «Benim memleketim yalnız bu dünya-

(184) Nisâ sûresi, âyet: 13

www.abulhasanalinadwi.org

dır» diyen Materyalizmi reddettiği gibi, dünya hayatını küçümseyen hristiyanlığın «Bu âlem benim memleketim değildir« görüşünü de şiddetle reddeder. İslâm orta yolu takip eder. İslâmın yolu bunların ortasından geçer. İslâm bizi şöyle duâ etmeye çağırıyor:

«Rabbimiz! Bize dünyada iyiliği, âhirette de iyiliği ver!...» (185)

İslâm'ın nazarında gerek dünya ve gerekse oradaki faaliyetler, ruhi cihadımıza bir engel teşkil etmemektedir. Maddî başarı İslâmda makbul ve muteberdir. Fakat hiç bir zaman gaye değildir. İslâma göre çalışmalarımızın gayesi, hem şahsî, hem de içtimaî vaziyetimizi düzeltmektir. Eğer bu prensip muhafaza edilirse, insanın ahlakî meziyeti de bu düstura uygun olarak gelişmeye müsaittir. Çünkü İslâm insanı, büyük küçük yaptığı bütün işlerinde, ahlâkî mes'uliyet şuuruna iletmek ister. İslâm nizamı, hiç bir zaman İncil'in «Kayzerin hakkını Kayzere, Allah'ın hakkını Allah'a veriniz.» emrine müsamaha göstermez. Zira İslâm, hayatî ihtiyaç ve vazifelerimizi, ahlakî ve amelî diye ikiye ayırmaya katiyen müsaade etmez. İki şeyden birini seçme zarureti vardır: Ya hak, ya bâtıl! İkisi ortasında bir durum veya derece yoktur. Bu sebeple İslâm, amel ve aksiyon üzerinde çok ısrar eder. Çünkü amel, ahlâkın ayrılmaz bir parçasıdır, ondan vazgeçilemez. Her

(185) Bakara sûresi, âyet: 201

www.abulhasanalinadwi.org

müslümanın, çevresinde olup bitenlerden kendini mesul tutması; her zaman ve her yerde hakkı ayakta tutmak ve bâtılı ortadan kaldırmak için cihadı kendine bir vazife telâkki etmesi gerekir. Kur'an-ı kerim şöyle buyuruyor:

«Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülüğü yasaklarsınız. Allah'a inanıyorsunuz.» (186)

İşte ilk cihad bayrağının ve İslâm fütuhatının temeli buraya dayanmaktadır. Eğer İslâmiyetin fütühat ve hâkimiyetine emperyalist demek gerekiyorsa, İslâmiyet bu mânada emperyalisttir. Fakat bu tip bir emperyalizmde, ne sömürge ve tahakküm, ne de millî iktisat egoizminin tesiri vardır. Sonra, ilk İslâm mücahitleri hayat ve maişetlerini başkalarının üzerinden temin etme gaye ve arzusuyla cihad meydanlarına atılmamışlardır. Onlar bu cihadı, insan ruhunun terakkisine imkân verecek en iyi ortamı kurmak gayesiyle yapmışlardır. İslâmın talimatına göre, faziletli ilim, insanın faziletli iş yapmasını gerektirir. İslâmiyet, hiç bir zaman **Eflatun**'un «Faziletle kötülüğü ayırma» nazariyesine katılmaz. Yani şunu demek istiyorum, hayrın çoğalması, şerrin azalıp yok olması için mücadele etmeden, sırf nazarî ve platonik bir şekilde bunları birbirinden ayırmak İslâmla bağdaşamaz. Nitekim İslâm'ın dediği gibi, eğer insanlar fazileti bütün dünyaya hâkim kılmak için çalışırlarsa, fazilet daima yaşar. Yok, miskin mis-

---

(186) Âl-i İmran sûresi, âyet: 110

www.abulhasanalinadwi.org

kin oturulur, yayılması için en küçük bir hareket göstermezlerse, haliyle ölür, kaybolur gider.» (187)

İslâm Medeniyeti ve Beşerî Hayattaki Tesiri

İslâm medeniyetinin olanca ruh ve motifleriyle ortaya çıkışı, **Hz. Muhammed**'in hicretinin ilk asrında İslâm devletinin olanca heybetiyle varlığını ilân etmesi, ahlâk ve dinler tarihinde yeni bir devir, siyasî ve içtimaî sahada da yeni bir doğuş oldu. Bu yeni medeniyetle, medeniyetin akışı değişti. Dünya onunla yeni bir istikamet kazandı. Öteden beri peygamberler İslâm dâvasının bayraktarlığını yapmışlar, müjdeci Resuller kavimlerini onunla müjdelemişler ve ihlâslı kimseler bu yolda mücadele vermişlerdir. Fakat bu dâvaya kendilerini veren idealistler, hicretin birinci asrında olduğu gibi, ne islâmın temel ve nizamları üzerine kurulu ve onun ana esaslarına bağlı bir hükümet ve ne de islâm ahkâmına bağlı, onun damgasını taşıyan bir medeniyet kurabilmişlerdir. Bu davet ve cihad mefkûresi, en sonunda Hz. Muhammed'in ve **Hulafa-i Raşidin**'in elinde gösterdiği üstünlük kadar, bu yolda başarı gösteremeyiştir. İslâmiyetin bu büyük fethi, cahiliyet için büyük bir felâketti. Çünkü cahiliyet, böyle bir şey beklemiyordu. İçinden böyle bir felâketin (!) doğacağına ihtimal vermiyordu. Fakat islâmiyetin cahiliye hayatına yaptığı dinî ve ruhî çağrılar bir anda bir kurtuluş, bir saadet, bir ruh, bir madde, bir hayat, bir medeniyet, bir içtimaî güç, bir hü-

(187) Muhammed Esad «Leopold Weiss» İslam At The Cross Roads. Fifth Editon P. 29

www.abulhasanalinadwi.org

kûmet ve bir siyaset olmuştur. İslâm dini, kolay ve makul bir dindir. İslâm dini evham, hurafe ve mitolojilerden uzak, bedahet ve hikmetlerle dolu eşsiz bir dindir. İslâm dini, beşer tecrübesinden, insanların koymuş olduğu kanun ve ölçülerden uzak semavî bir vahy ve ilâhî bir talimattır. İslâm dini, yapısı sağlam, temelleri muhkem, üstün bir medeniyettir. Bu medeniyette, takva, iffet ve emanet ruhu hüküm sürer. Üstün ahlâk, mal ve makamın üzerinde tutulur. Ruh, içi boş göstermelik motiflere feda edilmez. Böyle bir medeniyette, bütün insanlar eşittirler. Takvadan başka bir üstünlükleri yoktur. İnsanlar âhiret hayatına büyük önem verirler. Ruhlar rahata kavuşur, huzur bulur, kalbler huşû içinde mestolur. Hayat sahnesinde kavgalar, döğüşler, azgınlıklar azalır. Husumet tohumları ve düşmanlıklar yavaş yavaş kaybolur. Evet, işte bütün bunlar, bünyesi çatlamış, temelleri sarsılmış, büyüklerin küçükleri ezdiği, kuvvetlilerin zayıfları yediği, halkın eğlence ve sefahet yolunda birbiriyle yarış ettiği mal ve mevki kapmada, lüks ve israf yolunda insanların yekdiğeriyle müsabakaya giriştiği muzdarip, bitkin ve sancılar içinde kıvranan bir medeniyete karşı tecelli etmekteydi. Çünkü bütün dünya kana boyanmış, medeniyet insanlar üzerinde âdeta korkunç bir cehennem kesilmişti. **«Şu da muhakkak ki, o kâfirlere, o en büyük azaptan önce, yakın azaptan tattıracağız. Belki dönerler, tevbe ederler.»** (188)

---

(188) Secde sûresi, âyet: 21

www.abulhasanalinadwi.org

İslâm hükûmeti, öyle bir hükûmettir ki, idaresi altında bulunan bütün insanlar eşittirler. İslâm hükümeti, zayıfların hakkını kuvvetlilerden alır. Halkın evlerini ve mallarını koruduğu gibi, ahlâklarını da korur. Halkın canlarının, ırz ve namuslarının bekçisidir. Halkın en iyileri, başlarında bulunan idarecileridir. Hayat seviyesi en düşük olanlar, ellerinde büyük imkânı bulunanlardır. İşte İslâm nizamı, zulüm ve vahşetle halkı kan kusturan, idaresi altında bulunanları zulüm ve ihanete zorlayan bir hükûmete karşı doğmuştur. Çünkü bu zâlim hükûmetin halkı, yek diğerinin malını yemede, namuslarını kirletmede ve kanlarını dökmede âdeta birbirleriyle yarış ediyorlardı. Hükûmet, ahlâk adı altındaki gayri meşrû hareketleriyle insanların ahlâkını bozuyordu. İnsanların en kötüleri idareciler ve hükümdarlardı. Hayvanları ve köpekleri tok gezerken, vatandaşları açlıktan kıvranıyor, sarayları en nadide elbiselerle döşenirken, halkı çırılçıplak dolaşıyordu.

Bundan dolayı insanlar İslâmiyete kucak açmada hiç bir engel görmüyorlardı. İslâmiyeti kabul hususunda hiç bir güçlük ve zorlukla karşılaşmıyorlardı. Cahiliyetin hiç bir yönünü üstün veya elverişli bulmuyorlardı. İslâma girenler hiç bir şey kaybetmiyorlardı. Bilakis ölümün tadını, imanın lezzetini ve İslâmın büyüklüğünü buluyorlardı. Aynı zamanda kendisiyle iftihar edecekleri güçlü bir devlete, canlarını ve bütün varlıklarını uğrunda feda edecekleri bir kadroya, huzur dolu bir kalbe ve öldükten sonraki hayatta tam bir

www.abulhasanalinadwi.org

emniyete kavuşuyorlardı. İnsanlar kendi istekleriyle, akın akın cahiliye kışlasından İslâm kışlasına geçiyorlardı. Cahiliye çemberi gittikçe büzülüyordu. İslâm dâvası ise günbegün ufuklara yükseliyordu. Gölgesi cihanı tutuyordu. Nihayet fitneler yeryüzünden silinip atıldı ve Allah'ın dini hâkimiyet bayrağını açtı.

Bu inkılabın tesiri hakîkaten çok büyük oldu. Daha önceleri yâni cahiliye döneminde ve İslâmın ilk devirlerinde davet yolu çok güç ve üstelik tehlikelerle doluydu. Bugün ise gayet kolay ve emniyetlidir. Cahiliye devrinde bir insanın Allah'a ibadet etmesi zor bir işken, islâm devrinde Allah'a isyan etmek güç bir iş oldu. Dün alenen, pervasızca cehenneme davet edilirken, bugün bu çağrı susturulmuştur. Dün, açıktan açığa bol bol Allah'a küfredilip isyan edilirken, bugün bunların oranı düşürülmüştür. Dün Allah'ın mülkünde insanları Allah'a davet etmek bir suç telâkki edilip ilahî davet gizliden gizliye yapılırken, bugün açıktan açığa, bağırarak hür ve emniyet içinde, hiç bir muarızla karşılaşmadan yapılmakta ve müntesipleri, âkideleri uğrunda hiçbir tahakkümden, yeni dinleri yolunda hiç bir gülçükten korkmamaktadırlar. **«Kâfirlerin sizi çarpıp yakalamasından korkuyorsunuz. Öyle iken Allah sizi Medine'de barındırdı, ev-bark sahibi yaptı ve yardımıyle kuvvetlendirdi. Size temiz ve güzel şeylerden rızık verdi.»** (189) Bu davetin fedaileri iyiliği emrediyorlar, kötülükten nehyediyorlardı.Evet, kelime-

(189) Enfal sûresi, âyet: 26

www.abulhasanalinadwi.org

nin tam mânasıyle emrediyorlar ve nehyediyorlardı. Böylece insanların tabiatı ve düşünceleri, ister istemez, usul usul, tıpkı insanların ve bitkilerin ilkbaharın tesiri altında kaldığı gibi, İslâmiyetin tesiriyle değişip başkalaşmaya başladı. İsyankâr, katı kalbler büsbütün incelerek yumuşadı. İslâmiyetin prensipleri ve hakikatleri kalblerin derinliklerine dalarak, damarlarda volkanlaşmaya başladı. Eşyanın değeri, insanların gözünde tamamen değişti. Eski değer ve kıymetler değişerek, yerlerini yeni ölçülere bıraktılar. Cahiliyet gerici bir hareket olarak kabul edildi. Cahiliye hayatını benimsemek ve onu müdafaa etmek kuru kafalılık ve yobazlık olarak vasıflandırıldı. İslâm ise, arşın yegâne ilerici mefkûresi olarak benimsenip kabul edildi. İslamı bir hayat nizamı olarak yaşamak, onun bütün esaslarını pratik hayata aktarmak akıllıca bir hareket olarak değerlendirildi. Milletler ve hattâ bütün dünya yavaş yavaş İslâm'a yaklaşıyordu. Fakat yeryüzündeki insanlar, bu yürüyüşün farkında değildi. Tıpkı küre üzerinde yaşayan insanların güneş etrafındaki dönüşlerini hissetmeyişleri gibi. İslâmiyetin getirmiş olduğu ruh felsefelerinde, dinlerinde, edebiyatlarında ve medeniyetlerinde açıkça görülüyordu. Fakat onlar bunun farkında değillerdi. Kalbleri ve ruhları bu gelişmeden nasibini alıyordu. Hattâ aralarında yayılan ıslah hareketleri, müslümanların gerilemesinden sonra bile varlığını sürdürdü.

İslâmiyet tevhid inancıyla gelerek, putperestliği ve şirki ortadan kaldırdı. O günden itibaren

www.abulhasanalinadwi.org

şirk, taraftarlarının gözünde küçümsenmeye ve horlanmaya başladı. Hattâ şirkin gayyasına yuvarlanan müşrikler, daha önceleri ellerinden geldiği kadar içlerini dışa vurmaktan çekinmeyip uğrunda ölümü bile göze aldıkları halde, ondan utanmaya, çekinmeye ve uzaklaşmaya başladılar. Bütün dinlerin müntesipleri, dinî nizamlarındaki şirkleri veya şirk alâmetlerini; putlarını, resimlerini ve geleneklerini, islâm'ın ışığı altında ayarlayıp düzenlemeye ve lisanlarını onunla süslemeye başladılar. Dinî prensip ve esaslarını İslâm tevhidine benzer ve yaraşır şekilde izah ve ifade etmeye çalıştılar.

Prof. Ahmed Emin şöyle diyor:

«Hristiyanlar arasında çıkan birçok ayrılık ve çekişmelerde, İslâmın tesiri açıkça görünür. Şu hadise bu gerçeği gayet güzel ifade eder: Miladî VIII. asırda, yani hicrî II. ve III. asırda «Septimania» (190) bölgesinde, papazın günah çıkarmasını reddetme gibi enteresan bir hadise oldu. Papazın böyle bir hakkı olmadığı; insanların, işledikleri günahların affı hususunda doğrudan doğruya Allah'a yönelebilecekleri iddia ediliyordu. Halbuki İslâm'da ruhbanlık yoktur. Orada ne patrik, ne papaz, ne de rahip vardır. Zaten günahları itiraf etme, günah çıkartma gibi bir şeyin İslâmda olmaması gayet tabiîdir.»

---

(190) Septimania, Fransa'nın güney batısında, Orta Akdeniz tarafında eski bir bölgedir.

www.abulhasanalinadwi.org

Gene İslâmiyetin tesiri altında, resimleri ve dinî heykelleri (Iconocklast yakıp yıkmaya çağıran bir hareket miladî VIII. ve X. asırda yâni hicri III. ve IV. asırdan meydana gelmiştir. Hristiyan mezheplerinden biri, resimlere ve heykellere takdis etmeyi yasakladı. Roma İmparatoru **III. Louis** miladî 726 yılında resim ve heykellere takdisi yasaklayan bir emir çıkardı. Miladî 730 yılında çıkan ikinci bir emirle de bu hareket putperestlik olarak ilân edildi. **V. Kostantin** ve **IV. Louis**, aynı fikirleri savundukları halde, **II. George**, İstanbul patriği **Germanius** ve İmparatoriçe **İrini** heykellere ibadet edilmesi hususunda ısrar ettiler. Bu iki grup arasında şiddetli çatışmalar oldu. Fakat burada tafsilata dalmaya yerimiz müsait değildir. Bizim burada anlatmak istediğimiz husus, bazı tarihcilerin, hristiyanların heykel ve resimlere karşı giriştikleri imha hareketinin islâmın tesiriyle meydana geldiğini kaydetmeleridir. Şöyle diyorlar: «Kendi devrinde, kilisedeki haç ve resimleri yakıp onlara ibadet etmeyi yasaklayan «**Torin**» papazı **Claadius** —ki yaklaşık olarak hicri 213. yıla tekabül eden miladî 828 yılında tayin edilmiştir— müslüman **Endülüs**'te doğup büyümüştür. İslâmın resim ve heykellerden tiksinmesi bilinen bir gerçektir. **Buharî** ve **Müslim Hz. Âişe** (R.A.) den şöyle bir hadis naklediyorlar. **Hz. Âişe** diyor ki, birinde Resulullah seferden döndüğünde penceremi resimlerle süslü bir perde ile örtmüştüm. Peygamber perdeyi görünce sıyırıp aldı ve yüzünün rengi değişti ve şöyle buyurdu: «Ya Âişe, kıyamet günü azabı en şiddetli olanlar, ya-

www.abulhasanalinadwi.org

ratma hususunda Allah'a benzemeye çalışanlardır.» **Hz. Âişe** diyor ki, O perdeyi kestik ve ondan bir veya iki yastık yaptık. Bu hususta hadisler çoktur.

Gene hristiyan bir grup, İsa peygamberin ulûhiyetini inkâr ederek teslis —üçleme— akîdesini (191) tevhide yaklaştırarak açıklamıştır. (192)

Avrupa dinleri ve hristiyan kiliseleri tarihini tetkik edenler, islâmın düşüncesinin, **Avrupa'yı** bir ahtapot gibi saran kilise nizamına karşı ayaklananların ve reformistlerin zihinlerinde yaptığı tesiri göreceklerdir. Öte yandan büyük reformist **«Luther»** in çağrısı, tarihcilerin de itiraf ettiği gibi, islâmın ve bazı akîdelerinin tesirinin en açık ifadesidir.

Aynı şekilde islâm kanunu ve islâm düşüncesinin, islâm fütuhatından sonra hristiyan **Avrupa'da** ve putperest **Hindistan'da** olduğu gibi, bütün milletlerin sosyal hayatına, ahlâkına ve kanunlarına tesir ettiği de bir gerçektir. (193) Bu tesirler, tevhid inancına yönelmede, kadına saygı gösterip hukukuna riayet etmede, zümreler arasındaki eşitlik presniplerini itirafta ve daha buna benzer islâmın hal yoluna koyduğu, şeriat ve medeniyetinin temayüz ettiği birçok kanunlarda açıkça hissedilmektedir.

---

(191) Haino's Christianity of İslam İn Spain P. 116

(192) Duhal-İslâm, C. 1, sh. 164-165

(193) İnfluence of Islam on Indian Culture by «Doctor Tara Chad».

www.abulhasanalinadwi.org

Hindistan'ın eski **Mısır** büyükelçisi ve ünlü araştırıcı **K. M. Panikkar**, İslâmın tevhid akîdesinin, **Hindistan** milletinin düşünce ve dininde yaptığı tesirden bahsederken şöyle diyor:

«İslâmiyetin hâkimiyet devrinde, **Hindistan** dinlerine yaptığı derin tesir, inkâr edilemeyecek derecede açıktır. **Hint** dinlerindeki Allah'a ibadet fikri İslâmın eseridir. Bu asırdaki din ve fikir önderleri, her ne kadar ilâhlarına çeşitli isimler vermişlerse de halkı Allah'a ibadete çağırmaktan çekinmemişlerdir. İlâhın tek olduğunu, kurtuluş ve saadetin ancak ondan beklenebileceğini açıkça ilân ettiler. Bu tesir «**Bhagti**» dini ve «**Kebir**» daveti gibi islâmın hüküm sürdüğü devirde **Hindistan**'da beliren din ve davetlerde açıkça kendini gösterir. (194)

Hindistan Başbakanı **Cevahir Lal Nehru** «**Discovery of India**» adlı eserinde şöyle diyor:

«Hindistan'ın kuzey-batısından gelen mücahitlerin ve İslâmın Hind tarihindeki ehemmiyeti büyüktür. Çünkü islâm, Hint cemiyetinde yaygın olan fesadı söndürmüş, sınıf ayırımını ve parya sistemini kaldırmış ve Hinduların, içinde yaşadıkları dünyadan el-etek çekme arzularını yatıştırmıştır. Müslümanların inandıkları ve yaşadıkları islâm kardeşliği ve eşitliği nazariyesi, Hintlilerin zihinlerinde derin bir tesir yaratmıştır. Bu tesir

(194) A Survey of İndian, History P. 132

www.abulhasanalinadwi.org

daha çok Hindu cemiyetinin, eşitlikten ve insan haklarından mahrum ettiği bazı kimseler üzerinde görülmüştür.»

Değerli çağdaş yazar **N. C. Metha** «**Hint Medeniyeti ve İslâm**» (**İndian Civilisation and İslâm**) adlı eserinde şöyle diyor:

«İslâmiyet eski medeniyetlerin gerileyip yıkılmaya yüz tuttuğu bir asırda **Hindistan**'a nurdan bir meşale getirmiş ve onunla beşerî hayatı kaplayan karanlıkları yırtmıştır. Böylece üstün ideal-ler, fikrî inançlar haline gelmiştir. İslâmın fikirler âlemindeki fütuhatı, diğer ülkelerin siyaset alanında, üstün ideallerden daha etkili ve daha tesirli olmuştur. İslâm tarihinin, bu Hint ülkesinde hükümete bağlı olarak hayat sürmesi büyük bir talihsizlik olmuştur. Çünkü islâmın temel prensipleri ve ölümsüz esasları gözlerden saklanmıştır.»

Medenî dünyada yaşayan hiç bir din, hiç bir medeniyet az veya çok islâmın veya müslümanların tesiri altında kalmadığını iddia edemez.

Robert Briffault, The Making of Hummanity adlı eserinde şöyle diyor:

«Avrupa'nın ilerleme kaydettiği her sahada islâm medeniyetinin mutlâka büyük payı, hissedilir bir tesiri ve kesin bir rolü olmuştur.» (195)

---

(195) The Making of Humanity P. 190

www.abulhasanalinadwi.org

Başka bir yerinde de aynen şunları söylüyor:

«**Avrupa'yı** hayata kavuşturan, Araplara atfedilen müspet ilimler değildir. İslâm medeniyeti ilk ışıklarını gönderdiği andan itibaren **Avrupa'nın** hayatında büyük ve köklü değişiklikler olmuştur. (196)

Eğer işler bu şekilde devam edip milletler, ordusuna asker olmak için yaratıldıkları o eşsiz topluluğun liderliğinde yürüselerdi; emanetler ehil ellere verilip sular mecrasında aksaydı, bugün okuduğumuz deprasyon, zelzele, fâcia, zulüm ve işkencelerle dolu tarihin yerine, bütün insanların gıpta ile bakıp parmak ısıracağı parlak ve şerefli bir tarih olurdu. Fakat ne kadar acıdır ki, kader başka şekilde tecelli etti. Gerileme müslümanlarda başladı.

(196) P. 202

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

İKİNCİ KISIM

İSLAMİ HAYATTA GERİLEME

Gerileme ve Yükselme Devrini Ayıran Kesin Çizgi

Ediplerden biri şöyle diyor: «**İki şey vardır ki, zamanı kesin olarak sınırlandırılamaz: Ferdin hayatındaki uyku, milletin hayatındaki gerileme Bunlar ancak, üstün gelip fert ve cemiyeti istilâ ettikleri zaman anlaşılır.**» Bu husus, birçok milletlerde açıkça görülmektedir. Fakat müslüman milletlerin hayatındaki gerileme ve çöküntü diğer milletlerin hayatındaki gerileme ve çöküntüden daha açık olarak başladı. Eğer parmağımızı kemâl ve zeval devrini ayıran kesin çizgi üzerine basmak istiyorsak **Hulafâ-i Raşidin** devriyle Arap veya İslâm hükümdarlığını yekdiğerinden ayıran tarihî çizginin üstüne basmamız gerekir.

Müslümanların Yükseliş Sebeplerine Bir Bakış

Yükseliş devrinde İslâm —dolayısıyla bütün dünyanın— kumanda liderliği; iman, akide, amel,

www.abulhasanalinadwi.org

ahlâk, terbiye, ruh nezafeti, üstün yaşayış, kemâl ve itidal bakımından **Hz. Muhammed**'in eşsiz birer mucizesi olan mümtaz şahsiyetlerin elinde bulunuyordu. Çünkü **Hz. Muhammed** onları, bir kuyumcu gibi işleyerek islâm potasında eritti. Neticede de öyle bir kıvama geldiler ki, sadece vücut bakımından birbirlerine benziyorlardı. Arzu ve istekleri, heva ve hevesleri eskiye nazaran tamamen değişti. Eğer bir araştırıcı onların hayatlarını tetkik edecek olursa, yaşayışlarında ve davranışlarında, islâm esaslarına ve islâm ruhuna aykırı bir tek cahiliye tortusu bulamaz. Şayet islâm, beşeriyetin bir ferdiyle temsil edilseydi, ferdin çerçevesi dışına taşamazdı.

Biraz önce de arzettiğimiz gibi **Hz. Muhammed**'in yetiştirmiş olduğu şahsiyetler, din ile dünyayı birbirine kaynaştırma bakımından üstün bir nümune ve eşsiz bir ölçü idiler. Her biri önderlik ve rehberlik vazifesini deruhte edebilecek seviyede idi. İnsanların önüne düşüp yol gösteriyorlardı. Birer hâkim idiler. İnsanların meselelerini çözüyorlar ve aralarında adâlet ve ilimle hükmediyorlardı. Müslümanların mallarını ve servetlerini koruyan birer bekçiydiler. Her biri kumanda edecek seviyedeydi. Ordulara kumanda ediyorlar ve muharebeleri en güzel şekilde idare ediyorlardı. Aynı zamanda birer yönetici durumundaydılar. Memleketin idaresinde ellerinden gelen gayreti gösteriyorlar, memleketin meselelerine eğiliyorlar ve **Allah**'ın emirlerini hakkıyla yerine getiriyorlardı. Her biri hem takva sahibi bir zahit, hem

www.abulhasanalinadwi.org

Allah yolunda mücahede eden bir kahraman hem adil bir hâkim, hem selahiyetli bir fakih, hem yetkili bir müçtehid, hem ileri görüşlü bir hükümdar ve hem de tecrübeli bir diplomattı. Din ve idare işlerini bir tek şahıs temsil ediyordu ki, o da halife ve emir'ül-mü'minindir. Halifenin etrafında da —tabir caizse— peygamber medresesinden veya başka bir ifadeyle peygamber mescidinden mezun olmuş, aynı potada erimiş, aynı ruhu taşıyan ve aynı terbiyeyi alan bir kadro bulunuyordu. Halife onlarla istişare ediyor ve yardımlaşıyordu. Onların görüslerini almadan hiç bir iş yapmıyordu. **Hz Muhammed**'in terbiyesinden geçen fertlerin bu ruh yapıları medeniyete, yönetim biçimine, insanların içtimaî ve ahlakî davranışlarına girerek yeni bir medeniyetin mayasını yoğurmuştu. Ruhla madde arasında herhangi bir düşmanlık, dinle yönetim arasında herhangi çatışma, dinle dünya arasında herhangi bir ayrılık, menfaatler ve prensipler arasında herhangi bir çelişme, ahlâk ve arzular arasında herhangi bir uyuşmazlık, zümreler arasında herhangi bir çatışma ve arzularda en küçük bir taşkınlık görülmüyordu.

İslâm Liderliğinde Aranan Şartlar

İslâm liderliği çok hassas ve çok mümtaz sıfatlar ister. Biz bunları iki maddede toplayabiliriz:

www.abulhasanalinadwi.org

a — Cihad

b — İçtihad

Bu iki madde, kısa olmasına rağmen, mana itibariyle çok geniş ve son derece şümullüdür.

Cihad:

Cihad, arzuların en büyüğüne ulaşmak için eldeki bütün imkânların kullanılması ve bu yolda var gücüyle çalışılması demektir. Bir müslüman için en büyük gaye, Allah'a itaat etmek, rızasını kazanmak, hükmüne boyun eğmek ve emirlerine teslim olmaktır. Böyle bir hareket ise, kendisine güçlük veren akîde, terbiye, ahlâk, arzu ve isteklere, Allah'ın hükmü ve O'na ibadete engel olan iç ve dış ilâhlara karşı uzun ve yorucu bir gayret ister. Müslüman bunu başardıktan sonra, Allah'ın hükmünü ve emirlerini bütün dünyaya ve insanlığa tebliğ edebilmesi için cihad bayrağını açması gerekir. Çünkü cihad, Allah'ın bir emridir. Aynı zamanda Allah'ın, kullarına gösterdiği bir şefkattir. Zira ferdî olarak yapılan teslimiyet ve itaatler, cihad yapılmayınca bazan güçleşebilir. İşte bu, Kur'an-ı kerim'in «fitne» olarak vasıflandırdığı husustur. Hepimizce malumdur ki, canlı-cansız varlıkları, bitkileri, hayvanları ve insanlarıyla bütün kâinat, Allah'ın iradesine, yaratma gücüne ve tabii kanunlarına boyun eğmektedir:

«Onlar Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Halbuki göklerde ve yerde ne varsa hepsi is-

www.abulhasanalinadwi.org

ter istemez. O'na boyun eğmiştir. Nihayet O'na döndürülüp götürüleceklerdir.» (197)

«Görmedin mi, göklerde ve yerde olan her şey; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların bir çoğu hep Allah'a secde ediyor. Bir çoğunun üzerlerine azap hak olmuştur.» (198)

Ayet-i kerimeden anlaşılıyor ki, müslümanın cihadı, peygamberlerin getirmiş olduğu ilâhî nizamı gerçekleştirmek, Allah'ın kelâmını yüceltmek, Allah'ın koymuş olduğu hükümleri tatbik etmek ve Allah'ın hükmünden başka bir hüküm, O'nun emrinden başka bir emir olmadığın kabul etmektir. Cihad kıyamete kadar devam edecektir. Cihadın sayılamayacak kadar çeşitleri ve kısımları vardır. Bunlardan bir tanesi de, Allah yolunda harptir. Bu, cihad nevilerinin en üstünüdür. Kalbleri ve bayağı arzuları çekmede birbirleriyle yarış eden iki çeşit kuvvete, dünyada hayat hakkı tanımama gayesini: güder

«Yeryüzünde fitne kalmayıp din, tamamıyla Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın, cihad yapın. Eğer küfürden vazgeçerlerse, Allah yaptıklarını görür ve mükâfatlarını verir.» (199)

Bu cihadın şartlarından biri de, cihad bayrağını açan kimsenin uğrunda mücadele verdiği is-

(197) Âl-i imran sûresi, âyet: 83
(198) Hacc sûresi, âyet: 18
(199) Enfal sûresi, âyet: 39

www.abulhasanalinadwi.org

lâmı ve ortadan kaldırmak için çalıştığı küfür ve cahiliyeti çok iyi tanımasıdır. Cihad meydanına atılan bir mücahidin islâmı hakkıyla bilmesi, cahiliye ve küfrü iyiden iyiye tetkik etmesi dış görünüşe ve yaldızlı şekillere aldanmaması gerekir. **Ömer İbn Hattab** şöyle diyor:

«İslâm atmosferinde yetişip cahiliyeti tanımayan kimse yavaş yavaş islâmla çelişkiye düşer? Her müslümanın küfrü ve cahiliyeti, bütün şekilleri, tezahürleri ve nevileriyle birlikte inceden inceye tetkik edip bilmesi gerekmez. Fakat müslümanlara liderlik yapan, kûfûr ve cahiliyete karşı islâm ordularını kumanda eden bir şahsın cahiliyet ve küfür hakkındaki malumatı, bütün müslümanlardan fazla olması gerekir.»

Aynı şekilde islâmın bayraktarlığını yapan kimselerin son derece kabiliyetli ve kuvvetli olmaları gerekir. Demire demirle ve hattâ demirden daha kuvvetli bir madenle mukabele etmeleri, rüzgâra kasırgayla cevap vermeleri icap eder. Küfre ve küfür ordularına karşı bütün güçleriyle, ellerinde bulunan bütün imkânlarla, insanoğlunun keşfettiği ve çağımız teknolojisinin ortaya koyduğu her türlü silâh, teçhizat ve harp tekniği ile karşı koymaları, bu sahayı aslâ ihmal etmemeleri ve bu konuda geri kalmamaları gerekir:

«Siz de düşmanlara karşı gücünüz yettiği kadar her türlü kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki, bununla Allahın düşmanlarını ve kendi düşmanlarınızı ve bunlardan

www.abulhasanalinadwi.org

başka sizin bilmeyip de Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutasınız. Allah yolunda ne harcarsanız, onun sevabı eksiksiz size ödenir ve aslâ haksızlığa uğratılmaksınız.» (200)

İçtihad:

İçtihaddan maksadımız, müslümanları idare eden kimselerin, müslümanların günlük hayatlarında ve idareleri altındaki milletlerde meydana gelen hadise ve felaketleri, tedvin edilmiş fıkıh kitaplarının, dört mezhepten herhangi birinin veya herhangi bir fetva kitabının ele almadığı yeni doğan problemleri İslâmın esaslarına uygun olarak çözebilecek seviyede bulunmalarıdır. Aynı zamanda müslümanların başında idareci olarak bulunan bir şahsın, İslâm ruhunu bilmesi, şeriat'ın sırlarına vâkıf olması, İslâm kanununun usulüne muttali olması —teker teker veya toplu halde— ortaya çıkan problemleri halledip ıztıraplar içinde kıvranan millete ışık tutacak içtihad gücüne sahip olması gerekir.

Müslümanları idare eden bir şahsın, Allah'ın bu kâinatta yaratmış olduğu tabiî enerjileri yeraltı ve yerüstü servetlerini kullanabilecek zekâ, kabiliyet, dinamizm ve metanet gibi hasletlere sahip olması gerekir. Böylece yeryüzündeki bunca nimetlerin küfür taifesinin eline geçerek kötü ar-

(200) Enfal sûresi, âyet: 60

www.abulhasanalinadwi.org

zularına hizmet edip dünya üzerinde zorbalığa vesile olmasına ve şeytanın gayelerini gerçekleştirip yeryüzünde bozgunculuk çıkarmasına meydan vermeden onları İslâm uğrunda harcaması gerekir.

Hilafetin Ehil Ellerden Ehliyetsiz Ellere İntikali

Fakat bu önemli mevkie, ehliyetsiz, liyakatsiz, hazırlıksız, deruhte ettiği vazifenin mesuliyetini idrakten âciz daha öncekilerin ve hattâ içinde bulundukları asrın ve neslin birçokları kadar dinî ve ahlakî terbiyesi olmayan, islâmın talimat ve tevcihatını müslüman milletin kumanda mevkiine ve liderlik makamına lâyık olacak şekilde kavrayamayan, kafaları ve kalbleri daha önceki terbiyenin tortularından temizlenmeyen, islâm yolunda cihad ruhundan yoksun, din ve dünya meselelerinde islâm halifesinin varlığını hissettirecek bir içtihad gücünden mahrum kimselerin geçmesi, üzülerek kaydedelim ki, insanlık için büyük bir talihsizliktir. Bu hüküm, ileri görüşlü büyük halife **Ömer İbn Abdülaziz** (101 m.) hariç, **Emevi** ve **Abbasî** halifelerini içine alacak kadar şümullü ve geniştir.

İslamî Hayatın Bozulması

Hilafetin liyakatsiz ellere geçmesi neticesinde islâm'ın bünyesinde açılan yaralar daha hâlâ sarılamamıştır. Bu yüzden islamî hayatta yer yer çöküntü ve yıkıntılar olmuştur.

www.abulhasanalinadwi.org

1 — Dinin Siyasetten Ayrılması

Din ile siyaset, pratik olarak yekdiğerinden ayrıldı. İdareyi ellerinde bulunduranlar, din ve ilim sahasında, alimlere ve din adamlarına ihtiyaç duymayacak durumda değillerdi. Bu yüzden yönetim ve siyaset alanında istibdada başladılar. Din adamlarını ve fakihleri, işlerine geldiği zaman özel müşavirler olarak kendi menfaatlerinde kullandılar; bazan kendi hallerine bıraktılar; bazan da büyük güçlüklerle karşı karşıya bıraktılar. Böylece idare şekli, dinin murakabesinden çıkarak, **Kisra** ve **Kayzer**'lerin istibdadına, zalim kralların hegomanyasına döndü. İdare mekanizması, yularını koparmış azgın develerin durumuna düştü. Din ve ilim adamları hilafete karşı çıkarak onu ortadan kaldırmanın yollarını aradılar. Cemiyetin islahında ümitsizliğe düştüler. Bu yüzden, çevrelerinde olup bitenleri görmezlikten gelerek sadece kendi nefisleriyle meşgul olmaya başladılar. Cemiyetten ellerini eteklerini çektiler. Görüp duydukları hadiseler karşısında üzülüyorlar, içleri kan ağlıyor; fakat ellerinden hiçbir şey gelmiyordu. Hattâ bazıları dinî veya şahsî bir menfaati için hükûmete yardımcı oluyordu. Bu dönemde din ve idare yek diğerinden ayrılarak, **Hulafa-i Raşidîn** devrinden önceki durumuna düştü. Böylece dinin kanatları kesilip elleri koparıldı. Fakat öte yandan idarenin elleri tamamen serbest bırakıldı. Her türlü tasarruf, söz, emretme ve yasaklama hakkı tanındı. Neticede ilim ve din adam-

www.abulhasanalinadwi.org

ları bir zümreye, dünya adamları da başka bir zümreye ayrıldılar. Aralarında ayrılıklar başgösterdi. Hattâ bazen bu ayrılıklar düşmanlık ve çatışmaya kadar vardı.

İdarî Mekanizmadaki Cahiliye Temayülleri

Devlet adamları ve hattâ halifeler, din ve ahlâk yönünden halka mükemmel bir misâl olmaktan uzaklaştılar. Birçoklarında hâlâ cahiliye tortuları ve temayülleri vardı. Cahiliye kiri gerek umumî ve gerekse içtimaî hayatta onlarına ruhlarına ve kalblerine kadar sinmişti. Böylece, ahlâkları da, temayüllerinde ve davranışlarında insanlara kötü misal olmuşlardı. Din ve ahlâkın murakabesi ortadan kalkınca, kontrol mekanizması da kendiliğinden kayboluverdi. İyiliği emretme, kötülüğü nehy etme hareketi de kudretini yitirdi. Çünkü bu hareket, sırtını dayayacak bir kuvvete ve kendisini himaye edecek bir devlete istinad etmiyordu. Fakat kendilerini Allah'ın yoluna adayan bazı kimseler, ellerinde hiçbir kuvvet ve ceza yetkisi olmadığı halde, bu hareketi yürütmeye çalışıyorlardı. Buna karşılık kötülüklerin yayılmasına önayak olan çevreler çoktu. Bu yüzden islâm ülkelerinde cahiliye düzeni tekrar hortlayarak, insanlar sefahate, lükse, eğlenceye, ve zevk ve sefaya yöneldiler. Böylece zevklerinin, şehevî arzularının çukuruna yuvarlandılar. Bu yolda her şeylerini feda edecek duruma geldiler. **Cahız'ın «Kitabü'l-Ergani** ve **«Kıtabü'l-Hayvan»** adlı eserlerinde şöyle bir göz gezdirmek, o dev-

www.abulhasanalinadwi.org

rin sefahet ve eğlenceye olan azgın ihtirasını, zevk ve safaya olan düşkünlüğünü dünya hayatına ve vasıtalarına olan tutkunluğunu anmak için kâfidir. Bu hayat biçimiyle, bu ahlâkî çöküntüyle, eğlence ve sefahet âlemlerine gösterilen bu tutkunlukla, hiç bir millet ne islâm mes'uliyetini yüklenebilir, ne de peygamberlerin hilafet makamına oturabilir. Evet, böyle bir millet, Allah'ı ve âhiret gününü hatırlayıp, insanları din ve takvaya davet edemez. Beşeriyete ahlâkıyla misâl olamaz. Hattâ uzun zaman, hayat ve hürriyetinden gereği şekilde faydalanamaz:

«İşte, daha evvel geçenler, hakkındaki Allah'ın sünneti böyledir. Sen, Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın.» (201)

İdarecilerin İslâmı Kötü Temsil Etmeleri

Devlet adamları yaptıkları ve terkettikleri her hususta sadece kendilerini ve politikalarını temsil ediyorlardı. Hiç bir zaman islâmı temsil etme cihetine gitmiyorlardı. İslâmın idare sistemini, harp kanununu, medenî nizamını ve ahlakî temellerini çok nadir olarak temsil ediyorlardı. Böylece islâm doktrini, gayri müslimlerin kalblerindeki kuvvet ve tesirini kaybetti. Onlarla olan bağları zayıfladı. Bir Avrupalı tarihçinin ifadesiyle islâm, gerilemeye başladı. Çünkü beşeriyet, yeni dini temsil edenlerin doğruluğundan şüphe etmeye baş-

(201) Ahzab sûresi, âyet: 62

www.abulhasanalinadwi.org

ladı. Çünkü beşeriyet, yeni dini temsîl edenlerin doğruluğundan şüphe etmeye başladı.

Faydalı ve Pratik İlimlere Gereken Önemin Verilmemesi

Münevver tabakayı teşkil eden bilginler, tecrübeye dayanan pozitif ilimlere ve gayet faydalı ve semereli olan pratik ilimlere, Yunanlılardan aldıkları metafizik ve teolojik felsefeye gösterdikleri ilgi kadar ilgi göstermediler. Aslında Yunan felsefesi, Yunan putperestliğinin Yunan milleti tarafından kendi felsefe dillerine aktırılışından başka bir şey değildir. Yunanlılar bu putperestliğin üzerine bir «san'at» kılıfı geçirerek felsefe diye takdim etmişlerdir. Halbuki bu felsefe, hakikat ve mâna ile uzaktan yakından hiç bir ilgisi bulunmayan lâf ebeliği, tahminler ve birtakım zanlardan başka bir şey değildi. Fakat Allahuteâlâ, müslümanların bu tip düşüncelerden uzak durmalarını irade buyurmuş ve onlara yeterince bilgi ve döküman vermiştir. Bunun yanısıra, Allah'ın zatı, sıfatları ve bununla ilgili diğer meseleleri, kendilerine gönderdiği âyetlere, tıpkı kimyevî bir analiz gibi didik didik ederek açıklığa kavuşturmuş ve böylece onları, Rablerinin nurlu yoluna yöneltmiştir. Fakat müslümanlar, bu büyük nimete şükretmediler. Asırlar boyu güçlerini bu meselelere ve bu ilimlere sarf ettiler. Yıllarca bu ilimlerin dışında kaldılar. Zekâ ve kabiliyetlerini hiç bir menfaat temin etmeyen, belli bir neti-

www.abulhasanalinadwi.org

ceye varmayan, gerek dünya ve gerekse âhiret için zerre kadar faydası olmayan birtakım kelâm ve felsefe münakaşalarıyla öldürdüler. Müslümanlar, tabiat kuvvetlerini kendi tasarruflarına alarak, onları islâm'ın menfaatlerinde kullanmalarına ve böylece İslâmın maddî ve manevî hakimiyetini bütün cihana yaymalarına yardım edecek faydalı ilimlerle meşgul olacakları yerde, efsten püften şeylerle meşgul oldular.

Aynı şekilde müslümanlar ruh, **İşrak Felsefesi** ve **Vahdet-i Vücud**, gibi meselelerle uğraşarak zamanlarının büyük bir kısmını heba ettiler. Zekâ ve gayretlerini mahvettiler.

Bu devirde müslümanların pozitif ilimlerde kaydettikleri ilerleme, her ne kadar geçmiş asırlara nazaran daha ileri, ilim ve teknoloji bakımından daha zengin ise de, hiç bir zaman bu, diğer ilmî sahalardaki geniş fütuhatla mütenasip değildir. Aynı zamanda, tarihteki uzun saltanat devirlerine de uygun düşmez bu. Bütün bunlara ilâveten, diğer sahalarda yetişen mütehassıs ve dâhiler kadar, müspet ilimler de mütehassıs ve dâhi yetişmemiştir.

Her ne kadar Avrupa, müslümanların yazmış olduğu fizik ve astronomi gibi pozitif ilimlerle ilgili kitaplardan kendi kalkınmasında yararlanıp değerini takdir etmişse de bütün bunlar Avrupa'nın XVII. ve XVIII. asırda kurduğu, o mühim kütüphanenin önünde çok küçük kalır. Her ne

www.abulhasanalinadwi.org

kadar **Endülüs** âlimlerinin ve şark filozoflarının eserleriyle iftihar ediyorsak da, onlar, Garbın ilim, felsefe, tecrübe ve pozitif sahada kaydettiği korkunç ilerlemeler yanında çok cılız kalır. Tabii burada buluş ve icadları, kemmiyet ve keyfiyetleri, ilmî tetkikleri ve teknik alanındaki faaliyetleri hesaba katmıyoruz. Eğer müslüman şarkın, ruhî saha ile ilmî ve tecrübî sahanın hangisine daha çok önem verdiğini öğrenmek istiyorsanız, **İbn Arabi**'nin «**Futuhatü'l - Mekkiye**»siyle, tecrübî ilimler ve felsefe sahasında yazılmış büyük bir kitabı karşılaştırınız. Müspet ilimlerle manevî ilimler arasında ne kadar büyük fark olduğunu göreceksiniz. Bunun içindir ki şark, manevî zevkiyle tanınır.

Sapıklıklar ve Bidatler

Bu devirde İslâm'ın saf tevhid inancını, neredeyse şirk, cehalet ve sapıklık perdeleri örtecekti. Dinî nizamda ve müslümanların hayatında büyük bir yer işgal eden ve onları hak dinlerinden ve dünya işlerinde uzaklaştıran birtakım bidatlar çıktı ortaya. Halbuki müslümanların dünya üzerindeki milletler arasında müstesna bir yer işgal etmeleri ve üstünlükleri, Hz. Muhammed'in getirmiş olduğu islâm dininden ileri gelmektedir. Bu dinin en mümeyyiz vasfı ve eşsizliği, sıhhatında ve hıfzındadır. Çünkü o, Allah'ın vahyi, kanunu eşsiz talimatı ve üstün tevcihatıdır.

www.abulhasanalinadwi.org

«O yegâne hüküm ve hikmet sahibi Allah'dan indirilmedir.» (202)

Eğer islâm'ın esaslarına insanların düşünceleri, hareketleri, arzu ve istekleri girecek olursa, o zaman islâm'ın, müntesipleri tarafından tahrif edilen dinlerden, insanların uydurduğu nizamlardan hiç farkı kalmaz. İslâm'ın üstünlüğü, muhafaza edilen vahyi ve ilmiyle ölçülür. Eğer insanların tahrifatına uğrayacak olursa, dünya ve âhiret sadetini gerçekleştiremez. Fikirleri ve düşünceleri dize getiren ,insanları bir mıknatıs gibi kendine çeken gerçek hüviyetini kaybeder.

İslâmın Müslümanları Hurafelerden Uzaklaştırıp Hakikate Davet Ediyor

Hiç bir zaman hatırdan çıkarmamak gerekir ki, İslâmiyet gerileme devri boyunca, her türlü tebdil ve tahrifattan uzaklaşarak zindeliğini muhafaza etmiş ve müslümanları daima hakikate çağırarak çizmiş olduğu yoldan sapmalarını önlemiştir. Projektörleri daima yüksek, ışıkları daima parlak olmuştur.

«Allah, rızasına uyanları o nurla selâmet yollarına iletir ve onları izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarıp doğru yola ulaştırır.» (203)

Kur'an-ı kerim ve sünnet-i nebeviye okuyan-

(202) Fussilet sûresi, âyet: 42
(203) Mâide sûresi, âyet: 16

www.abulhasanalinadwi.org

ların ruhunda, şirk ve bid'ate, cehalet ve dalâlete, cahiliye ahlâkı ve tortularına, beyinsizlerin azgınlığı ve kralların istibdadına karşı bir inkılâp yaratıyordu. Tarihin bütün devirlerinde ve islâm âleminin her köşesinde, Kur'an-ı kerim'in ve sünnetin ışığında müslüman toplumları peygamberlerin yolunda yürüten, dinî meseleleri canlandıran, insanlara cihad ruhu üfleyen ve içtihad kapılarını açan mefkûreci dâva adamlarına daima tesadüf edilmiştir. Aynı zamanda bu idealist kişiler, **Hulafa-i Raşidîn**'in çizmiş olduğu nizama uygun bir islâm hükûmeti kurmak için var güçleriyle çalışmışlardır. Hattâ bazıları bu yolda şehit olmuş ve bazıları da **Hulafa-i Raşidîn** devrini andıracak bir devri temsil etmeyi başarmışlardır.

«Mü'minlerden öyle erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde sadakat ettiler. Kimi adağını ödedi, kimi de şehit olmayı bekliyor. Onlar aslâ verdikleri sözü değiştirmediler.» (204)

İşte onlar şu hadisi şerifin ifade ettiği kimselerdir:

«Ümmetimden bir grup kıyamete kadar hakkı ayakta tutacaktır. Muhalefet edenler ve yardımlarını kesenler, onlara aslâ zarar vermeyecektir.»

İslâm'da cihad ve yenilik tarihi devamlı olup hiç bir hareket onu durduramamıştır. Aynı şekilde ıslahat meşaleleri de daima birbirini takip etmiş, kasırgalar onu söndürememiştir. (205)

---

(204) Ahzab sûresi, âyet: 23

(205) H. Nedevi, Dimişk, «İslâm'da Fikir ve Dâva Adamları»

www.abulhasanalinadwi.org

Altıncı Asırda İslâm Âlemine Çöken Korkunç Felaket

Hicrî VI. asırda, Selçuklulardan sonra zaaf ve ihtiyarlık alâmetleri beliren, hükümdar ve kumandanlar tarafından muhtelif beyliklere ayrılan islâm dünyasını Allahuteâlâ, islâm'ın şeref ve izzetini yücelten, nur beldesi topraklara hayat pınarları getiren büyük kumandanlarla nimetlendirmiştir. Bu devirde, önce hristiyanlarca mukaddes sayılan toprakları istilâ etmek gayesiyle başlayan Haçlı seferleri, islâma ve bütün müslümanlara meydan okumaya, islâm'ın beşiği olan Arap yarımadasını ve **Suriye**'ye komşu olan devletleri tehdit etmeye başladı. **Avrupa**'nın Haçlı orduları **Kudüs**'ü **Suriye**'nin bütün şehirlerini ve kalelerini bizzat işgal ettiler. Hattâ Resulullahın beldesi **Medine** şehrine bile saldırmak istediler. Hemen şunu da belirtelim ki, Haçlı orduları irtidat hadiselerinden sonra, gerek islâm ve gerekse müslümanlar için en büyük tehlike teşkil ediyordu. İşte tam bu nazik devirde Allahuteâlâ müslümanların imdadına yetişerek, **İmadüddin Atabek Zengi**'yi (Doğ. hicrî 541) lider olarak gönderdi. Haçlı ordularıyla kanlı muharebelere girişen ve bir çok çarpışmalarda onları hezimete uğratan **İmadüddin Atabek Zengi** daha da ileri giderek «**Reha**»yı fethetti. **Atabek Zengi**'den sonra yerine büyük oğlu âdil hükümdar **Nureddin Mahmud Zengi** geçti (Doğ. hicrî 569) **Nureddin Mahmud Zengi** haçlı ordularını **Suriye**'den çıkarıp **Kudüs**'ü tekrar

www.abulhasanalinadwi.org

müslümanlara iade etmek için elinden gelen bütün gayreti gösterdi. Fakat ne yazık ki, gayesini gerçekleştiremeden Allah'ın rahmetine kavuştu. Yerine veliahdı Muzaffer Sultan, Mısır hükümdarı **Selahaddin Yusuf ibn Eyyub** geçti. «**Nureddin Mahmud Zengi**'nin ifa edemeden gittiği o büyük vazifeyi Allah, **Selahaddin Eyyubî**'ye nasip etmiştir. Allahutealâ basiret azim, ihlâs; ideali uğruna herşeyini feda etmek, cihad aşkıyla yanıp tutuşmak; Allah yolunda var gücüyle çalışmak; azgınları ve küfür ordularını ortadan kaldırıp islâmı zafere ulaştırmak için son nefesine kadar vuruşmak, üstün liderlik, büyüklük, samimiyet, dindarlık, üstün fetva gücü, yüce insanlık gururu ve güzel ahlâk gibi dünya üzerinde mümtaz şahsiyetlerden başka kimsede bulunmayan üstün hasletleri **Selâhaddin Eyyubî**'nin şahsında toplamıştır. **Selâhaddin Eyyubî** bu eşsiz vasıflarıyla islâmın mucizelerinden biriydi. Aynı zamanda islâmın tarih sahnesindeki rolünün sona ermediğine, üstelik bütün zindeliğiyle ayakta durduğuna canlı bir delil teşkil ediyordu. **Selâhaddin Eyyubî** bir müddet sonra, ilk iş olarak **Fırat**'la **Nil** arasında yaşayan islâm dünyasını, vahşet saçan ordularını, krallarını, hükümdarlarını ve büyük kumandanlarını, islâm sancağını yeryüzünden kaldırmak için seferber eden barbar **Avrupa**'lılarla savaşmak üzere birleştirdi. Yekpare bir güç haline getirdi **Selahaddin Eyyubî onları.** Çeşitli ırklardan müteşekkil büyük bir müslüman kitle Allah yolunda savaşmak için **Selâhaddin Eyyubî**'nin sancağı altında toplandı. Daha önce tarihte böyle bir

www.abulhasanalinadwi.org

kitle meydana gelmiş değildi. Kısa bir zaman sonra cihad meşalesi ve islâm mefkûresi, gitgide büyüyerek bütün cihanı tuttu. **Selâhaddin Eyyubî** cihad için, o zaman islâm âleminde bulunan ilim, icad, fen ve bütün harp tekniğini ve bunun yanında düşünce, sabır ve zekâsını kullanarak Haçlı ordularını (Hicrî 583) yılında «**Hıttîn**» mevkiinde büyük bir hezimete uğrattı. Haçlı sürülerinin ümitlerini kırarak, aynı sene Kudüs'ü fethetti. Bunu **Filistin'in** istilası takip etti. Haçlılar «**Sur**» şehrine sığınmak mecburiyetinde kaldılar. Bu durum karşısında Avrupa dişini tırnağına takarak bütün varlığını ortaya koydu. En kesif ordularını **İngiltere** Kralı, büyük kumandan **Richard'ın** kumandası altında topladı. Müslümanlarla Haçlı orduları arasında kanlı savaşlar oldu. Nihayet hicrî 588 yılında (2 Eylül 1192) barış yapıldı. Haçlı ordularının çoğu Filistin'den geri çekildi. İngiltere kralı **Richard** da memleketine döndü. Aradan bir sene geçti, **Selâhaddin Eyyubî** vefat etti.

Yeri gelmişken burada, İngiliz tarihçisi «**Stanley Lave Peole**»nin, «**Selâhaddin Eyyubî**» adlı kitabında yer alan bu barışla ilgili yorumunu dinliyelim. Böylelikle **Selâhaddin Eyyubî** kumandasındaki islâm âleminin birlik ve gücünü daha iyi anlamış oluruz:

«Beş sene süren mukaddes harpler sona erdi. Müslümanlar, 1187 senesinin Temmuz ayında «**Hıttîn**» mevkiinde cereyan eden muharebenin muzafferiyetinden önce, **Ürdün** nehrinin batısın-

www.abulhasanalinadwi.org

da, bir karış toprakları yoktu. Fakat miladi 1192 yılının Eylül ayında, «**Remle**»de yapılan barıştan sonra «**Sur**»dan «**Yafa**»ya kadar uzanan dar arazi silsilesi hariç, hristiyanların mülkiyetinde bulunan bütün şehirleri ellerine geçirdiler. Bu barış, **Selâhaddin Eyyubî**'yi utandırıp kederlendirecek şekilde değildi. Çünkü haçlıların fethettiği toprakların büyük bir kısmı Frenklerin elinde kalmıştı. Fakat mal ve can kaybı yanında, harbin neticesi çok feci olmuştu. Papazların teşvik ve tahrikiyle ayaklanan Avrupa, bütün kuvvetlerini mukaddes topraklara seferber etmişti. Almanya İmparatoru **Friedrich Barbarossa, Avusturya** kralı **Léopold** vs. bütün güçlerini **Kudüs**'ü işgal etmek için sarfediyorlardı. Aynı zamanda yıkılmakla karşı karşıya bulunan hristiyan hükümetini, sağlam temellere oturtup **Kudüs**'ü başkent yapmak emelindeydiler. Fakat bütün bu çalışmaların sonu nereye vardı? **Kayzer Fredik** bu müddet zarfında öldü. **Fransa** ve **İngiltere** kralları memleketlerine döndüler. Haçlı ordularının birçok liderleri, büyükleri ve komutanları «**İlya**» denilen yere defnedildi. **Kudüs** eskisi gibi **Selâhaddin Eyyubî**'nin sınırları içinde kaldı. Hristiyanlar ancak küçük bir sahil şehiri olan «**Akka**»yı alabildiler.

Bütün hristiyan dünyası, yek vücut halinde, müslümanlara karşı ayaklandı. Fakat **Selâhaddin Eyyubî**'yi yerinden bile kıpırdatamadı. **Selâhaddin**'nin ordusu uzun süren cihad ve karşılaştığı büyük güçlükler sonucu yorgun düştü. Senelerce omuz omuza, yanyana **Selâhaddin Eyyubî**'nin ku-

www.abulhasanalinadwi.org

mandasında cansiperâne mücadele eden askerlerin hiç birinde en küçük bir isteksizlik veya şikâyet görülmedi. Onlar bir gün olsun **Selâhaddin**'in yanından ayrılmadılar. Kumandanların cihad fermanını ve savaş emrini işittikleri zaman mallarını ve canlarını feda etmekten çekinmediler. **Selâhaddin Eyyubî**'ye bağlılığıyla tanınan kumandanlardan biri, **Dicle** vadilerinin birinde, uzun süren seferin çekilmez bir hal alması neticesinde dayanamayarak şikâyette bulundu. Fakat gene de ordu içinde bozgunculuk çıkarmadı. Her zaman için **Selâhaddin**'in yanında bulunduğunu, Sultanın muzafferiyeti için bütün fedakârlıklara katlanacağını açıkladı. **Musul** ordusu, olanca kahramanlık ve yiğitliğiyle en son «**Ersuf**» harbini yaptı. **Selâhaddin Eyyubî, Irak** ve **Mısır** ordularından, **Suriye**'nin kuzey ve merkezindeki kuvvetlerden yardım geleceğine inanıyordu. Türkmenler, Araplar ve Mısırlılar kendilerini **Selâhaddin Eyyubî**'nin emrine adamışlardı. Sultan ne istiyorsa onu canları pahasına yerine getireceklerine söz vermişlerdi. **Selâhaddin Eyyubî** bu çeşitli unsurları bir potada eriterek, aralarındaki cins ve ırk ayrılıklarına, ferdler arasındaki dahili ihtilâflara ve kabile husumetlerine rağmen onları yekdiğerine bağlayıp perçinlemiştir. Adeta bir vücut haline getirmişti. Her şeyden önce **Selâhaddin Eyyubî** bu çeşitli unsurları birleştirirken, birçok zorluklarla karşılaşmıştır. Hattâ yer yer ayrılıklar başgöstermiştir. Birinde ordu «**Yafa**»da isyan etti. Fakat bütün bunlara rağmen çeşitli unsurlardan meydana gelen bu milletler, **Selâhaddin Eyyubı**

www.abulhasanalinadwi.org

nin miladî 1187 yılında cihad bayrağı açışından 1192 yılının sonbaharına kadar Sultanın kumandası altında Allah yolunda döğüşmüşlerdir. Bu uzun müddet içinde, herhangi bir bölgenin isyan ettiğini, idaresi altındaki bir devletin ayaklandığını veya kumandanlardan birinin baş kaldırdığını tarih kaydetmemiştir. İdaresi altındaki milletler büyük bir teslimiyet ve itaat örneği veriyorlardı. **Selâhaddin Eyyubî**'nin **Irak**'taki akrabalarından biri, kendisine karşı ayaklanmıştı. Fakat sultan onu affetti. En sonunda adam yola geldi. Bütün bunlardan, **Selâhaddin Eyyubî**'nin devlet ve milleti üzerindeki nüfuzu gayet güzel anlaşılmaktadır. Beş yıl süren haçlı seferlerinin mihnet ve güçlükleri sona erdi. Fakat **Selâhaddin Eyyubî, Cizre** dağlarından **Nevbe** çöllerine kadar uzanan toprakların gene biricik sultanı idi. Evet, Anadolu'nun **Konya**'nın, **İstanbul**'un ve bu sınırların ötesindeki ülkelerin yenilmez kralıydı O. Hepsi **Selâhaddin Eyyubî**'ye karşı olan sadakatleri ve bağlılıkları üzerinde son derece hassasiyet gösteriyorlardı. **Selâhaddin Eyyubi** onların hiçbirinden herhangi bir şey beklemiyordu. Onlar **Selâhaddin Eyyubî**'ye yardıma değil, tebrike geliyorlardı.

Selâhaddin Eyyubî bu muharebenin kahramanı ve bu dairenin merkeziydi. Kardeşi «Adil» de harp meydanlarında görünen ikinci bir şahsiyetti. Hiç bir kumandan veya hükümdarın onu mağlup ettiğini bilmiyoruz. Yanında daima bir harp divanı bulunuyordu. Savaşın hareket plânları üzerinde onlarla istişare ederdi. Bu divanın

www.abulhasanalinadwi.org

hatalı görüşünün, sultanın doğru görüşüne galip geldiği anlar çok nadirdir. Nitekim «**Sur**» ve «**Akka**» önlerinde, olduğu gibi. Fakat bu divanın üyelerinin hiç birinde enaniyet yoktu. Kardeşler, oğullar, kardeş çocukları, büyükler, gayretli idareciler, bilginler, zeki kadınlar, vefakâr kimseler, mutaassıblar, vâizler ve bütün âlimler dört elle cihada sarılarak, **Selâhaddin Eyyubî**'nin sancağı altında omuz omuza çarpışıyorlar, karınca kaderince, güçleri, kabiliyetleri ve öğütleriyle O'na yardımcı oluyorlardı. Hepsi de **Selâhaddin Eyyubî**'yi, büyükleri ve kumandanları olarak tanıyorlardı. Buhranlı anlarında, kederli zamanlarında ve kanlı harblerde bir tek kalb ve bir tek irade hâkim oluyordu onlara... O da, **Selâhaddin**'in güçlü kalbi ve çelikten iradesiydi.»

Selâhaddin Eyyubî'den Sonra İslâm Âleminde Liderlik Kayboluyor

Selâhaddin Eyyubî vazifesini hakkıyla yaptıktan sonra vefat etti. Islâmın varlığını ve merkezini tehdit eden yakın tehlikeler ortadan kaldırıldı. Haçlı sürüleri bir güzel ders olarak, geldikleri yerlere döndüler. Her iki taraf da zaaf ve kuvvet yönünden birbirlerini denediler. Fakat Avrupalılar XIX. asırda yeni bir haçlı ordusu hazırlamaya başladılar. Öbür taraftan müslümanlar gaflet, çekişme, parçalanma ve yıkılmalarla dolu ilk hayatlarına döndüler. Ne yazık ki daha sonra islâm âlemi, islâma bütün samimiyetiyle

www.abulhasanalinadwi.org

bağlanan islâmın menfaatlerini kendi arzularına tercih eden, gözünü kırpmadan cihad meydanına atılan bir kumandana kavuşamadı. Evet, Allah'ın lütfu, kudreti ve eşsiz mucizeleriyle Avrupa'nın haçlı ordularını dize getirerek, islâmın mülk ve şerefini koruyan **Selâhaddin Eyyubî** gibi bir ba hadır, artık ona bir daha nasip olmadı. Ve netice-de islâm âleminde gerileme başladı. Her geçen gün, aleyhlerine işliyordu.

Gerileme Devrinin Neticeleri

İslâm peteği, gerileme devirlerinde bile bal yapmaya devam ediyordu. Hükümdar ve fatihlerin arasından, ahlâk ve davranışlarında, sahabenin ve selef-i sâlihin hayatlarını kendilerine nümune edinen ferdler çıkıyordu. İslâm dünyasında, tarihin minnetle anacağı büyük şahsiyetler yetişiyordu.

Müslümanlar, ilk hayatlarından ve biricik yollarından ayrılmalarına rağmen, gene de çağdaşları bulunan cahiliye milletlerinden, peygamberlerin yoluna daha yakın ve Allah'a daha çok bağlıydılar. Varlıkları ve devletleri, cahiliyetin yayılıp gelişmesine en büyük engel teşkil ediyordu. Noksanlarına rağmen, gene de dünyanın en kuvvetli devletiydiler. Diğer devletler, onların heybetinden tirtir titrerdi. Onlara daima saygı ve hürmet gösterirlerdi.

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Kuvvet Damarları Gitgide Zayıflıyor

Yabancıların farkına varamadığı bu zayıflama ve gerileme, islâmın son kalesi Harzemşah Devletinin, Tatarlar tarafından VII. asırda parçalanması neticesinde, müslümanların itibar ve güçlerinin kaybolmasına kadar devam etti. Bağdat ellerinden gitti, etrafa dehşet ve korku saçan heybetleri kayboldu, korkulukları düştü ve tarlaya yırtıcı kuşlar hücum etti. Böylece düşmanlar, müslüman ülkelere saldırma cesaretini kendilerinde buldular.

Tatarlar ve Moğollar, müslümanların medeniyetine konarak, onların idarelerini ellerine geçirdiler. Dünyayı yakıp yıktılar ve insanları olmadık işkencelere tâbi tuttular. Çünkü Moğollar ve Tatarlar dinleri, ilimleri, kültürleri ve medeniyetleri olmayan cahil ve vahşi bir millet idi. Dünya liderliği, işte böyle bir milletin eline geçti.

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

ÜÇÜNCÜ KISIM

OSMANLILAR TARİH SAHNESİNDE

İşte tam bu kritik devrede, **Osmanlı Türkleri** tarih sahnesine çıktı. **II. Murad**'ın oğlu yirmi-dört yaşındaki **II. Mehmed** Bizans imparatorluğunun müstahkem başkenti, eşsiş şehir **İstanbul**'u 1453 yılında fethetti (Hicrî 753). Böylece müslümanların ümitleri tazelendi, kalblerinde yeni ufuklar doğdu. Türkler ve başlarında bulunan Osmanlı hanedanı, müslüman milletlerin liderliğini ellerine alıp, onları dünya üzerindeki eski ihtişam ve mevkilerine tekrar kavuşturacak kudretteydi. Müslümanların sekiz asır (206) gibi bir zaman içinde, bir türlü fethedemedikleri **İstanbul**'u fethetmeleri, liyakat ve kuvvetlerine, harp sanatındaki üstün kabiliyet ve dehalarına askeri güzel sevk ve idare etmelerine, harp âletlerini

---

(206) Arap donanması H. 44 (M. 664) yılında Büsr ibn Ertad kumandasında İstanbul'u kuşattı. Yezid ibn Muaviye H. 52(M. 672) yılında muhasara etti. Bundan sonra Araplar, en aşağı dört sefer kuşatmalarına rağmen bir türlü fethedemediler

www.abulhasanalinadwi.org

teknik ve aksiyon gücüyle yerli yerince kullanma bakımından muassır milletlerin fevkinde olduklarına en büyük delil teşkil eder. Zaten bütün bunlar hiç bir milletin terk edemeyeceği hususlardır.

Fatih Sultan Mehmed'in Harp Tekniğindeki Üstünlüğü

Draper'in dediği gibi,**Fatih Sultan Mehmed**, matematik ilimlerini gayet iyi biliyor, onları harp tekniğine en güzel şekilde uyguluyordu. Nitekim **Fatih Sultan Mehmed**, bu fetih için, bütün hazırlığını yapmış ve devrinin her türlü harp tekniğinden faydalanmıştır.

Baron Carra de Vaux «İslâm Müttefekkirleri» adlı kitabının birinci cildinde, **Fatih Sultan Mehmed** hakkında şöyle diyor: «Bu fetih, **Fatih Sultan Mehmed**'e tesadüfen veya Bizans imparatorluğunun zayıflığı yüzünden müyesser olmamıştır. Bilakis **Fatih Sultan Mehmed**, önceden gereken hazırlığı yapmış ve devrindeki her türlü ilmî güçlerden faydalanmıştır. O zamanlar top, daha yeni icad edilmişti. Fatih, devrin imkânları nispetinde, dev yapılı büyük toplar döktürdü. Bizzat kendisi de bir mühendis gibi çalıştı. Dökülen topların gülleleri 300 kg. ağırlığında idi. Atış mesafesi ise, bir milden fazlaydı. Anlattığına göre, bu topları götürmek için 700 adama ihtiyaç vardı. Doldurmak için de iki saat gibi bir zaman gerekiyordu. **Fatih Sultan Mehmed, İstanbul**'u fethetmek için harekete geçtiği

www.abulhasanalinadwi.org

zaman, kumandası altında 300.000 mücahhid bulunuyordu. Aynı zamanda beraberinde, düşmana göz açtırmayan müthiş topçular vardı. Şehri denizden kuşatmak için de 120 harp gemisinden müteşekkil üstün bir donanması vardı. Donanmanın bir kısmını karadan **Halic**'e getiren ve 70 parça gemiyi yağlı kalaslar üzerinden kaydırarak **Kasımpaşa**'dan denize indiren, **Fatih Sultan Mehmed**'in erişilmez dehasıdır.» (207)

Türk Milletinin Meziyetleri

Osmanlı hanedanının kumandası altında yaşayan **Müslüman Türk Milleti**, o zamanlar diğer müslüman milletler arasında birtakım meziyetlerle temayüz etmiş ve bu meziyetlerle müslümanların liderliğine hak kazanmıştı :

I — Türkler, ileri görüşlü, kahraman, kalblerinde cihad ruhu coşan, cengaver bir millet idi. Sade bir hayat yaşamaları ve temiz bir fıtrata sahip olmaları sebebiyle, şark dünyasındaki müslüman milletlerin harp devrelerinde uğradığı ahlakî ve içtimaî felâketlerden korunmuşlardı.

II — İslâmın maddî ve manevî hâkimiyetini yayacak, milletlerin üzerine çöken köhne perdeleri parçalayacak ve dünya liderliğini eline alacak kadar harp gücüne sahipti. Bunun için Os-

(207) Şekip Arslan'ın «Hazıru'l-Âlemi-İslâmiyye» eserinin dipnotlarından, C. 1, sh. 220, ikinci baskı.

www.abulhasanalinadwi.org

manlılar, devletlerini kurar kurmaz vakit geçirmeden harp teknolojisine hız verdiler. Bilhassa ateşli silahlar üzerinde fazla durarak, topların dökülmesine büyük önem verdiler. Yeni yeni harp âletleri icad ettiler. Böylece harp tekniğini, ordunun disiplin ve intizamını birinci plâna alarak, harp san'atının üstadı oldular. Harp teknolojisinde Avrupalılara örnek oldular.

Türkler üç kıtaya hükmediyorlardı: **Asya, Avrupa** ve **Afrika. Fars**'tan **Marakeş**'e kadar uzanan müslüman şark ellerinde bulunuyordu. **Küçük Asya**'yı hâkimiyetleri altına alarak, **Avrupa** içlerine ve hatta **Viyana** kapılarına kadar dayanmışlardı. Akdeniz'in rakipsiz hâkimiydiler. Hattâ Akdeniz, küçük bir Osmanlı gölü haline gelmişti. Yabancı hiç bir devletin söz hakkı yoktu orada. **Kayzer**'in Babıâli'deki sefiri büyük **Petros** şunları yazıyor:

«Sultan, **Karadeniz**'e yabancıların girmesini istemediği özel bir oda nazarıyla bakardı. Osmanlılar, **Avrupa**'nın karşısında duramayacağı, muazzam bir donanma inşa ettiler. Hattâ bu donanmayı ortadan kaldırmak için papalığın bütün eyaletleri: **İspanya, Portekiz, Malta** (1547 Mîlâdî 1547 - Hicrî 945) yılında seferber oldu, fakat bu bir mâna ifade etmedi.»

Osmanlı İmparatorluğu, büyük hükümdar **Kanunî Sultan Süleyman** devrinde kara ve de-

www.abulhasanalinadwi.org

niz hâkimiyetini eline almış, ruhî ve siyasî güçleri yek diğerine perçinlemiştir.

Büyük hükümdar **Kanunî Sultan Süleyman** devrinde Osmanlı imparatorluğunun sınırları kuzeyde «**Tuna**» ve «**Sava**» nehirlerine, güneyde Hind Okyanusu ve **Nil** havzasında, doğuda **Kafkas** sıradağlarına, batıda **Atlas** dağlarına kadar uzanıyordu.

Kanunî devrinde Osmanlı İmparatorluğunun idaresinde bulunan topraklar 14.893.000 km² idi. Yani 1.998.000 km Avrupa, 4.169.000 km² Asya, 8.726.000 km² Afrika.

Osmanlı imparatorluğunun donanması, 2.000 ni aşkın harp gemisinden müteşekkildi. Akdenizin doğu kısmı **Adriyatik Denizi, Marmara, Azak, Karadeniz, Kızıldeniz** ve **İran** hep Osmanlı devletinin sınırları içinde ve onun hâkimiyeti altında bulunuyordu.

Roma hariç hemen hemen eski devirlerin bütün meşhur şehirleri, Osmanlı imparatorluğunun idaresi altına girmişti. (208) **Avrupa'lılar, Osmanlı Türklerinin** karşısında tirtir titriyordu. **Avrupa'nın** büyük kralları, Osmanlı hükümdarlarına sığınırlardı. Osmanlılar, hristiyanların herhangi bir şehrine vardıkları zaman, o şehrin halkı, Türklere hürmeten kiliselerinin çanlarını çalmazlardı. **Fatih Sultan Mehmed** Bizansın ölüm haberini ilân ettiği zaman, papa hristiyanların

---

(208) Muhammed Cemil Beyhem, «Osmanlı Tarihi Felsefesi», sh. 280-281

www.abulhasanalinadwi.org

şenlikler düzenlemelerini ve üç gün müddetle şükür duası yapmalarını emretmişti.

III — Osmanlı Türkleri, bulundukları coğrafî mevki itibariyle, dünya liderliğinin en güzel merkezinde bulunuyorlardı. **Asya**'yı **Avrupa**'ya bağlayan **Balkan Yarımadası**'nda oturuyorlardı. Burası her bakımdan Jeo-politik bir yerdi. Başkentleri **İstanbul** ise, **Karadeniz**'le **Marmara** denizi arasında olup, **Asya** ile **Avrupa** arasında bir köprü vazifesi görüyordu. **Avrupa, Asya** ve **Afrika**'ya hükmeden büyük bir devlet için **İstanbul**, elbette en iyi başkentti. Hattâ **Napoleon Bonapart** şöyle demiştir: «**Eğer dünya tek bir devlet olsaydı, başkentliğe en lâyık şehir şüphesiz İstanbul olurdu.**»

O zamanlar **Avrupa** büyük tehlikelerle karşı karşıya idi. İstikbali karanlıktı. Çünkü hayat iyice laçkalaşmıştı. Kalblerinde kölelik duyguları kaynıyordu. Eğer Allah nasip etseydi Türkler, ilim ve tefekkür sahasında büyük adımlar atıp, hristiyan **Avrupa** milletlerini geride bırakarak dünya liderliğini ellerine alabilirlerdi. Böylece **Avrupa**'nın, dünyanın dizginlerini ele geçirip onu, ateş ve yokluğa götürmeden önce insanlığı hak ve hidayete yöneltebilirlerdi.

Türklerde Ahaki Çöküntü, İlim ve Harp San'atındaki Duraklama

Türklerde ilimde, harp tekniğinde ve orduların disiplin ve eğitiminde duraklamalar görüldü. Çünkü onlar yüce Allah'ın bu hususta ki em-

www.abulhasanalinadwi.org

rini tam mânasıyla yerine getirmediler. Zira Allahuteâlâ.

«Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar bağlanıp beslenen atlar hazırlayın. Böylece sizin ve Allah'ın düşmanlarını ve bunlardan başka, sizin bilemeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini korkutasınız.» (209) buyuruyordu.

Aynı zamanda onlar, Hz. Peygamberin şu hadisine de dikkat etmez oldular. Nitekim Hz. Peygamber:

«**Hikmet mü'minin yiğitidir, onu nerede bulursa alır.**» buyuruyordu.

Avrupa devletleri tarafından bir bilezik gibi kuşatılıp, coğrafi ve siyasî merkezleri zor duruma düşen Osmanlı imparatorluğu, büyük kumandan **Amr Ibn As** (R.A.)ın **Mısır**'da müslümanlara yaptığı vasiyeti göz önünde bulundursaydı çok iyi olurdu:

«Kıyamet gününe kadar, etrafımızdaki birçok düşmanların çemberi altında bulunduğunuzu ve onların daima size ve harimi ismetinize saldırmak için fırsat kolladıklarını biliniz!»

Fakat Türkler zaman ilerledikçe yerlerinde saydılar. Avrupa milletleri ilerlerken onlar gerilediler.

---

(209) Enfâl sûresi, âyet: 60

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

Türkiye'de İlmin Dondurulması

Halide Edip, **Türkiye**'deki ilmî duraklamayı gayet güzel bir şekilde anlatır. Buraya almayı uygun görüyorum:

«Kelâmcıların felsefesi, bütün dünyayı hâkimiyeti altında tutmaya devam etti. Bu arada **Türkiye**'deki müslüman Türk âlimleri de bu felsefeyle uğraşarak vazifelerini yerine getiriyorlardı. **Süleymaniye** ve **Fatih** Medreseleri, o devirde geçerli olan ilim ve fenlerin merkezi durumdaydı. Fakat Garblılar, ilâhiyyat felsefesinin, din ve kelâmla ilgili konuların bağlarını koparıp, modern ilmin ve felsefenin temellerini atarak dünyada yeni bir inkılap yaptıkları zaman **Türkiye**'deki âlimler, öğretim yükünü ağırlaştırıp, öğretmenlerin vazifelerini ayarlayacak durumda değillerdi. Onlar, ilmin miladî XIII. asırda olduğu gibi kalacağını, bundan ne ileri ne de geri gidebileceğini zannediyorlardı. Bu yanlış düşünce, XIX. asra kadar Türklerin eğitim ve öğretim sistemine hâkim oldu.

Gerek Türkiye ve gerekse diğer islâm ülkelerindeki âlimlerin bu çeşit düşünceleri, hiç bir zaman dinin esaslarıyla bağdaşmamaktaydı. Zira hristiyanların ve müslümanların meşgul oldukları kelâm ilmi ve ilâhiyyat felsefesi, Grek felsefesi üzerine oturuyordu. Bu felsefe, putperest bir filozof olan Aristo'nun fikirlerine dayanıyordu. Burada kısa da olsa, hristiyan bilginle-

www.abulhasanalinadwi.org

rin düşünceleriyle, müslüman âlimlerin düşünceleri arasında bir mukayese yapmayı uygun buluyorum.

Kur'an-ı kerim hiçbir zaman kâinatın yaratılışı hususunda tafsilata girmemiştir. Talimat ve tevcihatının ağırlık merkezi ve büyük hassasiyet gösterdiği nokta, ahlakî ve içtimaî hayattır. Onun en büyük gayesi, iyi ile kötüyü, hayır ile şerri yekdiğerinden ayırmaktır. Kur'an-ı kerim kâinat için lüzumlu olan bir takım kanunlar getirmiştir. Metafizik veya psikolojik bir mesele zikredildiği zaman, bazan orada karışık ve anlaşılması güç noktalar görürüz. Kur'an-ı kerim Tevhid esasına dayanır. İslâmiyet müsamahakâr ve gayet kolay bir dindir. Aynı zamanda islâmiyet, kâinat hakkındaki yeni teorilere diğer dinlerden daha çok önem verir. Fakat yeni ilmî araştırmalara medar olan bu müsamaha ve kolaylık, müslümanların hayatında fazla devam etmedi. Hicrî IX. asır âlimleri ve Kelamcıları, «fıkıh» şöyle dursun, ilâhiyatı birtakım bağ ve zincirlerle bağlayarak araştırma ve içtihat kapısını kapadılar. İşte tam bu nazik devrede, **Aristo**'nun fikirleri islâm felsefesine girdi.

Bunun tam aksine hristiyanlık —ki ona rahip **Pavlus**'un dini demek daha iyi olur— İncil'de, kâinatın yaratılışı hakkında «**Tekvin**» diye özel bir bölüm ayırmış ve orada geniş açıklamalarda bulunmuştur. Hristiyanlar bunun Allah kelâmı olduğuna inandıktan sonra, doğruluğunu tasdik

www.abulhasanalinadwi.org

etmek mecburiyetindeydiler. Müşahede ve tecrübeler bu görüşleri doğrulamayınca hristiyanlar, **«istidlale»** sığınmaya ve **Aristo**'nun himayesine girmeye başladılar. Çünkü **Aristo**'nun mantığı sihir vazifesi görüyordu.

Garb, müşahede, tecrübe, analiz ve tahlil vasıtalarıyla kâinatı incelemeye başlayınca, kilise adamlarının sultası yavaş kayboldu. Bilginler pratik yollarla birtakım mühim keşiflerde bulununca, hristiyan papazlar kilise hâkimiyetinin yıkılmasından korktular ve böylece din ile ilim arasında şiddetli bir çatışma başladı. Hattâ bu yüzden kâinat üzerinde büyük araştırma ve incelemelerde bulunan birçok bilginler ilimlerinin kurbanı oldular.

Nihayet hristiyan kilisesi, din ile ilim arasındaki kanlı çarpışmalardan sonra gerçekleri itiraf etmek mecburiyetinde kaldı. Müspet ilmi, fakülte ve üniversitelerinin müfredat programlarına koydu. Böylece daha dün müslümanların medreselerinden farksız olan üniversite ve akademileri, bugün modern ilmin merkezi haline geldi. Fakat felsefelerini terk etmediler. Neticede kilise münevver tabaka üzerinde büyük bir hâkimiyet kurdu. Böylece katolik ve protestan papazları, modern ilimlerde söz sahibi oldular ve hattâ her konuda araştırma yapar duruma geldiler.

Osmanlı Türklerindeki âlimler, bunun tam tersine hareket ettiler. Modern ilimler üzerinde

www.abulhasanalinadwi.org

pek hassasiyet göstermediler. Bu yüzden yabancı fikirlerin onlara yaklaşmasına müsamaha göstermiyorlardı. Böylece öğretim sistemleri gerileyerek tamamen katılaştı. Gerileme devrinde siyasî meseleler büsbütün çığırından çıktı. Üstelik bu mesele ve problemler, müşahede ve tecrübelerin yükünü çekecek durumda değildi. Artık onlar için, Aristo felsefesine bağlanıp, ilimlerini istidlal metodu üzerine kurmaktan başka çıkar yolları yoktu. Bu yüzden XIX. asır islâm medreseleri, XIII. asır medreselerinden farksızdı.» (210)

Müslüman Ülkelerdeki Fikrî ve İlmî Gerileme

Bu ilmî gerileme ve fikrî çöküntü sadece Türkiye'nin ilmî ve dinî sahasına münhasır değildi. Bilakis doğudan batıya kadar bütün islâm âlemi, ilmî kuraklığa ve fikir kısırlığına uğramıştı. Bünyesine gevşeklik ve miskinlik çökmüştü. Amansız bir uykunun pençesine düşmüştü. Eğer sekizinci asrı hesaba katmazsak, IX. asır, müslümanların din, ilim, edebiyat, şiir ve felsefe sahasında, en verimli ve parlak asırlarının sonuncusudur. Onuncu asır ise taklit, duraklama ve aktarma devirlerinin başlangıcıdır. Bu durak-

(210) «Türkiye'de Doğu-Batı Çatışması» Halide Edip Adıvar'ın «Milliyet'ül İslamiyye» Üniversitesinde İngilizce olarak verdiği konferans. İkinci konferans: «Osmanlıların Gerilemesi» Coflict of East West in Turkey by Halide Edip, P. 40-43

www.abulhasanalinadwi.org

lama ve donukluğu dinî ilimlerde, edebî san'atlarda, kompozisyonda, şiirde, tarihte ve eğitim programında görmek mümkündür. Çünkü gerileme ve duraklama her sahaya sıçramıştır. Eğer İslâm dünyasının çeşitli bölgelerinde yaşamış olan «**er-Resail'ul-Halideh fi'ş-Şeriati ve ve'l-Maarifi'l-ilâhiyye**» adlı eserin sahibi**Şeyh Ahmed İbn Abdulahad es-Serhendii** (Doğ. Hicrî 1024), **Hüccatullahu'l-Baliğa, İzaletü'l-Hafa, Fevzü'l-kebir, Risaletü'l-insaf**» adlı kitabların sahibi Şeyh **Veliyyulaah İbn Abdurrahim ed-Dehlevî** (Doğ. Hicrî 1176), **Tekmilü'l Ezhan ve Esraru'l-Muhabbe** eserlerinin sahibi Şeyh **Veliyyullah İbn Abdürrahim ed-Dehlevi**'nin oğlu **Şeyh Refiuddin** (Doğ. Hicrî 1233), **Mansıbu'l-İmame Abakat, Sıratu'l-Mustakîm** eserlerinin sahibi **Şeyh İsmail İbn Abdulgani İbn Veliyyullah ed-Dehlevi** (Doğ. Hacrî 1246) şahsiyetleri istisna edecek olursak, son asırlarda yazılan bibliyografya kitaplarında kendilerine dahi, uzman ve araştırıcı diyebileceğimiz veya herhangi bir sanat dalında yenilik getirmiş veyahut ilme yeni buluşlar katmış bir fert göstermek imkânsızdır. (211)

Son asırlarda çok şiir yazılıp söylenmesine rağmen, akla hitap eden güçlü bir şiir veya gönülleri mesteden yakıcı bir kalem göremiyoruz. Bunun yerine parlak kelimelere olan özenme, mâna ve lâfızlardaki mübalâğa ve süsülemenin, sırf yaltaklanmak için kaleme alınan gazellerin

(211) Bu şahsiyetlerin bibliyografyaları için bkz. «Nüzbetü'l-Havatır» Allame Abdü'l-Hayy el-Hasani c. 5-6-7

www.abulhasanalinadwi.org

bozup parçaladığı yozlaşmış, soğuk bir edebiyatla karşılaşıyoruz. Bunun yanı sıra dostlara yazılan mektuplarda ve normal yazışmalarda tumturaklı bir ifade, bibliyografya ve tarih kitaplarında ise bunaltıcı bir san'at işgüzârlığı görüyoruz.

Öğretim alanında da aynı manzarayla karşılaşıyoruz. Önceki âlimlerin gayet sade eserleri yerine, sonraki âlimlerin ağdalı bir dille yazılan kitaplarını görüyoruz. Bu eserler kâğıttan tasarruf gayesiyle müellifleri tarafından birtakım haşiye, şerh, telhis, takrir ve metinlerle iyice daraltıldı. Sayfalarda nokta koyacak yer kalmadı. Müellifler eserlerini yazarken, karışıklık ve anlaşılmazlığı prensip ediniyorlardı. Maziyi unuttturan bir san'at anlayışıyla kaleme alıyorlardı eserlerini. İşte bütün bunlar, İslâm âlemini bir ahtapot gibi sarıp damarlarına işleyen ilmî ve fikrî geriliği haber veriyordu.

Osmanlıların Doğudaki Çağdaşları

Osmanlı devletinin doğuda, kuvvetli iki çağdaş devleti vardı. Bunlardan biri **Babur Şah**'ın kurduğu **Moğol imparatorluğu** (1547/933 h.) idi. **Babur Şah el-Teymurî I. Selim**'in çağdaşıdır. Moğol imparatorluğunun başına şöhreti, kuvveti, harp gücü ve kazandığı toprakların genişliğiyle ünü dünyayı tutan, büyük müslüman hükümdarlar geçti. Bunların en büyüğü **Ornek Zib** idi. Mogol tahtına oturan hükümdarların en dirayetlisi,

www.abulhasanalinadwi.org

en çok toprağı olanı, fetihler yönünden en büyüğü, en dindarı, kitap ve sünnete en çok bağlananı **Ornek Zib** idi. Doksan seneden fazla yaşadı. Elli sene hükümdarlık yaptı. Hicrî 1118 tarihinde yânı XVIII. asrın başlarında vefat etti. Avrupa tarihinde bu asır, gerçekten büyük bir önem taşır. Fakat ne kendisi ve ne de kendinden sonra gelenler Avrupa'da cereyan eden büyük hadiselerden, kalkınma ve ilerleme hamlelerinden haberdardılar. **Hattâ Avrupa**'dan gelen tüccar, doktor ve elçileri —bu uzak ülkeye çok seyrek uğramaları sebebiyle— küçümsüyorlar ve horluyorlardı.

Osmanlı İmparatorluğunun ikinci muasır devleti Afganistan'daki **Safaviler** devleti idi. Bu devlet ileri ve medenî bir devletti. Fakat Şiilik iddiasında bulunarak, bazan Osmanlı devletine saldırıyor, bazan da müdafaaya çekiliyordu.

Bu iki devlet kendi hududlarına kapanarak, dünyadan ellerini eteklerini çekmişlerdi. Garb şöyle dursun, yakın şarkta olup bitenlerden habersizdiler. Yabancı memleketler bir yana, islâm ülkelerinde cereyan eden hâdiselerden haberleri yoktu. Yardımlaşmak ve birleşmek hiç birinin aklına gelmiyordu. Üzülerek kaydedelim ki, şark devletlerindeki ve şahıslara bağlı hükûmetlerdeki bu keşmekeşlik, baba vasiyeti gibi, nesilden nesile aktarılıyordu. Aynı şekilde **Avrupa**'nın harp teknolojisini ve ilmini tetkik etmek, ilim ve san'at alanında dışardan iktibaslar yapmak bu asırda hiç kimsenin aklından geçmiyordu.

www.abulhasanalinadwi.org

Cehalet İçinde Yüzen Avrupa'nın Kalkınması. Müspet İlim ve Teknolojik Alandaki Hamleleri

Miladi XVI. - XVII. asırlar, gelişen insanlık tarihinin en önemli devirleridir. Bu asırda Avrupa, uzun süren uykusundan uyandı. Çılgınlar gibi vatağından fırlayarak, gaflet ve cehaletle geçen zamanını telafi etmeye, gayesine doğru hızla ilerlemeye, tabir caizse kanatlarını var gücüyle çırparak uçmaya başladı. Yeryüzündeki çeşitli güçleri emrine alıyor, kâinatın esrarını çözüyor, yeni yeni kıtalar ve denizler keşfediyor; ilimde, teknikte ve hayatın bütün sahalarında yeni yeni fetihler yapıyordu. Bu kısa müddet içinde ilmin bütün dallarında, Copernicus, **Brunoe, Galile, Kepler, Newton** gibi bilgin ve dahiler yetişti. Bunlardan başka, eski nizamı devirip yerine yepyeni bir nizam oturtan, ilimde yeni çığırlar açan büyük şahsiyetlerin yanında **Kolomb, Macelan** ve **Vasco De Gama** gibi kâşif ve seyyahlar yetiştirdi. Bu devirde milletlerin tarihleri, eriyip kaybolmak üzereydi. Bazı milletlerin ve toplumların yıldızları batarken bazıları doğuyordu. Batanlar doğuyor, doğanlar batıyordu. O devirde bir saat, bir güne ve hattâ günlere bedeldi. Bir gün ise, değil bir yıl, asırlar değerindeydi. Bir saat kaybeden bir asır kaybetmiş oluyordu.

Müslümanların Hayati İhtiyaçlarındaki Gerileme

Fakat bu devirde müslümanlar saatler, gün-

www.abulhasanalinadwi.org

ler değil, asırlar, nesiller kaybettiler. Öbür tarafta Avrupa milletleri her saniye ve her dakikalarını değerlendirerek, hayat meydanının her cephesinde büyük adımlar attılar; bir kaç yıl gibi bir zaman için de asırlar kazandılar.

Türkiye'de ilim ve san'at duraklamasını gösteren hadiselerden biri de, gemi yapım tekniğinin Türkiye'ye ancak miladî XVI. asırda, matbaanın ise devletin başkentine karantinaya alınırcasına XVIII. asırda girebilmiş olmasıdır. Aynı şekilde harp tekniği üzerinde tedrisat yapan okullar, keza XIII. asırda Türkiye'de başladı. Bu asrın sonlarında Türkiye, sanat ve keşif sahasından tamamen elini eteğini çekti. Hattâ öyle ki, başkent **İstanbul**'un üzerinde uçan balonu gördükleri zaman, onun hile ve sihir işi olduğunu zannettiler. Küçük **Avrupa** devletleri bile, sosyal refaha kavuşup medeniyetin esaslarına sarılarak Türkleri geride bırakmışlardı. Hattâ **Mısır**'ın dahi demir yolları döşeterek tren işletmesi Türkiye'den dört sene öncedir. Aynı şekilde **Mısır**'ın posta pulu kullanması gene Türkiye'den bir kaç ay evveldir.

Müslümanların Harp Teknolojisindeki Kayıpları

Müslümanlar sadece pozitif, felsefe ve modern ilimlerde gerilemiş değillerdi. Bilakis gerileme bütün sahalara sıçramıştı. Hattâ Türkler, harp teknolojisinde de **Avrupa**'nın gerisinde kaldılar. Halbuki Türkler, daha son devirlere kadar

www.abulhasanalinadwi.org

harp san'atında Avrupalılara hocalık yapıyorlardı. Üstelik Türklerin harp tekniğindeki üstünlük ve kâbiliyetini bütün dünya kabul ediyordu. Fakat Avrupa, buluşları ,aksiyon gücü ve disipliniyle Türkleri geride bıraktı. Hattâ Avrupa'nın modern usûllerle yetiştirdiği ordu, Osmanlı ordularını 1774 yılında büyük bir hezimete uğrattı. Böylece Avrupa, savaş meydanlarındaki üstünlüğünü ilân etmiş oldu. Bu durum karşısında Osmanlı devleti, biraz kendine gelmeye başladı. Hemen ordunun tanzimi ve askerlerin eğitimi için **Avrupa**'dan uzmanlar getirdi. **III. Selim**, XIX. asrın başlarında ıslahat hareketlerine başladı. **III. Selim** kültürlü bir şahsiyetti. Kendinden önce gelen hükümdarlardan farklı olarak saray dışında okuyup yetişmişti. Yeni yeni okullar açtı. Kendisi bizzat mühendis mektebinde öğretmenlik yaptı. Modern tarzda askerler yetiştirdi. Siyasi konularda birtakım tadilat ve düzeltmelere girişti. Türklerin eskiye olan bağlılık ve hassasiyetleri her sahada gelişerek son haddine vardı. Nihayet Yeniçeriler **III. Selim**'e karşı ayaklanarak öldürdüler. Yerine 1807 den 1839 yılına kadar saltanat süren **II. Mahmut** geçti. Onun yerine de **I. Abdulmecid** (1839-1851) geçti. **II. Mahmud** ve **I. Abdülmecid, III. Selim**'in açmış olduğu ıslahat hareketlerini devam ettirdiler. Böylece Türkiye birçok sahalarda ilerlemeler kaydetti.

Müslüman Türklerin, ilerleme ve hareket sahasında aldıkları mesafe ile **Avrupa**'nın XVIII. ve XIX. asırlarda katettiği mesafe karşılaştırıla-

www.abulhasanalinadwi.org

cak olursa, aradaki korkunç fark kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Avrupa ile müslüman Türkler arasındaki bu koşu, kaplumbağa ile tavşanın yarışına benziyordu. Tavşan uyanık ve çalışkandı. Kaplumbağa ise uykudan gözünü açamıyordu.

www.abulhasanalinadwi.org

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA DEVRİ

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

BİRİNCİ KISIM

MATERYALİST AVRUPA

Avrupa Medeniyetinin Mahiyeti ve Tarihi

Liderliğin müslüman milletlerden Avrupa milletlerine intikalinden sonra dünyanın fikriyatında, milletlerin ve toplumların ahlâkında, medeniyyet alanında, içtimaî sahada, insanların hareket ve gidişatında ne gibi tesirler yaptığını, liderliğin el değiştirmesi neticesinde beşeriyetin ne kazandığını, kârının mı yoksa ziyanın mı çok olduğunu incelemeden önce, Garb medeniyetinin mahiyetini, durumunu, ruhunu ve bu milletlerin hayat felsefelerini ve bu hayatın nasıl doğup geliştiğini bilmemiz gerekir.

XX. asır Garb medeniyeti, ne Avrupa'nın karanlık devirlerini takip eden son asırların çocuğu, ne de birçoklarının zannettiği gibi yeni doğmuş orijinal bir şeydir. Avrupa medeniyetinin tarihi, binlerce sene öncesine dayanır. As-

www.abulhasanalinadwi.org

lında bu medeniyet, **Yunan** ve **Roma Medeniyeti**nin bir devamı olup, bu iki medeniyetin siyasî, fikrî ve medenî temelleri üzerine oturur. Yunan ve Roma medeniyetinin siyasî nizamını, içtimaî felsefesini, ilmi ve fikrî mirasını tek kelimeyle dipten tırnağa nesi varsa hepsini kendine maletmiştir.

Bu iki medeniyetin temayüllerini, hususiyetlerini, arzu ve isteklerini XX. asır medeniyetine aktarmıştır. Hattâ kanına, hücrelerine kadar işlemiştir. Hemen şunu da belirtelim ki, tarihin bildirdiğine göre Yunan medeniyeti, Avrupa düşüncesinin ilk, parlak ışıklarıdır. Aynı zamanda tarihin kaydettiği ilk medeniyettir. **Yunan Medeniyeti, bugünkü Avrupa felsefesinin temelleri üzerine oturuyordu.** Avrupa bütün varlığıyla orada tecelli ediyordu. **Yunan** medeniyetinin enkazı üzerine Roma medeniyeti oturdu. O da bir tek ruh taşıyordu «**Avrupa ruhu.**» Avrupa milletleri, asırlarca **Yunan** medeniyetinin fikrini, edebiyatını, ilimlerini, esaslarını ve hususiyetlerini bir miras olarak koruyup muhafaza ettiler. Nihayet bu medeniyet XIX. asırda göz alıcı, parlak elbiseler içinde hayat sahnesine çıktı. Renklerinin eşsizliği ve göz doldurucu güzelliğiyle ilk anda yeni imal edilmiş bir kumaşı andıran bu elbise, aslında Yunan ve Roma medeniyetinin kopyasından başka bir şey değildi.

Burada Garb medeniyetini iyice tetkik edip, XX. asrı değerlendirebilmemiz için herşeyden ön-

www.abulhasanalinadwi.org

ce **Yunan** ve **Roma** medeniyetlerinin ruhunu ve mahiyetini çok iyi bilmemiz gerekir.

Yunan Medeniyetinin Özellikleri

Eski Yunan milleti, ilim ve edebiyattaki istidadı, düşünce, tefekkürdeki üstünlüğü, zekâ ve kabiliyetinin büyüklüğüyle dünyanın en nadide milletlerinden biriydi. Bu millet felsefe ve edebiyatıyla, yetiştirdiği birçok bilgin, filozof ve dâhileriyle, dünya üzerinde eşsiz bir rol oynamıştır. Ortaya koyduğu eserler dünya kütüphanelerini doldurmaktadır.

Burada bizi ilgilendiren taraf, bu milletin meydana getirdiği medeniyettir. Eğer bu medeniyete, diğer medeniyetlerle olan ortak yön ve noktalarını bir tarafa atarak tenkid ve tahlil gözüyle bakıp mahiyet ve hususiyetlerini araştırdığımız zaman, diğer medeniyetlerden —bilhassa Şark Medeniyetinden— aşağıdaki meziyetlerle temayüz ettiğini görürüz:

a — Duyu organlarının hissettiği şeylere inanmak, bunların dışında kalanlara önem vermemek.

b — Dine ve Allah inancına pek itibar etmemek.

c — Dünya hayatına ve zevklerine haddinden fazla değer vermek.

www.abulhasanalinadwi.org

d — Vatan sevgisi.

Bu farklı hususiyetleri bir tek kelimede toplamak mümkündür. O da, materyalizmdir. **Yunan medeniyetinin temeli, bu madde idi.** Bu husus Yunan medeniyetinin kültüründe, ilminde, felsefesinde, şiirinde, dininde, hasılı bütün sahalarında açıkça görülüyordu. Bundan dolayı **Yunanlılar** Allah'ın kudret ve sıfatlarını muhtelif ilâhlar şeklinde tasavvur ettiler. Bu yolda birçok heykeller ve tapınaklar yaptılar. Rızık, rahmet ve gadap için ayrı ayrı ilâhlar edindiler. Sonra maddî cisimlerde bulunan bütün hususiyetleri, ilâhlara giydirdiler. Onların etrafında birtakım hurafe ve efsaneler (mitoloji) örgüsü meydana getirdiler. Mücerret mânaları kendi öz değerlerinden çıkararak, maddî cisim ve şekiller halinde tasavvur ettiler. Aşk ve güzellik tanrıları edindiler. Böylece **Aristo** felsefesinin **«ukûlu aşare»** (on akıl) ve **«dokuz felek»** nizamı, Yunan ruhunun temelini teşkil eden materyalizmin ayrılmaz birer unsuru haline geldi.

Avrupa bilginleri, materyalizmin, Yunan medeniyetindeki hâkimiyetini bizzat kabul etmişlerdir. Hattâ bunu ilmî araştırmalarında ve kitaplarında bile zikretmişlerdir. Alman bilgini **Dr. Haas Cenevre**'de **«Avrupa Medeniyetinin Mahiyeti Nedir?»** adı altında üç konferans vermiştir. Bu bilgin, Garb medeniyetinin Şarkın tesirinden uzak, mümtaz bir medeniyet olduğunu savunanlardandır. Biz burada konumuzla ilgili taraflarını özetleyeceğiz :

www.abulhasanalinadwi.org

«Yunan medeniyeti, günümüzdeki Garb medeniyetinin eksenini teşkil etmektedir. Yunan medeniyetinin müntesipleri nazarında mühim olan, insanda bulunan güçlerin orantılı bir şekilde gelişmesidir. Onlara göre en ideal şey, mütenasip güzel bir vücuttur. Bütün bunlar, duyular âlemine gereğinden çok değer vermenin neticesidir. Eski Yunanlılar jimnastiğe, sportif faaliyetlere, dansa ve buna benzer diğer şeylere çok ehemmiyet verirlerdi.. Şiir, şarkı, heykel, resim, felsefe ve tabiat ilimleri gibi zihin mahsulü san'atlarda belli bir dereceye kadar ilerlemişlerdi. Zihnin gelişmesi hiç bir zaman vücudun gelişmesini gölgelememişti. Din, ruhanî ve manevî değerlerden tamamen uzaktı. Orada ne ilâhiyat, ne de ruhban sınıfı vardı. **Erfis** ve diğerlerinin geleneklerinde görülen ruhî renkler, şarktan alınmıştır. Bunları Yunan medeniyetine atfetmek doğru değildir.»

Birçok Avrupa bilginleri, eski Yunandaki dinin yumuşaklığı, ibadet ve taatın azlığı, hareketlerin çeşitliliği zevk ve safanın fazlalığı hususunda çok şeyler söylemişlerdir. Nitekim **Lecky**, «**Avrupa'nın Ahlâk Tarihi**» adlı eserinde şöyle diyor: «Yunan hareketi sadece aklî ve zihnî idi. Mısır hareketi bunun tam aksine, ruhî ve batınî idi.» Romalı yazarlardan **Ebolis**, şunları söyluyor: «Mısırlılar ilâhlarına ağlayarak ve yalvararak ibadet ederlerdi. Yunanlılar ise raksederek, şarkı söyleyerek ibadet ederlerdi.» **Ebolis**, sözlerine şunları ilâve ediyor: «Şüphesiz, Yunan tarihi bu-

www.abulhasanalinadwi.org

nu doğrulamakta ve kuvvetlendirmektedir. Ruhunda ibadet ve tanrı korkusu olduğu halde Yunan dini ve gelenekleri kadar zevk ve safa, eğlence ve şenlikler içine yuvarlanmış bir başka din gösterilemez. Yunanlılar Allah'a, ancak büyüklerine gösterdikleri tazim ve hürmet kadar saygı gösterirlerdi. Allah'a tazim ve ibadette bulunurken, bayağı âdetler ve günlük gelenekle-le yetinirlerdi.

Yunanlıların öyle bir ilahî felsefeleri ve akideleri vardı ki, bunların yanında Allah'a ibadet etmek, O'na boyun eğmek, O'na duâ etmek, O'na sığınmak ve O'ndan gelen her şeye tahammül etmek çok garip kalıyordu. Kim Allah'ın sıfatlarını kaldırıp O'nu atalet mahkûm eder; O'nun seçme, yapma, yaratma ve kâinatı idare etme kudretini inkâr ederek, bu âlemi «**faal akıl ve feleklerin hareketi**» diye adlandırdığı prensiplere bağlarsa, o kimse, bu akîdenin gereği olarak pratik hayatta Allah'a, gelenekten öte değer vermiyor demektir. Aynı zamanda O'na duâ etmiyor, O'ndan korkmuyor, O'nu sevmiyor, O'nun azameti önünde eğilmiyor; buhranlı anlarında O'ndan yardım dilemiyor, O'na şükredip yalvarmıyor demektir. Netice itibariyle O'nu **ilâh** ve **Rab** olarak tanımıyor demektir. Eğer Yunanlıların Allah'a ibadet etmediklerini, dinî ibadetlerinin ve hareketlerinin ruhsuz cesetler gibi olduğunu, Allah'a ancak büyüklerine gösterdikleri tazim ve hürmet kadar saygı gösterdiklerini duyarsak aslâ garip karışlamayız. Fakat bunun aksini işitecek olur-

www.abulhasanalinadwi.org

sak hayret ederiz. Yunanlıların, dünya hayatı ve zevklerine haddinden fazla düşkünlük göstermeleri, güzel san'atlar diye isimlendirdikleri musiki, şarkı, heykel ve resimlere son derece bağlılıkları, ediplerin ve müelliflerin şahsî hürriyet adı altında hiç bir kayıt tanımadan ağızlarına geleni söyleyip ortalığı veryansın etmeleri, cemiyetin, bünyesinde ve ahlâk yapısında onulmaz yaralar açtı. Böylece ahlaki cephede büyük bir anarşi doğdu. Bütün nizamlarda inkılâp meydana geldi. Cumhuriyetçilerin (hür ve münevver kimselerden kinayedir) biricik gayesi, azgın şehvetlerin arkasında koşmak, eğlence ve sefahet âlemlerine dalmak, hayata doymak bilmeyen bir hırsla bağlanmak idi. **Eflatun «Devlet»** adlı kitabında **Sokrat**'ın, Cumhuriyetçileri tavsif eden satırlarını naklediyor. Sokrat Cumhuriyetçileri o kadar güzel anlatıyor ki, sanki **Sokrat** asrımızın bir tenkitçisi de. Avrupa şehirlerinin birinde yaşayan yirminci asır gencini tavsif ediyor:

«Eğer cumhuriyetçilere, neşe ve sevinçlerin bir kısmı arzulardan ibarettir ve bunlar iyidir, hürmete şayandır, diğer bir kısmı da şehvetlerden ibarettir ve bunlar da kötüdür; birincisine gereği şekilde amel edip saygı göstermek, ikincisinden de nefret edip uzaklaşmak gerekir denildiğinde, bu cumhuriyetçi taslakları, bu doğru kanunu kabul etmezler, hattâ kulak bile asmazlar. Bu hakikatleri onlara anlatacak olsanız, başlarını alaylı alaylı size çevirirler, bütün arzuların eşit olduğunu, hürmet bakımından arala-

www.abulhasanalinadwi.org

rında hiç bir farkın bulunmadığını söylerler. Böylece günlerini şehvetlerinin pençesinde inleyerek geçirirler. Bir gün olsun rahat yüzü görmezler. Onları bir gün oturmuş şarkı dinlerken, bir başka gün su ile iktifa edip oruç tutarken; bazen terbiye ve ahlâkın hududlarına giren; bazen her şeyi bırakan miskin bir tembel; bazen bir feylesof hayatı yaşayan, bazen siyasete atılarak yerine göre kalkıp nutuklar atan; bazen harp erkânını ve askerleri göklere çıkarıp onlara özenen, bazen çok kazanan tüccarlara gıbta ederek ticarete atılan bukalemun tiynetli kişiler olarak görürsünüz. Hayatlarında ne bir nizam ne de bir disiplin vardır. Fakat onlar bu hayatı çok hoş ve sade bulurlar, sonuna kadar yaşarlar.»

Vatan mefhumuna gelince: Vatan mefhumu **Avrupa**'nın cevherinden bir parçadır. **Avrupa**'daki vatan mefhumu **Asya**'dakinden çok daha kuvvetli ve derindir. Bunun tek sebebi, **Avrupa**'nın içinde bulunduğu coğrafî mevkiin karakteridir. Çünkü **Asya**'daki tabiî bölgeler, hakikaten çok geniştir. Ayrıca çeşitli iklimler hüküm sürmektedir. Bütün bunlara ilâveten **Asya**'da çeşitli ırka mensup millet yaşamaktadır. Hayat şartları oldukça zengin ve yaşamaya elverişlidir. Asya kıt'asında bulunan bir devlet, coğrafî mevkii itibariyle genişlemeye ve yayılmaya müsaittir.

Avrupa'yı karakterize eden mefhumlardan biri de, «**vatan**» mefhumudur. **Avrupa**'daki «**Vatan mefhumu**, **Asya**'daki «**Vatan mefhumun**»

www.abulhasanalinadwi.org

dan daha kuvvetli ve daha açıktır. Bunda coğrafî şartların tesiri büyüktür. Çünkü **Asya** ülkeleri çok geniş topraklara sahiptir. Bu geniş topraklar üzerinde çeşitli milletler yaşamaktadır. İklim elverilşi ve topraklar verimlidir. Asya kıtası yüzölçümü itibariyle geniş bir alanı kaplar. Tarihte ün yapmış büyük imparatorluklar ve devletler bu topraklar üzerinde yaşamışlardır. Fakat **Avrupa**, tarihin en karışık dönemlerini yaşamıştır. Zulüm, işkence, kavga ve ihtilâller daima birbirini kovalamıştır. Kısaca Avrupa, buhran ve sıkıntıdan kendini kurtaramamıştır. Bunun da yegâne sebebi, toprakların darlığı ve geçim sıkıntısıdır. Öte yandan **Avrupa**'nın çeşitli dağ ve nehirleri dar bir sahaya sıkışıp kalmıştır. Bu dağlar özellikle Batı ve Güney **Avrupa**'da büyük devletlerin barınmalarına müsaade etmemektedir. Bu yüzden bu bölgelerde genellikle küçük devletler kurulmuştur. İşte o günün **Avrupa**'sının bu siyaset anlayışı da bu dar bölgelerin dışına çıkamıyordu. Bunun tipik örneği eski **Yunanistan**'dı. Tarihin ilk dönemlerinden beri **Yunanistan**'ın ancak on küçük müstakil şehri vardı. Onun için Yunanlıların «vatan» mefhumu ilâhlaştırmalarını yadırgamamak gerekir. **Lecky** eski Yunan'da hâkim olan düşüncenin «**vatan**» düşüncesi olduğunu ifade eder. Her ne kadar **Sokrates** ve **Anaxagoras** gibi filozoflar beynelmilelciliği savunmuşlarsa da bu görüş Eski Yunan'da pek ilgi görmemiş ve taraf toplayamamıştır. Fakat **Aristotales**'in ahlâk sistemi, Yunan vatandaşlarını diğerlerinden yâni Yunan olmayanlardan üstün tutmak

www.abulhasanalinadwi.org

esasına dayanıyordu. Vatan sevgisi, Yunan filozoflarının kabul ettikleri ahlakî değerlerin önünde geliyordu. Hattâ **Aristotales** sade vatanı sevmek ve ona bağlanmakla kalmayarak Yunanlıların ecnebilere hayvan muamelesi yapmaları gerektiğini söylüyordu. Bu dar vatan düşüncesi Yunan halkını derinden derine etkiledi. Adeta damarlarına işledi. Hattâ filozofun biri «**Bir Yunan vatandaşının faydası sadece kendisine değil bütün Yunanlılara olmalıdır**» dediği zaman, Yunan halkı bu fikri hayretle karşıladı ve filozofu söylediğine de söyleyeceğine de pişman etti.

Roma Medeniyetinin Özellikleri

Romalılar, Yunanlıların yerini aldılar. Romalılar kuvvet, memleketin nizam ve intizamı, devletin genişliği ve askerî yönden Yunanlılardan üstündü. Fakat ilim, felsefe, edebiyat, şiir, eğitim ve medeniyet sahasında daha henüz Yunanlılara erişememişlerdi. Çünkü Yunan medeniyeti çağdaş milletlerden ve özellikle askerî devrini yaşayan Romalılardan çok daha ileri idi. Bu yüzden, Romalılar ilmî sahada Yunanlılara boyun eğdiler, onların sofralarından geçindiler, onların ilimlerini, felsefelerini ve fikirlerini aldılar.

Lecky şöyle diyor:

«Yunanlıların muazzam ilmî servetleri vardı. Yıllar ve asırlar geçtikçe bu serveti daha da

www.abulhasanalinadwi.org

artırıp çoğalttılar. Romalılar ise daha halâ askeri ilşerle uğraşıyorlardı. Bir tek olsun edebî eserleri yoktu. Üstelik dilleri, yüksek fikir ve mânaları ifade edemeyecek kadar kısırdı. Böylece ilmî sahada yaya kalıp gerileyen Romalılar, siyaset alanında halkı üstün olan Yunan medeniyetinin potasında küçülerek eridiler, ilmin her dalında onların sihirlerini almaya başladılar. **Romalıların eski tarihçileri kitaplarını Yunanca yazıyorlardı.** Romalı şairler Lâtince şiir yazmaya başlayıncaya kadar Yunanca, tel'if ve ilim dili olarak varlığını devam ettirdi.»

Romalıların Yunan medeniyetine boyun eğişleri sadece te'lif ve edebiyat âleminde değildi. Bilakis Yunan medeniyeti ahlâkta, karakterde, görgüde, sosyal münasebetlerde, duygu ve düşüncelerde velhasıl umumî hayatın her cephesinde Roma medeniyetinden üstün idi. Böylece Romalılar Yunan medeniyetini takip etmeye ve bu yolla medeniyet kervanına katılmaya çalıştılar.

Neticede Yunan felsefesi, Yunan kültürü ve hattâ Yunan ruhu Romalılara geçerek âdeta onların ruhlarına ve kanlarına işledi. Avrupa tabiatlı olmaları sebebiyle Romalıların, fikrî hususiyetleri yönünden Yunanlılardan pek farklı bir tarafları yoktu. Bu iki millet arasında büyük bir benzerlik vardı. Her ikisi de duyular âlemine girebilen hususlara inanıyor, dünya hayatına haddinden fazla değer veriyor, dinden şüphe ediyor, kesin bilgilere şüphe ile bakıyor, inançtan

www.abulhasanalinadwi.org

tiksiniyor, dinî nizamı ve onun ibadet şekillerini küçümsüyor, ifrit kavmiyyetçilik dâvasında bulunuyor ve vatanını her şeyden fazla seviyordu. Bütün bunlara ilâveten kaba kuvvete, ibadet derecesinde büyük saygı ve hürmet gösteriyordu.

Tarihin ifadesine göre, Romalıların dinlerinde köklü bir iman yoktu. Ben Romalıları bu hususta mazur görüyorum. Çünkü Roma'da hüküm süren birtakım hurafelerle dolu putperest dinî nizam, tabiatı icabı şüphe, isyan ve iman zayıflığını gerektiriyordu. Üstelik Romalılar ilmî sahada ilerlemeler kaydedip düşünce ufukları genilşeyince dini daha çok küçümsüyorlardı. Ve daha ilk günden, ilâhların dünya işlerine ve siyasete karışmayacağını kanunlaştırmışlardı.

Cicero şöyle diyor:

«Edebiyat ve tiyatro devrinde aktörler, «**İlâhlar dünya işlerine karışamaz**» anlamına gelen beyitler söyledikleri zaman halk onlara kulak veriyor ve onları büyük bir arzu ile dinliyorlardı.»

Rahip **Auguostine** de şunları söylüyor:

«Putperest Romalılar mabedlerde ilâhlara tapıyorlar, Tiyatro devrinde de onlarla alay ediyorlardı.

Böylece Roma dini, müntesipleri üzerindeki ruhî hâkimiyetini kaybetti. İnsanların kalblerindeki dinî duygular soğudu. Hattâ insanlar ilâh-

www.abulhasanalinadwi.org

lara karşı gelmeye ve bazen onları küçümsemeye başladılar. Tarihin bildirdiğine göre İmparator **Augustus**, donanması battığı zaman fena halde sinirlenmiş, deniz ilâhı «Neptone» heykelini yıkıp parçalamıştı. **Germanicus** öldüğü zaman da halk, kurbanlar kestikleri ilâhların putlarını yerle bir edip taşlamışlardı.» (212)

Romalıların ahlâkında, siyasetinde ve cemiyetinde dinin hiç bir tesiri yoktu. Din, onların şuurlarına ve arzularına hâkim olamadığı gibi, ahlâk ve yaşayışlarını, duygu ve düşüncelerini kontrol edecek durumda da değildi. Çünkü bağlı bulundukları din, ruhlara hükmeden, kalbin derinliklerinden fışkırıp coşan engin bir din değildi. Bilâkis birtakım göstermelik taklitlerden ibaretti. Fakat siyaset, sadece isim ve göstermelik de olsa dinin bulunmasını gerektiriyordu.

Lecky şöyle diyor:

«Romalıların dinleri menfaat üzerine oturuyordu. Bu dinin biricik hedefi, ferdleri çeşitli felâket ve güçlüklerden kurtararak müreffeh bir **hayat** sürdürmekti. Bunun en büyük delili, **Roma'** da yüzden fazla kahraman ve büyük şahsiyet yetiştiği halde, hayatın zevklerini terkederek dünyada takvaya bürünen bir tek zâhidin yetişmemiş olmasıdır. **Roma** tarihinde dinin tesiriyle ya-

(212) Avrupa Ahlâkı Tarihi, History of European morals (The pagan eupire)

www.abulhasanalinadwi.org

pılan bir tek fedakârlık ve feragat örneği gösterilemez. Yapılan bütün fedakârlıklar vatan sevgisine dayanır.» (213)

Romalıların gerek muasırları ve gerekse daha sonra gelen milletler arasında temayüz edip kendilerine din edindikleri ve tarihte onunla tanındıkları tek hususiyet, Sömürgecilik ruhu ve hayata sadece madde açısından bakmalarıdır. İşte çağdaş **Avrupa** da selefleri, Romalılardan bu materyalist görüşü alarak onların yerine geçmiştir.

Müslüman Alman âlimi «**Muhammed Esad** «**Yolların Ayrılış Noktasında İslâm**» adlı kıymetli eserinde Romalıların materyalist görüşlerini gayet güzel bir şekilde izah eder:

«Roma imparatorluğuna hakim olan temel fikir, bütün kuvvetleri kendinde toplayıp diğer milletleri Roma imparatorluğunun menfaat ve çıkarları yolunda kullanıp çalıştırmaktı. Bu yüzden imparatorluğun yönetici ve görevlileri imtiyazlı bir zümrenin refah seviyesini yükseltmek uğrunda herhangi bir şiddet ve zulümden çekinmiyorlardı. Romalıların meşhur adaleti ise sadece kendilerine mahsustu. Böyle bir hayat, medeniyet ve hayata sırf madde açısından bakan bir düşünce üzerine oturabilirdi ancak. Romalıların

---

(213) Avrupa Ahlâkı Tarihi, History of European Morals.

www.abulhasanalinadwi.org

materyalist görüşü her ne kadar rasyonel bir zevkle donatılıp süslenmişse de, ruhî değer ve kıymetlerden tamamiyle uzaktı. Hemen şunu da belirtelim ki, Romalılar hiç bir zaman dinlerine samimiyetle bağlanmamışlardır. Geleneksel ilâhları Yunan mitoloji ve hurafelerinin birer kopyasından ibaretti. Bunlara sırf halkı birbirine kaynaştırıp birleştiren içtimaî bağları muhafaza etmek için inanıyorlardı. İlâhların pratik hayata müdahale etmelerine hiç bir zaman müsaade etmiyorlardı. Sadece sorulduğu zaman kahinlerin lisaniyle gaipten haber verme selâhiyetleri vardı. Fakat ilâhların insanlar için ahlâkî kanunları koyması aslâ kabul edilmiyordu.» (214)

Roma İmparatorluğunda Ahlâkî Çöküntü

Cumhuriyet devrinin sonlarında Roma imparatorluğunu ahlâkî çöküntü ve behimî hayat seli bastı. Lüks, konfor, eğlence ve şehvet olanca gücüyle kabardı. Böylece Roma imparatorluğu kabarıp yükselen azgın denizin derinliklerine yuvarlandı. Romalıların dünyaca meşhur ahlâk nizamları da bu hengamede kaybolup gitti. İçitamî nizamları öyle bir sarsıntı geçirdi ki, neredeyse yıkılıyordu. Bu tabloyu Amerikalı **Draper** o güçlü kalemiyle şöyle tasvir eder:

«**Roma** imparatorluğu harp kuvveti ve siyasî

(214) Islam at the Cross Roads P. 38-39

www.abulhasanalinadwi.org

nüfuz bakımından en uç noktalara tırmanıp medeniyetin doruğuna yükseldiği zaman, ahlâk bozukluğu din ve terbiye yoksulluğu yönünden de en aşağı dereceye yuvarlanmıştı. Romalıların hayatı iyice dejenere olmuştu. Halk tamamen şımarıp azıtmıştı. Dünya hayatına haddinden fazla değer veriyorlar ve onu ebedileştiriyorlardı. Onların prensiplerine göre hayat, dünyadan zevk alıp eğlenmek için bulunmaz bir fırsattı. Bu hayatta insan, bir nimetten başka bir nimete, bir zevkten başka bir zevke atlayarak gününü gün eder. Romalıların bazen oruç tutup zahitliğe yönelmeleri sırf yemeğe olan iştahlarını artırmak içindi. Fazla aşırı gitmeyip normal hareket etmeleri de zevklerin ömrünü uzatmak gayesini güderdi. Sofraları mücevherlerle süslenir, altın ve gümüş tabaklarla donanırdı. Göz alıcı elbiselere bürünmüş hizmetçiler, çırılçıplak soyunarak etrafa arzu ve şehvet saçan iffetsiz Romalı dilberler onlara hizmet ederdi. Muazzam hamamlar, geniş eğlence sahaları, gladyatörlerin birbirleriyle veya yırtıcı hayvanlarla gırtlak gırtlağa döğüştüğü meydanlar Romalıların sefahat ve eğlencelerini daha da artırıyordu. Bu döğüşler o kadar feci olurdu ki, biri diğerinin kanına girinceye kadar devam ederdi. Dünyaya kan kusturan bu gözü dönmüş gladyatörler, eğer dünyada ibadete layık bir şey varsa onun da «**kuvvet**» olduğunu savunurlardı. Çünkü insanlar, halkın alnının teri ve elinin emeğiyle toplayıp yığdığı serveti icabında kaba kuvvet yoluyla bir anda alabiliyordu. Aynı zamanda insanlar muharebe meydanların-

www.abulhasanalinadwi.org

da bilek kuvvetiyle galip geldikleri zaman mağlup olan milletin malına mülküne konarak onlara istediği vergiyi koyabiliyorlardı. Roma imparatorluğunun devlet mekanizması bu kahredici kuvvetin bir sembolüydü. Roma medeni nizamı, imparatorluğun oturduğu topraklar üzerinde hakimiyetini sürdürüyüordu. Fakat bu medeni nizam Yunan medeniyetinin duraklama devrinde gördüğümüz sahte ciladan başka bir şey değildi.» (215)

Romalılar Hıristiyanlaşıyor

İşte tam bu sıralarda tarihçilerin de tesbit edip üzerinde durması gereken büyük bir hadise meydana gelmiştir ki, o da Hıristiyanlığın puiperest **Roma** tahtına yükselmesidir. Bu da hıristiyan olan **Kostantin**'in (Miladi 305) yılında tahta geçmesiyle olmuştur. Böylece hıristiyanlar putperestlere galip gelerek bir anda rüyalarında bile göremedikleri geniş topraklara, dört tarafa kol atmış güçlü bir devlet ve bir dediği iki edilmeyen kuvvetli bir iktidara kavuştular. Kendi saltanat ve tahtı için hıristiyanların kanlarını nehirler gibi akıtıp cesetlerini köprü yaparak imparatorluk makamına yükselen **Kostantin**, idareyi ele aldıktan sonra onlara gayet güzel muamele etti, elinden gelen iyiliği esirgemedi. Hıristiyanları âdeta omuzlarında taşıdı ve imparatorluğunun anahtarlarını onlara teslim etti.

(215) Conflict of Religion &. Science.

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

Hristiyanlığın Roma İmparatorluğundan Gördüğü Zarar

Fakat hıristiyanlar muharebe meydanlarında muzaffer olurken dini sahada hezimete uğradılar. Büyük bir imparatorluk kazandılar, fakat yüce bir dini kaybettiler. Çünkü **Roma** putperestliği Hristiyanlığı aslî hüviyetinden çıkararak başka şekillere soktu. Böylece Hıristiyanlık müntesipleri tarafından değiştirilerek bozuldu. Hıristiyanlığın bozulup tahrif edilmesinde en büyük rolü, Hıristiyanlığın hâmisi ve bayraktarı büyük **Kostantin** oynamıştır.

Draper şöyle diyor:

«Hıristiyanlığa putperestlik ve şirk, **Roma** devletinde hıristiyan görünüp yüksek mevkilere ve önemli vazifelere geçen münafıkların tesiriyle girmiştir. Bu münafıklar dinin emirlerine ehemmiyet vermemişler ve bir gün olsun ona samimiyetle sarılmamışlardır. İmparator **Kostantin**'in de ömrü hep zulüm ve günahla geçmiş, kilisenin emirlerine ancak ömrünün son demlerinde kısa bir müddet bağlanabilmiştir (Miladî 337).

Hıristiyan kitle, her ne kadar **Kostantin**'i imparatorluk tahtına oturtacak güçte bulunuyorsa da, putperestliğin defterini dürüp kökünü kazımayı bir türlü başaramadı. Hristiyanlık - putperestlik çatışması birtakım esasların karışmasına sebep oldu ve bunun neticesinde Hristiyan-

www.abulhasanalinadwi.org

lıkla putperestliğin aynı paralelde bulunduğu yeni bir din doğdu. Burada İslâm, Hıristiyanlıktan tamamen ayrılmaktadır. Çünkü İslâm, putperestliğin köklerini tamamen kazımış, akidesine yabancı unsur katmadan olanca asliyetiyle beşeriyete sunmuştur.

Dünya hayatının kölesi olan ve hiç bir dini akideye bağlanmayan **Kostantin**, gerek şahsî menfaatini ve gerekse çatışma halinde bulunan iki partinin yani Hristiyanlık ve putperestliğin çıkarını nazarı itibara alarak Hristiyanlıkla putperestliği birleştirmeye karar verdi. Hatta Hristiyanlığı gayet iyi bilen büyük şahsiyetler bile bu harekete karşı çıkmadılar. Onlar yeni dinin eski putperest inançlarla aşılanıp değiştirilince daha çok parlayacağını ve böylece Hristiyanlığın putperestlik pisliğinden temizlenip arınacağını zannediyorlardı.

Kaba Ruhbanlık

Ruhunu ve cazibesini kaybetmiş pis putperestlikle aşılanan Hristiyanlık, gerileyen Romalıların hayatlarında hiç bir şey değiştirmedi. Ruhlarında pırıl pırıl parlayan yepyeni dinî bir hayat doğuramadı. **Roma** tarihinde parlak bir devrin kapılarını açamadı. Üstelik insanlık ve medeniyet için putperest **Roma** vahşetinden daha gaddar olan Ruhbanlıklığa büründü. Hristiyan dünyasını saran bu ruhbanlık hareketi artık kıyas hudutlarını da aşarak son raddeye dayandı.

www.abulhasanalinadwi.org

Biz burada «**Avrupa Ahlâkı**» adlı eserden konumuzla ilgili düşündürücü bazı misâller nakledeceğiz:

«Rahiplerin sayısı gittikçe büyüyerek korkunç bir yekûn teşkil etmişti. İtibarları yükselmiş, vazifeleri kutsiyet kazanmış ve insanların dikkatlerini çekerek onları meşgul edecek duruma gelmişlerdi. Şu anda onları dikkatle saymak mümkün değildir. Fakat tarihçiler «**Fısh**» bayramında 50.000 Ruhban toplandığını, miladi IV. asırda 5.000 rahib'e bir rahibin nezaret ettiğini, rahip «**Serabin**»in 10.000 kişiye başkanlık yaptığını, IV. asrın sonralarında ruhban sayısının Mısır halkı kadar olduğunu beyan etmeleri, ruhbanlık hareketinin gelişmesi ve sayılarının çokluğu hakkında bizlere ışık tutmaktadır.»

Rahiplerin Acaip Davranışları

Vücuda işkence yapmak tam iki asır din ve ahlâkta üstün bir mertebe olarak mütalâa edildi. Tarihçiler bu hususta birçok enteresan hadiseler naklederler. Rivayete göre **Makarius**, tam altı ay çıplak vücuduna zehirli sineklerin ısırması için su mahzeninde yatmıştır. Aynı zamanda bu adam devamlı olarak bir kıntar (216) ağırlığında bir demir taşırdı. Arkadaşı rahip «**Eusibius**»'da iki kıntar ağırlığında bir demir taşırdı. Yine bu adam susuz bir kuyuda tam üç yıl yaşamıştır. Rahip «**St. Jhon**» üç sene tek ayak üzerin-

(216) Bir ölçü birimi.

www.abulhasanalinadwi.org

de ibadet etmiş ve bu müddet zarfına ne oturmuş ve ne de uyumuştur. Çok yorulduğu zaman sadece sırtını bir kayaya dayıyordu. Bazı rahipler de hiç giyinmiyorlardı. Daima çırılçıplak duruyorlardı. Ancak uzun saçlarını örtüyorlar, hayvanlar gibi elleri ve ayakları üzerinde yürüyorlardı. Bir çokları da vahşi hayvanların inlerinde, susuz kuyularda ve mezarlarda yaşıyorlardı. Büyük bir ekseriyeti kuru ve yeşil ot yiyorlardı. Beden temizliğini ruh temizliğine aykırı buldukları için vücutlarını yıkamaktan çekiniyorlardı. Onların nazarında insanların takvaca en yüksek olanı, temizlikten en çok uzaklaşan, pisliğe en fazla bulaşanlardı.

Rahip **Ethines** şöyle diyor:

«Rahip «**Altoni**» ömrü boyunca ayaklarını yıkama günahını işlememiştir». Rahip **Abraham** da elli sene yüzüne ve ayaklarına su değdirmemiştir.

İskenderiye rahibi daha sonra pişmanlık duyarak şöyle der:

«Yazıklar olsun! Bir zamanlar yüzün yıkanmasını haram sayardık, şimdi ise hamamlara giriyoruz.»

Rahipler memleket memleket dolaşarak ellerine geçirdikleri çocukları kilise ve çöllere kaçırıyorlardı. Böylece çocukları aile ocağından ayıra-

www.abulhasanalinadwi.org

rak ruhban terbiyesiyle yetiştiriyorlardı. Hükümet ise hiç bir şey yapamıyor, hadiselere seyirci kalıyordu. Hristiyan halkı da rahiblerin bu hareketini destekliyor ve üstelik anne ve babalarını terkederek ruhbanlığı seçen kimseleri takdirle karşılıyor ve isimlerini bütün halka ilân ediyordu. Hristiyanlık tarihinin meşhurları ve büyük rahipler hep çocuk kaçırmaktaki maharetleriyle tanınmışlardır. Hattâ rivayet edildiğine göre anneler rahip «Ambrose»yi gördükleri zaman çocuklarını evlerine saklarlardı. Neticede babalar ve vasiler, çocuklarına sahip olamayacak duruma geldiler. En sonunda velâyet ve nüfuzları rahiplere ve papazlara geçti.» (217)

Ruhbanlığın Avrupa Ahlâkına Tesiri

Ruhbanlık hareketi, fazilet sayılan asalet ve şerefin bozulup birtakım kötülük ve rezaletlere dönüşmesiyle neticelendi. İnsanların yüzü gülmez oldu. Cömertlik, cesaret, cür'et, müsamaha ve ruh sâfiyetini kaybeden kitleler yavaş yavaş ruhbanlığı terketmeye başladılar. Ruhbanlığın en kötü neticelerinden biri de, aile hayatının temelinden sarsılması, akrabalar arasında kin ve husumet havasının yayılmasıdır. Kalbleri şefkat ve merhametle coşan, gözleri yaşlarla dolup taşan rahipler, muztarip anne, baba ve çocuklar karşısında kalbi katılaşan, göz pınarları kuruyan,

(217) «Avrupa Ahlâkı Tarihi» Lecky. History of European morals chapter IV.

www.abulhasanalinadwi.org

gözü dönmüş bir cani kesiliyorlardı. Anneleri dul, babaları yalnız, çocukları yetim bırakıyorlardı. Hattâ birçok kimseler bu yüzden dilenmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Rahipler insanlardan uzaklaşmak için çöllere düşüyorlardı. Onların tek arzusu âhirete kendilerini kurtarmaktı. Ölmüşler, yaşamışlar umurlarında değildi. **Lecky** bu hususta gözleri yaşartan, yürekler acısı hadiseler anlatır. (218)

«Rahipler kadınların gölgesinden bile kaçıyorlardı. Onlara yaklaşmayı ve münasebette bulunmayı günah kabul ediyorlardı. Rahiplerin inançlarına göre, yolda kadınlara tesadüf edip onlarla konuşmak ruhî mücadeleleri ve amelleri mahveder. Hattâ bunlar anneleri, hanımları ve kız kardeşleri bile olsa.» **Lecky** daha buna benzer bir çok gülünç ve acı hikâyeler anlatır.

Ruhbanlığın Azgın Maddecilik Karşısındaki Hezimeti

Hiç bir kimse bu aşırı ruhbanlığın Roma Materyalizmini dizginleyip kuduran aşağı arzuları zapturap altına aldığını söylemez. Böyle bir şey olmamıştır. Zaten olması da imkânsızdır. Çünkü insan fıtratına aykırıdır. Tarih de bunu yalanlamaktadır. Orta yolu takip eden, azgın maddeciliği frenleyen ve ondan normal bir hayat çıkaran yegâne nizam; beşeriyetin fıtratına uy-

(218) History of European morals, part II Chapter IV. from Constantine to Charlemagne.

www.abulhasanalinadwi.org

gun, sağlam, ahlaki, dinî ve ruhî nizamdır. Bu nizam insanlığın fıtratını yıkıp parçalamaya çalışmaz. Bilakis onu dosdoğru, faydalı bir istikamete çevirir. Böylece beşeriyetin fıtratı bozulmaz, sadece kötülüklerden iyiliklere yönelir. İşte islâm böyle yapmıştır. Peygamberimiz **Hz. Muhammed** de bu şekilde hareket etmiştir. Hz. Peygamber, Arapların cesaret ve yiğitliklerini, kabile taassubundan, çatışmalardan, kan gütme dâvalarından ve eski intikam hislerinden uzaklaştırarak Allah yolunda cihada ve O'nun ismini yüce kılmaya kanalize etmiştir. Aynı zamanda onların elaçıklık ve cömertliklerini Allah yolunda harcamaya yöneltmiştir.

Hz. Peygamber cehalet içinde yüzen Arapları İslâmla müşerref kıldı. Böylece cahiliye nizamını islâm nizamiyle değiştirdi. Kalblerin muhtaç olduğu huzur ve sükûneti getirdi. Bir müslüman âlimin dediği gibi, kalbler bir şeyi ancak başka bir şeyle terk edebilirler. Çünkü onlar hareket için yaratılmışlardır, atalet için değil.» (219) Nitekim peygamberler de beşeriyetin fıtratını kemâle erdirip yüceltmek için gönderilmişlerdir. Değiştirip bozmak için değil. (220)

Resulullah Medine'ye ayak bastığı zaman Medine halkının iki gün bayramları vardı. Gülüp eğleniyorlardı. Resulullah «Bu iki gün nedir?» diye sordular. Onlar da, «Cahiliye devrinde bu

---

(219) Şeyhul İslâm el-Hâfiz ibn Teymiye (D. 727 h.) «İktizau's s-Sıradıl-Mustakim ve Muhalefetü'eshabi cahim.» s. 143.

(220) İbni Teymiye; «Nübuvvât».

www.abulhasanalinadwi.org

iki günümüzü şenlik yaparak, eğlenerek geçirirdik» diye cevap verdiler. Resulullah şöyle buyurdu: «Allah size bundan daha iyisini verdi: Kurban ve Ramazan Bayramı.» (221)

Hz. Aişe (R.A.) buyurdular ki: Yanımda Ensardan iki cariye «Buas» gününde Ensarın terennüm ettiği şarkıları söylerken Ebu Bekir (R.A.) içeri girdi. Hz. Aişe (R.A.) devamla der ki; bu iki cariye aslında şarkıcı değildi. Hz. Ebu Bekir şöyle çıkıştı: «Demek Resulullahın evinde şeytan sesleri ha, üstelik bayramda.» Resulullah şöyle buyurdu: «Ey Ebu Bekir her kavmin bir bayramı vardır. Bu da bizim bayramımız. Başka bir rivayette de: «Onları kendi haline bırak Ey Ebu Bekir! Bu günler bayram günüdür?» şeklindedir. (222)

Fakat Hristiyan Roma, insanların fıtratını bir hiç uğruna bozarak yok olmaya mahkûm etti. İnsan fıtratının taşıyamayacağı ağır bir nizam getirdi. İnsanlara tahammül edemeyecekleri vazifeler yükledi. Halk azgın maddeciliği dizginlemek için bu ağır nizama katlanmak zorunda kaldı. Daha sonra buna da tahammül edemeyerek isyan etti. Hristiyanlık fıtrat ve realiteleri karşısına alıp bütün gücünü züht ve ruhbanlığa verdiği için insanların bozulan ahlâkını ve yaşayışlarını düzeltemedi. Uçuruma doğru yuvarlanan medeniyetin dizginlerini eline alıp onu yok olmaktan kurtaramadı. Çünkü hıristiyan memleketlerde fitne ve fesatla aşırı züht ve ruhbanlık,

---

(221) Ebu Davud, Ahmed, Nesri.
(222) Buhâri - Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

ve köşelere çekilmiş, hayat üzerinde hiç bir haatbaşı gidiyordu. Daha doğrusu ruhbanlık çöllere kimiyeti yoktu. Kötülükler ve azgınlıklar ise şehirlerde ve yerleşme merkezlerinde kol geziyordu.

Azgın Materyalizm ve Kaba Ruhbanlık

O devirde hıristiyan âleminin, ruhbanlıkla azgınlıktan birini tercih etme durumuna nasıl düştüğünü izah eden **Lecky** şunları söylüyor:

«Lüks ve israf halkın ahlâk ve yaşayışında son haddine ulaşmıştı. Sapıklık, azgınlık, lükse düşkünlük, şahsî arzulara düşkünlük gerek hükümdarların meclislerinde ve gerekse devlet adamlarının ve zenginlerin toplantılarında eksik olmuyordu. Halk cazip ve süslü elbiseler giymede âdeta birbirleriyle yarış ediyordu. Tek kelimeyle lüks ve israf olanca ağırlığiyle cemiyetin sinesine oturmuştu. Böyle bir devirde dünya, kaba ruhbanlıkla insafsız azgınlıktan birini tercih etmek zorunda kaldı. En çok zahit yetiştiren şehirler sapıklık ve azgınlık yönünden diğer şehirlerin önünde geliyordu. Bu devirde insanın şeref ve asaletine düşman olan azgınlık ve vehim bir araya geldi. Cemiyetin fertler üzerindeki manevî baskısı tamamen zayıfladı. Öyle ki halk, cemiyet içinde meydana gelen müessif hadiselere ve kötü hareketlere aldırmaz oldu. Buna rağmen gene de insanların kalbi din ve onun tehdikat ifadelerinden korkuyordu. Fakat öbür yandan huzur ve güvenini kaybetmiyordu. Çünkü duâ ve niyazların,

www.abulhasanalinadwi.org

insanın bütün günahlarına kefaret olduğuna inanıyordu. Cemiyet içinde hilekârlık, dolandırıcılık ve yalancılık müthiş bir şekilde arttı. Hattâ bu asır Kayzerler asrını da geride bıraktı. Fakat fikir hürriyeti ve millî hamaset ruhunun gerilemesiyle düşmanlık, zulüm, şiddet ve sapıklık yavaş yavaş azaldı.» (223)

Dinî Merkezlerdeki Bozukluk

Gerek ruhbanlık ve gerekse asli cevherinden soyulan dinî nizam insan fıtratını bozmaktan başka bir şey yapmıyordu. Bu yüzden beşer fıtratı, yeni dinin ortaya koyduğu faktörler ve ruhlarda kurduğu hakimiyetle perişan bir hale geldi. Tabii buna diğer âmiller de yardımcı oldu. Böylece insanlığın tabiatı bozuldu. Zaaf ve sapıklık dinî merkezlere kadar yayıldı. Hattâ dinî merkezler dünyevî merkezlere taş çıkartacak duruma geldiler. Öyle ki, bazen dinî merkezler, ahlâk bozukluğunda, sapıklıkta ve azgınlıkta dünyevî merkezleri geride bırakıyordu. Bunun için devlet, hristiyanlar arasında dostluk ve kardeşlik bağlarını kuvvetlendirmek, şehitlerin ve velilerin kabirlerini ziyaret edip anma törenleri düzenlemek gayesiyle kurulan dinî cemiyetleri durdurdu. Çünkü buralardaki gayri ahlâkî hareketler ve azgınlıklar son haddine varmıştı. Neticede papazlar büyük günahlar ve çeşitli suçlarla itham edildiler.

---

(223) History of European Morals II, Chapter VI.

www.abulhasanalinadwi.org

Rahip «**Jarum**» şöyle diyor:

«Papazların hayatı ve ellerinde bulunan servet, lüks içinde yüzen zenginlerin ve hükümdarların saltanatını gölgede bırakacak kadar büyüktü. Papazların ahlâkı tamamen bozulmuş, kalblerini ihtiras ve mal sevgisi bürümüştü. Hal ve hareketlerinde çok aşırı gitmişlerdi. Hattâ makam ve mansıplarını bir ticaret malı gibi açık artırma ile satıyorlardı. Cennet köşklerini, endülüjans kâğıtları, af tezkereleri, çekler ve senetler mukabilinde parselliyorlar ve kanunlara muhalif hareketlerde bulunmaya izin veriyorlardı. Çekler ve posta pulları gibi kurtuluş belgeleri, yasak ve mahzurlu şeyleri helâl kılan icazetnameler dağıtıyorlardı. Rüşvet yiyorlar ve faiz alıp veriyorlardı. Ellerinde bulunan serveti har vurup harman savuruyorlardı. Hattâ öyle ki, Papa **VIII. Enosin** papalık tacını rehin olarak bırakmak mecburiyetinde kalmıştı. Anlatıldığına göre papa **X. Louis** kendinden önceki papanın servetini ve malını yiyip bitirdiği gibi kendinden sonra gelecek olan papanın da mülkünü ve geliratını kendi hissesiyle birlikte tüketmişti. Rivayetlere göre, **Fransa'nın bütün geliri papaların masraflarına ve şehevî arzularının doyurulmasına kâfi gelmiyordu.** (224)

İmparatorluk ve Papalık Çatışması

XI. asırda imparatorlukla papalık arasında

---

(224) Conflict of Religion and Science.

www.abulhasanalinadwi.org

şiddetli bir çatışma ve mücadele başladı. Taraflar arasındaki husumet büsbütün alevlendi. Bu mücadelenin başlangıcında papalık üstün geldi. Hattâ İmparator **IV. Hanri** 1077 tarihinde «**Kanusa**» kalesindeki papalık sarayına boyun eğmek mecburiyetinde kaldı. Fakat papa, **IV. Hanri**'yi huzuruna kabul etmek istemedi, ancak bazı ileri gelen şahısların araya girmesiyle razı oldu. İmparator papanın huzuruna, yalın ayak, ezile büzüle sırtında kıldan bir elbiseyle girdi. Papanın huzurunda tevbe etti. Böylece papa, imparatorun günahını bağışladı. Bundan sonra papalıkla imparatorluk arasında kayda değer büyük savaşlar oldu. Ve neticede papalık zayıfladı. Bu uzun müddet içinde insanlar dinî ve dünyevî sebepler yüzünden birbirlerine düştüler. İmparatorluk ve papalığın boyunduruğu altında dayanılmaz ızdıraplara maruz kaldılar.

Ortaçağda papalar, imparator ve krallarda bulunmayan geniş bir nüfuza ve üstün bir hâkimiyete sahiptiler. Bu bakımdan papalar Avrupayı, dinin gölgesinde, ilim ve medeniyet alanında büyük ilerlemeler kaydettirebilirlerdi. Çünkü onların vekil ve temsilcileri bütün **Avrupa** ülkelerini dolaşıyorlar, halkla ilişki kuruyorlar, onların sevgisini kazanıyorlar, aynı dili konuşarak gayet güzel anlaşıyorlar ve onların mühim siyasî meseleleriyle ilgileniyorlardı. Ve neticede papalar hemen hemen her yerde aynı dili konuşan ve kendilerine devletin önemli işlerinde yardım edebilecek büyük politikacılar ve dirayetli kişiler buldular.

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

Avrupa'nın Din Adamlarından Çektiği Çile

Hristiyanlığın ve hıristiyan milletlerin ne kötü bir talihsizliğidir ki, din adamları bu müthiş saltanatı kendi makam ve nüfuzları yolunda kullandılar. Böylece **Avrupa** cehaletin katran renkli karanlıklarına, hurafe ve geriliğin çukuruna yuvarlandı. Medeniyet, papaların hâkimiyet ve ruhbanlığıyle can evinden vuruldu. Avrupa kıtasının nüfusu bin sene gibi bir zamanda hiç bir artış göstermedi. Aynı şekilde İngiltere nüfusu beşyüz sene içerisinde herhangi bir artış kaydetmedi. Şüphesiz bunun da yegâne sebebi, papaz ve ruhbanların halka cazip hale getirerek teşvik ettikleri bekârlık hayatıdır. Papazlar ve kahinler doktorların tavsiye ve tedavi metodlarına kulak asmadıkları için bulaşıcı ve salgın hastalıklar kıtanın her tarafına süratle yayıldı. Sonradan «**Pus the Second**» lâkabıyle meşhurlaşan «**Enbi Subis**» in aşağı yukarı 1430 yıllarında **Büyük Britanya** adasına yaptığı seyahatten, **İngiltere**'nin medeniyet alanındaki çöküntü ve geriliği, halkının sefalet ve fakirliği gayet güzel anlaışlmaktadır.

Din Adamlarının Din Kitaplarına Karşı Giriştikleri Cinayetler

Avrupa'da din adamlarının en büyük hataları, kendilerine ve temsil ettikleri dine karşı giriştikleri en korkunç cinayetleri; ellerinde bulunan mukaddes dinî kitaplara, beşeri malûmatı devrin tarih, coğrafya bilgilerini ve tabiat ilim-

www.abulhasanalinadwi.org

lerini sokmuş olmalarıdır. Bu bilgiler bir bakıma o devrin en üstün bilgileriydi. Hiç kimsenin şüphe edemiyeceği asrın büyük hakikatleriydi. Fakat hiç bir zaman insan ilminin eriştiği son nokta değildi. Eğer beşer ilminin herhangi bir asırda ulaşmış olduğu seviye bir zirve olarak değerlendirecek olursa, o zaman insanın zamanla meydana gelen gelişme ve değişikliklere inanmaması gerekir. Halbuki insanlığın meşgul olduğu ilimler durmadan ilerleyip gelişmektedir. Bu bakımdan dini, beşerî malûmatlar üzerine oturtmak, kum yığınları üzerine köşk kurmak gibidir. Bilmiyoruz, belki de papalar bu hareketi iyi niyetlerle yaptılar, fakat gerek kendilerine ve gerekse dine karış en büyük cinayeti işlediler. Dinle ilim arasında meydana gelen uğursuz çatışmanın yegâne sebebi, işte budur. Bu mücadelede beşer ilmiyle —ki onun içinde hakikatler, hurafeler, temiz ve kötü şeyler de vardı— karışan din, ilim ve aklın önünde büyük bir hezimete uğradı. Din adamları bir daha doğrulamayacak şekilde makam ve mevkilerinden alaşağı edildiler. Bütün bunlardan daha kötüsü ve daha uğursuzu, Avrupa'nın dinsizleşmesidir. **Evet Avrupa, dini hor gören bir tavır takındı.**

Din adamları mukaddes kitaplara sokuşturdukları beşerî malûmatlarla da yetinmediler. Bilakis dilden dile dolaşıp halk arasında meşhurlaşan ve bazı Tevrat ve İncil müffessir ve şârihlerinin anlattıkları tarih, coğrafya ve tabiata ait malûmatları da mukaddes tanıdılar ve onları din kisvesine sokarak mutlaka inanılması gereken

www.abulhasanalinadwi.org

dinî temel ve prensiplerden saydılar. Bunlara uymayan haberlerin gerçekle ilgisi olmadığını ve derhal terk edilmesi gerektiğini savundular. Bu sahada bir çok kitap yayınladılar. Meselâ Allah'ın gönderdiği kitaplarla hiç alâkası olmayan Hıristiyan Coğrafyası **(Christian Topography)** diye bir kitap uydurdular ve bunun üzerinde çok hassasiyet gösterdiler. Hattâ inanmayanları küfürle itham ettiler.

Kilisenin İlim Üzerinde Estirdiği Terörizm

Kilisenin ilme karşı gösterdiği şiddet hareketi, Avrupa'da Rasyonalizm volkanının patlayıp tabiat ve ilim adamlarının dinî gelenekler zincirini parçaladıkları devire tesadüf eder. İlim adamları ve bilginler coğrafya ile ilgili nazariyeleri içine alan hristiyanların bu uydurma kitaplarına hakaret ederek açıkça tenkid ettiler. Ayrıca bu kitaplara ve âhiret gününe inanmayışlarının mazur görülmesini beyan ederek ilmî keşif ve buluşlarını bütün dünyaya ilân ettiler. İşte tam bu sırada kilisenin kıyameti koptu. **Avrupa**'nın dizginlerini ellerinde bulunduran kilise adamları derhal harekete geçerek bilginleri küfürle itham ettiler. Hristiyanlık uğrunda mallarının ve kanlarının helâl olduğunu açıkladılar. Papaların ifadelerine göre şehirlere, evlere, izbelere, ormanlara, mağaralara ve bahçelere dağılan bu kâfir ve zındıkları cezalandıracak **«Engizisyon mahkemeleri»** kurdular. Bu mahkemeler hristiyan dünyasında, kilise aleyhinde atan bir tek nabız bırak-

www.abulhasanalinadwi.org

mamak için gece gündüz, göz açtırmadan bütün gücüyle çalıştı. Avrupa'yı doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine kadar karış karış taradı. İnsanların analarından emdikleri sütü burunlarından getirdi. Avrupalı dünyaya geldiğine bezer oldu. Hattâ bir hıristiyan bilgini şöyle der; «Bir adamın hıristiyan olup da, eceliyle ölmesi imkânsızdır.» Bu mahkemelerin cezalandırdığı insan sayısının 300.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 32.000'ni diri diri yakılmıştır. Meşhur tabiat bilgini **«Brono»** da diri diri yakılanlar arasındadır. Kilise **«Brono»**'yu, ortaya attığı görüşler yüzünden cezalandırmıştır. Kilisenin çok sert bulduğu görüşlerden biri de «âlemlerin çokluğu» nazariyesidir. Bu yüzden kilise, onu ölüm cezasına çarptırmıştır. Kilise bununla da yetinmeyerek bir damla kanının akıtılmamasını, yani diri diri yakılmasını istemiştir. Ve **«Brono»** diri diri yakılmıştır.

Meşhur tabiat bilgini **«Galila»** da aynı âkıbete uğrayarak öldürülmüştür. Çünkü o, dünyanın güneş etrafında döndüğünü iddia ediyordu.

Reformistlerin İnkilabı

Kilisenin ilim adamlarına karşı giriştiği vahşete sabredemeyen münevver reformistler köklü bir inkılâp hareketine giriştiler. Din adamlarına, kilise mümessillerine ve muhafazakârlara karşı harb ilân ettiler, onların bağlı bulundukları inançlara, kültüre, ilme, ahlâka, eğitim sistemine ve daha buna benzer her türlü manevi bağ-

www.abulhasanalinadwi.org

lara cephe aldılar. Önce hıristiyanlığa, sonra da bütün dinlere düşman kesildiler. Rasyonalistler ve ilim adamlariyle hıristiyan din adamları arasında, daha doğrusu dinle polis kuvvetleri arasında meydana gelen bu çatışma bir din ve ilim çatışmasına dönüştü. Reformistler, ilim ve dinin birleşmesi imkânsız iki zıt kutup olduğunu, akılla dini nizamın aslâ bağdaşamayacağını, bunlardan birini kabul edenin diğerini mutlaka terk etmesi, birincisine inananın ikincisini hemen inkâr etmesi gerektiğini iddia ettiler. Reformistlere din dendiği zaman, hemen ilim ve hakikat uğrunda akıtılan temiz kanlar keşişlerin kaba hareketleri ve papazların arzuları yolunda kurban edilen saf insanlar geliyordu hatırlarına. Sirke satan asık çehreler, kırış kırış alınlar, kin ve vahşet kokan gözler, insafsız katı kalbler, gerilemiş aptal kafalar canlanıyordu gözlerinde. Böylece dinden nefret etmeye başladılar. Manevî bağlara ve onları temsil eden kimselere karşı kalblerinde büyük bir nefret hissi doğdu. Aynı hissi başkalarına da aşıladılar ve bunu bir parola olarak devam ettirdiler.

Reformistlerin Düştüğü Hatalar ve Yersiz Hareketler

İnkılâp hareketine girişen bu reformistler sabır nedir bilmedikleri gibi, sükunet ve metanet kabiliyetleri, tefekkür ve etüt disiplinleri de yoktu. Aynı zamanda, dini liderliği kendi inhisarları altına alan kişilerin uydurdukları saçmasapan

www.abulhasanalinadwi.org

şeylerle gerçek dini birbirinden ayıracak;, dinin mesuliyet ve mükellefiyetleriyle, kilise mümessillerinin cehalet, gerilik, istipdat ve kötü davranışlarını yek diğerinden ayıracak içtihat ve tefekkür gücüne de sahip değillerdi. Bununla beraber inkilapcılar dini, tarlaya tohum atar gibi öyle gelişi güzel terk etmediler, fakat muhafazakarların ve din adamlarının hoyratça davranışları ve acelecilikleri her zaman ve her yerde olduğu gibi, inkılâpcılara dini meselelere göz atıp inceleme fırsatı vermedi.

Aynı zamanda inkılâpcılar, çağdaşlarının bağlı bulundukları ve böylece buhranlardan kurtulup selâmete ulaştıkları İslâm dini gibi bir fikriyatı objektif olarak değerlendirecek fikri kapasiteden, samimiyet ve teslimiyetten de mahrumdular.

«Onlar ki, yanlarında bulunan Tevrat ve İncil'de ismini yazılı buldukları ümmî peygambere, o resûle tâbi olurlar; o kendilerine iyiliği emrediyor, onları fenalıktan alıkoyuyor, nefislerine haram ettikleri temiz şeyleri helâl kılıyor, murdar şeyleri de üzerlerine haram kılıyor, onların ağır yüklerini, üzerlerindeki bağları indiriyor.» (225)

Fakat cahiliye taassubu, müslüman Şarkla hristiyan Garb arasında çıkan savaşların çektiği kalın duvarlar, kahinlerin ve kilise adamlarının İslâm dini ve onun Peygamberi **Hz. Muhammed**'e karşı açtıkları menfi propagandalar, araştırma ve tetkik zevkinin kaybolması, uhrevî saadete ka-

(225) A'raf süresi, ayet : 157

www.abulhasanalinadwi.org

vuşma aşkının zayıflaması, ölümden sonraki hayata ehemmiyet verilmemesi ve bütün bunlara ilâveten müslümanların Avrupa'da İslâm fikriyatının yayılıp gelişmesini ihmal etmeleri... Evet işte bütün bunlar, Avrupa'nın İslâm dinine dönmesi'ne, şiddetle muhtaç olduğu demlerde, tıpkı hastanın doktora, zehirlenen kimsenin panzehire olan ihtiyacı gibi derhal İslâma sarılıp onu bağrına basmasına engel oldu.

Garbın Materyalizme Yönelişi

Avrupa hayat damarlarını kurutup bütün hayatiyetini kaybettikten sonra materyalizme yöneldi. Avrupa akidesi, hayat felsefesi, ruha ve akla bakışı, ahlâkı, davranışları; ilmi, edebiyatı, siyaseti, idaresi ve bütün manevî değerleriyle materyalizme yöneldi. Tabiî bütün bunlar önce tedrici olarak, yavaş yavaş meydana geldi. Fakat daha sonra büyük bir hız kazandı. Çünkü güçlü ve azimliydi. Filozoflar ve tabiat bilginleri bu kainatın yaratıcısı, idarecisi ve âmiri olmadığını, madde ve tabiatın ötesinde bu âlemin hareketlerini idare edip kontrol eden bir kuvvetin bulunmadığını ilân ettiler. Böylece dünyayı incelemeye, onun tezahürlerini ve fenomenlerini sadece mekanik yolla izah etmeye başladılar. Buna objektif ilmî görüş adını verdiler. Allah'ın varlığına iman eden gelenek yoluyla da olsa O'nun mevcudiyetini kabullenen bütün araştırma ve fikirler onların nazarında pozitif ilme dayanmayan boş şeylerdi. Onlarla alay ediyorlar ve onları maskara yerine

www.abulhasanalinadwi.org

koyuyorlardı. Daha sonra seçmiş oldukları metot ve takip ettikleri nazariye ve etütler onları madde ve hareketin ötesinde her şeyi inkâra kadar götürdü. Böylece duyu organlariyle hissedilmeyen, tecrübe altına alınamayan, ölçülüp tartılamayan ve sayılamayan şeylere inanmamaya başladılar. Ve neticede Allah'a ve tabiat ötesine iman, aklın kabul edemediği ve ilmin labaratuara sokamadığı bir takım faraziyeler olarak kabul edilmeğe başlandı.

Avrupalılar uzun zaman Allahı inkâr edip dini karşılarına almadılar. Dini büsbütün inkâr etmediler. Fakat takip ettikleri düşünce sistemi, araştırma ve etütlerdeki tutumları, ahiret gününe iman esası üzerine oturan, temellerini vahiy ve nübüvvet teşkil eden ve insanlığı uhrevi hayata davet eden bir dinle aslâ bağdaşmıyordu. Çünkü bunlar, duyu organlarının ve tecrübelerinin dışında olup, tartı, ölçü ve sayı kalıplarına sığmıyordu. Bu yüzden Avrupalıların her geçen gün dinî inançlar üzerindeki şüpheleri daha da artıyordu.

Materyalizmin Son Devirdeki Rezaleti

Avrupa'da Rönesans hareketinin öncülleri geleneklerinin gereği olarak veya hristiyan dünyasındaki atmosferin tesiriyle yahut da ahlâkî ve içtimaî menfaatler yönünden, senelerce azgın materyalizm ve onun hayat felsefesini hristiyan dininin esaslariyle atbaşı yürüttüler. Çünkü içtimaî ve ahlâkî menfaatler, milletin ferdlerini diğerine bağlayıp anarşi ve taşkınlıktan korumak için

www.abulhasanalinadwi.org

ismen de olsa dini bir nizamın mevcudiyetini gerektiriyordu. Nihayet son devirde gerek hristiyanlık ve gerekse materyalizm tamamen laçkalaştı. İlerleyen materyalist medeniyetin gittikçe hız kazanması, buna mukabil din ve geleneklerin gerileyip medeniyete ayak uyduramaması ve bunun yanısıra çeşitli güçlükler ve zaman kaybı endişesiyle materyelist medeniyetin dinle birleştirilememesi Hristiyanlıkla materyalizmin bir araya gelmesini büsbütün güçleştirdi. Böylece Avrupalılar yavaş yavaş dinden uzaklaşmaya başladılar. Ahlâkı ve utanmayı bir taraf atarak dipsiz bir uçuruma yuvarlandılar.

Materyalizmin Çığırtkanları ve Liderleri

Avrupa'nın her tarafında yazarlar, müellifler, edipler, filozoflar, sosyologlar ve politikacılar koro halinde materyalizmin borozanını öttürmeye, kalemleriyle materyalizmin zehirini kitlelerin zihnine ve kalbine zerkedip ahlâkı madde açısından izah etmeye başladılar. Böylece bazan pragmatizm felsefesini, bazan da **Epikür**'ün materyalizmini yayıyorlardı.

Floransalı Makyevel (1469-1527) gibi politikacılar önce dinin siyasetten ayrılmasını ve ahlâkın şahsî ve içtimaî olmak üzere iki kategori halinde mütalâa edilmesini istediler. Ve şu kararları aldılar. Eğer dinin mutlâka bulunması gerekiyorsa, şahsî bir mesele olarak kalmalıdır. Devletin işlerine ve politika karışmamalıdır. Çünkü devlet, her şeyin üstünde yer alan son derece önemli bir

www.abulhasanalinadwi.org

organizasyondur. Hristiyanlığa gelince... Hristiyanlığın temeli uhrevî hayata dayanır. Dindarların ve muhafazakârların kiliseye faydaları olsa bile devlete hiç faydaları yoktur. Çünkü onlar dinî hükümlerin esareti altındadırlar. Bu bakımdan onlar, dinî hükümlerin ve ahlâkî prensiplerin dışında herhangi bir menfaate yönelmezler. Esasında hükümdarların ve kralların tilki ahlâkıyle ahlâklanmaları lâzımdır. Devletin en küçük bir menfaati uğrunda ahdi bozmaktan, yalandan, hiyanetten, dolandırıcılıktan ve iki yüzlülükten aslâ çekinmemeleri gerekir. Nihayet bu çağrı hedefine ulaştı. Eski dinlerin yerine geçen bir çok millî ve ırkî güçler de bu çağrıya yardımcı oldular.

Edebiyatçılar, müellifler, yazarlar, düşünebilen kafalar ve dâhiler, özellikle Fransız ihtilâli ve ondan sonraki devrede, eski ahlâk yapısını sosyal nizamı değiştirerek kötülükleri insanlara güzel göstermeye, her şeyi helâl yapmaya ve insan tabiatını her türlü kayıttan ve ferdî mes'uliyetlerden sıyırmaya başladılar. İnsanları aşağı bir hayata, şehvetlerin tuzağına ve dünya zevklerine dalıp günü gün etme felsefesine çağırdılar. Dünya nimetlerini değerlendirirken çok aşırı gittiler ve bunun neticesinde gözle görülen, elle tutulan maddî menfaatler ve geçici dünya zevkleri dışında herşeyi toptan inkâr ettiler.

Yunan Medeniyetinin Gerçek Kopyası

XIX ve XX. asır Avrupasında hayat, cahiliyet içinde yüzen eski putperest Roma ve Yunan me-

www.abulhasanalinadwi.org

deniyetinin hakiki kopyası haline geldi. Böylece şarkın ününü alan Hristiyanlığın ağırlığı altında ezilen Avrupa eski hüviyetine büründü.

Bunda hayret edilecek bir durum yoktur. Bugün Avrupalılar Yunan ve Roma medeniyetlerinin mirasçılarıdır. **Dr. Haas**'ın Yunan medeniyeti üzerindeki mütalaasında açıkca ortaya koyduğu gibi, Avrupalılar daima ruhaniyetten uzak boş bir din aralar. Bunun dışında hiç bir dini kabul etmezler.

Bugün Avrupa'nın dini esasları, dejenere ettiğini, dine gereken ehemmiyeti vermeyip lâf olsun diye kabullendiğini sefahat ve eğlenceye haddinden fazla düşkün olduğunu görüyoruz. **Lecky** aynı hususların Yunan dinleri için de söz konusu olduğunu belirtmektedir. Yani bugünkü Avrupa hayatiyle eski Yunan'ın hayat görüşü arasında hemen hemen hiç fark yoktur. İşte bu, Avrupa'nın içinde bulunduğu dinî atmosferin neticesidir. Böyle bir atmosfer, Allah'a Hakkıyla kulluk edip emirleri üzerinde hassasiyet göstermeyi hoş karşılamaz. Evet işte bu, Avrupa tabiat bilginleri ve filozoflarının ortaya koydukları iddia ve nazariyelerin neticesidir. Onlar bu nazariye ve gayeleri insanlara ilân ettiler ve kitleler de yavaş yavaş bunları benimsediler. Böylece bu nazariye ve gayeler dinin yerini aldı.

Aynı şekilde bugün Avrupa'nın dünya hayatının zevklerine, tıpkı susuz kalmış birinin suya, pervanenin ışığa olan arzusu gibi fazla düşkünlük gösterdiğini; tıpkı **Sokrat'ın**, devrinin Yunanlı Cumhuriyetçisini tasvir ettiği gibi hayatın meyve-

www.abulhasanalinadwi.org

ve nimetlerini iki eliyle koparmaya çalıştığını görüyoruz.

Roma medeniyetinin yükseliş devrini takip eden devirlerde gördüğümüz gibi bugün de Avrupa'nın dinî meselelere ve inançlara şüphe ile baktığını, dinî ve onun ibadet şekilleri ve geleneklerini küçümsediğini görüyoruz.

Bugün Avrupa'nın Dini Hristiyanlık Değil Materyalizmdir

Şüphesiz bugün Avrupa'nın ruhu ve kalbi üzerinde saltanat kuran din hrıstiyanlık değil, materyalizmdir. Nitekim bu husus, Avrupa'nın iç dünyasını bilen, Avrupalıları kitaplardan değil yakından, hatta icabında bizzat kitaplardan tanıyan, devletlerin şan ve şöhretini artırıp milletin iç rahatlığını temin eden göstermelik dindarlıklara aldanmayan, kiliselere yapılan ziyaretlere ve sürdürülen geleneklere kanmayan kimselerce malûmdur.

Daha önce ismi geçen **Alman Profesörü mühtedî Muhammed Esat «Yolların Ayrılış Noktasında İslâm»** adlı eserinde bu hususu gayet açık bir şekilde gözler önüne serer:

«Şüphesiz Avrupa'da, dini bir üslûpla düşünen, inançlarını medeniyetleriyle uzlaştırıp pratik hayata aktarmak için var güçleriyle çalışan kişiler vardır. Fakat bunlar yok denecek kadar azdır. Avrupa'da sıradan bir kişi, ister faşist, ister Demokrat, ister Kapitalist, ister Sosyalist, ister sanâtkâr, ister mütefekkir olsun bir tek din tanır; O

www.abulhasanalinadwi.org

da, maddî terakkiye ibadet edip hayatın biricik gayesinin insanın yaşayışını kolaylaştırmak olduğuna, daha yaygın bir ifadeyle «**mutlak hürriyete**» yani tabiatın bütün bağlarından sıyrılmaya inanmaktır. Bu dinin mabed ve kiliseleri dev yapılı fabrikalar, sinama salonları, kimya laboratuarları, gazinolar ve elektrik santrallarıdır. Bu dinin kâhinleri ve din adamları ise bankerler, mühendisler, artistler, sinama yıldızları, ticaret adamları, san'atkârlar ve astronotlardır. Bu aşırı kuvvet ve zevk volkanı, silâhlarla donatılmış arzu ve menfaatlarla çatıştığı zaman, birbirini yiyip yok etmeye hazır düşman grupların ortaya çıkmasına ve harp teknolojisinin gelişmesine yol açmıştır. Fakat medeniyet yönünden ise, pratik faydaların üstünlüğüne inanan, hayırla şer arasını ayıran kesin çizgi ve en üstün ölçü olarak materyalizmden başka hiç bir kıstas tanımayan bambaşka bir insan tipi doğdu.» (226)

«Garb medeniyeti açıktan açığa ve şiddetle Allah'ı inkâr etmiyor. Fakat düşünce sistem'inde Allaha hiç yer vermiyor. Böyle bir inançtan fayda beklemediği gibi ona ihtiyaç da duymuyor.» (227)

Avrupalıların hayatlarında yer alan dinî merkezler ve bunların tesir sahaları hakkında ileri sürdüğümüz bu deliller, sahibinin Hristiyanlıktan İslâma, Avrupa'dan müslüman şark'a geçmiş bir mühtedî oluşu sebebiyle belki şüphe nazariy-

---

(226) İslam At the Cross Roads, p. 50 fifth Edition
(227) İslam At the Cross Roads p. 40

www.abulhasanalinadwi.org

le bakılabilir. Fakat **Londra**'nın değerli Profesörlerinden ve **İngiltere**'nin sayılı yazarlarından biri, resmi dinin en büyük merkezlerindeki çöküntü ve yıkılışı müntesiplerinin nasıl tiksinip iğrendiklerini bir önceki delillerden çok daha açık ve detaylı olarak anlatıyor.

Londra Üniversitesi Psikoloji ve Felsefe bölümü kürsü başkanı **Prof. Joad** «Guide To Modern Wickedness» adlı eserinde şöyle diyor:

«Yirmi kadar genç kız ve erkeğe içimizde kaç kişi gerçek manada hrıstıyandır? diye sordum. İçlerinden sadece «üç» kişi müspet cevap verdi. Yedisi bu meselede hiçbir şey düşünmediklerini söyledi. Geri kalan on kişi de açıkca hristiyan düşmanı olduklarını belirtiler. Bence Hristiyanlığa inanıp onu yaşayanlarla inanmayanlar arasındaki bu korkunç uçurum Avrupada hiç te garipsenecek bir durum değildir. Eğer bu sual böyle bir topluluğa bundan elli veya yirmi sene evvel sorulsaydı cevaplar şüphesiz başka başka olurdu. Bütün bunlardan sonra, **Canon Barry**'ın görüşüne katılıp büyük bir hristiyan hareketinin dünyayı kurtaracağını inananlar elbette az olacaktır. Şahsen ben **Canon Barry**'ın bu fikrini destekleyen veya temize çıkaran hiç bir şey göremiyorum. Ancak bu, onun arzu ve emelinden başka bir şey değildir. Arzular çoğu zaman çeşitli fikirler doğururlar, fakat belge ve vesikaya dayanmazlar. Bu ülkelerde meydana gelen hadiseler ve gelecek asırda hrıstiyan kilisesinin tarihe karışacağına işaret etmektedir. İşte sizlere günlük bir gazetenin bu görüşümüzü kuvvetlendiren haberi:

www.abulhasanalinadwi.org

«Yetmiş yedi yaşlarında bir adam bulduğu yeni usulle eski «**Kitabı Mukaddes**» nüshalarını fişek doldurmada, ipek sanayiinde, plâstik ve kağıt para yapımında kullanmıştır. İhtiyar adamın makinesi **Cardiff Factory**» de ve diğer sekiz fabrikada kurulmuş, olup eski **Tevrat** nüshalarıyle harp silâhları imal etmeye başlamıştır. Makineyi bulan ihtiyar önceleri fakir ve sefil bir kimseyken bu âleti bulduktan sonra büyük servet sahibi olmuştur.»

Prof. Joad makalesini Tevrat'tan aldığı bir cümleyle bitiriyor. Bu **Canon Barry**; papazlar, din adamları ve diğer muhataplara verilecek en güzel cevaptır:

«Kulağı olan işitsin!...» (228)

Aynı yazar «**Philosophy, for aur Times**» adlı birbaşka kitabında şunları yazıyor:

«Asırlardan beri İngilterenin zihnine hâkim olan düşünce servet yığma arzusudur. Bu arzu ülkenin hayatında en kuvvetli faktör ve en büyük aksiyon kaynağıdır. Çünkü servet, mülkiyete açılan bir penceredir. Servetin çokluğu ve bolluğu insanın şeref ölçüsüdür. İnsanlar siyaset, edebiyat, tiyatro, sinema ve radyo yoluyla hattâ bazan kilise minberlerinden hemen hemen her ay ve her sene, mal ve servet yığmaya teşvik ediliyordu. Mal-mülk edinmede ileri gitmiş milletlerin, ancak medenî millet olabileceği fikri telkin ediliyordu.

Mülkiyete karşı gösterilen bu aşırı sevgi din

---

(228) Guide to Modern Wickendness p. 114-115

www.abulhasanalinadwi.org

inançlarımızla çatıştı. Çünkü din yani Hıristiyanlık fakirliği övüyor, zenginliği ise kötülüyordu. Şöyle diyordu; «Fakir, selâmet ve saadete zenginden daha çabuk ulaşır, felsefî ve dinî esaslar, Allaha ubûdiyet ve cennetin nimetlerine kavuşma konusunda fakirliğin tek çıkar yol olduğunu savunduğu halde insanlar dinin sesine kulak vermedi. Dinin ortaya koyduğu hükümleri pratik hayatta uygulamaya yanaşmadılar. Ellerinde bulunan serveti, vaat edilen cennet nimetlerine tercih etmekte devam ettiler. Belkide onlar bankalara yatırdıkları yığın yığın paralarıyle dünya nimetlerini kazandıkları gibi, ömürlerinin son demlerinde tevbe etmek suretiyle âhiret nimetlerini de kazanacaklarını zannediyorlardı.»

«**Sammul Butler**» onların bu düşüncelerini kitabında şöyle ifade eder:

«Bazı yazarlar, biz Allah'a ibadetle servete ibadeti bir arada yürütemeyiz» derler. Ben de kabul ediyorum ki, bu mesele öyle basit değildir. Fakat mühim ve ciddi konular dünyada ne zaman kolay olmuştur ki?»

Her ne kadar prensiplerde ayrılsak da gerçekten hepimiz Butler ve taraftarlarının yolunu izliyoruz. Biz Avrupalılar senet sevgisiyle yoğrulmuşuz. İnancımıza göre, ferdin ve hükümetin büyüklüğünü gösteren en sağlam ölçü servettir. Üstelik servet, tarihî değere sahip iki büyük teorinin doğmasına sebep olmuştur.

Birinci: XIX. asırda hüküm süren ekonomi dışı teoridir. Bu teoriyi savunanlar, insanın yaptığı işlerin elde ettiği büyük menfaatle üzerine oturdu-

www.abulhasanalinadwi.org

günu iddia ederler. Onlara göre insanı harekete geçiren motif ruhi duygu ve arzular değil, bizzat servet toplama hırsıdır.

İkincisi: XX. asra hâkim olan teoridir. Bu teori Karl Marx'ın ekonomi teorisidir. Bu teoriye göre insanın iktisadî nizamı, insanın malî ihtiyaçları üzerine oturur. Karl Marx'a göre edep, terbiye, ahlâk, din, mantık ve devlet idaresi ekonomiye, bağlıdır. **Eğer memleketimizdeki insanlar servet yığma ihtirası ve mal sevgisiyle yoğrulmamış olsalardı bu iki nizam bu kadar hüsnü kabul görmezdi.»**

Prof. Joad kitabının bir başka yerinde şöyle diyor:

«Bu çağda yaygın ve geçerli olan hayat Felsefesi, her durumda ve her meselede ceplerin dolu, midelerin tok olmasıydı. **Stomach and Pocket view of life.**

Amerikalı meşhur gazeteci **Jhon Gunther** bu psikolojik durumu **İnside Europe** (Avrupanın içi)' adlı eserinde şöyle ifade eder:

«İngilizler haftanın altı gününde (Bank of England) İngiltere bankasına taparlar, yedinci gün de kiliseye giderler.»

Avrupa Metaryalizminden Görüntüler

Ahiret hayatına inanmayanlar, küçük dağları ben yarattım diyerek kasıla kasıla yürüyenler, dünyanın zevk ve nimetlerinden başka üstün gaye tanımayanlar, Allah'ı akıllarına geldiği zaman ananlar, Ona saygı ve hürmet göstermeyenler başlarına felâket bulutları çöküp zor durumda kaldıkları zaman nasıl Allah'a el açacaklardır?

www.abulhasanalinadwi.org

Nitekim Allahuteâlâ ulûhiyetine inanmayan müşriklerden şöyle bahseder.

«O kâfirler kara bulutlar gibi dalga sardığı vakit, dini Allah'a halis kılarak, O'na yalvarırlar, dua ederler. Ne zaman ki onları karaya çıkarır, içlerinden doğru giden de bulunur. Âyetlerimizi ancak, gaddar ve nankör olanlar inkâr eder» (229)

Fakat bu tip kimseler maddeye haddinden fazla bağlılıkları, zahirî sebep ve iletlere dayanarak Allah'tan tamamen uzaklaşmaları sebebiyle gaflet ve katılığın en uç noktasına ulaştılar ve Allahuteâlânın kendileri hakkındaki sözünü doğruladılar.

«And olsun ki biz, senden önce bir takım ümmetlere peygamber gönderdik dinlemediler. Biz de onları şiddet ve zaruretler içinde kıvrandırdık. Belki de yalvarırlar, tevbe ederler diye..» (230)

«Hiç olmazsa böyle şiddetlerimiz geldiği vakit bari yalvarsaydılar, fakat kalbleri katılaşmış şeytan da bütün yaptıklarını kendilerine cazip ve süslü göstermişti..» (231)

«Doğrusu biz onları azaba tuttuk da yine Rablerine karşı boyun eğmediler. Onlar yalvarmıyorlar.» (232)

Fakat ne garip bir tecellidir ki, Avrupalı liderlerin ve parlementerlerin konuşmalarında az da olsa bir kalb inceliğine, merhamet duygusuna ve Allah korkusuna, harbin ateşli ve amansız an-

---

(229) Lokman sûresi, âyet: 32
(230) En'am sûresi, âyet: 43
(231) En'âm sûresi, âyet: 42
(232) Mü'minûn sûresi, âyet: 76

www.abulhasanalinadwi.org

larında bile tesadüf edilmemektedir. Avrupa'lıların davranışlarında, hareketlerinde ve sevinçli günlerinde bu tür şeylerden eser görülmemektedir. Ne var ki, Avrupalı düşünürler ve edebiyatçılar, bu tür davranışlar soğukkanlılık metanet ve yüreklilik olarak değerlendirmektedirler. İngiltere'nin büyük diplomatlarından ve ileri gelen liderlerinden biri, İngiltere parlemantosunda, İngiliz Milletinin hadiseler ve felâketler karşısındaki metanet ve soğukkanlılığıyla öğünerek, **Singapur**'da dans ve eğlencenin sarhoşluğuyla kendinden geçen İngilizlerin, şehri bombardıman eden Japon uçaklarının hava akınları karşısında dans ve eğlenceyi bırakmadıklarını, hattâ yerlerinden bile kıpırdamadıklarını gerekçe olarak gösterir. Bir Hintli bizzat şahit olduğu bir gece âlemini şöyle anlatır:

«Tam dans ederken bir anda hava baskınıyla ürperdik, olduğumuz yerde kalakaldık. Etrafı bir sessizlik kapladı. Sonra eğlence salonunda bulunanlardan biri: Ne diyorsunuz, dansa devam mı, tamammı?. Bir genç kız cevap verdi: Dansa devam!» (233) Hintli sözlerine şöyle devam ediyor: «Hava akınlarının zamanını sinamada ilân etmek günlük âdetlerdendi. Fakat sinemanın programları gene aralıksız devam ederdi. Sığınağa gitmek istiyenlerin yolu sağda, en köşede idi. Fakat umumiyetle halk yerinden bile kıpırdamazdı. Kimse yerinden kalkmak istemezdi. Tabii sinema programları da aksamadan devam ederdi. (234) Bir

(233) Havaakınları, Muhammed Eşref ed Dahlevi Sh. 71

www.abulhasanalinadwi.org

İngiliz yazarı, **Hindistan**'da yayınlanan **Statesman** adlı günlük büyük İngiliz gazetesinin 24 Ocak 1942 sayısında neşredilen bir fotoğraf üzerinde yaptığı yorumda şunları yazıyor:

«Hayret edilecek hususlardandır ki, tarihte en güzel tiyatro eserleri büyük harplerin patlak verdiği zamanlarda sahneye konmuştur. Bugün **İngiltere**'de de durum aşağı yukarı aynıdır. Eğlence yerlerine, sinemalara ve tiyatrolara göz gezdirenler, harp öncesi günlerden daha neşeli ve daha zevkli olduğunu görürler.. Zevkine düşkün kimseler **Londra**'da eglence yerlerinde istedikleri herşeyi bulurlar.» Ve gene bu gazetenin 15 aralık 1943 tarihli bir başka sayısında şu haber yer olmaktadır: «**Londra, Lizbon** ve **Moskova**'da filim sanayii dev adımlarla ilerlemekte ve gelişmektedir.»

Harbin ateş püskürdüğü en kızgın zamanında ve ömrün en son demlerinde bu derece zevk ve eğlenceye düşkünlüğü, eski çağlarda, Yunan ve Roma'dan başka bir millette göremezsiniz.

Roter ajansının muhabiri, İngiltere başbakanı **Mr. Churchil**'in harbin en ateşli anlarında, insanın elinde olmayarak Allah'a el açıp yalvaracağı, sarhoşların ayılacağı, kalbleri taşlaşan kimselerin bal mumuna döneceği o kritik devrelerde yeni yılı nasıl karşıladığını, geçen yıla ne şekilde veda ettiğini bildiriyor. Roter muhabirinin telgrafla bildirdiği ve haber aynen şöyledir.

«**Washington** — Bugün 1 Ocak 1942. Dün akşam, yılbaşı münasebetiyle, İngiltere başbakanı

(234) a.g.e. Sh: 70

www.abulhasanalinadwi.org

Mr. Churchil Kanada'dan Birleşik Amerika'ya resmî bir trenle misafir olarak geldi. Başbakan Mr. Churchill, Sir Charle Burtel ile birlikte trenden inerek ağzında sigara, elinde şampanya kadehi doğunca trenin lokantasına girdi. Bu manzara karşısında beraberinde bulunan gazete muhabirleri hayretler içinde kaldılar. Mr. Churchil kadehi eline alarak mütebessim bir çehre ile şöyle dedi: «Geride bıraktığımız zaferler, güçlükler ve zorluklarla dolu 1941 yılının şerefine. «İşte tam bu sırada Mr. Churchil eski yılın son demlerini yaşadıktan sonra yeni yılı kutladı ve saat gongu vurdu. Gazeteciler ve tren şefleri Mr. Churchil'in yeni yılını kutladılar. Başbakan Mr. Churchil bir eliyle Sir Charla Burtel'in, diğer eliyle de Karl Borl Hanri'nin elini tutarak birlikte şarkı söyleyip dans etmeye başladılar. Mr. Chuchil kapıya giderek şöyle dedi: «Hepimize mutluluklar, tanrı bizi zafere ulaştırsın.» Bunun üzerine orada bulunanlar şarkı söyliyerek çılgınca eğlenmeye başladılar. Başbakan **Mr. Churchil bir «V» harfi çizerek sevinç ve mutluluk içinde vagonuna gitti».**

Bu materyalist hayat felsefesiyle, harp ve tehlike anlarında, dini psikolojiyi, dinin ortaya koyduğu esasları, dindar insanların davranışlarını ve hareketlerini şöyle bir karşılaştırın. Nitekim Kur'an-ı kerim bu gerçeği şöyle dile getiriyor:

«Ey müminler, bir düşman topluluğu ile karşılaştığınız zaman, sebat edin ve Allah'ı çok anın ki, kurtulabilesiniz» (235)

---

(235) Enfal süresi, âyet : 45

www.abulhasanalinadwi.org

Nitekim Peygamber efendimiz zor durumda kaldığı zaman, hemen namaza koşardı. O'na duâ ederdi. **İbn Hişam**'ın Siretinde **İbn İshak**, Büyük Bedir vak'ası hakkında şöyle diyor: «Resulullah safları düzene koyduktan sonra **Ebu Bekir** ile beraber çadırına döndü ve yanında **Ebu Bekir**'den başka kimsecikler yoktu. Resulullah Allah'ın vaat ettiği zaferi şu sözleriyle niyaz ediyordu: Allahım! Eğer bu gün, bu bir avuç topluluğu helâk edecek olursan, yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmayacaktır.»

Materyalizm, birtakım tabii, kaçırılmaz, tarihi ve ilmî sebeplerle, asırlardan beri Avrupa medeniyetinin ve hayat tarzının sembolü olmuştur. **Avrupa**'da yeniden doğuşu temsil eden **Rönesans**, ilim ve politika alanındaki ilerlemeler, Materyalizmin güç ve kuvvetini artırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bu konuda gerek Avrupa'da ve gerekse Şark dünyasında birçok mütefekkirler çeşitli fikirler ileri sürdüler. Şarklı müttefikler çağın ileri gelen dâhilerinden **Abdurrahman el-Kevakibî**, «Tabiatü'l-İstibdâd» adlı eserinde şöyle diyor:

«Avrupa'lının hayat tarzı tamamen materyalisttir. Kalbleri katı, davranışları kabadır. Aç gözlüdür, her şey benim olsun der, daima intikam hissiyle kıvranır. Doğu hristiyanlığın bahsetmiş olduğu yüce duygulardan ve üstün prensiplerden hemen hiç bir eser kalmamış gibidir. Meselâ bir Alman, sert tabiatlıdır. Katı kalbidir. Zayıfın hayat hakkı olmadığını iddia eder. Bütün faziletlerin kuvvette, bütün kuvvetlerin de servette oldu-

www.abulhasanalinadwi.org

ğunu savunur. Bir Alman, ilmi ancak para için sever; Şerefi de gene paraya bağlıdır. Latin Millet-lerine mensup olanlar da kibirli ve daima yanılmaya yatkın bir mizaca sahiptirler. Onlara göre akıl tamamen hürdür. Hayat demek hayasızlık, arsızlık demektir. Şeref, elbise ve süstedir. Büyüklük ise, başkalarına saldırıp hakimiyet kurmakla ölçülür.

Bu satırlar, Avrupa mizacının en doğru tasviri, ve Garbın psikolojik yapısının en güzel tahlilidir. Biz burada merhum **Kevâkib**'nin Latin ve Alman milletinin dışındaki diğer Avrupa milletlerini bu değerlendirmenin dışında tuttuğunu zannetmiyoruz. Sadece Alman ve Latin ırkı, diğer Avrupa milletlerine bir misâl olarak zikredilmiştir.

İlmî Hareketlerin Maddî Gayeleri

Avrupa'nın siyasî, içtimaî ve ahlâkî nizamlarında veya Avrupa milletlerinin bu çağda ortaya koydukları bütün sistemlerde Materyalizmin kokusunu hissetmek mümkündür. Hatta son zamanlarda insanları uzun süre meşgul eden ruhî hareketin kaynağı da materyalizmdir. Bu hareket, diğer san'at ve fenler gibi Avrupa'da bir san' at ve fen haline gelmiştir. Gayesi de, ruh ikliminin enteresan yönlerini müşahade altına almak, ruhun esrar perdelerini sıyırmak, ölülerin ruhlariyle konuşmak, gönülleri dinlendirip oyalamaktır. Fakat bu düşünce müslüman Şarktaki tasavvufî ve mistik hareketin aksine nefis temizliği, kalb safiyeti, Allah korkusu, salih ameller esası-

www.abulhasanalinadwi.org

na dayanmadığı gibi, ölüme hazırlanmak, hayatın güçlükleri karşısında sabretmek, nefsi dizginlemek gibi temel prensipleri de kat'iyen kabul etmiyordu.

Aynı şekilde, Avrupalıların canlarını ve varlıklarını feda ederek giriştikleri hareketler de, sadece Allah için yapılan faaliyetlerin aksine çoğu zaman, güzel bir isim bırakmak, şöhret yapmak, ismini tarihe geçirmek, insanlar arasında sivrilmek, halkın dilinde minnetle anılmak, vatanında iftiharla ve şerefle yadedilmek, milleti tarafından gıbta edilmek gibi maddî gayeler için yapılıyordu. Fakat müslüman, amellerine riya ve gösteriş karışarak yok olmasından korkar ve daima Allahuteâlânın hitabını kulaklarında hisseder:

«De ki. Size, yaptıkları iş bakımından âhirette en çok ziyana uğrayanları haber vereyim mi? Onlar, o kimselerdir ki, dünya hayatında yaptıkları çalışmalar boşa gitmiştir. Halbuki güzel bir iş yaptıklarını sanıyorlardı.» (236)

«Hem biz, onlar ne amel işledilerse, onu kasdedip saçılmış zerre haline getirmişizdir.» (237)

Resulallah'a: «Bir adam var, gerçekten cansiperâne savaşıyor, bir adam da gösteriş olsun diye savaşıyor, bunlardan hangisi Allah yolundadır diye sordular. Resulullah, «Allahın'ın kelâmını yüceltmek için savaşan Allah yolundadır.» buyurdular. **Hz. Ömer (R.A.)** Allah'a daima şöyle

(236) Kehf: sûresi, âyet : 103
(237) Furkan: sûresi, âyet : 23

www.abulhasanalinadwi.org

duâ ederdi: «Allahım! Bütün amellerimi sâlih ve sırf senin rızan için hâlis kıl. Senin rızan dışında hiç bir şey koyma!» Bu ümmetin sâlih kişilerinin gizli ibadet ve sadakaları, siyer ve tarih kitaplarında herkesçe malûmdur.

Materyalist Garp Düşüncesi Ekonomiye Dayanan Panteizm

Materyalizmin nazariye ve fikriyatı Avrupa'da o derece gelişmiştir ki, maddî değerler dışındaki her şeyi unutturmuştur. Meselâ Komünizm Felsefesinin kurucusu Karl Marx'ı (1818-1883) ele alalım. **Karl Marx'a** göre ekonomik yapı cemiyetin temelidir. Din medeniyet, hayat felsefesi ve bütün güzel san'atlar bu ekonomik yapının bir yansımasından ibarettir. Karl Marx şöyle der:

«Tarihte her çağın ve her devrin kendine has sınaî üretim metodu vardır. İçtimaî münasebetleri ayarlayan sınaî faaliyettir. Fakat bir müddet sonra bu içtimaî münasebetler, istihsal metoduyla uyuşmamaya başladı. Aradaki denge tamamen bozuldu.Bunun üzerine bir takım kimseler, bu münasebetleri yeni baştan tanzim etmeye çalıştılar. Bu hareketler tarihte inkılap ve ihtilaller olarak bilinir. Ne var ki tarihçiler bu ihtilâl ve inkılapların mahiyetini bilmiyorlardı. Fakat bu garipsenecek bir durum değildir. Yalnız bu ihtilal ve inkılâp hareketlerine katılanlar, hangi gayeye hizmet ettiklerinden habersizdiler. Fakat bizim için bu bilmeceyi çözmek, siyasî sahadaki ilerlemelerin, siyasî nizamdaki gelişme ve değişikliklerin, siya-

www.abulhasanalinadwi.org

sî alanda meydana gelen muhtelif tekâmül ve inkişafların, içtimaî münasebetlerin yeni bir görünüşünden başka bir şey olmadığını, bütün bunların içtimaî münasebetlerle her geçen gün kendini yenileyen üretim vasıtaları arasındaki paralellikten ileri geldiğini anlamak mümkündür. sınaî istihsal yolları ve onun üzerine kurulan sosyal münasebetler arasındaki mücadele sürüp gittikçe, içtimaî hayatı düzene koyma çabaları da sürüp gidecektir. Aradaki mücadele ve sürtüşmeler alevlenip şiddetlenince de ihtilâle dönüşecektir. Aradaki mücadele açıkca belli olmasa bile, onu ne ortadan kaldırabiliriz ne de inkâr edebiliriz.

Sınaî istihsal yollarıyle, içtimaî münasebetler arasındaki sürtüşme eninde sonunda sınıf kavgalarına dönüşür. Çünkü toplumdaki bütün sınıflar, ekonomik yapının birer parçasıdır. Bütün bunlardan sonra Karl Marx şu neticeyi çıkarıyor: **Çocukluk devri dışındaki topyekûn insanlık tarihi, çeşitli sosyal sınıf kavgalarının hikâyesinden ibarettir.»**

İşte böylece **Karl Marx** iktisadî sahanın dışındaki bütün beşerî cepheleri topyekûn inkâr ederek, ekonomiden başka hiç bir şeye değer vermemiştir. Din, ahlâk, ruh, kalb ve hattâ akıl için hiç bir değer ve ölçü koymadığı gibi de bunlardan hiç birini tarihî faktör olarak tanımamıştır. **Karl Marx'a** göre tarihteki bütün ihtilâl ve harpler, intikam almak, iktisadî nizamı ve sınaî istihsal yollarını yenibaştan tanzim etmek için çıkmıştır. Hatta dinî savaşlar bile **Marx'a** göre iktisadî

www.abulhasanalinadwi.org

tur. Bir iktisadî sınıf, gelir kaynaklarını, üretim zümreler arasındaki sınıf kavgalarından doğmuş-yollarını elinde tutarak stok yapar. Bir diğer iktisadî sınıfda, onunla âdeta yarışı girişir, hissesini almak ister veya karşısındakine servetini yeniden ayarlamasını ister ve böylece harpler çıkar. Bütün bunlardan sonra **Karl Marx**'ın, tarihin kaydettiği «**Bedir**» «**Uhud**», «**Ahzab**», «**Kadisiye**» «**yermûk**» harpleri hakkında da aynı fikre sahip olması gerekir.

İşte gördüğünüz gibi, **Avrupa**'nın materyalist mistisizm, panteizm felsefesi ve iktisadî esaslara dayanan varlığın birliği görüşü budur. Şark dünyasında dinî ve mistik atmosfer ağır basınca, böyle bir hava içinde yaşayan doğulular. Allah'ın dışındaki bütün varlıkları inkâr ettiler. Onlara göre sadece Allah vardır. Diğer varlıklar Allah'ın birer tecellisidir. Teneffüs ettikleri havanın tesiri ve sarhoşluğuyla şöyle haykırdılar: **Allah'tan başka varlık yoktur.»**

Materyalizm'in ağırlığı altında bunalan Avrupalı düşünürler de iktisadî sahanın dışında kalan her şeyi atarak şöyle haykırdılar: «**Karın ve mideden başka hiç bir şey yoktur.**» Hemen belirtelim ki, şark **mutasavvıfları** insanı, Allah'ın gölgesi olarak değerlendirirken, Garb materyalistleri, aşağı bir hayvan olarak görüyorlardı.

Darwinizm'in Medeniyet ve Fikirler Üzerindeki Tesiri

Materyalist Avrupa müttefiklerinin insan

www.abulhasanalinadwi.org

üzerindeki görüşlerini destekleyen, siyasî ve sosyal sahayı daha da içinden çıkılmaz hale getiren Darwin'in «Tekâmül» nazariyesi, XIX. asırda ortaya çıktı. **Darwin'e** göre insan denen varlık, diğer hayvanlardan daha ileri bir tekâmül safhasına sıçramış bir hayvandır. İnsanoğlu bir merhaleden diğer merhaleye atlayarak binlerce seneyi içine alan **«cins göçü»** sayesinde bu hale gelmiştir. Bu müddet zarfında insan, çeşitli hayvan kılıklarına girmiş, amib (Amoeba) den maymuna, maymundan insana ve en sonunda da bugünkü mütekamil şeklini almıştır. Bu nazariyenin sahibi ve kahramanı Darwin, «Nevilerin aslı» (Origin of species) adlı eserini 1859 yılında neşretti. Bu teori Üniversite çevresini çeşitli yüksek okulları ve halkı haddinden fazla meşgul etti. Çünkü bu nazariye, daha önce, insanla ilgili meselelerde görülmemiş yepyeni bir görüş getiriyordu. Neticede bu korkunç teori, fikrî cereyanları altüst etti. İnsanın kendi problemleri ve tarihi üzerindeki hayat dolu bakışlarını **«İnsan»** dan hayvan'a kaydırdı ve ona bu kâinatın ilâhî bir kudret olmadan kendi kendine idare edildiğini; dünyanın, tabiatüstü hiç bir gücün müdahalesine uğramadan yalnız başına hareket ettiğini, kâinatın tabiat kanunları dışında hiç bir kuvvetin tasarrufu altında bulunmadığını; bütün yaratıkların hayatın ilk basamağından en yüksek basamağına kadar akıl ve hikmetten uzak fıtrî bir hareketle peyderpey tekâmül ettiklerini; gerek insan denen varlığın ve gerekse diğer hayvan nevilerinin hikmet sahibi bir yaratıcının eseri olmayıp bilâkis tabiî ayıkla-

www.abulhasanalinadwi.org

ma yani «seleksiyon» denilen tabiat kanunlarının bir neticesi olduğunu ve bu kanunların şuur sahibi, konuşan insana kadar kâinatta daima var olageldiğini empoze etti.

Bu teorinin, aklın ve dinin gaye ve prensiblerine, fikrî ve ahlakî neticelerine ve bunların pratik eserlerine taban tabana zıt olduğu gayet açıktır. Fakat ne yazık ki, tezatlar yığını bu nazariye, eski dini temelinden devirerek yerine geçen modern bir din oldu. Böyle bir durum karşısında din adamlarının endişelenmeleri ve Avrupa'da dinin tamamen tarihe karışmasından korkmaları yadırganacak bir tavır değildir.

Prof. Joad kitabında şöyle diyor:

«Darwin, «nevilerin aslı» (origin of species) adlı eserini ve insan hakkındaki fikirlerini neşredince, atalarımızın üzerine çöken o dehşetli anı şimdi hatırlamak çok güç geliyor. Çünkü Darwin, hayatın yeryüzündeki tekâmül faaliyetinin, amib (Amaeba) ve Jelly Fish (238) in ilk şekilleriyle doğuşundan, bugünkü en yüksek nihaî şekillerini alışlarına kadar aralıksız devam ettiğini ispatlıyordu veya ispatladığını sanıyordu. Darwin bu son şeklin en ileri ve en üstün bir şekil olduğunu, tekâmül hareketinin amibten bugünkü son şeklimize kadar kesintisiz süregeldiğini iddia ediyordu.»

«Bunun tam aksine Viktorya devrinde yaşayanlar, insanı müstakil bir varlık olarak tanıyorlardı. Böyle öğrenmişlerdi. Gerçekten insan, yer-

(238) Küçük bir balık türü.

www.abulhasanalinadwi.org

yüzüne inmiş bir melek nevi idi. Fakat **Darwin** ortaya çıkıp insan, tekâmül etmiş bir maymundan başka bir şey değildir deyince, kafaları allak bullak oldu. **Viktorya** devrinin insanına, gökten inmiş bir melek nevi olarak kabul ettikleri «insan'a» tekâmül etmiş maymun demek çok zor geldi. Bu nazariye onların hiç te hoşlarına gitmedi. Kendilerini ve insanlığı böyle bir inançtan kurtarmak için derhal harekete geçtiler. Bu teoriyi çürütecek bir takım fikirler ileri sürdüler» (239)

Halk Tekâmül Nazaritesine Kucak Açıyor

Halk yığınları bu teorinin ilim yönünden noksan ve zayıf oluşuna bakmadan, anlayarak veya anlamadan kucak açıp benimsediler. Mübarek, sanki zihinleri bu çeşit teorilere hazır vaziyetteydi. Sanki insanlar bu nazariyeden dine ve kilise adamlarına karşı kullanacakları sihirli bir silâh bulmuşlardı. Fakat insanların, engel tanımayan yıkıcı fikir akımlarına ve boz köpüklü seller gibi etrafa dehşet saçan neşriyat ve konferanslarına karşı çıkıp mücadele etmek din adamlarına zor geldi ve neticede kilise bu savaşta silâhlarını bırakmak mecburiyetinde kaldı. Hattâ **Darwin** 1883 tarihinde öldüğü zaman İngiliz kilisesi onu bir insana verilebilecek en büyük şeref payesiyle taltif etti ve din adamlarının defnedildiği «**Veys Manast Raybı**» denilen yere gömülmesine izin verdi.

---

(239) Guide Modern Wickendness, P. 235-236

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

Bu nazariyenin fikirde, medeniyette, edebiyatta ve siyasetteki tesiri çok derin oldu. Hattâ insanların ahlâkî yapılarında bu nazariyenin tesirini görmek ve hissetmek mümkündü. İnsanlar her türlü manevî bağ ve kayıtlardan, sıyrılarak ilk hayatlarına dönmek arzusuyle yanıp tutuşuyorlardı. İnsan seçiminde ve insanların bütün davranışlarında «**İnsan mütekamil bir hayvandır**» sözünün akisleri görünüyordu. Hattâ bu sakat görüş aile yuvalarına da girerek söndürmedik ocak bırakmadı. İngiliz **Mr. Chabrt** bu hazin gerçeği şu sözleriyle ifade eder: «İngilterede, aile hayatından habersiz, hayvanlar gibi sürüler halinde yaşamaktan başka hayat tarzı bilmeyen ne idüğü belirsiz bir nesil türedi.»

Materyalizmin İşlediği Cinayetler

Ahlakî değerlerden, Allah korkusundan ve âhiret inancından yoksun Ahlâksız eğitimin ve materyalizm denilen korkunç fırtınanın sonunda büyük mevki sahipleri, politikacılar ve mesul şahıslar, zaman zaman, en pespaya, insanların bile tenezzül edemiyeceği cinayetler işlediler. Bu cinayetler, ya bir siyasî menfaat, yahut ülkelerinin veya milletlerinin çıkarı için işleniyordu. Beşer tarihinin kaydettiği en ağır ve en şiddetli zulümlerden biri de **İngiliz**'lerin **Bengal**'de yaptıkları açlık hadisesidir. İngilizler, halkın pirinç tarlası vazifesini gören kayıkları kullanmasını yasakladı. Halbuki pirinç, **Bengal**'in en önemli gıda maddesiydi. Askerler için bol miktarda hububat depo

www.abulhasanalinadwi.org

ettiler. Halka hiç vermediler. Onca hububat bozuldu, çürüdü gitti. Hindistan, yağmuru ve tahılı bol, ulaşımı kolay, toprağı verimli ve başka bir ülkeyi besleyebilecek kadar zengin olmasına rağmen, yüzbinlerce insan açlıktan kırıldı, mahvoldu. Bütün bunlar, halkın İngiliz'lere karşı silahlanmasını önlemek mevcut yönetimin iktidarsızlığını ispatlamak için yapılıyordu.

1947 yılında Hindistan'da idareci olarak bulunan **Lord Mavent Biten**, Doğu Pençap ve Delhi'de müslümanların hunharca öldürülüp ezilmelerine göz yumdu. Halbuki bu bölgelerde müslümanlara karşı girişilen saldırı ve baskınlardan haberi vardı. Üstelik istihbarat teşkilatı Doğu Pencap ve Delhi bölgelerinde korkunç bir kitle çatışmasının meydana gelebileceğini ve durumun çok gergin olduğunu bildirmişti. Fakat **Mavent**, müslümanlar, Hindistanlılar gibi Pakistan'ın genel idare seçiminde kendisine oy vermedikleri için meydana gelen hadiselerin üzerine yatarak intikamını aldı. Böylece memleket dahilinde alevlenen grup çatışmalarını ve iç savaşı ileri sürerek, ülke halkının bağımsız yaşamaya lâyık olmadığını ve daima İngiliz'lerin denetim ve direktifi altında hareket etmek mecburiyetinde olduğunu ispatlamak istedi. Hiç bir asırda görülmemiş korkunç bir insan mezbahası kuruldu!..

Birbirine hasım **Hintli** iki grup tarafından bazı Pencap şehirlerinin Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı ait olduğu meselesinde hakem olarak seçilen «**Rayd Kelf**» de aynı şekilde hiç gözünü kırpmadan insafsızca hüküm vermiş ve ne-

www.abulhasanalinadwi.org

ticede müslümanların **Feyrasbur** ve **Kürdasbur**'dan çıkarılıp perişan olmalarına, büyük çapta can ve mal kaybetmelerine sebep olmuştur.

Troman'ın Filistin'de İsrail devletini ve siyonistleri desteklemesi; Yahudilerin sempatisini kazanmak, siyasi, iktisadi ve yayın alanındaki ağırlıklarından yararlanıp seçimleri kazanmak için Arapların haklı davalarına karşı çıkması ve Arap devletlerinin kuvvetli apaçık hakların görmezlikten gelmesi, **Fransa'nın Cezayir**'de giriştiği mezalime Amerika'nın ses çıkarmaması ve üstelik müslüman Cezayir'nin davasında bu zâlim devletin safında yer alarak Fransa'nın tecavüz ve saldırılarına yardım etmesi; **Avrupa** ve **Amerika**'daki devlet büyüklerinin ahlâken ne derece düşük olduklarını ve politik hayatın prensipler üzerinde değil, menfaatler üzerinde döndüğünü sergileyen vesikalardır.

www.abulhasanalinadwi.org

İKİNCİ KISIM

Avrupa'da Milliyetçilik Hareketleri Lâtin Kilisesinin Nüfuzunu Kaybetmesiyle Alevlenen Milliyetçilik Hareketleri

Daha önce de belirttiğimiz gibi ırkçılık, milliyetçilik ve coğrafî bölgecilik, Avrupa'nın ruhunda yer eden, damarlarında dolaşan ve hattâ ikinci bir tabiatı haline gelen en karakteristik özelliklerindendir. Fakat, Hristiyanlık bu tabiatı tamamen ortadan kaldırmıştır. Her ne kadar Hristiyanlık çeşitli tarih ve değişikliklere uğrayıp bozulmuşsa da, Hz. İsa'nın talimatını ve O'nun geride bırakmış olduğu bilgileri sinesinde barındırmaktadır. Semavî dinler ne kadar bozulursa bozulsun ve ne kadar değişikliğe uğrarsa uğrasın, insanlar arasındaki sunî ayrılıkları kat'iyen kabul etmez. Hiç bir zaman ırk, renk ve vatan ayrılığı gözetmez. Hristiyanlık bütün Avrupa toplumlarını bir tek sancak altında toplayarak hristiyan dünyasını bir millet haline getirmişti. Birçok milletleri lâtin kilisesine bağlayarak ırkçılık ve bölgecilik hareketlerini kontrolüne almıştı. Hattâ milletler, uzun zaman ırkçılığın adını bile ağızla-

www.abulhasanalinadwi.org

rına almadan asûde bir hayat geçirmişlerdi. Fakat **Martin Luther** (1483 - 1526) Latin kilisesine karşı reform hareketini başlattığı zaman, ırktaşları olan Almanlar'dan yardım istedi. Bunda büyük yarar görüyordu. **Martin Luther** başlattığı hareketi başarıyla sürdürdü. Küçümsenmeyecek büyük bir başarı sağladı. Böylece lâtin kilisesi korkunç bir hezimete uğrayarak nüfuzunu tamamen kaybetti. Avrupa Milletleri istiklâllerini ilân etmeye, ipi kopmuş tesbih taneleri gibi sağa sola savrulmaya başladılar. Her geçen gün, küçük küçük devletler halinde parçalanıp dağıldılar. Nihayet Avrupa'da Hristiyanlık kendi kendini yiyip bitirince, ırkçılık ve milliyetçilik hareketi kuvvet kazandı, din ve ırkçılık terazinin iki kefesi durumuna geldi. Birisi ağır basınca diğeri yukarıya kalkıyor, denge bozuluyordu. Hepimizce de malumdur ki, din kefesi gün geçtikçe hafifliyor, mücadele halinde bulunan diğer kefe ise, hergün biraz daha ağırlaşıyordu. İngiltere'nin Amerika'daki eski büyük elçisi meşhur **Lord Lothian** 1938 yılı Ocak ayında «**Aligarh**» Üniversitesinin bir toplantısında yaptığı konuşmasında bu tarihî hakikati şöyle dile getiriyor:

«**Luther**'in dinde reform hareketi Avrupa'nın dinî ve kültürel birliğini parçalayınca, hristiyan Avrupa küçük küçük topluluklar halinde parçalanıp dağıldı. Aralarında çıkan çatışma ve sürtüşmeler de dünya barışını tehdit eden korkunç, bir tehlike olarak kaldı.»

Dinin gerilemesi ve ahlaki ve dinî esasların

www.abulhasanalinadwi.org

çöküşü neticesinde, milliyetçilik ve ırkçılık kefesi tamamen ağırlaştı. **Lord Lothian** aynı konuşmasında şunları söylüyor:

«İnsanlığın eşsiz mürşidi, ahlaki gayelerin ve beşeri hayatın manevi şerefinin birlik elde etme vasıtası olan dinin hâkimiyet tahtını kaybetmesi, Avrupa'da sınıf ve ırk ayırımına dayanan birtakım siyasi mezheplerin türemesine sebep oldu. Öte yandan bazı zümrelerin pozitif ilimlerin tesiriyle, maddî gelişmeleri en yüce gaye ve en büyük hedef olarak değerlendirmelerine yol açtı. Bu durum, hayatın problemlerini, mes'uliyet ve mükellefiyetlerini daha da artırdı. Ve neticede kendisini asrın en korkunç felâketi olan ırkçılıktan kurtaracak «**Hayat-Ruh**» dengesini kurmak Avrupaya çok güç geldi.» (240)

Avrupa'da Irkçılık Hareketinin Liderleri

Dini nizamın yıkılıp ırkçılık naralarının dirilişinden sonra, ilk plânda Avrupa, Şark dünyasının karşısına bir tek ordu olarak dikildi. Şarkla Garp arasına veya Avrupa ile diğer bölge ve kıtalar arasına yahutta âri ırkla diğer ırklar arasına kesin çizgiler çekti. Avrupa sınırları için de kalanlar, Avrupa dışındaki ülkelerden soy, millet, kültür, medeniyet, ilim ve ahlâk yönünden üstün tutuluyordu. Hâkim olan fikre göre Avrupalı hükmetmek, idare etmek için yaratılmıştı. Diğer milletler ise, boyun eğmek ve başkalarının boyunduruğu altında yaşamak için yaratılmıştı. Avrupalı hakimiyet sürüp ilerlemek, diğer milletler ise,

(240) Convocation Adress of lord lothian at Muslim University Aligarh

www.abulhasanalinadwi.org

ölüp yok olmak için dünyaya gelmişlerdi. Bu manzara, Romalıların ve Yunanlıların kendilerine üstünlük pâyesi verdikleri devrin aynısıdır. Çünkü onlar yalnız kendilerini terbiyeli görüyorlardı. Her şeye ve bilhassa Atlas Okyanusunun doğusunda meydana gelen her hadiseye barbar damgasını yapıştırıyorlardı.

Dıştan gelen, yabancı patentli her şeye karşı çıkan bu ırkçılık ve milliyetçilik hareketi neticesinde bazı Avrupa milletleri, hristiyan dinine ve Hz. İsa'ya bir yabancı ve misafir gözüyle bakmaya başladılar. Hattâ daha da ileri giderek İsa'yı memleketlerinden sürüp çıkarmak ve böylelikle ülkelerini temizlemek istediler. Alman profesörlerinden **Eterny**'ın sözleri bu gerçeğin en açık ifadesidir:

«Çocuklarımız niçin yabancı milletlerin tarihini okuyor? Niçin onlara İbrahim'in ve İshak'ın hikâyeleri anlatılıyor?. Tanrımızın da Alman olması gerekir.

Böylece Almanya'da, Hz. **İsa**'nın İsrail oğullarından olması sebebiyle O'ndan ayrılan bir grup türedi. Öte yandan Hz. İsa'ya saygı gösterip O'nu sevgiyle bağrına basanlar Hz. İsa'nın ârî ırktan olduğunu ispatlamaya çalıştılar. Bütün bunların yanı sıra, Alman'ların eski çağlarda ibadet ettikleri, milli ilâhlarını yeniden ihya etme fikri doğdu.

Rusların ırkçılık, bölgecilik ve milliyetçilik üzerindeki taassubu da, Alman'ların ortaya attıkları mazî hayranlığından aşağı kalmıyordu.

Rusya'da bazı insanlar, modern çağdaki bü-

www.abulhasanalinadwi.org

yük keşiflerin şeref payının **Rusya**'ya ait olduğunu iddia ediyordu. Onlara göre, cisimlerin bileşim kanununu bulan **Lavoisier** değil, Rus bilgini **Michel Lömonosof**'tur. **Lavoisier**, Rus bilgini **Michel**'in bulduğu kanunları ilân etmekten başka bir şey yapmamıştır. Aydınlatmada kullanılan elektriğin şeref payı **Edison**'un değil, ondan altı sene önce yaşayan «**Lavçin**»indir. Elektiriği ilk bulan odur. **Pravda** gazetesi şunları yazdı:

«Rus bilginleri telgrafı, Mors'tan, buharlı lokomatifi de **Stevenson**'dan önce icat ettiler. Bu ve benzeri tarihî harikalarda rol oynayan esas kuvvet, «Rus» milletinin ırk üstünlüğüdür» .

İslâm Ülkelerindeki Irkçılık Salgını

Irkçılık salgınının, cihanşümûl İslâm davâsına liderlik yapacak, sulh ve selâmet sancağını asrının semalarında dalgalandıracak, ırkçılık ve milliyetçilik hareketlerinin önüne çelikten bir kale gibi dikilecek olan bazı islâm ülkelerine sirayet etmesi, düşündürücü ve üzücüdür. Bunun yegâne sebebi, bu ülkelerdeki dini esasların, Avrupa medeniyeti ve Frenk gelenekleriyle silinip kaybolmasıdır. **Türkiye'de, eski cahiliye devrinin kültürü ve geleneklerini yeniden yaşatma arzusu ve Turancılık fikri doğdu.** Böylece Türkler, Araplar vasıtasiyle yayılan islâm dinine ve onun esaslarına, kültürüne ve diline, tıpkı yeni Alman milletinin, âri ırktan olmayan, Peygamberlerin getirdiği dinlere ve onların üstün gelenek ve kültürlerine baktığı gibi kötü gözle bakmaya başladılar. **Tür-**

www.abulhasanalinadwi.org

kiye'de bazı genç müttefikkirler, islâm'ın garip bir din olduğunu, binaenaleyh Türklere uygun düşmeyeceğini iddia ettiler. Onlara göre tek çıkar yol, atalarının islâm dinini kabullenmeden önceki ilk putperest devirlerine dönmekti. **Halide Edip Adıvar** ahlâk ve eğitim yönünden yepyeni bir Türkiye kuran simaların ileri gelenlerinden «**Ziya Gökalp**» hakkında şöyle diyor:

«**Ziya Gökalp**, Osmanlı Türkleriyle selefleri Turancılar arasında bir köprü teşkil edecek yeni bir **Türkiye** kurmak istiyordu. Türklerin islâmdan önceki medeni ve siyasî nizamlarından toplamış olduğu bilgilerle medenî bir ıslahat yapmak istiyordu. **Ziya Gökalp**, Araplar tarafından ortaya konulan islâmın bünyemize uygun olmadığını iddia ediyor ve buna inanıyordu. Cahiliye devrine dönmesek bile, ruhumuza uygun dinî bir reformun gerekli olduğunu söylüyordu.» (241)

Şüphesiz ki, Türkiye'de görülen bu hareketler, son zamanlarda İran'da da görülmüştür. Türkiye'de uzun müddet kalıp bir ara Osmanlı Meclis-i mebusanında Beyrut mebusu olarak da bulunan Araplar ve Türklerce güvenilir bir insan olan **Şekip Arslan** şöyle diyor:

«Türkiye'de, bütün meseleleri Osmanlı Milliyetçiliği açısından değerlendiren grubun yanında Turancılık fikrini ileri süren ikinci bir grup çıktı. Bu cereyanın en meşhur simaları, Ziya Gökalp, Rusya'dan gelen **Ahmet Agayef**, **Yusuf Akçora**,

---

(241) Halide Edip Hanımın Delhi Milliyet Üniversitesinde verdiği konferansdan.

www.abulhasanalinadwi.org

Celâl Sahir, Yahya Kemâl, «Türk Yurdu» mecmuasının başyazarı **Hamdullah Suphi**, Milli şair **Mehmet Emin** Bey ve çoğunu gençlerin ve talebelerin teşkil ettiği edip ve mütefekkirlerdir. Bunlar Türklerin en eski millet olduğunu, medeniyet ve şeref bakımından en üstün seviyede bulunduğunu iddia ediyorlardı. Onlara göre Türkler ve Moğollar aynı ırktandır. Onun için birleşmeleri gerekir. Bunlara «**Turancılar**» deniyordu. Bunlar **Sibirya, Türkistan, Çin, İran, Kafkasya, Anadolu** ve **Rumeli**'deki Türklerle yetinmiyorlar hattâ daha da ileri giderek bu zinciri Çinde'ki **Moğollar'a, Avrupa'daki Macarlar'a** ve Finler'e, hasılı, Turan ırkından olduğu söylenen her ferde şâmil kılıyorlardı. Bunlar Osmanlıların aksine, önce Türk sonra müslüman olduklarını söylüyorlardı. Dindar olmamak ve İslâm camiasını ihmal etmek en büyük şiarlarıydı. Ancak dindarlığın ve islâm camiasının **Turancılık** fikrine hizmet etmesi başka. O zaman bu, bir gaye değil vasıta oluyordu. Hattâ bu gruptan, yani Turancılık sevdasına kapılanlardan birçokları daha da ileri giderek şöyle dediler: «**Biz Türk'üz, Kâbemiz Turandır.**» **Bunlar Cengiz Han'a methiyeler döktürüyorlar. Moğol istilâlarına hayranlıklarını ifade ediyorlar ve onların hiç bir hareketini yadırgamıyorlardı.**» Üstelik **Cengiz** Hanı yeni nesle empoze etmek ve akıllarınca onun seviyesine ulaşmak için Moğol saldırılarını dile getiren çeşitli şiirler ve marşlar yazıyorlardı.» (242)

---

(242) Şekip Arslan'ın «Hâzıru'l - Âlemi'l-İslâmiyye adlı eserinin dipnotundan C. 1, Sh. 158-159.

www.abulhasanalinadwi.org

Şekip Arslan sözlerine şöyle devam ediyor:

«Bu asır, bir milliyetçilik asrı haline gelip, son zamanlarda Avrupa milletlerine ayak uydurmak moda olunca, İran kavmiyetçiliği eskisinden daha çok alevlenmeye başladı. **İran'da** meydana gelen hadiseler Türkiye'de olanların aynısıydı. Arada pek fark yoktu. Birçok İranlı genç eski İran dinini araştırmaya koyuldu. Bu da, Türk gençlerinin atalarının ibadetlerini ve taptıkları **«Bozkurt»** u araştırmalarının aynısıydı. Hattâ Türkler yeni yazılan bazı kitaplara **«Bozkurt» resimleri koy**muşlardı. Merhum **Şeyhulislâm Mûsa Kâzım** ki bana bizzat kendisi söylemiştir. «Arapların da buna benzer, insanın tüylerini ürperten birtakım acaip ibadetleri vardı. Fakat onlar islâmın gelişiyle bunları kökünden söküp atmışlar, Allah'ın kendilerini bu sefil durumdan kurtarmasını lütuf kabul ederek onunla iftihar etmişlerdir. Fakat siz**ler Allahuteâlâya olan inancınızı unutup, tekrar «Bozkurt'a»** tapmak istiyorsunuz, yazıklar olsun size!.» dedim.

Nitekim Türkiye'de meydana gelen hadiselerin aynısı İran'da da görüldü. İran gençliği, eski dinlerinden **«Kiyamertiye»** yi (243) ve zulmetten korunmayı araştırmaya başladılar. Ateşperest'lik ve Allah'ın birliğine çağıran **«Zerdüştlük»** de bu dinin bir başka cephesidir. Zerdüşt; Allah'ın nur ve zulmetin yaratıcısı olduğunu, hayırla şerrin, nur ile zulmetin birleşmesi neticesinden meydana geldiğini, eğer bunlar birleşmeseydi kâina-

(243) Işığa tazim göstermek.

www.abulhasanalinadwi.org

tın varlığından söz edilemiyeceğini iddia ediyordu. İranlı'lar daha bunlardan başka, **Maniheizm,»** «**Zerdüştlük**» ve «**Seneviyye**» gibi eski İranlı'ların bağlı oldukları birtakım ipesapa gelmez inançlara sahiptiler. İran gençlerinden bir kısmı da doğrudan doğruya dinsizliğe ve başıboşluğa davet eden **Mazdekizmi** araştırıyordu» (244)

Avrupa'nın Millî Dini ve Dayandığı Temeller

Bu yolun ikinci adımında, Avrupa'daki irili ufaklı birçok devlet ve milletler istiklâllerini ilân ettiler. Bunlar, dağlar ve nehirlerle çevrili tabii hudutlar veya sömürgecilik ve siyasî emellerle çektikleri sınırlar dışında bir dünya tanımıyorlardı. Kendi bölgeleri haricindeki insanların varlığını kabul etmiyorlar, saygı göstermiyorlar ve onları insan yerine koymuyorlardı. Üstelik kendilerini bütün ihlâslı kulların, önlerinde ubûdiyet ve kulluk aşkıyla eğitildikleri büyük bir ilâh olarak görüyorlardı. Bu millî menfûre, fertlerin malları, canları, kanları ve ülkeleri mesabesindeydi. Uğrunda savaşılıyor seve seve itaat ediliyor ve yolunda ölünüyordu. Bu millî din iki şeyi içine alıyordu: a — Müspet, b — Menfi.

Müspet : Milletin veya neslin herşeyin üstünde ve her şeyden değerli olduğuna, Allah'ın - ki eğer millet Allah'ı tanıyor ve inanıyorsa veya bu kelimeyi kullanmada da bir fayda görüyorsa - bu milletten daha üstün daha necip, daha temiz, da-

(244) A.g.e., Cilt. 1, sh. 164-165

www.abulhasanalinadwi.org

ha güçlü efendilik ve hâkimiyete, bütün milletlere kumanda etmeye ve dünyanın iktidar koltuğuna oturmaya lâyık başka bir millet yaratmadığına; Onun Allah'ın yeryüzünde güvendiğine, vekili ve halifesi olduğuna; Allah'ın bu ülkeden daha sevimli bir ülke ve bu topraktan daha temiz bir toprak varetmediğine şeksiz şüphesiz, gönülden inanıp tasdik etmektir. İşte, kendisine bu şekilde inanmadıkça hiç bir insana, ülkesinde yaşama hakkı tanımayan milli din, bundan ibarettir.

Mevcut Avrupa Milletleri ve devletleri bu milli din üzerinde, «açıklılık» ve «nifaktan» başka hiç bir ayrılık göstermiyorlardı. Bazıları Milli dini açıkca söyleyip icraat safhasına koydukları halde, bazıları tatbik ediyorlar fakat açıktan itiraf etmiyorlardı. Milliyetçilik ve ırkçılık tohumu toprağa atıldığı zaman çabucak gelişerek toprağa kök salar ve sonra da âdeta bütün milleti gölgesi altına alan ulu bir ağaç haline gelir. Bu aşırı ırkçılığa inanan bir milletin başkalarına saldırmaması, kan dökmemesi tecavüz etmemesi veya zulmetmek, kan dökmek ve cana kıymak istememesi imkansızdır. Tıpkı alkolik bir adamın içip de sarhoş olmaması ve abuk sabuk konuşmasının imkânsız oluşu gibi. Öyle diyor şair:

«Attı onu denize eli bağlı olarak,
Ve seslendi hemen ardından
Aman ha! ıslanmayasın.»

Bilhassa ilim, edebiyat, şiir, felsefe tarih ve hattâ tabiat ilimleri, ırkçılık duygularının, Şöven ruhunun ırkçılık taassubunun, ecdatla övünme-

www.abulhasanalinadwi.org

nin ve maziyi yüceltmenin kökleşmesinde yardımcı oldular. Ne halktan bu gidişe «dur!» diyecek bir ses, ne de dinin engelleyici bir prensibi vardı. Böylece kumanda mevkiini, ırkçılık şerefinden ve kavmiyet ruhunun üzerine oturduğu nefret ve korku esaslarından üstün bir gaye ve hedef tanımayan kişiler ele geçirdi. İşte bu, «milli dinin menfi yönündür. Milleti korkutan ve zorlayan faktörler olmadıkça, ne millî şuur şahlanır, ne de devam eder. Bunun için ırkçılığın bayraktarlığını yapan liderler, daima milletlerin gizli hislerini tahrik etmişler, sönen hamiyet duygularını alevlendirmişler ve en hassas tellere dokunmuşlardır ki, o da, «**Korku**» ve nefret'tir. Eğer bunlar olmasaydı, ırkçılık bulutları dağılır ve kavmiyet seli kaybolur giderdi.

Prof. Joad bunu felsefi ve psikolojik açıdan şu şekilde değerlendirir:

«Merhamet, cömertlik, fazilet ve sevginin karşısında yer alıp büyük insan kitlelerini harekete geçiren ve kolayca tahrik edilen müşterek duygular, «**korku**» ve nefrettir. Herhangi bir gaye için bir millete hâkim olmak isteyenler, ancak o milletin ürktüğü şeylere dokunmakla ve korktuğu noktaları yakalamakla başarabilirler. Eğer ben bir milleti birleştirmek istersem, benim başka bir yıldızda meselâ ayda bu milletin korktuğu bir düşman icat etmem gerekir. Bu çağda millî hükümetlerin komşulariyle olan münasebetlerinde korku ve nefret duygularından hareket etmeleri acaip karşılanmamalıdır. Çünkü hükmettikleri kitleler bu duygularla yaşamakta ve millî birlik ve be-

www.abulhasanalinadwi.org

raberlikte ancak bu duygularla kuvvet kazanmaktadır.» (245)

Savaş Problemi ve Milletlerarası Çekişmelerde İslâm'ın Getirdiği Çözüm Yolu

Prof Joad'ın milletlerin meseleleri, harp problemi ve devletler arasındaki çekişmeler konusunda ileri sürdüğü bu çözüm yolu hakikaten normal ve makuldür. Birbirine husumet besleyen milletlerin, müştereken düşman oldukları, tiksindikleri, korktukları, ve bu yolda omuz omuza savaşmaya gönül verdikleri başka bir düşman bulmadıkça milletler arasındaki gerginlikleri bertaraf etmek mümkün değildir. Fakat burada düşman icat etmeye veya husumet bombası keşfetmeye lüzum yoktur. Hattâ düşmanın «**Merih**» gibi başka yıldızlarda olması da gereksizdir. Milletler niye uzak yerlerdeki düşmanlarla ilgilensinler? Din, bu düşmanın yeryüzünde bulunan insan nevinden ve «**Âdem**» zürriyeti'nden olduğunu haber vermektedir. Bunun için her insanın ona düşmanlık beslemesi, ondan korunması, hemcinsleriyle birleşerek ona cephe alması ve onunla savaşması gerekmektedir. Nitekim Kur'an-ı kerim bu gerçeği şöyle dile getiriyor:

«Şüphesiz şeytan sizin düşmanınızdır. Siz de düşman olun. O, güruhunu ancak alevli cehennemin yaranından olmaya çağırır.» (246)

---

(245) Guide to Modern Wickedness. P. 150

(246) Fâtır: süresi, ayet: 6

www.abulhasanalinadwi.org

«Ey iman edenler! Hep birden sulh ve selâmete girin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o, sizin bir düşmanınızdır.» (247)

İslâm, beşer âlemini sadece iki kısma ayırır. Allah'ın dostları, şeytanın dostları, Hakkın yanında olanlar, bâtılın yanında olanlar. Kim olurlarsa olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar İslâm, ancak şeytanın dostları ve bâtılın müdafiileriyle savaş ve cihad etmeyi meşru kılar. Allahuteâla Kur'an-ı keriminde bu hususu şöyle aydınlatır:

«İmanlar edenler Allah yolunda harp ederler, küfrederler de şeytan yolunda savaşırlar. Öyle ise şeytanın dostlariyle döğüşünüz. Şüphesiz ki, şeytanın hilekârlığı zayıftır.» (248)

İnsanlık tarihi, bu harplerden daha emin, daha az kan döken, daha az cana kıyan, beşeriyet âlemine cihan sulhu, müşterek iyilik ve umumi saadet getiren bir başka harp görmemiştir. Şu bir gerçektir ki, hicretin ikinci senesinde başlayıp dokuzuncu senesine kadar devam eden bütün Gazve, Seriyye ve çatışmalarda ölen müslüman ve kâfir sayısı 1018 i geçmemektedir. 259 müslüman şehit olmuş, 759 kâfir ölmüştür. (249) Ne var ki,

---

(247) Bakara sûresi, ayet: 208

(248) Nisa sûresi, ayet: 76

(249) Biz bu rakamları «*Siretü'n-Nebeviyye*» müellifi meşhur kadı Muhammed Süleyman el-Mansur Fevri'nin «*Siretü rahmetel-lil'â temin*» adlı eserinin ikinci cildinden aldık. Müellif büyük küçük bütün seriyye gazve ve çatışmaları kitabına almıştır. Fakat diğer müelliflerin vermiş oldukları rakam bundan daha azdır.

www.abulhasanalinadwi.org

1914-1918 yıllarında patlak veren birinci dünya savaşında yaralanan 21.000.0000 kişiden 7.000.000 nu ölmüştür. İngiltere parlemantosu üyelerinden **Mr. Maxton** ikinci Dünya harbinde (1939) yaralananların 50.000.000. olduğunu tespit etmiştir. (250) 1. Dünya savaşında bir kişinin ölümüne sarfedilen para 10.000 cüneyh, bütün harp masrafı ise, 37.000.000.000 cüneyhdir. II. Dünya harbinin bir saatlik masrafı 1.000.000. cüneyhdir. (251)

Sonra, İslâmın yapmış ;olduğu dinî savaşlar, kan dökülmesini önlemek, can ve mal emniyetini temin etmek, dünya üzerinde saadet ve mutluluk devrini açmak gibi yüce gayeler için yapılıyordu. Ne var ki, II. Dünya Harbini körükleyen cahiliye taassubu ve doymak bilmeyen ihtiras çatışmaları, peşi peşine devam eden harplerin bir başlangıcı oldu. Şimdi sizlerle II. Dünya Harbinin kahramanlarından ve o devrin İngiltere Başbakanı **Mr. Loyd Corc**'u dinleyelim:

«Eğer efendimiz İsa tekrar dünyaya dönseydi, çok az yaşardı. Çünkü o, insanlığın iki bin sene sonra kötülük, bozgunculuk, vurgunculuk, yağma, hemcinsinin kanına girme gibi iğrenç bir bataklıkta kıvrandığını görecek ve belki de in-

---

(250) Mr. B.H. Tawansend 31 Ocak 1943 yılında Hindistan'da yayınlanan günlük bir İngilizce gazetede neşrettiği bir makalesinde 11. Dünya harbinde yaralananların 37.513.886 kişiden az olmadığını, ölenlerin ise, 8.543.515 olduğunu kaydetmiştir.

(251) Mr. B. H. Tawnsend'in bir Hind gazetesinde neşredilen makalesinde. Buradaki «cüneyh» bazı Arap ülkelerinde kullanılan bir para birimidir.

www.abulhasanalinadwi.org

sanlığın kanını emen, nesilleri ve kuşakları mahveden ve hattâ insanlığı açlığa sürükleyen tarihin en büyük harbiyle karşılaşacaktı. Efendimiz Mesih başka ne görecekti ki? İnsanların kardeşçe ve dostça kucaklaştıklarını mı görecekti? Hayır! Bilâkis onları, birincisinden daha korkunç, daha gaddar ve daha acı savaşlar için hazırlık yaptıklarını, ölüm saçan cehennemî aletler ve işkence metotları icat ederek birbirleriyle yarışa giriştiklerini görecekti.» (252)

Milletlerin, düşmanlık, husûmet, harpler ve ırkçılık sebebiyle birbirlerine girmeleri; hakiki düşmanlarını bırakıp onların kin ve tuzaklarını unutmalarındandır. Zira ateş yakacak bir şey bulamayınca kendini yakar. Nitekim bir cahiliye şairi öyle diyor:

«Eğer göremiyorsak başka düşman,»
«Kardeşimiz Bekr'e yürürüz bazan.»

Eğer bir millet düşmanını tanır, kendine kimden taş geleceğini bilir, düşmanının tehlike ve gücünü tespit ederse, işte bu, kendisini her türlü harp, düşmanlık, ihtiras, kin, husûmet ve yok yere yapılan çekişmelerden daha çok meş-

(252) Mr. Loyd Corc'un söyledikleri aynen çıkmıştır. Haber verdiği tehlikeler gözlerimizin önünde cereyan etmiştir. II. Dünya Harbi ve onun kıvılcımları ruhları sarsmış ve birçok şehirleri yerle bir etmiştir. Nesillerin tüylerini ürperten korkunç olaylar olmuş, dünya ekonomisi çökmüş, fiatlar astronomik rakamlara ulaşmış ve dünyanın birçok ülkelerinde insanlar kıtlık hadisesiyle karşı karşıya kalmışlardır.

www.abulhasanalinadwi.org

gul eder. Araplar eskiden beri şöyle derler: «Başkalariyle dargınlık anında aradaki kinler kaybolur». Resulullah (S.A.) Medine'de kılıçlarından kan damlayan **Evs** ve **Hazreç** gibi birbirine düşman Arap kabilelerini; Arap yarımadasındaki **Adnan** ve **Kahtan** oğullarını, dünya üzerindeki çeşitli ırkları, cahiliyet ve küfre karşı, tek bir millet ve tek bir ordu haline getirmiştir. Çünkü Resulullah hariçte, düşmanlık ve husumet besleyecekleri, harp edecekleri ortak bir hedef göstermişti onlara: Bâtıl ve Şeytan... Onun dost ve avaneleri. Resulullah onların zihinlerine şu fermanı yerleştirmiştir:

«İman edenler Allah yolunda savaşırlar. Küfredenler de şeytan yolunda savaşırlar. Öyleyse şeytanın dostlarıyla döğüşün, şüphesiz ki şeytanın hilekârlığı zayıftır.» (253)

Böylece onlar kinlerini, intikamlarını unutmuşlar ve düşmanlarıyla savaşmaktan vazgeçinceye kadar, hatırlarına bile getirmemişlerdir. Ve neticede hepimizin bildiği dahili fitne ve harpler başgöstermiştir.

Irkçıların Yaptığı Propagandalar ve Küçük Milletler Üzerindeki Zararlar

Ülkelerin içinde ve dışında bulunan ırkçılar, kavmiyyetçilik iddiasında bulunan küçük milletleri tahrik ediyorlar ve onların edebiyatlarını, dillerini, kültürlerini, ahlâklarını ve tarihle-

---

(253) Nisâ sûresi, âyet: 76

www.abulhasanalinadwi.org

rini haddinden fazla şişirip övüyorlardı. Böylece onlar milliyetçilik duyguları ve üstünlük pozlarıyle avunuyorlardı. Üstelik bunların kendileri için bir kurtarıcı, bir kale ve bir harp hazırlığı olduğunu zannederek dünyadan ellerini eteklerini çekiyorlar, bazan da caka satarak büyük devletleri tırmalamaya kalkışıyorlar veya bir devletin hücumuna uğrayarak kısa zamanda kayboluyorlardı. Böylece dar bir çerçeve içine sıkışıp kalan kavmiyetçiliklerinin kurbanı oluyorlardı. Ne yazık ki, esas mes'uller, kendilerine en küçük bir yardımda bulunmuyorlardı. Dönüp bakmıyorlardı bile. Allahuteâlâ Kur'an-ı kerimde şöyle buyuruyor:

«Yahudileri muharebeye teşvik eden münafıkların hali de şeytanın hali gibidir. Çünkü şeytan insana, «küfret!» der. Küfredince de «Ben hakikaten senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım, der.» (254)

Polonya, Belçika, Hollanda, Yunanistan ve Danimarka da aynı akıbete uğramışlardır.

II. Dünya Harbinde İran ve Irak'da da durum aşağı yukarı aynıydı.

Büyük Devletlerin İhtirasları

Ne var ki, büyük Devletler, hâkimiyet ve saltanatlarını yeryüzünün en büyük kıtalarına yaymayı; bayraklarını, kuş uçmaz, kervan geçmez, ıssız çöller ve sahralar dahi olsa geniş sahalar-

(254) Haşr sûresi, âyet: 16

www.abulhasanalinadwi.org

da dalgalandırmayı, muhtelif kıtalarda sömürge ve dominyanlar kurmayı ırkçılığın esası olarak düşünüyorlardı. Bu durum büyük devletleri, askerî ve ekonomik yönden bir takım yersiz ve lüzumsuz yatırımlara, sömürgelerin savunması ve yönetimi konusunda çeşitli güçlüklere zorlamasına rağmen gene de bu ihtiraslarından vazgeçmiyorlardı. Çünkü bunlar, kavmiyetçilik kanununun kendilerine yüklediği görevlerdi. Ve bunların kavmî şeref ve millî asaletten başka ahlâkî hedefleri ve edebî meyveleri yoktu.

Prof. Joad «**Kavmî şerefi**» şöyle izah eder:

«Kavmî şerefin biricik gayesi; milletin ihtiyaç anında, arzu ve isteklerini başkalarına kabul ettirecek bir kuvvete sahip olması ve «**milletin üstün örnekleri**» olarak isimlendirdikleri şenaetlerle yetinmesidir. Bu kavmî şeref, ahlakî değer ve faziletlerle tenakuz halindedir. Bir memleketin fertleri doğruyu söyler, verdiği sözü yerine getirir ve zayıflara insanca muamele ederse, diğer milletler yanında itibarı düşer. **Mr. Buldon**'un dediği gibi şeref, milletin kendisiyle şöhret ve itibar kazanacağı, zihinleri meşgul edip dikkatleri üzerine çekeceği bir kuvvetten ibarettir. Hepimizce malumdur ki, milletin bu kuvvet sayesinde ulaştığı şeref derecesi, etrafa dehşet ve ölüm saçan bombalara ve bu bombaların şehirler üzerine atılmasından zevk alan, sadece kendi vatanlarına bağlı vefakâr gençlere dayanmaktadır. Milletin iftihar vesilesi yaptığı şeref, ferdin övündüğü ahlâk ve faziletlerle çatışmaktadır. Bizce bir millet, sahip olduğu şeref kadar vahşî

www.abulhasanalinadwi.org

ve seviyesiz addedilmelidir. Çünkü bir insan veya milletin hile desise ve zulümle elde ettiği üstünlük payesine şeref denilemez.» (255)

Prof. Joad, bir başka yerde de şöyle demektedir:

«Tamahkârlıktan da ileri olan kibir, **İngiltere**'de, hâkim zümreyi, sulhcü ve barışsever tutumlariyle bağdaşmayan bazı pozisyonlara sevketmektedir. Bir babayiğit kalksa **Britanya** idarecilerine, üzerinde güneş batmayan sömürgelerinin en çorak ve en verimsiz yerinden bir kırat kum parçası (256) feda etmesini teklif etse, **İngiltere**'deki kahraman muhafazakârların ve kendi hallerinde olan sessiz **İngiliz** gazetelerinin kıyameti koparıp dünyayı velveleye verdiklerini, kin ve husumetle köpürdüklerini görürüz. Bütün bunlardan sonra sizler de pekâlâ anlayabilirsiniz ki, bu muhafazakârlar sadece tamahkâr değil, üstelik mağrur ve inatçıdırlar.» (257)

Milletlerin Sömürgecilik ve Pazar Kurma Yarışları

Müstemlekecilik ve sömürgecilikte bazı milletler ilerlemiş, bazıları da gerilemiştir. Sonra bir başka devlet ortaya atılarak, sömürgecilikte ilerleyen devlete karşı rekabet yapmaya, yeni pazarlar ve sömürgeler aramaya, şeref ve iftihar

(255) Guide to Modern Wickedness. P. 153

(256) Ortalama 4 duğday veya 5 buğday ağırlığında bir ölçü birimi. Örfî ölçüsü: 0,20208 gramdır.

(257) Guide to Modern Wickedness. P. 180

www.abulhasanalinadwi.org

bayrağını dikecek burçlar keşfetmeye ve böylece büyük imparatorluklar seviyesinde görünmeye başlamıştır. Bu sefer birinci devlet kalkarak, ikinciyi diskalifiye etmeye, ihtiraslarını engellemeye çalışmış ve onu, küçük milletlerin ve mazlumların düşmanı olarak ilân etmiştir. Ne var ki, bir çok kimseler, kendi kendilerine ve çevreden gelen fısıltılarla bu milletlerin iyi niyetlerinden ve kalblerinin temizliğinden şüphe etmeye başlamışlardır.

Prof. Joad şöyle diyor:

«Bir **İngiliz** —dünyayı kan ve barut içinde paylaşmaya zorlayan meseleleri bilmiyerek, yahut da bilmezlikten gelerek, **Japonlar** gibi bazı milletlerin uğradıkları acıları unutarak— İngilizlerin barışçı bir millet olduklarına inanır ve Japon'ları, savaş delisi ve kan dökücü olmakla suçlar. Şüphesiz **İngilizler** barışçı ve sulhsever bir millettir. Ne var ki, onların sulhü eski san'atını bırakan bir hırsızın sulhü gibidir. Bu hırsız, vaktiyle çaldığı eşyalarla büyük bir şeref ve üstün bir mevkii elde etmiştir. Üstelik bu hırsız, eski sanatına yeni girenlere yan gözle bakmaktadır. Elindeki bitmez tükenmez serveti, kendisiyle paylaşmak isteyenlere **«harp delisi»** lâkabını takmaktadır.» (258)

Sömürgecilik ve müstemlekecilikte ileri giden milletlerle, efendilik ve hâkimiyet sevdasına kapılan milletler arasında birçok savaşlar olmuştur. Fakat bu savaşları, zalimi tepeleyip mazlu-

(258) Guide to Modern Wickedness. P. 180

www.abulhasanalinadwi.org

ma yardım etmek ve adaleti, Allah'ın emrettiği şekilde bilfiil tahakkuk ettirmek için çıkan savaşlarla kıyas etmek, hiç bir zaman doğru değildir. Allahuteâlâ şöyle buyuruyor:

«**Eğer mü'minlerden iki zümre birbirleriyle döğüşürlerse aralarını bulup barıştırın. Eğer onlardan biri diğerine hâlâ tecavüz ediyorsa, siz o tecavüz edenle, Allah'ın emrine dönünceye kadar savaşın. Sonunda Allah'ın emrine dönerse, artık adâletle aralarını bulup barıştırın ve hep adâletle iş görün. Çünkü Allah adalet yâpanları sever.**» (259)

Ne var ki, bu harpler açgözlülük, çekememe, tamahkârlık ve ihtiras harpleriydi. Nitekim **Şekip Arslan**'ın, bütün savaşların kundaklayıcısı durumunda olan **Cemiyet-i Akvam** —ki bu teşkilât şimdi kalkmıştır— ve onun halefi mevkiinde bulunan «**Birleşmiş Milletler**» hakkındaki sözleri çok yerindedir. Şöyle diyor:

«Birleşmiş Milletler» denilen teşkilat tıpkı susuz bir denize benzer. Bunlar ancak, husumet ve düşmanlıklara kanunî bir kılıf geçirmek ve yapılan istilaları çeşitli isimler altında dünyaya yutturmak için kurulmuştur. Bu teşkilâta âciz ve zayıf milletlerden başka kimse itibar etmez. Olan bu zavallılara olur. Çünkü, güçlü ve saldırgan milletlere tırnak geçiremez.» Vefatiyle İslâm âleminde büyük bir boşluk bırakan değerli mütefekkir **Dr. Muhammed** İkbal de bu gerçeği şöyle ifade eder:

---

(259) Hucurat sûresi, âyet: 9

www.abulhasanalinadwi.org

«**Hırsızlar ve kefen soyguncuları teşkilâtı, kefen taksiminde birleştiler.**»

İngiltereli Prof. **Joad** şöyle diyor:

Birleşmiş Milletler'in gözleri önünde patlak veren herhangi bir savaşın gayesi; milletler arasında gerçek adâleti tesis etmek, zalimlerin yanında olmak, mütecavizleri cezalandırmak ve yeryüzünde sağlam bir güvenlik teşkilâtı kurmak değildir. Bu savaşlar sadece, kuvvet yarışına girişen blokların mücadelesidir. Bu iki bloktan biri, dünyanın gelir kaynakları ve servetlerinden büyük bir kısmını elinde tutmak için çırpınırken, diğeri de aynı gaye için ölümü göze alacak kadar hırslıdır. Bu tip savaşların, tarihte birfbirleriyle yarışan gruplar arasında çıkan savaşlardan, **Almanya, Prusya** savaşlarından (260) yedi sene harplerinden (261), **Napolyon** savaşından ve 1914-1918 savaşından hiç farkı yoktur. Bu savaşla diğer savaşlar arasında sadece isim değişikliği vardır. Bu savaşların saldırganlar ve Faşizm karşısında **Cemiyet-i Akvam**'ı ve demokra-

---

(260) Bu savaş, Fransa, İspanya, İngiltere ve Hollanda'nın katıldığı bir ihtiras ve açgözlülük yarışıdır. Almanya ve sömürgelerinin gasbettikleri gelir kaynaklarını geri almak için yapılmıştır. Savaş, Almanya Kralı Frederik'in ölümünü müteakip vasiyeti ve devletlerin rızası üzerine kızı Maria'nın tahta geçişiyle 1740 da başlamış, 1748 de sona ermiştir.

(261) Fransa, Rusya, Belçika ve birçok Alman sömürgesinin katıldığı savaş vardır. İngiltere ve Prusya ise bunların bir kısmını korumak, bir kısmına da saldırmak için katılmıştır. Bu savaşlar 1756 da başlamış ve 1763 de sona ermiştir.

www.abulhasanalinadwi.org

siyi korumak için yapıldığını ne kadar söylerlerse söylesinler hakikat ortadadır. Güneş balçıkla sıvanamaz. (262)

İslâmla Kapitalizm Arasındaki Fark

Müslümanların halifesi **Ömer İbn Abdulaziz**'in bir defasında valisine «**Yazıklar olsun sana. Hz. Muhammed (S.A.) servet yığmak için değil, hidayet önderi olarak gönderilmiştir...**» dediği rivayet edilir. Bu cümle, nübuvvet temellerine oturan, ve peygamberlerin izini, yolunu ve idare tarzlarını takip eden dinî bir hükûmetin ruhunu açıkça ortaya sermektedir. Bu hükûmetin üzerinde durduğu ve hassasiyetle eğildiği temel mesele, Allah'ın nizamı, ve idaresi altındaki insanların ahlâk eğitimidir. Ahiret gününde halka yararlı ve faydalı olanları alıp, zararlı olanları kaldırmak, bu hükûmet için, mal depo edip çeşitli gelir ve vergiler toplamaktan çok daha önemlidir. Bu hükûmet siyasî, malî ve iktisadî meselelere dinî açıdan bakmakta ve daima ahlâkî ve dinî prensibleri maddî menfaatlere tercih etmektedir. İçkiyi, zinayı, her türlü kötülüğü, topluma zararlı ve ferde faydalı olarak bilinen bozuk iktisadî mukaveleleri toptan yasaklamaktadır. Aynı zamanda bu hükûmet, faizi ve kumarı, hükûmeti ağır iktisadî krizlere sürükleyecek bile olsa kaldırmaktadır. Bütün bunların yanısıra, ıslahat için gerekli esaslar koyarak

(262) Guide to Modern Wickedness. P. 191

www.abulhasanalinadwi.org

halkın ahlâk yapısını daima murakabe altında bulundurmakta ve kalb temizliği üzerinde son derece hassasiyet göstermektedir. Ve bu hususta elindeki bütün imkânları kullanmaktan çekinmemektedir. Hemen şunu da belirtelim ki, bu tür hükûmetler **Kur'an-ı kerim**'in beyan ettiği topraklar üzerinde kurulmuştur. **Kur'an-ı kerim** bu hususta ilk muhacirlerden şöyle bahseder:

«Onlar, o Mü'minlerdir ki, eğer kendilerini yeryüzünde iktidar mevkiine getirsek, namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve fenalıktan da alıkoyarlar. Bütün işlerin sonu Allah'a dönecektir.» (263)

Yol göstermek değil, servet yığmak, faydalı olmak değil, faydalanmak için kurulan hükûmetlere gelince. Tabii ki, bu tip idarelerin biricik gayesi, çeşitli vergiler toplamak, türlü gelir ve istihsal yolları elde etmektir. Çoğu kere bu vergiler ve üretim yolları ahlâk, fazilet ve aile nizamı hesabına yapılır. Hattâ hükûmet daha da ileri giderek, bizzat kendi eliyle birçok kötülükleri serbestleştirir. Fahişeliği resmen müesseseleştirir. Faiz alıp vermeyi, kumarı ve daha buna benzer gayri ahlakî birçok suçları isim değiştirerek ve bazı şeyleri kısıtlayarak mübah görür. İçkiyi serbest yapmakla kalmaz hattâ onu bizzat kendisi satar. Ticaretini ve çeşitli muamelelerini üzerine alır. İçkiye mani olanları ve aleyhinde bulunanları şiddetle cezalandırır, mahkûm

(263) Hacc sûresi, âyet: 41

www.abulhasanalinadwi.org

eder. Bazı Avrupa hükûmetlerinin Asya'da Çin halkına yaptıkları gibi, bazı milletleri ihraç ettiği uyuşturucu maddeleri almaya zorlar. Ve neticede pek tabii olarak bu mahkûm milletler, hâkim milletlerin dejenere olmuş ahlâk yapılarının tesiri altında kalarak benliklerini ve ruhlarını kaybederler. Hattâ mahkûm milletlerin, hâkim milletlerle olan mücerret temasları ve komşuluk münasebetleri neticesinde onların düşmüş oldukları bataklığa yuvarlanmaları bir an meselesi haline gelir. Böylece Avrupa ülkelerinde materyalist medeniyetin doğurduğu iğrenç ahlaki hastalıklar, bir salgın halinde mahkûm milletlere yayılır. Bunu bizzat Avrupalılar kendileri itiraf etmişler ve şikâyette bulunmuşlardır.

Bu durum karşısında, Garb medeniyetinin mikroplarını ve kötülüklerini taşıyan emperyalist Avrupa hükûmetlerinden, ahlâk ve faziletleri yüceltmeleri, idareleri ve hakimiyetleri altında yaşayan mahkum milletlerin ahlaki seviyelerini yükseltmeleri beklenebilir mi? Her şeyden önce Avrupa ülkelerinde ve Frenk topraklarında böyle bir mesele söz konusu değildir. Meteryalist Avrupa'nın inançlarında, fikriyatında ve ana hedeflerinde bunun yeri yoktur. Zira **«Kabın içinde ne varsa, dışına o sızar.** Avrupada, kralların ve hükümdarların yolu, hidayet önderlerinin, mürşitlerin ve peygamberlerin yolundan daima ayrılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in **Saba Melikesi** lisaniyle zikrettiği hakikat, her zaman ve her yerde değişmeyen bir hakikattır:

www.abulhasanalinadwi.org

«Doğrusu padişahlar bir memlekete girdikleri zaman, orasını perişan ederler ve halkının şerefli kimselerini zelil kılarlar» (264)

(264) Neml sûresi, âyet: 34

www.abulhasanalinadwi.org

ÜÇÜNCÜ KISIM

AVRUPA İNTİHARA GİDİYOR

İcatlar ve Keşifler Asrı

Eğer tarihî devirler, kendilerini diğer devirlerden ayıran karakteristik vasıflariyle tanınıp onlarla anılacak olursa, bu devre keşif ve icatlar devri, elektrik ve telsiz asrı, Avrupa'lıların üstünlük ve terakki çağı, mucit ve kâşiflerin dehâ devri, inkâr edilmez kanunların keşif çağı dememiz mümkündür.

Fakat hemen belirtelim ki, Avrupa'nın modern icat ve keşiflerini haddinden fazla büyüterek avurtlarını şişire şişire övenler, bu hususta ne kadar mübalağa yaparlarsa yapsınlar —onlara hayranlık duyup keşiflerini takdir etmekle beraber— bu keşif ve buluşların esasında gaye değil, bizzat başka gayelere vasıta olduklarını unutmamamız gerekir. Çünkü biz bu gayelerin durumuna, iyi veya kötü oluşlarına göre onları iyi ve kötü, faydalı ve zararlı yollarda kullanırız.

www.abulhasanalinadwi.org

Aynı zamanda konulduğu aslî gayeye uygunluk nispetinde de başarıya ulaşırız veya kaybederiz. Bütün bunların yanısıra, ortaya koyduğu neticelere, insanların hayatında, toplu yaşayışlarında, ahlâklarında ve idarelerinde oynadığı role bakmak suretiyle de değerlendirebiliriz.

Keşiflerin Gayeleri ve İslâmın Görüşü

Bizim görüşümüze göre icat ve keşiflerin gayesi, zaaf ve cehlin beşerî hayatta doğurduğu güçlük ve zorlukları yenmek, dünyada bulunan tabiat kuvvetlerinden ve uçsuz bucaksız kâinata serpiştirilen enerji kaynaklarından ve hazinelerden istifade edip bu kuvvetleri, yeryüzünde büyüklük ve bozgunculuk taslamadan iyi yollarda kullanmaktır.

Eskiden insanoğlu gideceği yere, yürüyerek giderdi. Sonra Allah hayvanlardan faydalanmayı ilham etti.Tekerlekli arabalar ve iyi cins atlar kullanmaya başladı. Daha sonra sürat ve keşiflerde ilerlemeye devam etti ve lokomotifi buldu. Peşinden otomobili, arkasından uçağı ve nihayet yelkenli gemiden buharlı gemiye geçti. Evet, bunlarda hiç bir kötülük yoktur. Hattâ iftihar edilecek hususlardır. İcat edilen bu vasıtalar iyi yolda kullanılırsa, insanlar bunlar sayesinde faydalı, yararlı ve ciddî gayelerle bir yerden bir başka yere giderler. Binbir güçlükle taşıyabilecekleri yüklerini bu vasıtalarla diğer ülkelere taşırlar ve böylece zaman ve kuvvetten tasarruf yapmak suretiyle bu yolda sarfedecekleri ener-

www.abulhasanalinadwi.org

ji ve zamanı başka yerlerde kullanırlar. Beşeriyetin meşrû yollarda istifade edip, yararlı, üstün gayelerde kullandığı diğer modern keşifleri ve tabiat kuvvetlerini buna kıyas etmek mümkündür.

İslâmın bu hususta ki görüşü gayet açıktır. İslâm, insanın yeryüzünün halifesi olduğunu, Allah'ın, yeryüzünü, tasarrufta bulunsun veya bulunmasın iyi yolda kullanmak üzere kendisine müsahhar kıldığını haber vermektedir.

«O Allah ki, yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yarattı. (265)

«Allah, O varlıktır ki, gökleri ve yeri yaratıp gökten yağmur indirdi de onunla size rızık olarak çeşitli meyveler çıkardı. Bir de emriyle denizde yürümek için gemileri size bağlı kıldı. Nehirleri de size müsahhar kıldı.» (266)

«Güneşi ve Ayı, âdet ve görevlerinde devamlı olarak size o müsahhar kıldı, yine gece ve gündüzü sizin faydanıza o bağladı.» (267)

«Hem Allah istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın bunca nimetini teker teker saymaya kalkışsanız, onu kısım kısım bile sayamazsınız. Gerçekten insan çok zâlimdir, çok nankördür.» (268)

«And olsun ki, biz Âdemoğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kılmışızdır. Onlara karada ve denizde taşıyacak vasıtalar, güzel güzel rızık-

(265) Bakara sûresi, âyet: 29
(266) Bakara sûresi, âyet: 32
(267) Bakara sûresi, âyet: 33
(268) Bakara sûresi, âyet: 34

www.abulhasanalinadwi.org

lar verdik. Onları yarattığımızın bir çoğundan cidden üstün kıldık.» (269) Bilhassa okuyucuların «Onlara karada ve denizde taşıyacak vasıtalar verdik» âyetiyle «Onlara bol bol rızıklar verdik» âyeti üzerinde iyiden iyiye düşünmesi gerekir.

«Davarları da O yaratmıştır. Bunlardan sizin için soğuktan koruyucu yünler ve birtakım menfaatler vardır. Hem onlardan yersiniz de.. O hayvanları, akşam vakti getirirken ve sabahleyin salarken onlarda sizin için zevk ve güzellik vardır.»

«Sizin ağırlığınızı da, yüklenirler ve ancak can zahmeti ile varabileceğiniz bir beldeye de taşırlar. Şüphesiz ki, Rabbiniz çok esirgeyicidir. Çok merhamet edicidir.»

«Hem kendilerine binesiniz, hem de ziynet olsun diye atları, katırları, merkepleri yarattı. Sizin bilmeyeceğiniz daha neler yaratıyor O.» (270)

Ayet-i celileden de anlaşıldığı gibi Allahuteâlâ, insanoğlunun hiç güçlük çekmeden gayesine ulaşabilmesi için hesapsız nimetler bahşetmiş ve kendisine ne kadar şefkat ve merhamet gösterdiğini böylece ispatlamıştır.

«O Allah ki, bütün varlıkları çift çift yarattı. Sizin için gemilerden ve hayvanlardan bineceğiniz şeyler yaptı.»

«Ki, sırtlarında kurulasınız, sonra da üzeri-

---

(269) Isra sûresi, âyet: 70

(270) Nahl sûresi, âyet: 5-8

www.abulhasanalinadwi.org

ne yerleşince Rabbinizin nimetini hatırlayıp şöyle diyesiniz: «— Bunları bizim hizmetimize bağlayan Allah'ın şanı ne yücedir!.. O, bütün noksanlıklardan münezzehtir. Yoksa biz, bunlara güç yetiremezdik. Ve muhakkak biz dönüp Rabbimize varacağız.» (271)

İnsanın otomobile veya uçağa binince şöyle dua etmesi çok yerinde olur:

«Bunları emrimize veren Allah'ın şanı ne yücedir! Yoksa biz bunlara güç yetiremezdik..» İnsanoğlu, hayat ve hareketten eser bulunmayan bir saç ve demiri eliyle kırıp parçalayacak güçte değildir. Ne var ki, Allahuteâlâ demiri, insanın tasarrufuna vermiştir. İnsan denen varlık onu istediği şekle sokabilir. Onun için insanın Allah'a döneceğini, kendisine verilen güç ve kuvvetten hesaba çekileceğini unutmaması gerekir. Eğer insanoğlu bu iktidar ve gücü kötüye kullanacak olursa, mutlaka cezalandırılacaktır. Aynı zamanda insanın, Allah'a boyun eğen, onun hükmüne bağlanan bir kul olduğunu, öldürmek, yaşatmak ve diriltmek kudretinde bulunmadığını hiçbir zaman aklından çıkarmamalı ve taşkınlık göstermemelidir. **«Çünkü insan azgınlık eder. Kendini her türlü ihtiyaçtan vareste görür.»** (272)

Allahuteâlâ şöyle buyuruyor:

«And olsun ki, biz elçilerimizi açık açık bürhanlarla gönderdik ve insanların adâleti ayakta

---

(271) Zuhruf sûresi, âyet: 11-14

(272) Alâk sûresi, âyet: 6-7

www.abulhasanalinadwi.org

tutmaları için beraberlerinde de kitabı ve mizanı indirdik. Bir de kendisine de hem çetin sertlik, hem insanlar için menfaatler bulunan demir indirdik. Çünkü Allah, kendisine ve Peygamberine gıyaben kimlerin yardım edeceğini belli edecektir. Şüphesiz ki, Allah en büyük kuvvet sahibidir, yegâne galiptir.» (273)

Demirin insanlara birçok faydaları vardır. En büyüğü Allah ve Rasulünün muzafferiyeti yolunda kullanılmasıdır. Ayet-i celilede önce peygamberlerin gönderilmesinden ve kitapların indirilmesinden bahsedilmesi bu gerçeğe dayanır.

Bir Müslüman Allah yolunda cihad etmek, Allah'ın dinini yayma ve onu bütün dinlerden üstün kılarak kelâmını yüceltmek uğrunda Allah'ın bütün yaratıklarından ve kâinata serpiştirdiği bütün güçlerden faydalanır. Aynı zamanda Allah'ın serbest kıldığı ve üstelik teşvik ettiği meşru ticaret, helâl kazanç, iyi niyetlerle yapılan seferler ve hoş gördüğü menfaatlerden de nasibini almayı unutmaz.

Sizin Uğursuzluğunuz Sizinle

Keşfedilen cansız katı aletlerin hiç birinin günahı yoktur. Onlar insan denen varlığın iradesine, aklına ve ahlâkına uymak mecburiyetindedirler. Aslında onlar ne iyidir, ne de kötüdür. Ancak insanın kullanışına göre iyi veya kötü olurlar. Çoğu kere iyilik tarafı ağır basan bu

---

(273) Hadid sûresi, âyet: 25

www.abulhasanalinadwi.org

âletler, insanın kötüye kullanması, temiz tabiatına pislik bulaştırması ve ahlâkının bozulmasiyle kötü olurlar. Şu halde suç âletlerde ve icatlarda değil, onları kullanan şahıs ve gayelerdedir. Avrupa'da, keşfedilen bu âletlere; bombalar atan, evleri târumar eden, köyleri ve şehirleri yakıp yıkan uçaklara, hiçbir şeyden habersiz, zavallı yolcu gemilerini ve ticaret filolarını batıran denizaltılara, aslı astarı olmayan yalan sözler, ciddiyetten uzak gayri ahlâkî programlar yayınlayan telsiz ve yayın vasıtalarına uğursuz gözüyle bakan, onlardan şikâyetçi olan Avrupalılara şöyle demek gerekir: **«Sizin uğursuzluğunuz sizinle.»**

Tabiat ilimleri, insanoğluna maddî kuvvet verir. Fakat maddî kuvvetin nerede ve nasıl kullanılacağını öğretmez. Bu onun vazifesi değildir. Tıpkı kibrit gibi. Kibrit size ateş verir ve bu ateşle siz bir evi sakinleriyle birlikte yakabildiğiniz gibi, onunla yemek pişirir veya kendinizi ısıtabilirsiniz. Maddeyi nerede ve nasıl kullanacağını insana öğreten dindir. Din insanın, kendi kuvvetinden hakkıyle nasıl faydalanacağını ve Allah'ın nimetlerine nasıl şükredeceğini gösterir. Din, Allah'ın insana vermiş olduğu kuvvetin zulüm ve suçlara, kötülük ve düşmanlıklara yardımcı olmasını şiddetle yasaklar. Nitekim **Hz. Musa** şöyle diyor: **«Rabbim! Bana in'am ettiğin şeyler hakkı için artık suçlara aslâ arka olmayacağım.»** (274)

---

(274) Kasas sûresi, âyet: 17

www.abulhasanalinadwi.org

Hz. Süleyman da şöyle diyor:

«Kim şükrederse kendi faydasına. Kim de nankörlük ederse şüphe yok ki, Rabbim onun şükründen tamamen müstağnidir. Hakkıyle kerem sahibidir.» (275)

Gaye ve Vasıtaları Ayırmak

Avrupalılara gelince:

Avrupalılar dini kendilerine haram kıldılar. Böylece ahlaki bir engel veya dini bir fren, yahut kendilerine doğru yolu gösterecek ilahi bir ilmin kılavuzluğundan mahrum kaldılar. Yaratılışlarının gayesini, nereden gelip nereye gittiklerini unuttular, şöyle dediler:

«O hayat bizim şu dünya hayatımızdan başkası değildir. Ölürüz, yaşarız. Fakat biz, tekrar dirilteceklerden değiliz.» (276) Daha sonra bu inancı savunmaya başladılar. Bu inanca göre, insan, için zevk, rahat, maddi menfaat, yeryüzünde büyüklük taslamak, sahipsiz ve varissiz bir memleket gibi yeryüzüne hakimiyet postunu serip halka tahakküm etmek, gelir kaynaklarını ve hazinelerini sörmürmekten başka bir gaye ve maksat yoktur. Böylece Avrupalılar bu kuvvet ve ilmi, zevklerinde, insanlara musallat olmada ve rakiplerini ortadan kaldırmada kullandılar. Arzu ve emellerine ulaşmak ve başkalarına engel olmak için âlet ve makina keşfinde âdeta yarışa giriştiler. Bu hummalı çalışmanın

---

(275) Neml sûresi, âyet: 40

(276) Mûminun sûresi, âyet: 37

www.abulhasanalinadwi.org

neticesinde gayelerle vasıtaları tamamen karıştırdılar. Vasıtaların gaye olduğuna inanmaya başladılar. İcat ve keşiflerin gayeden başka bir şey olmadığı inancına kapıldılar. Çocukların oyuna olan düşkünlüğü gibi Avrupalılar da bu keşif ve icatlarla meşgul olup avundular. Haddinden fazla değer verdiler tekniğe. Rahatın medeniyet olduğuna ve daha da ileri giderek medeniyetin süratten ibaret olduğuna inanmaya başladılar.

Prof. **Joad** şöyle diyor:

«**Disraeli** diyor ki, o gün cemiyet, medeniyetin rahatlık olduğuna inanıyordu. Ne var ki bugün biz, medeniyetin süratten ibaret olduğuna inanıyoruz. Sürat yeni neslin ilâhıdır. Gençlik sükûneti, rahatlığı, selâmeti ve başkalarını sevmeyi, gözünü kırpmadan putuna kurban etmektedir...» (277)

Avrupa'da Kuvvet ve Ahlâk Dengesizliği

Avrupa'lılar asırlardan beri —dünya hayatının dış çizgilerine aldanarak— ahlâkla kuvvet ve ilimle din arasındaki dengeyi kaybetmişlerdir. **Avrupa**'da ilim ve kuvvet, **Rönesans**'tan sonra ahlâk ve dinin aleyhinde gelişme göstermiştir. Kuvvet ve ilim şahikalara, ufuklara doğru yuvarlanarak aralarındaki uçurum gittikçe büyümüştür. Neticede teraziye benzer bir cemiyet doğmuştur. Bu cemiyetin ilim ve kuvvet kefesi

(277) Guide to modern Wickedness P. 241

www.abulhasanalinadwi.org

yere değerken, ahlâk ve din kefesi boşlukta kalmıştır. Bu cemiyetin yaptığı harikalara, akıllara dehşet veren sanat eserlerine, kâinatla ilgili üstün başarılarına, tabiat kuvvetlerini ve enerji kaynaklarını menfaat ve gayeleri yolunda kullanışına bakanlar, bu cemiyetin fevkal beşer, üstün bir cemiyet olduğunu zannederler. Halbuki O, hareket ve davranışlarında, arzu ve isteklerinde, taşkınlık ve ihtiraslarında, terör ve zulmünde, yırtıcı, vahşi hayvanlardan farksızdır. Hayatın bütün imkânlarına sahip olduğu halde nasıl yaşayacağını bilememektedir. Asırlardır hayallerinde yaşattığı hedeflere ulaştığı ve hattâ daha da ileri noktalara gittiği halde, ilk başta alınacak esasları, ahlâk, medeniyet ve insanlık için lüzumlu olan faktörleri kavrayamamaktadır. Fezanın enginliklerine dalıp burçlarla tokuşur duruma geldiği halde, yeryüzündeki problemlerini çözememekte ve burnunun dibindeki meseleleri düzeltmemektedir. Pozitif ilimler kendine müthiş bir kuvvet verdiği halde, o bunları gereği şekilde kullanamamaktadır. Tıpkı küçük bir çocuk veya aptal yahut deliler gibi. İşlerin kumanda mevkiini elinde tuttuğu ve hazinelerin anahtarlarına sahip olduğu halde kıymetli mücevher ve değerli eşyalarla oyalanarak insanların kanına giren, ölümlerine sebep olan zavallılar gibi.

İlahî Kuvvet ve Çocuksu Akıl

İngiltereli Prof. Joad şöyle diyor:

www.abulhasanalinadwi.org

«Pozitif ilimler bize ilahi bir kuvvet bahşetmiştir. Ne yazık ki, biz onu vahşice ve çocuksu bir akılla kullanmaktayız..» (278)

Bir başka yerde şöyle diyor:

«Korkunç ilmî futûhatımızla, sosyal alandaki utanç verici tezatımız hemen hemen her kavşakta karşımıza çıkıyor. Kıtalar ve denizler ötesindeki ülkelerle konuşabiliyoruz. Elektrikle fotoğrafları bir yerden bir başka yere gönderebiliyor, evlerimizi telefon ve telekslerle donatabiliyoruz. Seylan ve Londra'daki büyük saatin (Big ben) vuruşlarını rahatlıkla duyabiliyoruz. Toprağın ve denizin gerek üstünde ve gerekse altında rahatlıkla seyahat edebiliyoruz. Çocuklar telefonla konuşuyor, daktilolar susuyor, dişler hiç sızı duyulmadan dolduruluyor, bitkiler ceryanla büyütülüyor, caddelere asfalt dökülüyor, sokaklarımızı binbir çeşit ışık süslüyor, röntgen ışınlarıyla (X-rays) vücudumuzun içi filme alınıyor, hareket eden fotoğraflar konuşuyor, şarkı söylüyor, suçlular ve sabıkalılar telsizlerle tespit ediliyor, denizaltılar kuzey kutbuna kadar gidiyor, uçaklar güney kutbunu geçiyor. Ne var ki, bütün bunlara rağmen, büyük şehirlerimizin ortasında fakir çocukların rahatça ve emniyet içinde oynayabilecekleri bir meydan kuramıyor, senede 2.000 çocuğun ölümüne ve 90.000 çocuğun da yaralanmasına sebep oluyoruz. Bir Hintli filozofa medeniyetimizin üstünlüğünü acı bir tenkidle şöyle demiştim: «Bazı şoförlerimiz çöllerde (Pen-

(278) Guide to modern Wickedness P. 261

www.abulhasanalinadwi.org

dine) saatte 300-400 mil hızla gidiyorlar. Uçaklar Moskova ile New-York'u —hatırlayabildiğim kadarıyla— yirmi veya elli saatte alıyor. «Bunun üzerine Hintli filozof: «Evet siz, kuşlar gibi havada uçabilir, balıklar gibi denizde yüzebilirsiniz. Ne yazık ki, şimdiye kadar yer yüzünde nasıl yürünebileceğini bile öğrenemediniz.» (279)

Onlar Kendilerini Zarara Sokacak ve Fayda Vermeyecek Şeyleri Öğreniyorlardı

Eğer bu modern keşif ve icadlar, iyiyi tanıyıp ona yönelen kimseler tarafından kullanılsaydı insanlığa büyük yararları olurdu. Ne var ki, bugün zararı faydasını çoktan aşmıştır. Kur'an-ı kerim'in sihir hakkındaki beyanı açıkça tecelli etmiştir: **«Onlar ise kendilerini zarara sokacak ve fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlar..»** (280)

Şimdi de bu icad ve keşifleri şiddetle tenkid edip gerçekleri haykıran Avrupalı Prof. **Joad**'ı dinleyelim:

«Bir yerden bir yere müthiş bir hızla yolculuk yapmayı başardık. Ne var ki, yolculuk yaptığımız yerler her zaman sefere uygun düşmemektedir. Dünya, seyahat yapanlar için oldukça küçülmüş, milletler birbirinin eşiğine kadar yaklaşmıştır. Bütün bunların neticesinde, milletler arasındaki münasebetler husumete dönüşmüş ve eskisinden de fena olmuştur. Öte yandan kom-

(279) Guide to modern Wickedness P. 293
(280) Bakara sûresi, âyet: 102

www.abulhasanalinadwi.org

şularımızla tanışıp konuşma imkânı veren modern icad ve keşifler bir anda yön değiştirerek dünyayı savaşlara sürüklemiştir. Radyoyu icad ettik ve sesimizi komşu ve dost milletlere işittirdik. Fakat insanlar bu imkânı da kötüye kullandılar. Devletler komşularını yıpratma kampanyasına giriştiler. Neticede bütün milletler üstünlüğünü dünyaya kabul ettirme yarışına girdiler. (281)

Gökte süzülen uçağa baktığımız zaman, onu icat edenlerin ilmî, fennî, zekâsı yönünden insan üstü bir varlık oldukları düşüncesine kapılırsınız. Şüphesiz ki bu uçağa ilk defa binip göklere havalananlar cüret ve himmetin şahikasına tırmanan büyük kahramanlardır. Fakat gelin şimdi de bu uçağın günümüzde ve gelecekte hangi emellere âlet edileceğini düşünün. Bu uçak, bombalar yağdırarak insanları yok edecek, ömrünün baharındaki gencecik delikanlıların dünyasını başlarına yıkacak, biyolojik zehirli gazlar savuracak, yardıma muhtaç kimsesiz zavallıların vücutlarını parça parça etrafa fırlatacaktır. Evet, işte bunlar, ya ahmakların yahut da şeytanların gayesidir.» (282)

«Yarın bir tarihçinin çıkıp altın madenlerini nasıl kullandığımızı yazmayacağı ne malûm? Evet, tarihçi çeşitli elektronik cihazlarla altın madenlerini nasıl bulduğumuzu anlatacak uzun uzun. Bankerlerin ince bir ustalıkla altınları ve

---

(281) Guide to modern Wickedness P. 247
(282) Guide to modern Wickedness P. 262

www.abulhasanalinadwi.org

madenleri nasıl döşediklerini gösteren fotoğraflar sergileyecek, altınları bir başkentten diğer başkente götürürken yer çekimi kanunlarına nasıl meydan okuduğumuzu kaydedecek. Sanayi alanında korkunç ilerlemeler kaydetmiş gözü açık pervasız ülkelerin giriştikleri akıl almaz vahşeti ve onların altının doğru taksiminin ve kontrolünün gereği olan devletler arası yardımlaşmadan kaçıp madenleri nasıl gizlediklerini tesbit edecektir. Çünkü onlar altınları ve madenleri Güney Afrika topraklarından çıkarıp **Londra, New-York** ve **Paris** bankalarına yatırıyorlardı..» (283)

Bu konuyu, yani ilim ve san'atla beşerî ahlâk arasındaki tezadı ve modern medeniyetin doğurduğu ıstırapları, ilim, felsefe ve tabiat ilimleriyle derin bir tahlil ve engin bir üslup içinde meczeden bir başka mütefekkir **Dr. Alexis Carrel** «**İnsan Denen Meçhul**» (Man The Unknown) adlı eserinde şöyle aydınlatıyor:

«Şu bir gerçektir ki, modern medeniyet hayal, zekâ ve cür'et sahibi bir toplum yetiştirememiştir. Hemen hemen her yerde insan, kumanda mevkiinde ve idarî mekanizmada bulunan zümrenin fikir ve ahlâk bakımından daima düşük olduğunu görüyor.»

Ayrıca biz, çağdaş medeniyetin, beşeriyete vaadettiği emelleri gerçekleştiremediği, düşe kalka yürüdüğü tehlikeli yolda kendisini idare edecek zekâ ve cesaret sahibi adamlar yetiştire-

(283) A.g.e.

www.abulhasanalinadwi.org

mediği kanaatindeyiz. Ferdler ve insanlar, kendi akıllarından doğan müesseselerin ilerledikleri hızla ilerleyememişlerdir. İşte bütün bunlar, siyasî liderlerin fikrî ve ahlâkî noksanlıkları ve çağdaş milletlerde tehlike yaratan cehaletlerinin neticesidir.»

«Tabiat ilimleriyle teknolojinin meydana getirdiği muhit insanın yaşayışına uygun düşmemektedir. Çünkü o temelsizdir. Geçmişin hiç bir düşünce ve anlayışına dayanmamaktadır. Aynı zamanda insanın şahsiyetine uygun düşmemektedir. İcadlarımızın ve zekâmızın eseri olan bu muhit ne şeklimize ne de boyumuza uygun düşmektedir. Bizler bedbahtız. Biz ahlâkî ve zihnî bir gerileyiş içindeyiz. Sınaî medeniyetin, doğup geliştirdiği, şahikalara yükselttiği milletler ne gariptir ki, eskisinden daha zayıftırlar. Onlar hızla barbarlığa dönüşüyorlar. Ne var ki, bunun farkında değiller. Onlar tabiat ilimlerinin getirmiş olduğu korkunç çember karşısında müdafaasız kalıyorlar. Denilebilir ki, gerçekten medeniyetimiz, tıpkı geçmiş medeniyetler gibi varlığını devam ettirebilmek için ortaya birtakım şartlar koymuştur. Fakat bu şartlar içinde hayat, bilinemeyen birtakım sebepler yüzünden âdeta imkânsızlaşmıştır. Yaşama tarzımız ve hayat hakkındaki bilgimiz maddî, sahadaki ilmimizden cidden çok geridir. İşte geriliktir ki, canevimizden vurmaktadır.» (284)

«Mekanik icadların sayısını artırmanın hiç

(284) Man The Unknown (İnsan Denen Meçhul)

www.abulhasanalinadwi.org

bir avantajı yoktur. Belki de fizik, astronomi ve kimya keşiflerine daha az önem vermek gerekecektir. Şüphesiz saf ilim bize hiç bir zaman doğrudan doğruya bir kötülük getirmez. Fakat büyüleyici güzelliği ile zekâmızı cansız madde içine hapsedince tehlikeli oluyor. Bugün insanlık bütün dikkatini kendi üzerine, manevî ve fikrî güçsüzlüğünün sebepleri üzerine teksif etmelidir. Konforu, lüksü, güzelliği, medeniyetimizin karmaşıklığı ve büyüklüğünü zaafımız yüzünden sevk ve idare edemeyeceksek, bunları artırmak neye yarar. Büyük ırkların en asil unsurlarını yitirmeye ve maneviyatsızlaştırmaya sevkeden bir yaşama tarzını sürdürmek gerçekten faydasızdır. Nebülozların yapılarını öğrenmek için daha büyük teleskoplar, daha hızlı gemiler, daha konforlu otomobiller, daha ucuza satılan radyolar yapmaya çalışmaktansa, kendi kendimizle meşgul olsak daha iyi ederdik.» (285)

«Avrupa'dan Çin'e birkaç saatte varmakla ne derece ileri oluruz? İnsanın, işe yaramaz faydasız şeyleri bol bol tüketirken durmadan üretimi artırması çok mu gereklidir? Mekanik, Tabiat ve Kimya ilimleri bize ahlâk, nizam, zekâ, sıhhat vermekten âciz değil midir?» (286)

Avrupa İntihara Gidiyor

Neticede Avrupalılar iyilik ve doğruluk aşkını kaybedince, sarsılmaz prensip ve esasları yi-

(285) Man The Unknown.
(286) Man The Unknown.

www.abulhasanalinadwi.org

tirince, kalbleri bozulup kokuşunca, gayri meşru yollara sapınca, ilim ve icadlar onlara zarardan başka bir şey getirmedi. Tıpkı iyi gıdaların halsiz ve hastalıklı bir vücutta daha büyük hastalık ve yıkımlara dönüşmesi gibi. Hattâ bu icat ve âletler **Avrupa**'yı, sür'atle yok olmaya götürmekten ve intiharına yardımcı olmaktan başka bir şey yapmadı. **İngiltere**'nin eski Başbakanlarından **Mr. Eden** 1938 yılında yaptığı konuşmalarında bu hususu gayet güzel dile getirir:

«İçinde bulunduğumuz asrın sonlarında yeryüzünde yaşayan insanlar âdeta eski ilkel ve vahşî devirlerine dönerek, mağara ve taş kovuklarında yaşayan insanların hayatına benzer bir hayat sürmeye başlamışlardır. Garip olduğu kadar güldürücü hadiselerden biri de, milletlerin ve devletlerin korktukları öldürücü âletlerden kendilerini korumak için milyonlarca para sarfettikleri halde, bu silahların sınırlandırılıp kontrol altına alınması hususunda beş para olsun harcamamalarıdır. Bazen ben kendi kendime hayret eder ve şöyle derim: «Yeni Dünyamıza başka bir yıldızdan bir ziyaretçi gelse ve içimize girse acaba ne görecektir? Şüphesiz, birbirimizi yok etmek için nasıl hummalı bir hazırlık içinde bulunduğumuzu, başkalarının çalışmalarını öğrenmek için nasıl kıvrandığımızı ve bu cehennemî silâhların nasıl kullanılacağını birbirimize nasıl öğrettiğimizi görecektir.»

Atom Bombası ve Saldığı Dehşet

Belki de **Mr. Eden** bunları söylediği zaman,

www.abulhasanalinadwi.org

başta sulh elçisi modern medeniyetin ve dünyanın lideri **Amerika**'nın ve bütün medenî dünyanın harp esnasında, öldürücülük ve yıkıcılıkta her türlü îcat ve keşifleri gölgede bırakacak, yaydığı korku ve dehşetle, insan tasavvurunun ve zekâsının üstüne çıkacak silâh kullanacağını aklına bile getirmemişti. İşte bu silâh Amerika'nın ilk olarak New-Meksiko çölünde, ikinci olarak **Hiroşima**'da ve üçüncü olarak da **Nagazaki**'de yüzbinlerce insanın beyninde patlattığı korkunç Atom bombasıdır.

Hiroşima Belediye Başkanının 20 Ağustos 1949 yılında radyoda yayınladığına göre, 6 Ağustos 1945 tarihinde **Hiroşima**'da ölen Japonların sayısı 210.000 - 240.000 arasındadır.

Mr. Stuart Gilder, Hindistan'da yayınlanan **«Statesman»** adlı İngilizce bir gazetenin 16 Kasım 1945 tarihli sayısında yayınladığı bir makalesinde şöyle diyor:

«**Prof. Plesch** der ki: «Atom bombasının patladığı yerden yüz mil uzakta bulunan insanların tesir altında kalmadığı söylenemez. Onun için burada yaşayan insanları sıkı bir muayeneden geçirmek gerekir. Dünyanın bir gün gazetelerden: «Atom bombasının korkunç radyasyonları binlerce mil uzaktaki insanlara ulaşmıştır.» haberini okumaları garibsenecek bir durum değildir.»

Birmigham Üniversitesi öğretim üyesi ve atom bombası sanayii heyeti azası **Prof. M. Y. Buly Fneyt** şöyle diyor:

«Bir insanın, İngiltere'nin veya başka bir

www.abulhasanalinadwi.org

devletin atom bombasının sırrını muhafaza edebileceğine inanması ham bir hayaldir, Çünkü atom bombası sanayiinin üzerine oturduğu esaslar her devlete açıktır. Amerika ve İngiltere geçmiş tecrübelerden istifade ederek atom sanayiinin zirvesine ulaşmışlardır. Ancak bu, bir savaş sırrı olarak kısa bir müddet gizli tutulmuştur. Çünkü sanayileşen her ülke atom bombasını beş sene gibi kısa bir devre içinde rahatça hazırlayabilir. Hattâ bütün gücünü ve kuvvetini bu yola sarfederse iki senede elde edebilir.»

Aynı Profesör şunları söylüyor:

«Ben katiyetle inanıyorum ki, pek yakın zamanda, dünya sahnesine ilk atom bombasının patlama kuvvetinden 10.000 ton daha kuvvetli bombalar çıkacaktır ve bunları 1.000.000 ton kuvvetindeki bombalar takip edecektir. Bunlara karşı müdafaaya çekilip korunmak veya çeşitli tedbirler almak hiç bir fayda temin etmeyecektir. Bunlardan sadece altı tanesi İngiltere'yi bir anda yerle bir etmeye kâfidir. Rus bilginleri çok kısa bir müddet içinde bombaları hazır hale getirmeyi başarabiliyorlar.»

Amerika atom enerjisi heyeti başkanı Lewis Strauus bir hidrojen bombasının New-York gibi büyük ve geniş bir şehri berhava edebilecek güçte olduğunu ifade etmiştir.

Meşhur tıp bilgini ve Güvenlik Konseyi başkan vekili General Sahib-Senç, Yeni Delhi'de şöyle konuşmuştur.

«Her biri yüz ton ağırlığındaki dört hidrojen bombası yeryüzünde canlı namına ne varsa hep-

www.abulhasanalinadwi.org

sini silip süpürecek güçtedir. Son zamanlarda yayılan haberlere göre Rusya, hidrojen bombasından daha korkunç ve daha tesirli bir bomba icat etmiştir. Bu **Nidrojen** (Nitrogen Bomb) bombasıdır,»

Kötülük Ancak Kötülerden Çıkar

Daha önce teferruatiyle anlattığımız gibi Avrupa medeniyetinin temelleri artık sarsılmıştır. Yıkılmaz denilen bina, her an biraz daha hızla sallanmaktadır. Geçen günler ve kaydettiği ilerlemeler ne yazık ki ona, sapıklık ve bozukluktan başka bir şey getirmemiştir. Bir kere Avrupa'nın nüvesi çürümüştür. Bu yüzden ne ağaç olacak, ne de meyve verecektir. **«Güzel memleketin nebatı, Rabbinin izniyle bol çıkar. Fena olandan ise faydası pek az şeyden başkası çıkmaz..»** (287)

Bu hususu üstad seyyid **Ebu'l-Âla el Mevdûdî Urduca** yayınladığı **«Tenkîhat»** adlı eserinin bir bölümünde gayet veciz bir şekilde açıklar:

«Garb medeniyeti, ilahî hikmetin tatlı pınarı ve sâf kaynağı bulunmayan bir millette doğmuştur. Her ne kadar orada dinî liderler bulunuyorsa da, bunlar ilim, hikmet ve ilâhî şeriata sahip değillerdi. Onların yanında din, bir korkuluktan ibaretti. Bu yüzden insanları, fikir ve aksiyonun doğru yoluna çekmek için ne kadar gayret gösterseler de bir türlü muvaffak olamıyor-

---

(287) A'raf sûresi, âyet: 58

www.abulhasanalinadwi.org

lardı. Dinin de, ilim ve hikmetin gelişmesine sed çekmekten ve ayak bağı olmaktan öte bir tesiri yoktu. Evet, durum bu merkezdeydi. Bunun neticesinde ilerleme ve gelişme istiyorlar, dini tamamen kaldırarak delilleri müşahade, deney, gözlem, kıyas ve dedüksiyon olan bir yol seçtiler. Böylece, esasında kendileri hidayet ve nura muhtaç olan bu delillere bağlandılar. Düşünce, görüş, araştırma, meydana çıkarma, yapma ve tanzim metodlarında bu esaslara uymaya çalıştılar. Ne var ki, bütün sahalarda attıkları ilk adımda sapıttılar. Gerek ilim ve araştırma sahasındaki başarıları ve gerekse düşünce ve fikir yolundaki çırpınışları asli gayesinden uzaklaşarak çıkmaza girdi. Çünkü onlar inkâr ve materyalizm noktasından hareket ederek yürüdüler. Kâinata baktılar, Allah yoktur dediler, gözlerini göklere ve ufuklara çevirdiler, müşahade ve duyuların dışında hakikat olmadığını, görünen perdenin ötesinde hiç bir şey bulunmadığını iddia ettiler, Fıtrat kanunlarını deney ve kıyasla tespit ettiler. Ne var ki, o kanunları yaratana ulaşamadılar. Varlıklar âlemini önlerine serilmiş bir sofra olarak buldular ve onu kendi gayeleri yolunda kullandılar. Fakat onun gerçek efendisi ve idarecisi olmadıklarını, bilâkis kâinatın yegâne hâkiminin halifesi durumunda bulunduklarını unuttular, yeryüzündeki hareketlerinden kendilerini mes'ul tutmadılar. En küçük bir mesuliyet hissi duymadılar. Gitgide ahlâk yapıları bozuk, medeniyetlerinin temelleri çatırdamaya başladı. Allah'a ibaddeten uzakla-

www.abulhasanalinadwi.org

şarak nefislerine kul oldular. Arzu ve heveslerini ilâh edindiler. Ve neticede büsbütün sapıttılar. Aksiyon, fikir ve düşünce alanlarında, içine düştükleri korkunç bataklığın tesiriyle yollarını kaybettiler. Felâketler birbirini kovaladı.

İşte, tabiat ilimlerini değiştirip insanlığın hayatına kibrit suyu dökmeğe memur bir makine haline getiren; ahlâkı, şehvet, gösteri, arsızlık ve iffetsizlik kalıplarına döken, hayata, şeytanlığı, ihtirası ve zulmü musallat eden, cemiyetin kan damarlarına nefse ibadet zehirini, egoizmi, gününü gün etme felsefesini ve vurdum duymazlığı zerkeden; siyaseti, milliyetçilik, ırkçılık, renk ayırımı ve kuvvet ilâhına ibadetle karıştırıp milletin başına büyük bir belâ yapan bu fikriyattır.

Nihayet Avrupa'nın ikinci Rönesansında Frenk topraklarına atılan pis tohum, bir kaç asır sonra uğursuz, büyük bir ağaç haline geldi. Bu ağacın meyveleri tatlı, fakat zehirlidir. Çiçekleri cazip, fakat dikenlidir. Dalları yeşil, fakat insanlığın kanını zehirleyen gizli bir gazla doludur.

Bu uğursuz ağacı diken Avrupalılar bile ondan tiksinmeye ve hattâ mücadeleye başladılar. Çünkü bu ağaç hayatın bütün cephelerinde çeşitli meseleler ve problemler doğurdu. Daha birini halletmeden ortaya yeni yeni meseleler çıkıyordu, Dallarının birini koparmadan öte yandan bir çok dikenli dallar çıkıyordu. Onlar hastalıklarının tedavisinde ve problemlerin çözümünde tıpkı hastalığı hastalıkla tedavi edenlere ve dikeni dikenle çıkaranlara benziyorlardı.

www.abulhasanalinadwi.org

Kapitalizme hücum ettiler, Komünizm doğdu. Demokrasiyi köklemek istediler, diktatörlük doğdu. İçtimaî problemleri çözmek istediler, Feminizm ve Nüfus Plânlaması çıktı ortaya yırtık yamadan büyük oldu. Bu sefer cinayet ve isyanlar çoğaldı. Kötülükler birbirini takip ediyordu. Bir bozukluk daha büyük bir bozuklukla sona eriyordu. Bu ağaç Avrupa'lılara çürük ve zehirli meyveler vermeye devam etti ve en sonunda Avrupalıların hayatı, her tarafı elem ve ızdırap içinde kıvranan yaralı bir ceset haline geldi. Doktorlar bu derde bir türlü çare bulamadılar. Çaresizlikler içinde kıvrandılar. Ahlâk bozukluğunu düzeltmek için kanunlar koymak istediler. Artık hayat çekilmez bir hal aldı. Avrupa toplumları elem ve acılar içinde yüzmektedir. Kalbleri muztarip, ruhları hayat suyuna susamıştır. Ne yazık ki, onlar, hayat kaynağının nerede olduğunu bilmiyorlar. Hâlâ bir çokları felâketlerin kaynağını bu ağacın dallarında zannediyorlar. Böylece zamanlarını ve güçlerini dalları budamakla kaybediyorlar. Bilmiyorlar ki, bozukluğun kaynağı ağacın kökündedir. Çünkü bir insanın, bozuk bir kökten sağlam bir dal beklemesi düpedüz aptallıktır. İçlerinde düşünebilen küçük bir grup, medeniyetlerinin temel itibarıyla bozuk olduğunu anladı. Ne var ki, asırlarca bu ağacın gölgesinde büyümeleri, vücutlarının bu ağacın meyveleriyle gelişip, kemiklerinin onunla hayat bulması, bu kökten ayrı, sağlam yapılı dallar ve cazip yapraklar çıkaracak güçte başka bir köke inanmalarına engel oluyordu. Böyle bir

www.abulhasanalinadwi.org

değişiklik çok ağırlarına gidiyordu. Her iki grup da netice itibariyle aynıdır. İkisi de hastalıklarını tedavi edecek, düştükleri bataklıktan kendilerini kurtaracak bir şey arıyorlar, fakat o şeyin nasıl ve nerede olduğunu bilmiyorlar.»

Avrupa'nın Sömürgecilik Devrinde İnsanlığın Uğradığı Manevî Felâket

Şimdi biz burada, Doğu Asya Milletlerinin siyasî, iktisadî, ticarî ve sınaî alandaki felâketlerinden, toprak kayıplarından, Materyalist Batının gücü ve siyasî dehası önünde, millet ve ülke olarak, ardı ardına nasıl parçalandıklarından söz edecek değiliz. Çünkü bu konu, bu küçük kitabın hacmine sığmayacak kadar büyüktür. Üstelik bu konu Doğuda ve Batıda birçok müellifler tarafından ele alınarak, büyük, küçük ve orta halli eserler yazılmış ve yeteri kadar işlenmiştir.

Fakat bizim esas anlatmak istediğimiz —ki biz bu kitapta, müslümanların gerilemesi ve peşinden Avrupalıların istila hareketlerine girişmesiyle dünyanın neler kaybettiğinden bahsedeceğiz— insanlığın uğradığı felâketler; beşer toplumunun ruh, ahlâk ve iman yönünde düştüğü bataklık; Avrupa'nın en debdebeli devrinde vücut ve toprakla ilgili şeylerden ve maddeden daha yüce mânaların heder edilmesi ve bunların kopardığı azgın medeniyet selidir. İşte bütün bunlar, tahammül edilmez felâketler ve tamiri

www.abulhasanalinadwi.org

imkânsız musibetlerdir. Ne var ki, bunu anlayanlar azdır. Bundan bahsedenler ise daha azdır

İslâmın hayat nizamıyla cahiliye nizamı birbiriyle mücadele halinde olunca, müslümanların cahiliye nizamının hâkimiyet devrindeki kayıpları elbette büyük olacak ve hattâ dünyayı saran bu korkunç musibetteki payları daha çok olacaktır. Çünkü İslâmla cahiliyet tıpkı terazinin iki kefesi gibidir. Kefenin biri ağır bastığı zaman diğeri boşlukta kalır.

Şimdi bu manevi felâketleri teker teker ele alarak inceleyelim.

Dinî Hislerin Öldürülmesi

Bu dünyanın sonu nereye varır? Bu hayattan sonra başka bir hayat var mıdır? Varsa nasıl bir şeydir? Dünya hayatında, âhiret hayatına ışık tutacak talimat ve rehber var mıdır? Bu bilgiler hangi kaynaktan besleniyor? İnsanın sıkıca sarılıp takip etmesiyle âhiret hayatını mamur edeceği yol ve esaslar nelerdir? Ve bu yollar nereden kaynaklanır? Öldükten sonra tükenmeyen nimetlere ve bitmeyen lütuflara kavuşmanın ideal yolu hangisidir? Bu yol nereden elde edilir?

İşte bunlar Doğu milletlerinin babadan oğula intikal eden sorularıdır. Bu sorular asırlarca Doğunun zihnini kurcalayıp aklını meşgul etmiştir. Doğu, sevinçli ve kederli anlarında bile bunları terketmemiş, unutamamıştır. Çünkü bu sorular kalbinin feryadı ve vicdanının sesidir. Onun

www.abulhasanalinadwi.org

için Doğu bu sese kulak vermekten kendini alamamış ve onu susturamamıştır. Bilâkis onu arzulayarak, istiyerek ve samimiyetle kulak vermiştir. Üstelik kalbinde ve hayatında bu sorulara mutena bir yer ayırmıştır. Binlerce senedir bu konuda çeşitli izah ve tenkidler yapılmış ve türlü fikirler serdedilmiştir. Ne var ki, Metafizik, İlâhiyat Felsefesi, sezgi iç muhasebe, ilim ve hikmet, bu uzun karanlık yoldaki çırpınış ve didişmelerden, meçhul diyarlardaki sürekli arayışlardan başka bir şey değildir. Bütün bunlar Doğunun bu konuya ne kadar önem verdiğini ve ne büyük arzu beslediğini açıkça göstermektedir.

Batılılar ortaya çıkmadan önce Doğuluların ve ılıman iklimlerde yaşayan diğer birçok insanların tabiatları bu şekildeydi. Bu konuda eğer Felsefecilerin dil ve ifadesiyle konuşmak gerekirse şöyle deriz: İnsanlarda, görünen beş duyunun dışında bir altıncı duyu daha vardır. Biz buna rahatça dini duygu deriz. Nitekim görünen beş duyunun kendilerine has duyum sahaları vardır. Her biri kendi sahasında vazife görür. Meselâ göz için görülecek şeyler vardır. Kulak için işitilecek sesler vardır v.s. v.s. Tıpkı bunun gibi dini duygunun da bir takım tesir ve faydaları vardır ki, bunlar, Doğuluların vazgeçilmez bir unsuru olarak devam eden bu duygunun hususiyetleridir. Nasıl ki, görünen beş duyudan birini kaybeden kimse o organın duyum sahasından mahrum kalır, fevkalâde durumlar dışınra, başka bir duyu organıyla onun hissettiklerini hissedemezse, bir duyu organı ne kadar

www.abulhasanalinadwi.org

sağlam olursa olsun başka bir organın vazifesini yapamazsa, aynı şekilde beklenmedik bir olayın etkisiyle veya fıtraten noksan olması sebebiyle dini duyguyu kaybeden kimse, onun duyum sahasını hissedemez. Ondan mahrum kalır. Onu ne tasdik, ne de tasavvur edebilir. Tıpkı görünen yıldızları kesinlikle inkâr edip direten inatçı bir kör, ve kaynaşan dünyayı ne çağıran, ne de cevap veren hiç kimsenin bulunmadığı ölüler şehri zanneden bir sağır gibidir. İşte dini duygudan mahrum olan kimse de böyledir. Görünmeyeni inkâr eder. Metafizik konular ve dini sahneler karşısında köpürür ve aslâ inanmaz. Kalbleri dehşete düşüren, gönülleri incelten ve gözleri yaşartan büyük harikaları da varın siz kıyas edin:

«Ölüye hiç bir yara ıztırap vermez.»

Peygamberlere ve dini liderlere işkence yapanlar, onların hutbe, nasihat ve davetlerini sabote edenler, dini duygudan mahrum olanlar veya onu büsbütün kaybedenlerdir. Kalbleri taşlaşanlar ve dini meselelerde ruhları ölenlerdir. Din ve âhiretle ilgili konularda düşünmemek için kendilerine zulmedenlerdir. Dini mevzulara aslâ kulak asmayanlardır. Hz. Peygamberin kalbleri coşturup kayaları yumuşatan mübarek sesini işittikleri zaman sağırlaşıp küstahlaşarak «**Hayat ancak, bizim bu dünya hayatımızdır. Ölürüz, yaşarız, fakat biz öldükten sonra dirile-**

www.abulhasanalinadwi.org

ceklerden değiliz.» (288) diyenlerdir. Hz. Peygamberin, çocukların bile anlayabileceği mantıklı ve fasih sözlerini bitirir bitirmez: «**Biz senin söylediklerinden birçoğunu anlamıyoruz. Seni içimizde cidden zayıf görüyoruz.**» (289) didiyenlerdir. Onlar şöyle dediler: «**Senin bizi davet ettiğin Kur'an'dan kalblerimiz örtüler içindedir. Kulaklarımızda da bir ağırlık var ve bizimle senin aranda bir perde mevcuttur. O halde sen dinin üzere çalış, biz de dinimiz üzere çalışacağız.**» (290) diyenlerdir.

Şüphesiz ki, bu sorular, Avrupa Rönesansının başlarında bilginlerin ve düşünürlerin inceleme ve tetkik konusu olmuştur. Bu bilgin ve mütefekkirler Avrupa'da, bu konularda, çeşitli münakaşalara girişip araştırma yapmaya ve eserler vermeye başladılar. Ne var ki, Avrupa medeniyeti bir adım ilerledikçe, bu sorular ve konular da bir adım geriliyordu. Bu medeniyetin gizli hususiyetleri ortaya çıkıp materyalist ruhlu olduğu görülünce, insanlığın vicdanından ve kalbinin derinliklerinden gelen bu gürültülü ses kayboldu. Bu soruların, okulların, yüksek seviyeli Üniversitelerin ve beynelmilel Akademilerin Felsefe ve Metafizik bölümlerinde okutulduğu, akademik kariyere sahip bilginlerin bu sahada çeşitli eserler verdikleri hiçbir zaman inkâr edilemez. Fakat şurası şüphe götürmez bir

---

(288) Mü'minun sûresi, âyet: 37
(289) Hud sûresi, âyet: 91
(290) Fussılet sûresi, âyet: 5

www.abulhasanalinadwi.org

gerçektir ki, bu sorular kalbler ve fikirler üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiş ve tıpkı trenin işaretler önünde durduğu gibi düşünebilen her insanın gördüğü zaman önünde hürmetle eğileceği, parlak ve açık istifham işaretlerini yitirmiştir. Neticede yapılan açıklamalar, daha önce atalarının kalblerinde yaktığı ateşi ve tesiri insanların kalblerinde gösteremez olmuştur... Çünkü yapılan açıklama ve izahlar gerçek bir imandan, gönül rahatlığından, kalb huzurundan, şeksiz şüphesiz doğru bir kanaatten ve kesin bir neticeye varmanın verdiği rahatlıktan doğmuyordu. Hayır, hayır bunlarla hiç ilgisi yoktu... Evet, bütün bunlar, yukardaki soruların önemini kaybedip yerini XIX. ve XX. asır nesillerinin gözlerine daha cazip görünen materyalist sorulara terk etmesinden doğmuştur. Çünkü çağın insanı, bu meselelere tamamen kayıtsız kalmayı ve daima uzak durmayı istemektedir. Ona göre dünya hayatından sonra ikinci bir hayat, cennet, cehennem, sevap, ceza, kurtuluş, helâk varmış veya yokmuş hiç umurunda değildir. Bunlardan hiçbirinin onun gözünde müspet veya menfi zerrece önemi yoktur. Çünkü bunlar onun günlük meselelerine veya ay sonundaki sıkıntılarına çözüm getirmemektedir. Üstelik şahsını ve ailesini de ilgilendirmemektedir. Zira o bugünü yarına bırakmayan, dünyadaki zevkini âhirete koymayan bir adamdır. Boş şeyler onu enterese etmez. Böyle «boş» şeyleri o, bu sahada araştırma yapan, üniversitenin akademik karyere sahip yetkili Felsefe Profesörlerine bı-

www.abulhasanalinadwi.org

rakır. Kendisi ise, bir iş ve hareket adamıdır. Ancak fabrikaları, iktisadi hayatı ve makinaları bilir. Gönlünü hoş tutmak, akşam üzeri rahat etmek, geceleyin sâkin bir uyku uyumak, hafta sonu ücretlerini veya ay sonlarındaki maaşları düşünmek, bir yılın muhasebesini yapmak, sene sonunda ve ömrünün son demlerinde gençliğini tekrar yaşamaya çalışmaktan başka hiç bir şeye önem vermez. Bu hayattan sonraki meseleler ise onun nazarında meçhuldür, boş bir vehimden ibarettir. «**Fakat âhiretin olacağına dair kendilerine arka arkaya ilim ulaşmaktadır. Doğrusu onlar bundan şüphe içerisindedirler. Daha doğrusu onlar, âhiretten yana kördürler.**» (291)

Bu tip insanlar, Garp medeniyetinin tesiriyle hemen hemen her ülkede ve her millette çoğalmaktadır. Bu tip insanlar dünya hayatıyla fazla meşgul olup ona daha çok bağlandıklarından dine kulak verecek boş zaman bulamazlar. Böyle kimseleri dine çağıranın hali, tıpkı **Senbad el-Bahri**'nin şaşkınlığına benzer. Binbir gece masallarında anlatıldığına göre, **Senbad el-Bahri** bir gün **Anka** kuşunun yumurtasını görür ve onu mermerden bir bina zanneder. Kapısını bulup içeri girmek için bir kaç sefer etrafında dolaşır, fakat bir türlü bulamaz. İşte dini davetçi de böyledir. Onların kafaları etrafında dolaşır. Fakat akıllarına nüfuz edip dini davetini kalblerine daldıracak bir delik bulamaz. Çünkü Materyalist hayat ve onun doğurduğu problem-

(291) Neml sûresi, âyet: 66

www.abulhasanalinadwi.org

ler bütün kapılarını kilitlemiş ve onların fikir pencerelerini kapatmıştır.

Doğuştan edebî zevkten mahrum olan bir adam, güzel şarkıları ve dokunaklı beyitleri işittiği zaman nasıl ki onları san'attan uzak, normal sesler olarak değerlendirirse, aynı şekilde dini histen nasibi olmayanlara da peygamberlerin daveti, vaizlerin hutbeleri, alimlerin hikmetli sözleri ve semavî kitapların getirdiği eşsiz esaslar zerre kadar tesir etmez. En büyük hatiplerin hitabeleri ve ihlâslı kişilerin iyi niyetleri bu yolda heder olur gider. Ve bütün bunlar, vadideki çığlıktan ve üflenen külden öteye geçemez. Öyle diyor şair:

«Dirilere seslenseydin elbet duyururdun
Heyhat! Diri yok ki, kime seslenirsin.»

Bu tip insanları tanıyanlar Allahüteâlânın şu âyetindeki sırrı daha iyi anlarlar:

«Allah onların kalblerini de kulaklarını da mühürlemiştir, gözlerinde de perde vardır.» (292).

«Yoksa onların çoğunu hakikaten söz dinler, yahut akıllanır mı sanıyorsun? Onlar başka değil, dört ayaklı hayvanlar gibidirler. Belki de daha aşağıdırlar.» (293)

Ve şu âyet-i celilenin hakikatini onlar daha iyi anlarlar:

«Kâfirler, çobanın hayvanlarına benzerler, çobanın sözünü anlamazlar, ancak bağırıp çağır-

---

(292) Bakara sûresi, âyet: 7
(293) Furkan sûresi, âyet: 44

www.abulhasanalinadwi.org

masını işitirler. Onlar sağırlar, körler ve dilsizlerdir. Kur'an'ı işitip anlamazlar.» (294).

Bu tip insanları gerçekten iyi tanıyanlar, bu âyeti celilelerin şerh ve izahında, böyle kimselerle karşılaşmamış müfessirlerin çektikleri güçlük kadar zahmet çekmezler.

Bu çağın dermanı bulunmayan derdi ve ilâçların tesirsiz kaldığı hastalığı, dinden uzaklaşmanın neticesidir. Bu asırda din davetçilerinin, dinî esaslara ve itikadî meselelere tamamen karşı çıkan ve onlara müspet veya menfi hiç bir değer biçmeyen kimseleri irşad yolunda çektikleri eziyet ve hakaret, ahlâksızlığın ayyuka çıktığı, gaflet ve kötülüklerin kara bulutlar gibi çöktüğü devirlerinde bile görülmemiştir.

«Şüphesiz sen, ölü olanlara duyuramazsın. Arkalarına dönüp kaçarlarken sağırlara davetini işittiremezsin.» (295).

Avrupa'nın büyük Üniversitelerinden birinde, Felsefe ve Psikoloji hocalığı yapan, değerli profesör Mr. Joad, eskiyle yeni arasındaki temel farkı gerçekten kavrayarak veciz bir ifadeyle şöyle açıklar: «Eski çağlarda din üzerinde çeşitli şüpheler ileri sürülmüş, itirazlar edilmiş, sorular sorulmuş ve değişik tefsirler yapılmıştır. Ne var ki bunların hepsine de tatmin edici yeterli cevap verilememiştir. Fakat bugünkü toplumun en belirgin özelliği bu tip soruların zihin-

---

(294) Bakara sûresi, âyet: 171
(295) Neml sûresi, âyet: 80

www.abulhasanalinadwi.org

lerini bulandırmaması, kalblerine şüphe sokmaması ve bu asırda hiç dikiş tutturamamasıdır.»

Din Sevgisinin Yokoluşu

Son zamanlarda, İslâm âleminde maddecilik denizi azgınlaşıp taşınca, din adamları her tarafı kaplayan maddecilik denizinde küçük adalar halinde kaldılar. Allah'a koşanlar, materyalist hayattan ve gafletten tiksinenler bu adalara sığınmaya başladılar. Çünkü bu adalarda, zulmet denizlerindeki deniz fenerleri gibi adamlar vardı. İnsanlara dinî ve ahlâkî terbiye veriyorlar, ruhlarını temizleyip kalblerini parlatıyorlardı.

İslâm âleminde bu adalara doğru devamlı bir hareket görürsünüz. Ruhî ve dinî terbiye için, Uzak Doğu ve Uzak Batı'dan islâm âleminin en kuzeyinden ve en güneyinden, siyasî geçitleri zorlayarak, coğrafî engelleri aşarak kafileler halinde bu adalara doğru koşanları görürsünüz. Bu adaların dinî yapılar ve saraylarla imar edildiğini, orada vatan ve ırk ayırımı diye bir şeyin bulunmadığını görürsünüz. Doğulunun Batılıyla, **Buharalı**'nın **Marekeş**'liyle, **Anadolu**'nun **Endonezya**'lılıyla birleşip kaynaştığı bir insanlık müzesi görürsünüz. Onlar dinlerini fitnelerden temizleyip kendilerini Rablerinin dergâhına atmışlardır. Gece gündüz Rablerine duâ ederler, sadece ve sadece O'nun cemalini arzu ederler. Aldıkları dinî terbiye ile dünyanın dört bucağına; samimî davetçiler, ihlâslı öğretmen-

www.abulhasanalinadwi.org

ler ve mürşitler olarak dağılırlar. Allah'ın hissesini şeytanın hissesinden kolayca ayırırlar. Kalblerin ölmüş topraklarını severler ve hemen oraya din tohumunu atarlar.

İşte böylece, kuvvetli ve geniş devletlerin yanında, ruhî güç itibariyle materyalist devletlerden çok daha büyük ruhî devletler de varlıklarını devam ettirdiler. Bu ruhî devletlerde dünyayı basit gören, krallık ve hükümdarlığı küçümseyen kişiler vardır. Tıpkı diğer devletler gibi, onların da kendilerine özgü has nizamları vardır. Tayin ederler, seçerler, naklederler, azlederler, başkan yaparlar. Bütün materyalist devletlerde konoloslukları ve sefaretleri vardır. Sanki islâm dünyasının haritası onların önlerindedir... İslâm dünyasında bir gedik açıldığı zaman derhal oraya dini bir nöbetçi dikerler ve bu nöbetçi islâm dünyasını felâket ve kötülüklerin şerrinden cehalet ve azgınlığın karanlığından korur, muhafaza eder.» (296).

---

(296) Lahor'da medfun Şeyh Salih es-Seyyid Ali El-Hüceviyri'nin anlattığına göre, Şeyhi kendisinin Lahor'a gitmesini ve orada oturmasını istedi. Bunun üzerine Şeyh Salih özür beyan ederek orada arkadaşı Şeyh Hüseyin ez-Zincani'nin bulunduğunu, binaenaleyh gitmesine lüzum olmadığını söyledi. Fakat şeyh, mutlâka oraya gidip ikamet etmesini söyledi. Şeyh Salih şöyle anlatıyor: Eşyalarımı hazırladım. Şeyhimin emrine uydum ve gece Lahor'a vardım. Fakat şehrin kapıları kapanmıştı. Geceyi surların dışında geçirdim. Sabah olup surun kapıları açılınca bir de ne göreyim, halk Şeyh Hüseyin'in cenazesini omuzlarında taşıyor. İşte o zaman Şeyhimin emrinin sırrını anladım. Şehre girdim ve in-

www.abulhasanalinadwi.org

Bu ruhî devletler, iç işlerinde ve yönetimde müstakildirler. Krallar ve hükümdarlar onlara müdahale edemez. Siyasî değişiklikler ve mahallî hadiseler onlara tesir etmez. Hindistanlı Şeyh **Nizamüddin el-Bedâvanî**'nin (Doğumu 725 hicrî) **Hindistan**'ın başkentinde inşa ettiği **Bağyesfor** namıyla tanınan ruhanî şehri buna misal olarak verebiliriz. **Şeyh Bedâvini Gıyaseddin Belbul**'dan (664-628) **Gıyaseddin Tuglug**'a (720-725) kadar sekiz büyük hükümdarın çağdaşıdır ve bu ruhanî şehir hiç bir kralın tesallutuna uğramadan istiklâlini muhafaza etmiştir. Üstelik orada İran'ın **Sencar**'ından Doğu Hindistan'ın **Evda**'sından insanlar vardı.

Bu merkezlerin ve orada yaşayan fakir halkın, dünya'nın en büyük krallarını kıskandıracak heybetleri, haşmetleri ve saltanatları vardı. Hattâ bu durum hükümdarlarla aralarının açılmasına sebep oluyordu. Bu büyük sevgi ve hürmet halkın din adamlarını sevmelerinden ve ruhî hâkimiyete olan teslimiyetlerinden geliyordu. **Medine**'de «**Cennetü'l-Bâki**» de medfun, **Hindistan**'lı **Seyyid Âdem el-Bennurî**'nin (Doğ. 1053 hicrî) sofrasında her gün bir kişi yemek yer, binlerce insan ve yüzlerce âlim onun kafilesinde yürürdü. **Seyyid Âdem, Lahor**'a 1053 yılında girdiği zaman etrafında, ileri gelen meşhur zevattan, şeyhlerden ve eşraftan müteşekkil on bin kişilik bir kafile vardı. Hattâ **Hindistan** hüküm-

---

sanları Allah'ın yoluna davet ederek Şeyhin vazifesini üzerime aldım.» Keşfü'l-Mahcub el-Hüceviri.

www.abulhasanalinadwi.org

dan **Şahcan** bundan kuşkulanmış ve bir miktar mal göndererek şöyle demiştir: «Allah sana haccı farz kıldı, artık **Hicaz**'a gitmelisin. **Seyyid Adem** hükümdarın maksadını anladı ve doğruca **Harameyn**'e gitti ve orada öldü.» (297).

İşte size, meşhur **İmam Rabbani Ahmed es-Serherdi**'nin oğlu **Şeyh Muhammed Ma'sum** (Doğ. 1089) Evet kendisine tam dokuzyüz bin kişi biat ederek huzurunda tevbe etmiştir. Halkı Allah'ın yoluna çağırmak, insanları aydınlatmak ve beşeriyete dini terbiye vermek için yedi bin kişiye hilafet vermiştir (298).

Ve işte oğlu **Şeyh Seyfeddin es-Serhendi** (Doğ. 1096). Sofrasında hergün bin dört yüz kişi yemek yerdi. Yemeklerin bir kısmını ayırarak başkalarına verirlerdi (299).

Ve işte **Şeyh Muhammed Zübeyr es-Serhendi** (Doğ. 1151). Evinden çıktığı zaman toprağa basmasın diye zenginler yerlere mendiller, şallar ve halılar sererlerdi. Bir hastayı ziyaret veya herhangi bir ihtiyaç için dışarıya çıktığı zaman kendisine büyük memurlar ve zenginler refakat ederdi. Halk tarafından hükümdarlar gibi karşılanırdı.» (300).

Bunlar sayısız misallerden sadece bir kaçı.. Bunları anlatmaktan maksadımız o devirde dinin insanların nazarındaki şeref ve mevkiini,

---

(297) Tezkiretü'l-Âdemiyye (Farsça).
(298) Nüzhetü'l-Havatır, cilt 5
(299) Zeyl er-Raşahat (Farsça)
(300) Dürrü'l-Maarif (Farsça)

www.abulhasanalinadwi.org

din adamlarının ve dini temsil eden şahısların ne kadar sevildiğini, halkın ruhî hâkimiyete maddî hâkimiyetten daha çok boyun eğdiğini, dini esaslar ve kaynaklar üzerinde insanların nasıl pervane olduklarını göstermek istiyoruz. Bunlar rasgele Hint - İslâm tarihinden aldığımız ibret verici sahnelerdir. Eğer umumî İslâm tarihinden **Şam, Mısır, Anadolu,** uzak batı ve **Irak**'taki dini liderlerin bibliyografya ve hayatlarını teker teker inceleyip araştıracak olursak, elde ettiğimiz misaller ve şahitler büyük bir cilt tutar. Biz burada sadece **Şeyh Halid**'den (Doğ. 1242 hicrî) söz etmekle yetineceğiz. **Bağdat**'ta büyük bir insan kitlesi **Şeyh Halid**'in başından ayrılmazdı. Huzurunda tevbe ve istiğfar getirirler ve kendisinden lâyıkı veçhile istifade ederlerdi (298). Kendisinin şeyhi olan **Abdullah ed-Dehlevî**'ye yazdığı bir mektupta bildirdiğine göre, yüz kadar büyük âlim kendisinden hilafet almış ve beş yüz kadar değerli âlim de kendisine biat etmiştir. Halktan gelenlerin ise haddi hesabı yoktu (301).

Dine gösterilen bu ilgi, faydalı ilim ve sâlih amel yolunda yapılan bu göçler, kalbleri temizlemek, ahlâkı güzelleştirmek, olgunluğun ılık meltemini hissetmek ve âhirete hazırlanmak için göğüslenen bu tehlikeler ve meşekkatlı yolculuklar, Avrupa sömürgeciliğinin ilk devirlerine kadar devam etti. O zamana kadar bütün islâm ülkelerinde, dünyanın dört bucağından ge-

(301) Dürrü'l-Maarif.

www.abulhasanalinadwi.org

len hak âşıklarının barındığı dinî merkezler ve ruhî sığınaklar vardı. Kendi hükûmetlerindeki yüksek mevkilerini ve geçici dünya işlerini çiğneyip gelen o mübarek insanlar, bu sâkin ve ruhî çevreye sığınıyorlardı ve böylece kalblerini temizleyip şeytanın kötülüklerinden kurtulmağa çalışıyorlardı.

Hicrî XIII. asrın ortalarına doğru büyük bir felâket baş gösterdi. İngilizler **Hindistan**'ı işgal ettiler. Fakat müslümanların medeniyetleri ve hayat felsefeleri bütün ülkeye hâkim olduğu için, ilk dinî hayatın izleri kaybolmadan varlığını devam ettirdi. Bir tarihçi (302) **Şelh Gulam Ali ed-Dehlevî** (Doğ. 1240) tekkesinden bahsederken şöyle der:

«Bu tekkede, **Anadolu**'dan, **Şam**'dan, **Bağdat**'tan, **Mısır**'dan ve **Habeşistan**'dan gelip Şeyhe biat edenleri gözümle gördüm. Bunlar Şeyhin yanında güzide şahsiyetlerdi. Kendilerine zamanın irfan kaynağı ve asrın yegâne mürşidi olarak bakılıyordu. **Hindistan** ve **Afganistan** gibi yakın ülkelerden gelenlerin ise haddi hesabı yoktu. Çekirge sürüsü gibiydi. Bu tekkede kalanların sayısı beş yüzden aşağı değildi, ve bunların masrafları tekke tarafından karşılanırdı.» (303).

Şeyh Rauf Ahmed el-Müceddidî 28 Cemazielevvel 1231 hicrî senesinde bu tekkeyi gezdiği zaman **Semerkant**'tan, **Buhara**'dan, **Taşkent**'ten,

(302) Bu tarihçi Hindistan'a İngiliz eğitim sistemini sokan ve meşhur Aleyker Üniversitesinin kurucusu Sir Seyyid Ahmed Han'dır.

(303) Asaru's-Sanadid.

www.abulhasanalinadwi.org

Hisar'dan, Kanhar'dan, Kabil'den, Peşaver'den, Keşmir'den, Meltan'dan, Lahor'dan, Serhent'ten, Emruhe'den, Sibenhel'den, Rambor'dan, Breyli'den, Lekuhnü'den, Cais'ten, Behraiç'ten, Kurkehbur'dan, Azim Abad'dan, Deheki'den, Haydar Abad'dan, Buneden'den ve diğer bir çok şehirlerden gelen şahıslarla karşılaşmıştır (304).

Okuyucu, bütün bunların modern ulaşım vasıtalarının bulunmadığı zamanda, kafileler halinde yürüyerek yapıldığını hatırından çıkarmamalıdır.

Şimdi de gözlerimizi, bu seyahat ve yolculuk devrinde hayat sahnesine çıkan, **Hindistan**'ın büyük ıslahatçısı ve meşhur mücahidi **Seyyid İmam Ahmet İbn İrfan eş-Şehid**'in (Doğ. Hicri 124) hayatına çevirelim. **Seyyid Ahmed**'i Hindistan'da tevhid dâvasını yaymak ve insanları Rasulullahın Sünnetine ve cihada çağırmak için yaptığı seyahatleri ve hayatını okursanız binlerce kişinin onun irşadiyle günahlardan, kötülüklerden, şirkten ve fena hareketlerden tevbe ettiklerini, hatta meyhanelerin kapanıp, camilerin tıklım tıklım dolduğunu görürsünüz. Halk **Seyyid Ahmed**'i ve yüzlerce arkadaşını evlerine davet edip ziyafet çekmek için birbirleriyle âdeta yarış ederlerdi. Ve bu yolda mallarını, kıymetli eşyalarını sarfetmekten kat'iyen çekinmezlerdi. Hattâ aralarında hangisinin önce başlayacağı ve hangisinin öne geçeceği hususunda kurra çekerlerdi.

Müslümanlar din uğrunda, daha sonra eşine

(304) Dürrü'l-Maarif.

www.abulhasanalinadwi.org

rastlanmayan büyük gayretler, takdire değer fedakârlıklar gösteriyorlar ve varlarını, yoklarını bu yolda sarfetmekten çekinmiyorlardı. **Seyyid Ahmed** (hicri 1236) yılında yediyüzü aşkın arkadaşıyla birlikte Hacca gittiği zaman, **Raybreyl**'den **Kalküta**'ya varıp gemiye bininceye kadar uğradıkları her yerde müslümanlar tarafından izzet ve ikramla karşılanmışlardır. **Şeyh Gulam Ali** bu kafileyi on beş gün evinde misafir edip ağırlamıştır. Taşradan ve köylerden gelen insanlar **Şeyh Seyyid Ahmed**'in sofrasında en güzel yemekleri yemişlerdir. Bu ziyafet, **Şeyh Gulam Ali**'nin, kafileye hediye ettiği giyeceklerin ve yiyeceklerin dışında yapmış olduğu ikramdı. Dönüşte kafile, **Mürşid Abad** şehri yakınlarındaki **Kalküta-Raybreyl** yoluna geldikleri zaman **Gulam Murtaza** tarafından ağırlanmış ve kafile çarşıdan ne alırsa alsın parasını kendisinin ödeyeceğini ilân etmiştir. **Seyyid Ahmed** bu husta kendisiyle konuşmak istediği zaman **Gulam Murtaza: «Benim övünmeye, gösteriş yapmaya, ihtiyacım yok, ben sadece hacılara hizmet ediyorum»** demiştir.

İnsanlarda merhamet, yumuşak kalblilik, hakka ve ilâhi kanunlara bağlılık vardı. **Seyyid Ahmed**'in bu seferinde yüzbinlerce insan ona biat ve tevbe etme şerefine kavuşmuştur. Halk her türlü kötülüklerden sıyrılarak gruplar halinde hayra koşuyorlar. Hattâ **Benaris** şehri hastahanesinde yatan hastalar **Seyyid Ahmed**'e yazdıkları mektupta şöyle diyorlardı: «Bizler hastayız, yataktan kalkamıyoruz ve bu yüzden huzu-

www.abulhasanalinadwi.org

rnuza gelemiyoruz. Eğer **Seyyid** hazretleri münasip görürler de, huzurunda bizzat tevbe için bir defa olsun buraya teşrif ederlerse memnun oluruz..« **Seyyid Ahmed** bunun üzerine hastahaneye giderek onların biatını kabul etmiştir.

Seyyid Ahmed, Kalküta'da iki ay kaldı. Her gün kendisine biat edenlerin sayısı binden aşağı olmazdı ve biat işi gece yarılarına kadar devam ederdi. Fazla kalabalık olduğundan halk teker teker biat etme fırsatını bulamıyordu. Bu yüzden yedi veya sekiz tane sarık açılıp uzatılıyor ve halk da onları tutarak tevbe ediyorlar, iyi ameller işleyeceklerine dair Allah'a söz veriyorlardı. Her gün onyedi, onsekiz biat yapılıyordu.

Seyyid Ahmed, Kalküta'da onbeş, yirmi gün halka nasihatta bulundu. Vaazlarında, büyük halk kitleleri bir yana, memleketin ileri gelen değerli simalarından, âlimlerinden ve şeyhlerinden iki bin kişi bulunurdu. Arkadaşı **Şeyh Abdul Hayy el-Burhanevî** de böyleydi. Her cuma ve salı günü, öğle ve ikindi namazından sonra zikir yapardı. İnsanlar pervaneler gibi etrafında düşerlerdi. Hemen hemen her gün on, onbeş kişi huzurunda müslüman olurdu.

Yapılan vaazlar ve insanların hak dine girip onun esaslarına bağlanmaları neticesinde **Hindistan**'ın en büyük şehirlerinden ve İngilizlerin ticaret merkezlerinden biri olan **Kalküta**'da içki ticareti tamamen durmuştu. Meyhaneciler meyhanelerini kapatmışlardı. İçki satan dükkânlar, içki piyasasının durgunluğunu ve içki ticaretinin tamamen öldüğünü ileri sürerek hükü-

www.abulhasanalinadwi.org

mete vergi ödemiyeceklerini bildirmişlerdi.

Seyyid Ahmed halkı cihada çağırdığı zaman, her tabakadan insanlar, seve seve ve büyük bir şevkle kendisine katıldılar. Çiftçiler sabanlarını bıraktılar, tüccarlar dükkânlarını kapattılar. İnsanlar vatanlarından uzaklaşarak Allah'ın dinine yöneldiler, bir an olsun arkalarına dönüp bakmadılar, akıllarına hiç bir şey getirmediler ve nihayet hicrî 1246 yılında **Balakut** vadisinde Allah yolunda şehid oldular. Ancak içlerinden bir kaçı dağlara sığınarak son nefeslerine kadar cihad ettiler.

İşte bütün bunlardan sonra, **Hindistan**'da İslâm Medeniyeti yıkılmaya ve islâm idaresi çökmeye başladı. Fakat müslümanlarda islâm sevgisi, dinî hamiyet duygusu, Allah'a bağlanıp O'na koşmak, Allah yoluna davet edenlere kucak açmak, dünya hayatını küçümsemek, malını ve canını Allah yolunda feda etmek gibi büyük faziletler henüz izlerini kaybetmemişti.

İngilizler **Hindistan**'a ayak basınca, en büyük silahları olan eğitim sistemleriyle halkın ruhunu kemirmeye başladılar. İnsanların düşünce ve emellerini bir kurt gibi kemirerek dejenere ettiler. Böylece Hindistanlıların hayat nizamı ve düşünce sistemi, baştan sona değişerek alt üst oldu. Hattâ öyle ki, Hindistanlılar kendi öz benliklerini yitirdiler. Din uğrunda gösterilen gayretlerin eski gücü kalmadı, kalblerindeki iman nuru söndü, dinî atmosferin alevlendirdiği meş'ale kayboldu. İlerleme ve atılımların en büyük kuvvet kaynağı olan idealler, arzular ve emeller din-

www.abulhasanalinadwi.org

den ve ruhani hayattan ayrılarak, dünya hayatına ve materyalist bir atmosfere girdi. Din ve ilim, ruh ve kalble ilgili hususlarda fedakârlık duygusu azaldı. Nemelâzımcılık ve bana dokunmayan yılan bin yaşasın felsefesi günden güne yayılarak cazibeleşti, dine cephe alan ve onu horlayan fikir akımları çoğaldı. Daha önce dine yönelen zekâ, kabiliyet ve deha, din adamlarından ve çeşitli dinî ve ruhî ilimlerden ayrılarak, günlük hayatın ihtiyaçlarına ve maddî üretim sağlayan ilimlere yöneldiler.

Fakat bununla beraber, geçen dönemden kalma, ölümle yüz yüze gelen ve yaşamak isteyen hayat izleri vardı. Halk arasında, insanları dine çağıran, nefisleri ıslah edip temizlemeğe, ahlâkı güzelleştirip olgunlaştırmaya çağıran insanlar eksik değildi. Bunlar dünyadaki zühd ve takvalarında, âhiret hazırlıklarında, ihlâslarında ve Rasulullah'ın sünnetine olan bağlılıklarında seleflerini hatırlatıyorlardı. Gece gündüz demeyip insanları irşad ediyorlardı. Müslümanlar da onlara bağlanmayı, gösterdikleri yoldan gitmeyi dinî bir hak, ve hayatın bir gereği olarak değerlendiriyorlardı. Bu arada bazı zenginler, devlet mekanizmasında yer alan kişiler ve günlük işleriyle meşgul olanlar, güzel ahlâka, âhiret işlerine, kalbleri temizleyip nefisleri ıslah etmeye son derece ehemmiyet veriyorlardı. Ne var ki, bütün bunlar lambanın sönmeden önceki ışığına benziyordu. Çünkü din ağacının kökleri zayıflamış, hayat damarları kurumuş ve üzerinde amansız bir kasırga kopmuştu.

www.abulhasanalinadwi.org

Çevrenin ve Frenk terbiye sisteminin tesiriyle, şüphe ve kuşku, mutaassıp çevrelere, dindarlığı ve ilmiyle meşhur köklü ailelere kadar yayıldı. Halkın Allah'ın sıfatlarına ve vaadlerine olan inancı sarsıldı. Babalar çocuklarına dinlerini öğretmeyi pek mühimsemediler. Din uğrunda, Allah yolunda çalışmaktan çekindiler. Çocuklarına sadece günlük hayatın bilgilerini ve Frenk dillerini öğrettiler. Bunu büyük kazanç sağlamak veya islâmı müdafaa etmek için yapmadılar. Bilakis dinden uzaklaşmak, istikbalin tehlikelerinden kaçmak, kasalarda yığılan paralarının kaybolma endişesinden kurtulmak ve değişen zamana ayak uydurmak için yaptılar. Kalblerine fakirlik korkusu girdi. Hattâ ölüm korkusundan ölüler haline geldiler.

Ve nihayet cemiyet çöktü. Sergiler toplandı. Ruhi devir son nefesini vererek yerini maddeye bıraktı. Böylece dünya, alışverişten başka bir şey yapılmayan bir pazar haline geldi.

Materyalizmin ve Mideciliğin Azgınlığı

Anlatıldığına göre cahiliye devri kadın şairlerinden **Kebşe binti Ma'dikerb**, kardeşi **Amr İbn Ma'dikarb**'e çıkışır ve onu maktul kardeşinin diyetini almakla ayıplar ve şöyle der:

«İnsanın midesine olan düşkünlüğü, gerçekten, büyük felâketlerin habercisi durumuna gelmiştir.»

Basit bir cahiliye kadını bile insanın midesini bir karış görmektedir. Acaba bugünkü XX. asır

www.abulhasanalinadwi.org

insanının gittikçe genişleyip büyüyen hattâ dünyayı içine alacak kadar açılan ve topraktan başka hiç bir şeyin dolduramayacağı midesini görmüş olsaydı ne derdi?

Evet, insanda mide o kadar genişledi ki, hiçbir madde onu doyurmaz hale geldi. İnsanlar arasında tarihte görülmemiş korkunç bir kin ve giderilmesi imkânsız büyük bir ihtiras doğmuştur. Böylece her ferd kalbinde, daima yutan ve yuttukça biraz daha yutmak isteyen ve durmadan daha yok mu, daha yok mu, diye feryat eden bir cehennem taşımaya başladı. Şeytanın doymak bilmeyen ihtirasları ve aç gözlülüğü fert ve millet olarak bütün insanları bir ahtapot gibi sardı. İnsanlar mideleri uğrunda deli divane oldular. Dünya hayatının zevklerine haddinden fazla bağlandılar. Gelir kaynaklarının helâl ve haramlığına bakmadılar. Haram lokmanın ihtiyaçlarını giderip gidermediğini, sadırlarına şifa verip vermediğini düşünmediler. Bütün bunlar içinde yaşadıkları hayatın çirkefliğinden, yapısı ve bünyesi itibariyle öbür dünyaya inanmayan maddeci bir hayat oluşundan ileri geliyordu. Dünya hayatından başka bir hayat tanımayan, dünyanın ötesinde başka bir âlemi kabul etmeyen kimse için bu geçici hayatın biricik hazine, vazgeçilmez sermaye, en büyük gaye, en büyük ideal ve yegâne bilgi kaynağı olacağı ve bu yolda zevklerinden, arzularından, nasiplerinden zerre kadar fedakârlık yapmayacağı ve her fırsatı değerlendireceği muhakkaktır. Öyle ya, hangi âlem için fedakârlık yapsın?!.. O, bu dünyanın ötesin-

www.abulhasanalinadwi.org

de bir dünya, bu hayattan başka bir hayat kabul etmiyor ki...

Bu cahiliye ruhunu, cahiliye devri genç aşirlerinden Turfa İbn Abd gayet açık ve basit bir şekilde şöyle dile getiriyor:

«Mademki ölümüme mani olamıyorsun, öyleyse bırak beni ne istersem yapayım.»

Bugün —Allahüteâlânın imanını muhafaza ettiği kimseler hariç— her medenî insan bu fikri benimsemekte ve onu hayat felsefesi olarak kabullenmektedir. İnsanoğlu bu düşüncesini hemen her fırsatta haykırmak cesaretini kendinde bulmaktadır. Ne var ki, kalbindekilere tercüman olacak tesirli bir lisandan mahrumdur. İkinci bir sebep de —geniş anlamıyla— sadece maddeden ve zenginlerden bahseden çağdaş neşriyattır. Bu yayın organları basının şeref ve haysiyetiyle bağdaşmayacak işlere girişiyorlar. Kapitalistlerin, karaborsacıların ve istifcilerin emrinde yürüyorlar. Onların günlük hayatlarına sayfalarında geniş yer veriyorlar. İsimlerini ve ünvanlarını büyük puntolarla neşrediyorlar. En güzel methiyeleri, en güzel övgüleri ve haber sütunlarının en dikkat çekici yerlerini materyalizme yahut onun militanlarına açıyorlar. Okuyucuya bazen açıkça, bazen işaret yoluyla **Epikür** ekolünün görüşlerini empoze ediyorlar. Yeni yetişen nesillere nesir, şiir, hikâye, tahlil tasvir ve felsefî yazılar yoluyla dünya hayatına bağlanmaya ve ondan kâm almaya teşvik ediyorlar. Neticede, bu tip neşriyatı okuyan gençler, materyalizme bayılıyorlar ve onun liderlerini göklere çıkarıyorlar.

www.abulhasanalinadwi.org

İşte, içindeki ahlâksızlığı, aşağılığı ve kötülüğü unutan, bol servet yığmaktan başka hiç bir şeye değer vermeyen, insanı, cevheri ne kadar değerli, mayası ne kadar temiz ve kabiliyeti ne kadar çok olursa olsun dengesini kuramayacak derecede bozan cemiyetler de böyledir. Gerek işaret yoluyla ve gerekse açıktan açığa fakirin yaşama hakkı olmadığını söylerler. Ona, hayvanlara yapılan muameleyi reva görürler. Cemiyete karşı isyan etmeyen kişileri, cemiyetin kanunlarına boyun eğmeğe, topluma iyi davranmaya ve ona hoş görünmeğe zorlarlar. Bu tip cemiyetlerde ferd, başkaları için giyinir, başkaları için sevinir...

Böylece cemiyetlerin şeref ve zarafet ölçüleri, insanlık değerleri daima değişir, arzu ve istekleri hergün bir başka şekle bürünür. Bu durum karşısında insan, bir karış yere sıkışır kalır. Rızkını temin etmek ve dünyada geçimini sağlamak için gayri meşru yollara tevessül eder. Bin-bir güçlük içinde didinir. Bitip tükenmek bilmeyen yorgunlukların altında bunalır.

Fabrikaların, üreticilerin ve zenatkârların yarışı, bu bataklığı biraz daha cıvıklaştırır. Her sabah son model otomobiller, piyasaya yeni sürülmüş göz alıcı eşyalar, elbiseler, ayakkabılar, losyonlar, kokular, altınlar, gümüşler ve mücevherlerden meydana gelen köpüklü yeni bir sel gürler şehre doğru... Ne var ki, bunların hiç biri, vazife aşkıyla, ihtiyaçları karşılamak arzusuyla yapılmamaktadır. Bilakis sınaî üretim ve ticari karaborsacılık uğruna işlenmektedir. Kısa bir

www.abulhasanalinadwi.org

süre sonra, hayatta pek lâzım olmayan bu üretim vasıtaları, hayatın prensibi ve medeniyetin gereği olarak değerlendirilmeye başlar. Hattâ öyle ki, bu esaslarla süsleyip bezenmeyenler insan sayılmıyorlardı.

Gerek bu ve gerekse başka sebeplerle eşyanın değeri insanların gözünde geçmiş devirlerde görülmemiş bir seviyeye yükseldi. İnsanlık âleminde işgal ettiği yer ve önem bakımından da, medeni faaliyetlerini ve çalışmalarını ayarlayan bildiğimiz tarihî dönemler içinde eşine raslanmamış bir noktaya tırmandı. Neticede servet, insanlığın vücudunda dolaşan bir ruh ve insanların yegâne muharrik kuvvet haline geldi. Mucid icadına, zenatkâr sanatına, diplomat konuşmaya, adayı seçime, profesörü kitap yazmaya ve hattâ kumandanı harbe sürükleyen servet oldu. Artık servet, Londra Üniversitesi Psikoloji ve Felsefe kürüsü profesörü Mr. **Joad**'ın dediği gibi, modern hayat çarkının etrafında döndüğü bir kutup haline geldi.

«Bu çağda yaygın ve hâkim teori iktisat teorisidir. Mide ve cep her meselenin ölçüsü durumundadır. Meseleler, ceplerle olan ilişkisi ve tesiri nispetinde insanlar tarafından kabul edilir, benimsenir..»

Eğer siz hayattan sıyrılarak, okul köşelerinde yazılmış makale ve kitaplara dayanarak içinde yaşadığınız çağın hususiyetleri ve zevkleri konusunda bir kıymet hükmü biçmeğe kalkışırsanız, kendi kendinizi aldatmış olursunuz. Siz bu felsefe kitaplarını veya inceleme mahsulü ilmî

www.abulhasanalinadwi.org

makaleleri okurken kendinizi, ahlâki öçülerin hâkim olduğu, yüce değerlerin dolaştığı, fazilet ve iyilik bulutlarının her tarafı kapladığı, diyanet ve ilim ruhunun yükseldiği, ileri ve medenî bir çağda zannedersiniz. Ne var ki, gerçek bunun tam tersidir. Çünkü bu kitaplar yazarlarının içinde yüzdüğü ütopyalar âleminde yazılmıştır. Onların zevkleri ve arzuları, kitaplarında allandıra ballandıra anlatıp bitiremedikleri, ütopya âlemini yaratmıştır. Hattâ bu kitapları okuyanlar kendilerini böyle bir atmosfer içinde bulurlar. Evet harikalar, masallar ve hayaller âleminde...

Şayet siz gerçek hayatı kitaplardan değil, bizzat yakından takip eder, insanlar arasına karışır, hareketlerini görür, evlerde, trende, bahçede, sofrada ve eğlence yerlerindeki konuşmalarına kulak verirseniz, «**altının**» insanların ağzında sakız gibi çiğnendiğini, dillerden düşmediğini, gönüllerin sevgilisi, bütün bunların başlangıcı ve sonu, hayat çarkının biricik mihveri olduğunu görürsünüz.

Bir Arap şairi, bütün gayesi giyecek ve yemek olan bir fakiri lânetleyerek şöyle diyor:

«Lânet etsin Allah o miskine, hayatta yegâne arzu ve emeli sadece giymek ve yemektir...»

Bu Arap şairi, felsefecileri, uzmanları, bilginleri, diplomatları, yazarları, kodamanları, zenginleri ve fakirleriyle, —her ne kadar şekilleri değişik ve isimleri büyük olsa da— yiyecek ve giyecekten başka bir gaye tanımayan bugünkü medeniyeti görseydi acaba ne derdi? Ne yazık ki,

www.abulhasanalinadwi.org

bütünüyle hayat, giyecek ve yiyecekler uğrunda mücadeleden ibarettir...

Ahlâkta ve Cemiyette Çöküntü

Doğudaki müslüman bölgeler tamamen laçkalaştı. Müslüman toplumlar ahlâkî ve içtimaî hastalıklara yakalandılar. Müslüman devletlerin yıkılmasında ve Doğu milletlerinin uğradığı hezimette büyük rol oynayan ahlâkî ve içtimaî hastalıklar onlara da sirayet etti.

Fakat doğudaki müslüman toplumlar bütün bunlara rağmen, dünya milletlerinde bir benzeri görülmeyen bazı yüce ahlâkî prensiplerini, üstün içtimaî hususiyetlerini devam ettirdiler. Doğuda ahlâk ilmi gelişip olgunlaştı. Hattâ incelik, genişlik, letafet ve nezaket yönünden çağın erişemiyeceği ve Batılıların ancak şiir ve edebiyatta tasavvur edebileceği bir seviyeye ulaştı.

İnsan, bu cemiyet ve toplumlarda, bugünkü nesillerimizin düşünemiyeceği fevkalâde durumların bulunduğunu okuyor veya işitiyor. Gerek cemiyetteki insanların ve gerekse aile efradının yek diğerine sarsılmaz bağlarla kenetlendiğini ve bu bağlılığın âdeta fertlerin hücrelerine işlediğini, her türlü maddî üstünlük ve menfaatten uzak bir şekilde nesiller boyu devam ettiğini öğreniyor. Aynı zamanda babaların çocuklara gösterdiği şefkat, çocukların babalarına gösterdiği hürmet, küçüklerin büyüklere gösterdiği saygı, büyüklerin küçüklere olan sevgisi, kadınların namusları üzerindeki hassasiyetleri, erkek ve

www.abulhasanalinadwi.org

kadınların birbirlerine olan bağlılıkları, karşılıklı sevgi ve saygıları, gençlerin doğruluğu ve ahlâkî esaslara riayetleri, saygı duyulan kimselerin başkalarıyla olan münasebetleri, giyim, kuşam ve dostluk hususundaki gelenek ve âdetlerini devam ettirmeleri, sevdiklerine fazla ilgi göstermeleri ve onlara nasihatta bulunmaları... Ve daha buna benzer ilk bakışta kabul edilemiyecek, eşi benzeri görülmemiş harikalar.

Çocukların babalarına gösterdikleri saygı ve bu uğurda bütün varlıklarını feda edecek dereceye varan itaatleri, Resulullah'ın **«Sen ve malın babana aittir»** hadisinden geliyordu.

Çocukların babalarına olan sevgileri ve hürmetleri, haklarını ödeme hususundaki hassasiyetleri, sadece ebeveynlerin hayatlarına mahsus değildi. Bilâkis vefatlarından sonra, dost ve yakınlarını ziyaret edip gönüllerini almak, hediyeler vermek ve onların çocuklarını ve akrabalarını sevmek suretiyle devam ediyordu. Böylece Resulullah'ın şu buyruğunu yerine getiriyorlardı: **«En büyük iyilik, bir kimsenin babasının bıraktığı dostlarına iyilik etmesidir.»**

Anne ve babalar çocuklarına gösterdikleri sevgiyle, nasihat ve ihlâsın biricik misali oldular. Çünkü onlar çocuklarının yetişmeleri, terbiyeleri ve öğrenimleri uğrunda, annelik ve babalığın verdiği hazla, bütün arzularını, isteklerini ve rahatlarını seve seve feda ediyorlardı. Hattâ okuma yazma bilmeyen erkekler ve cahil kadınlar bile öğretmenlerin çocuklarını sıkıştırmasını ve dövmesini normal karşılıyorlardı. Hattâ

www.abulhasanalinadwi.org

ve hattâ o küçücük vücutlarına gelebilecek zararlara dahi tahammül ediyorlardı. Çocukların yetişmesi uğrunda her türlü ızdırabı sinelerine çekiyorlar ve karşılaştıkları güçlükler önünde sabrediyorlardı. Öğretmenlerin bu davranışını, halkın ileri gelen asil ailelerinden tutun da en alt tabakaya varıncaya kadar herkes saygıyla karşılıyor ve bunlara karşı çıkanlara âdi ve iğrenç bir adam olarak bakılıyordu. Nitekim **Harun Reşid**'in oğulları **Emin** ve **Me'mun**'a hocaları Kisâî'ye hizmet hususunda yaptığı tenbih ve vasiyetler tarihte çok meşhurdur. Bu konuda anlatılan ve Şark mizacını temsil eden en enteresan hadiselerden biri de şöyledir. **Şahabeddin Gavrî**'den sonra tahta geçen **Afganistan** hükümdarı **Tacüddin Eldiz** çocuğunu bir öğretmene teslim eder. Öğretmen çocuğu döverken öldürür. **Tacüddin Eldiz** durumu öğrenince öğretmenin kaçmasını emreder ve şöyle der: **«Seni çocuğun annesinden koruyamam, ondan sana bir kötülük gelebilir.»**

İslâm cemiyetinde büyükle küçük arasındaki bağ, islâm mefkûresinin esaslarına dayanıyordu:

«Küçüğümüze şefkat ve büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.»

Hayatı tek ray üzerinde yürütmek, aynı hayat stilini devam ettirmek ve aynı şekilde görünmek Doğu Medeniyetinin hususiyetlerindendir. Bir kimse herhangi bir işe başladığı zaman onu mutlaka bir neticeye bağlardı. Bir âdet edindiği veya bir kıyafet şekli benimsediği, yahut birine herhangi bir iyilikte bulunduğu zaman onu son

www.abulhasanalinadwi.org

nefesine kadar sürdürürdü. Bu hususta ona hadiseler tesir edemezdi. Ne ayrılık, hastalık, ne tembellik, ne menfaatler.. Evet, hiç bir şey onu prensiblerinden caydıramazdı.

Aile ve toplum hayatının dayanağı, saygı ve şerefin ölçüsü hiç bir zaman servet değildi. Bir ailenin servet dağılımı tamamen farklıydı. Kabile veya kavimlerdeki insanlar mal ve mevki yönünden büyük ölçüde ayrılıyorlardı. Bazıları oldukça varlıklı ve zengin, bazıları da oldukça fakirdi. Fakat hiç bir kimse, aralarında tefrika yaratmaya, toplum ve aileler arasındaki iktisadî farklılıklar sebebiyle bir kısmını diğerinden üstün tutmaya cesaret edemezdi. Eğer birisi bir tefrika kokusu duyar veya hakaretle bakan bir göz görse derhal bir aslan kesilirdi. Misafirliğe giden bir aile, misafir olduğu evde kötü bir söz işitse derhal evi terk eder ve ev sahibiyle ilişkisini keserdi. Evet, onlar fakir kardeşleriyle birlikte bir el gibiydiler.

Herhangi bir kabileden zavallı bir fakir, o kabilenin başkanı ve zenginleriyle gayet serbest bir şekilde göğsünü gere gere, fakirliğinden dolayı içinde en küçük bir eziklik hissetmeden karşı karşıya gelip konuşabiliyordu. Zenginler ve hükümdarlar üstünün başının eskiliğine ve yamalılığına, içinde bulunduğu iktisadî duruma, cevherinin safiyetine, mayasının temizliğine, dininin metanetine ve ilminin derecesine bakmadan ikram ediyorlar ve onu şanına, şerefine, soyuna ve karakterine uygun bir yere oturtuyorlardı.

www.abulhasanalinadwi.org

O devirde fakir kimseler, elem ve ıztıraplarını, hayat mücadelesinde uğradıkları güçlükleri daima gizli tutarlar ve bu uğurda metanet ve sabır gösterirlerdi. Başka birinin kendi fakirlik ve ızdıraplarını hissetmesine aslâ tahammül edemez üzülürlerdi.

Hür olan vicdanları, dinleri ve namusları kadar aziz ve muhteremdi, Pazarlık konusu yapılamaz ve herhangi bir para karşılığında satılamazdı. İşkenceli ölüm kendilerini ölümden kurtaracak yalan ve hiyanete tercih edilirdi.

Hind tarihi bu hususta bize çok enterasan hadiseler naklediyor. Elbette diğer müslüman ülkelerin tarihlerinde buna benzer birçok olay misalleri vardır. **Şeyh Radıyyullah el Bedevânî** 1957 yılında İngilizlere karşı girişilen ihtilâl teşebbüsüne iştirak etmekle itham edilerek, talebelerinden İngiliz hâkiminin huzurunda muhakeme edildi. Hâkim, bazı dostları vasıtasıyla hocasına, yapılan ithamı reddetmesini ve böylece serbest bırakılacağını bildirdi. Fakat Şeyh bunu şiddetle reddederek: «Ben İngilizlere karşı girişilen darbe teşebbüsüne katıldım. Bunu nasıl inkâr edebilirim?» dedi. Neticede hâkim **Şeyh Radıyyullah el-Bedevânî**'yi idama mahkûm etmek mecburiyetinde kaldı. İdam edilmeğe götürülürken hâkim, hocasının önünde ağlayarak: Hattâ şu anda dahi bir kere olsun, bu bana bir iftiradır, benim böyle bir şeyle alâkam yok, ben suçsuzum, derseniz sizi mutlâka kurtaracağım.» dedi üstad hiddetlenerek: «Kendi nefsim için yalan söylemekle bütün amellerimin heder olmasını mı istiyorsunuz? Böy-

www.abulhasanalinadwi.org

le bir şey yaparsam işte o zaman hüsrana uğrarım ve bütün amellerim boşa gider. Ben ingilizlere karşı girişilen ihtilâl teşebbüsüne bizzat iştirak ettim. Siz lütfen vazifenizi yapınız..» dedi. Ve Bedevanî idam edildi.

Müslümanların bildikleri ve inandıkları şeyleri olduğu gibi dosdoğru itiraf etmeleri sadece kendileriyle ilgili hususlarda değildi. Bizzat cemiyet ve milletlerle ilgili hadiselerde de aynı sadakati gösteriyorlardı. Bugün ırkçılık ve kafatasçılığın temel prensibleri haline gelen bölgeciliği ve kabile taassubunu aslâ kabul etmiyorlardı. Yalancılığı ve yalan yere şahadeti vatan, millet ve dinleri için en âdi hareket ve en büyük günah telakki ediyorlardı. Onlar islâmî esasların ferde, millete, şahsî ve içtimaî problemlere şamil olduğuna inanarak Allah'ın emirlerine sımsıkı sarılıyorlardı:

«**Ey iman edenler! Hak üzere durup adaleti yerine getirmeğe çalışan hâkimler ve Allah için doğru söyleyen şahitler olun. Velevki şahitliğiniz, nefsinizin, yahut ana ve babanızla yakın akrabanızın aleyhinde olsun. İster üzerinize şahitlik yapılan kimseler zengin veya fakir olsun. Çünkü Allah ikisine de sizden daha yakındır. Onun için siz, haktan yüz çevirip nefsin arzusuna uymayın. Eğer adalet üzere hüküm vermekten, şahitliğinizde doğru söylemekten dilinizi bükerseniz veya yüz çevirirseniz, şüphe yok ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır..**» (305).

---

(305) Nisa sûresi, âyet: 135

www.abulhasanalinadwi.org

«Ey mü'minler. Allah için hakkı ayakta tutan hâkimler ve adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletsizliğe götürmesin. Adalet yapın ki o, takvaya daha çok yakın olandır. Allah'tan korkun. Çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır.» (306).

«Gerçekten Allah, size, emanetleri ehlinize vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adaletle hükmetmenizi emreder.» (307).

«Söz sahibi olduğunuz zaman, davacı veya dâvâlı hısım ve akrabanız bile olsa daima adaleti gözetin.» (308).

Eskilerin bize anlattıklarına göre, Hindistan Birleşik Bölgelerindeki Mazferenker nahiyesinin Kandehle köyünde Hindularla müslümanlar arasında bir arsa yüzünden anlaşmazlık çıktı. Hindular bu yerin kendi mabed'leri ve müslümanlar da kendi mescidleri olduğunu iddia ettiler ve şehrin İngiliz hâkimi huzurunda muhakeme edildiler. Hâkim meseleyi ve tarafların delillerini dinledi, fakat bir neticeye varamadı. Bunun üzerine Hindulara: «Bu köyde sözleriyle hükmedebileceğim, doğruluğuna ve emniyetine güvendiğimiz bir müslüman var mıdır? diye sordu. Hindular «evet» diye cevap vererek, müslümanlardan âlim ve salih bir Şeyhin adını verdiler. Hâkim haber göndererek o şahsı mahkemeye çağırttı. Haberci şeyhin yanına varınca,

---

(306) Maide sûresi, âyet: 18
(307) Nisa sûresi, âyet: 58
(308) Enam sûresi, âyet: 152

www.abulhasanalinadwi.org

şeyh: «Ben hiç bir Frenklinin yüzünü görmemeye yeminliyim» dedi. Haberci durumu hâkime bildirdi. Hâkim; «Zararı yok, gel bu mesele hakkındaki görüşünü beyan et» diye haber gönderdi. Şeyh geldi ve sırtını hâkime çevirerek: «Bu dâvada Hindular haklıdır ve arsa onlarındır..» dedi. Böylece hâkim kararını verdi ve müslümanlar dâvayı kaybettiler. Fakat birçok Hindu'nun kalbini kazandılar. Bir grup derhal müslüman oldu.

Aynı zamanda müslümanlar ilmi, mukaddes bir emanet ve Allah'ın bir lutfu olarak kabul ediyorlar ve onu, çarşıdaki ticaret eşyaları gibi satmaya kalkışmıyorlar, onunla bir günahkârın kötülüğüne ve bir haydudun düşmanlığına yardımcı olmuyorlardı. Üstelik zâlim bir nizamın veya gayrı islâmi bir hükümetin bu ilimden istifade etmesini istemiyorlardı.

Sağlam kaynaklardan nakledilip tarih kitaplarından okuduğumuza göre, **Şeyh Abdurrahim Ramburî** (Doğ. Hicrî 1234) **Rambur** şehrinde her ay islâm emirliğinden aldığı on rubiyi —Mısır cüneyinden daha az para birimi— geçmeyen cüzi bir maaşla muallimlik yapıyordu. İngiliz Valisi Mr. **Hakens** kendisine **Breyli** fakültesinde iki yüz elli Rubiye —ondokuz Mısır cüneyhi— maaşla yüksek bir vazife teklif etti. Bu maaş, şimdiki değeriyle elli cüneyhi bulur. Ve İngiliz valisi, kısa bir müddet sonra bu maaşı daha da artıracağını vaadetti. Şeyh bu teklifi kabul edemeyeceğini bildirerek özür beyan etti. Ben on rubiye ile geçiniyorum. Eğer bu vazifeye geçecek

www.abulhasanalinadwi.org

olursam bu on rubiye kesilecektir. Vali hayretler içinde kalır; «Ben ömrümde böyle bir hadiseyle karşılaşmadım. Ben maaşınızı bugünkünden kat kat fazlalaştırıyorum, siz ise bütün bunları bir tarafa iterek cüzi bir maaşla yetinmek istiyorsunuz...» der. Şeyh mazeret olarak, evinde meyvelerini çok sevdiği bir sedir ağacı bulunduğunu, **Breyl**'de kalırsa bundan mahrum kalacağını ileri sürer. Ne var ki İngiliz, Şeyhin maksadını bir türlü anlayamaz. «Ben meyveleri **Rambur**'dan **Breyl**'e getirmeğe hazırım» der. Üçüncü defa Şeyh, etrafında kendisinden ders alan talebelerin bulunduğunu, eğer bu vazifeye geçecek olursa talebelerin ders alamayacaklarını beyan eder. İngiliz, ümitsizliğe düşmeden devamla: «Ben onları **Breyl**'e getirip ders almalarını temin edeceğim» der. Ve nihayet burada şeyh asıl gayesini açıklar: «Yarın bana Rabbim ilim karşılığında nasıl ücret aldın? derse ben ne cevap vereceğim..» Bunun üzerine İngiliz şaşırır ve Şeyhin önünde yığılır kalır ve böylece islâm dünyasının gerçek gayesini anlar. Şeyh de hayatını, her ay aldığı on rubi maaşla geçirir gider.

İlmin bir ticaret metaı gibi satılmasına karşı çıkan, inanç ve şerefin bir eşya ya da menfaat mukabilinde satın alınmasına mâni olan bu ulvi ruh ve büyük şahsiyetle zamanımızdaki ilim, fikir ve san'at otoritelerinin perişanlığını ve yürekler acısı durumunu karşılaştırınız. Bir çok kimseler bugün ilmini, aklını ve kabiliyetlerini çarşıdaki ticaret malları gibi piyasaya sürmekte ve açık artırma ile kim daha fazla para verirse

www.abulhasanalinadwi.org

ona satmaktadır. Onlar ilmi ne bir inanç, ne bir gaye, ne bir netice, ne bir zevk için kullanıyorlar. Onların bütün gayeleri müşterinin verdiği paradır.

Hemen hemen her gün bu konuda, düşündürücü ve ağlatıcı birçok olaylara şahit olmaktayız. Bir bakarsınız daha dün islâm akademisinde, islâmî ilimleri ve islâm tarihini okutan bir profesör, filân katolik fakültesi eski maaşından beş cüneyh fazla verdiği için hemen oraya geçmiştir. Bir başka bey de, eskiden Maarif Vekâletinde çalışırken, araştırma ve tetkike meraklı, kültürlü ve bilgili bir genç iken, değerli mecmualarda ilmî makaleleri okunurken bir de bakarsınız ki, aniden Radyoya veya Hava Yollarına geçmiştir. Bu zatın hayat rotasını ve yolunu değiştiren nedir? diye sorduğumuz zaman, yeni vazifesinde on cüneyh fazla aldığını duyarız. Falan araştırıcı islâm tasavvufuyla ilgili bir makale yazar ve ilim çevrelerinin büyük takdirini toplar, ve hemen bu araştırıcı Hariciye Vekâletine geçer, veya bir Avrupa devletinin tercümanı oluverir. Ve işin acı tarafı bütün bunlar bir kaç cüneyh fazla para almak, yahut servet biriktirme arzusuyla yapılır. Çünkü, parlak altın, çağımızda, hayat yolunun yegâne mutasarrıfı, akılların ve ruhların rakipsiz hâkimi haline gelmiştir.

İslâm tarihinde okuduğumuza göre meşhur Abbasî halifesi **Mansur, İbn Tavus**'tan bir mecliste bir şey yazmak için kalem ister. **İbn Tavus** vermek istemez. Halife kalemi vermekten niçin çekindiğini, müslümanların halifesinin emrine

www.abulhasanalinadwi.org

niçin itaat etmediğini sorar. **İbn Tavus:** «Senin bu kalemle bir günah yazmandan ve dolayısiyle benim de bu günaha iştirak edip yardımcı olmamdan korkuyorum» der. İşte Müslümanlar Allahuteâlâ'nın emrine büyük bir teslimiyetle böyle sarılmışlardı.

«İyilik etmek ve fenalıktan sakınmak hususunda yardımlaşın, Günah işlemek ve haddi aşmak üzerinde yardımlaşmayın» (309).

Müslümanların rıza göstermedikleri ve hayat felsefesini beğenmedikleri bir nizama, icra makamına geçmekten çekinmeleri hususundaki tafsilat ve rivayetler ise, tevatür derecesine yükselmiştir. Aynı zamanda bu prensipler islâmî hayatın ilk devirlerinde de yürürlükteydi.

Kötülük ve azgınlık üzerinde yardımlaşmaktan şiddetle kaçınan bu civanmertliği, doğru olmayan bir nizama katılmama hususunda gösterilen bu muhafazakârlığı, islâm ümmetinin menfaatleriyle bağdaşmayan veya ona zararlı olan yahut islâm ümmetine tuzak hazırlayanlara yardım etmeme konusunda gösterilen bu hassasiyeti. Evet bütün bunları, bugünkü müslümanların, Avrupalılara verdikleri tavizlerle, ecnebilerin menfaatlerine çalışan şu parlak zekâlar, üstün kabiliyetler, tesirli kalemler ve değerli yazılarla mukayese ediniz.

Bir tarafta, yabancı devletlerin müslüman ülkelerde kendi propagandalarını yaptırmak, müslümanların düşünce ve kalblerini çelmek ve

---

(309) Mâide sûresi, âyet: 2

www.abulhasanalinadwi.org

kiraladıkları gafil müslümanlarla gerçekleri örtbas etmek için çıkardıkları gazete ve mecmuaların baş yazarlığını yapan usta yazarlar ve müslüman gençler... Diğer taraftan, temiz müslüman soyundan gelen, müslüman, samimî, namuslu ailelere mensup, ataları hakkı gerçekleştirmek ve bâtılı yok etmek için mücadele etmiş ve geriye şan, şeref ve destanlarla dolu eşsiz bir tarih bırakmış, damarlarında babalarının kanları dolaşan, yüzlerinin renginde ve kırışıklarında asalet okunan muhterem (!) bir grup da bugün yabancı hükümetlerin hesabına çalışıyordu. Kur'an-ı kerimin nazil olduğu islâm Peygamberi Hz. **Muhammed**'in **İran** ve **Roma** krallarının meclislerinde konuştuğu, islâm dâvasını yürüttüğü, kalblere heybet ve güven verdiği, müslüman kumandaların cihad hutbelerini okuduğu o güzelim fasih dili yabancılara peşkeş çekiyordu. Evet, ancak islâm kahramanlarına lâyık olan bu nezih dille, sadece cihad meydanlarında güzelleşen bu parlak ve fasih kelimelerle faziletli (!) dediğimiz grup, futbolcunun topla oynayışı veya bir bebeğin kâğıt parçalarıyla avutuluşu, gibi müslümanları oyalayan yabancı devletlerin propagandalarını yayıyorlardı. Böylece ecnebi hükûmetler, müslümanların siyasetlerini, istiklâllerini, imanlarını, düşüncelerini ve iktisadî yapılarını tarumar edip tuz biber ektiler. En sonunda müslümanlar, ecnebilerin işçisi, uşağı haline geldiler.

Ve gene bu «muhterem» (!) dediğimiz grubun ağzından, ecnebi hükûmetlerin islâmın ve

www.abulhasanalinadwi.org

Arapların yararına çalıştıklarını, bütün emellerinin müslümanları kalkındırmak olduğunu işittik. Yabancıların «zifiri karanlıklar içinde yüzen dünyanın biricik hürriyet ışığı» olduğunu öğrendik.

Aynı zamanda bu grubun, İngiltere radyosunun Arap ülkelerini kalkındırmak, Arapların kültür ve fikir birliğini sağlayarak aralarındaki bağları kuvvetlendirmek, Arap-İslâm kültürünü yaymak, müslümanlara şan ve şeref dolu tarihlerini ve parlak medeniyetlerini tanıtmak, Arap âlemine hadiselerin iç yüzünü olduğu gibi aktarmak, olayların seyrini taraf tutmadan doğru ve sağlam bir şekilde nakletmek için çalışmalar yaptığını ve büyük (!) hizmetlerde bulunduğunu ballandıra ballandıra anlattıklarını gördük. Ve gene bu grubun ecnebi devletlerin hayali demokrasilerine kanarak, onların sosyal-güvenliği ve dünya barışını kurmak, zayıf milletleri ve geri kalmış ülkeleri hürriyete kavuşturarak adalet ve eşitlik bayrağını çekmek, mazlumun hakkını zâlimden alıp adaleti gerçekleştirmek için çalıştıklarını geveleyen nakaratlarını çok okuduk ve çok işittik!..

Eğer bunları söyliyenler, ağızlarından çıkanları vicdanları razı olmuyor ve sarfettikleri kelimelerin yakışıksız olduğunu biliyorlarsa, bunları ekonomik menfaatleri için söylüyorlardır. Veya bütün bunlar kalblerinin kokuşması ve yüksek fiatlı mülklerinin ucuzlamasının neticesidir. Yahut mânaları ifade edecek kelimelerin kaybolması, veya Arap dilinin Araplar üzerindeki tesi-

www.abulhasanalinadwi.org

rini yitirmesindendir. Eğer bunlar inançtan, bağlılıktan ve kavramları yerli yerinde kullanmaktan ileri geliyorsa, o zaman hakikatleri bilmiyorlar, duyular âleminin realitelerini inkâr ediyorlar, kalbleri ters yüz ediyorlar.

Bu asır tenakuzlar asrıdır. Bir edebiyatçı veya bir gazeteci bugün islâm uğrunda cansiparane mücadele veren mücahitlerden birinin veya islâm müceddidlerinden bir müceddidin hayatı hakkında kahramanlık ruhu kokan bir kitap yazar, kaleme aldığı makalenin veya yazdığı kitabın daha mürekkebi kurumadan alır kalemi eline, bir vatan hainine veya mali çıkarlar ve siyasi menfaatleri için bir yabancı san'ata, övgüler, methiyeler döktürür ve hiç tenakuz görmez.

Arap hükümdarlarından biri, bir şairin atını ister. Şair, özür beyan ederek, atını kaç para olursa olsun, kimseye veremiyeceğini bildirir.

«Sükkabı Alak'ı kimseye vermemeye ahdettim.
O çok güzeldir, ne satarım, ne de emanet ederim»

Fakat yabancı devletlerin hesabına çalışanlar yabancı devletlerin radyolarından zihinlerinin kabul etmediği, gönüllerinin razı olmadığı yayınları yapanların veya gazete çıkaranların veya aylık maaşla yahut ücretle kitap yazanların vicdanları, cahiliye Arabının atından daha basit ve daha ucuzdur. Çünkü, bu vicdanlar ki-

www.abulhasanalinadwi.org

ralanıp satılmaktadır. Fakat Arabın atı ne kiralanıyor, ne de satılıyor.

Doğu âlemindeki bağlar ve rabıtalar —umumiyetle— gayri maddi temeller üzerine oturuyordu. Bunlar ya aklî, ya ruhî veya vicdanî oluyordu. Bu bağlarda bencilliğin ve egoistliğin yeri yoktu. Böylece madde ve menfaatte ilgisi olmayan bağlar ve rabıtalar meydana geliyordu. Bu rabıtalar insanların âdeta damarlarına ve hücrelerine sinmişti. Onun içindir ki, eskiden talebenin hocasıyla ilişkisi ve ona olan hürmet ve sevgisi; çağımızdaki çocuğun babasıyla olan münasebetini ve ona olan hürmetini gölgede bırakıyordu.

Hindistan ve **Horasan**'da tatbik edilen öğretim sisteminin sahibi, meşhur **Alleme Nizameddin el-Lekuhnevi**'nin (Hicrî 1161) ölüm haberi pek meşhurdur. **Allâme Nizameddin el-Lekühnevi**'nin ölüm haberi talebesi **Seyyid Kemaleddin el-Azimebadî**'ye ulaşınca, kederinin şiddetinden vefat etmiştir. Ve diğer talebesi **Zarif el-Azimbadî** de fazla ağladığı için gözlerini kaybetmiştir. Ne varki, daha sonra bu haberin gerçekle ilgisi olmadığı ortaya çıkmıştır (310). İçinde bulunduğumuz çağın kafası belki bu rivayeti kabul etmeyecektir. Fakat Doğunun ruhunu anlayanlar ve orada talebenin hocasıyla olan münasebetini ve ona gösterdiği hürmet ve sevgiyi bilenler, bu rivayeti garip karşılamayacaklar ve onu yalanlamayacaklardır.

---

(310) Nüzhetü'l-Havatır «Abdü'l-Hayy el-Haseni» Cilt 5.

www.abulhasanalinadwi.org

Ahlâk tarihi ve felsefesiyle az çok meşgul olanlar, Avrupa'da milâttan dört asır önce bir felsefe ekolünün doğduğunu iyi bilirler. Miladi XIX. asra kadar büyük felsefeciler ve ahlâkçılar bu ekole hizmet ettiler. Bu ekol, bedeni zevki esas alıyor ve onu ahlâkın ölçüsü ve davranışların kriteri olarak kabul ediyordu. Ve bu ekol, taraftarlarına, her fırsatta dünya hayatından faydalanmayı ve zamanın her anını ganimet bilip değerlendirmeyi tavsiye ediyordu.

Daha sonra bu ekol iki gruba ayrıldı: a - **Egoistler,** b - **Bragmatistler. Egoistler** şöyle diyorlardı: İnsanla zevkleri arasında herhangi bir engel koymamak gerekir. İnsan, dünyanın zevk ve sefasından yeterince faydalanabilmelidir. Ve şöyle devam ettiler: Mutluluk, zevkler içinde yüzmek, nefsin arzularını yerine getirmek, neşe ve saadetin salkımlarını iki elle koparmaktır.

Bragmatistler, yani faydacılara gelince: Bu ekolün müntesiplerine göre birinci vazife, insanlık âleminde birçok insanların kendisiyle zevklerin ve eğlencelerin en büyük payını aldıkları «**menfaati**» temin etmektir. Onlara göre davranışların bir ölçüsü yoktur. Beşer cinsinin büyük çoğunluğuna zevk ve neşe veren bütün hareketler ahlakidir, meşrudur. Bunların görüşüne göre saadet, insanların zevk ve eğlencelerinin çoğalıp elem ve ıstırablarının kaybolmasıdır.

Bu ekolü okuyup inceleyenler, bu ekoldeki zevk ve eğlenceye düşkün maddi ruhu ve bu ruhtaki arzuların aşağılardan zirvelere tırmanmak için nasıl hareket ettiğini kolayca hissederler. Bu

www.abulhasanalinadwi.org

durum Doğu âleminin tabiatına ve semavî dinlerin doktrinlerine tamamen aykırıdır. Ne var ki, bu maddî arzu, Batı felsefesine, ahlâkına, edebiyatına ve medeniyetine büyük çapta tesir etmiştir. Garbın gelenekleri ve yaşayışı üzerindeki hâkimiyetini hattâ bugün bile sürdürmektedirler.

Daha sonra bu ekolün taraftarları menfaatin teşhisini ve ölçüsünü maddeye dayandırdılar. Çünkü onların akılları fikirleri madde idi. Neticede bu ekol, katıksız bir materyalizm haline geldi. Çünkü Materyalizm, duyu organlarıyla hissedilemeyen sayılara, ölçülere ve tartılara gelmeyen bir şeyin hakikat olduğunu kabul etmiyorlardı. Zevk ve neşe vermeyen bir şeye kolay kolay inanmıyorlardı. Hattâ bu ekolün kurucusu Epiktür (m. ö. 271) bütün davranışların temelinde menfaat yattığını, zevk vermeyen bir şeyin hiç bir kıymet ifade etmeyeceğini açıkça ilân ediyordu. Peki, Garbın derece derece olgunlaşıp gelişen düşünce ve tabiatı, nasıl oldu da asırlar ve nesiller boyunca maddî zevklere çakılıp kaldı?

Bütün bunların neticesinde Garb'ın zihniyeti ve asrın mantığı zevk ve neşe vermeyen, duyu organlarıyla hissedilmeyen bir menfaat elde etmeyi başaramadı. Ve böylece Avrupa'nın zihniyeti, materyalizmin koruyucusu durumuna geldi. Ahlâkı, maddî menfaat temin ettiği, cemiyeti zevk ve neşe içinde yüzdürdüğü, insanları huzurlu ve rahat bir hayata kavuşturduğu ölçüde doğru ve güzel buluyordu. Neticede maddî kazanç, ahlâkın ölçüsü, hayır ve şerrin yegâne kriteri ol-

www.abulhasanalinadwi.org

du. Maddî ölçülere girmeyen, eski ıstılâhlarda ahlâkî veya dinî değerden başka hiç bir kıymete sahip olmayan ahlâk mefhumu, gün geçtikçe kalbler ve fikirler üzerindeki hâkimiyetini kaybetti, taraftarlarını yitirdi. Ve netice ebeveynin çocuklarına gösterdiği şefkat ve karı-kocanın birbirlerine olan sevgisi gibi eskilerin hatıraları ve geçmişin kalıntıları haline geldi. Ve ahlâkın yerine, daha hâlâ ağırlıklarını hissettiren, kıymet ve değeri gittikçe yükselen sınaî mamuller, icadlar, istihsaller, ırkçılık ve milliyetçilik geçti.

Bugün çağdaş cemiyet siyasî, sınaî ve iktisadî temeller üzerine oturttuğu sosyal nizamlarla, ailevî bağlardan, kan akrabalığından ve ahlakî esaslardan tamamen uzak yaşamaktadır: Yani ferdlerin bu hareketleri cemiyette bir huzursuzluk doğurmuyor, cemiyetin temel nizamını sarsmıyor ve medeniyetin akışını engelemiyor; çocuğun babasına karşı gelmesi, kadının rezalet çıkarması veya kadının kocasından şikâyetçi olması, kadının yoldan çıkması, erkeğin kötü hareketlerde bulunması yahut kadının kocasına ihanet etmesi mühim değildir.

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLÂMIN DÜNYA LİDERLİĞİ

BİRİNCİ KISIM

İSLÂM DÜNYASININ KALKINMASI

Bütün Dünyanın Cahiliyete Yönelmesi

Bundan önceki bölümlerde de ifade ettiğimiz gibi, Hristiyan Avrupa, tarihî, aklî ve tabiî bazı sebeplerle, peygamberlerin bıraktıkları her türlü ruhî esaslardan; ahlakî değerlerden ve insanî kıymetlerden sıyrılarak, materyalist bir cahiliyete yönelmiş; şahsî hayatında maddî menfaat ve zevklerden, siyasî hayatında kuvvet ve üstünlükten, içtimaî hayatında ifrit ırkçılıktan ve aşırı milliyetçilikten başka hiç bir şeye inanmamaya başlamıştı. İnsanlığın tabiatında ve ahlâkî değerlerinde büyük bir değişiklik yaparak onları makinalarla oyalamış, gaye ve hedeflerini horlamış ve hayatlarının rotasını unutturmuştur. Hristiyan Avrupa, ahlâkî terbiyeyi, ruhî gıdayı devamlı küçümseyip peygamberlerin getirmiş ol-

www.abulhasanalinadwi.org

duğu bütün esasları inkâr ederek icad ve keşiflerini hızlandırması; ahlakî engelleri ve dinî maniaları ortadan kaldırıp müthiş bir kuvvete ve muazzam bir maddî imkâna kavuşmasıyla; zayıfları ezen, nesilleri ve milletleri mahveden korkunç bir kuvvet haline geldi. Evet, müslümanların hayat sahnesinden çekilmeleri, milletlerin ve dünyanın kumanda mevkiinden ayrılmaları, din ve dünya işlerindeki aşırılıkları, kendilerine ve hemcinslerine karşı giriştikleri cinayetleri neticesinde Avrupa, milletlerin liderlik sandalyasına oturdu. Ve böylece personeli dağılan hayat ve medeniyet gemisinin yürütülmesinde ve dünya liderliğinde müslümanların yerini aldı. Neticede milletleri, cemiyetleri ve medeniyetleriyle bütün dünya, maddeci cahiliye lokomotifinin çektiği hedefe doğru hızla ilerleyen bir vagon haline geldi. Müslümanlar da, diğer milletler gibi ellerinden hiç bir şey gelmeyen yolcular durumuna düştüler. Avrupa kuvvet ve sürat yönünden ilerleme kaydedip maddî araç ve vasıtaları çoğaldıkça, bu beşerî vagonlar da cahiliyetin hedefine doğru ilerliyordu. Evet, ateşe, yokluğa ıztırap ve intihara, içtimaî taşkınlığa, ahlâkî geriliğe, iktisadî buhrana, ruhî iflasa doğru... İşte bugün Avrupa en süratli treni bile geride bırakmaktadır. O, uçak hızıyla ve hattâ atom enerjisiyle varmak emelindedir gayesine.

Avrupa Felsefesinin Dünyaya Yayılışı

Bugün dünyanın ne Amerikasında, ne Afri-

www.abulhasanalinadwi.org

kasında ve ne de Asyasında, Avrupalıların inanç ve düşüncelerine karşı çıkan, görüşlerini eleştiren, materyalizme dayanan hayat nizamlarını ve kokuşmuş cahiliye felsefelerini hesaba çeken hiçbir cemiyet ve millet yoktur. Duyduğumuz ve gördüğümüz siyasî çekişmeler ve milletler arası çatışmalar aslında liderlik çekişmesi ve müşterek gayenin kumandanını tayin etme kavgasıdır. Dünyanın ekseni durumundaki süper devletler, uzun zamandır yeryüzünün gelir kaynaklarını, enerji depolarını, pazarlarını, geri kalmış ülkelerini ve dünya liderliğini despotik metodlarla ellerinde tutan müttefiklerin, daha fazla bu mevkide kalmalarını istemiyorlardı. Halbuki süper devletler ilimde, kuvvette, nizamda, disiplinde, zekâ ve teknikte müttefiklerden daha aşağı seviyede değillerdi. Hattâ onlardan kat kat üstündüler. Ne var ki, onların gayeleri başkaydı. Başka sahalara sızmak istiyorlardı. Hristiyanlığın propagandasını yüklenmek arzusuyla kıvranıyorlardı. Yeryüzünde adaleti yaymak, milletleri din ve takvaya yöneltmek, insanlığı maddeciliğin azgın dalgalarından kurtarıp ahlâk ve ruhaniyetin sahillerine çekmek istiyordu. Fakat heyhat, heyhat!

Komünist Rusya'ya gelince; **Komünist Rusya**, Batı medeniyetinin gelişmiş, olgunlaşmış bir meyvesinden başka bir şey değildir. Rusya'nın Avrupa toplumlarından ve devletlerinden farklı tarafı yoktur. Ancak, Rusya, Avrupalıların uzun zamandan beri bazen gösterip bazen sakladıkları, yüzyıllardır ahlâkî ve içtimaî bir prensip olarak

www.abulhasanalinadwi.org

benimsedikleri nifak ve yalancılık perdesini tamamen sıyırıp atmıştır. Ne var ki Rusya, bu milletleri ve devletleri dinsizlikte, materyalist hayat felsefesinde ve azgın maddecilikte fersah, fersah geride bırakmıştır. Çünkü Rusya dünya liderliğini ele geçirip bütün insanlığı bir an önce kıskacında yok etmek arzusundadır.

Asya Milletleri ve Devletleri

Doğu toplumlarına, Asya milletleri ve devletlerine gelince: Evet onlar da, Avrupa toplumlarının medeni ve siyasi gayelerine doğru yürümektedirler. Ahlâkta, geleneklerde ve içtimai davranışlarında onları taklit etmektedirler. Batının kâinat ve hayat görüşüyle onların kâinat ve hayat görüşleri arasında hiç fark yok. Hep aynı şeyi düşünüyorlar. Batının hayat görüşü, ahlâk anlayışı, eğitim sistemi nasılsa onlarınki de aynı. Ancak, yabancı milletlerin boyunduruğu altına geçip sefih toplumlar gibi başkaları tarafından idare edilmek istemiyorlardı. Aynı zamanda Avrupa toplumlarının ve devletlerinin üstlerinde hâkimiyet bırakarak gölgelerinde barınmalarını, gelir kaynaklarını ve enerji menbalarını sömürmelerini arzu etmiyorlardı. Doğu'da, Afrika'da ve Asya'da bu tip devlet ve imparatorluklar kurulmasına, ülkelerinin içte ve dışta uzun zaman Avrupalılar tarafından sömürüldüğü gibi tekrar bu devletler tarafından yıpratılmasına rıza göstermiyorlardı. Belki de Avrupalıların materyalist hayat görüşünü reddetmek, hayat tarzlarını ve

www.abulhasanalinadwi.org

ahlâk yapılarını yermek, felsefe ve prensiblerini eleştirip çürütmek hiç hatırlarına gelmemiştir. Üstelik Avrupalıların her türlü hareket ve davranışlarını büyük bir hırsla bağırlarına basmışlar ve onları gözlerinde büyütmüşlerdir...

Bu milletler, bir fırsatını bulup bağımsızlıklarını ilân edince, kendi ahlâk ve prensipleri gün yüzüne çıkmış, cahiliye hayatlarının hakikî çehresi olanca iğrençliğiyle sırıtmıştır. Bu çehre tarihteki çehrelerin en kötüsü ve en çirkinidir. Katı kalplilik, kan dökücülük, ırz ve namusa tasallut, yağmacılık, canilik ve yıkıcılık bu çehrenin silinmez motifleridir. Nitekim, despotizmin boyunduruğundan kurtulmak isteyen bazı Asya milletlerinde, vahşî hayvanları bile tiksindiren, gönüllere tuz biber eken, çirkin ve korkunç rezaletler zuhur etmiştir. Bazı milletlere, dinî, siyasî ve şöven taassubuyla tarihte eşine rastlanmadık muameleler reva görülmüştür. Parça parça koparılıp öldürülen süt çocukları, önce ırzlarına geçilip sonra hunharca, hayasızca katledilen kadınlar; zehirli iğnelerle ömrünün baharında dünyasını kaybeden kızlar, yıkılıp harap edilen evler; alev alev yanan ateşler, cehennem kusan bombalar.. Ve daha neler, ne facialar... İstilâ ettikleri yerleri tamamen yakıp yıktılar. Halkı, silahların gölgesinde ecel teri döktürdüler. Kanlar, ırz ve namuslar üzerine çöken bu vahşet bulutu, diyarları kuş uçmaz kervan geçmez ıssız bir yer haline getirdi. Tarihte görülmemiş en âdi işkence usulleriyle can veren ve hunharca öldürülen kadınların yanında namusunu kirlettirmektense

www.abulhasanalinadwi.org

ölümü tercih eden nice iffetli hanımlar zehirli iğnelerle canlarına kıydılar. Gerek medenî (!) memleketlerde ve gerekse islâm ülkelerinde, insanları inim inim inleten daha buna benzer nice zülumler...

Hemen belirtelim ki, bütün bunlar, milletlerin kendi ülkelerinde gördükleri dinî baskıdan ve kitle halindeki facialardan, kültür ve dinlerinin maruz kaldığı baskı ve saldırılardan ayrıdır. Çünkü emperyalist devletler pençelerine geçirdikleri zavallı milletlerin kültür ve dillerine en amansız bir şekilde saldırıyorlardı. Halkı, uydurukça bir dil kullanmaya zorluyorlardı. Köşe başlarına yerleştirdikleri ajanlar, halkın ne kadar kültür ve medeniyet eseri varsa hepsini ortadan kaldırmaya çalışıyorlar ve bu yolda çeşitli yalan ve iftiralar uyduruyorlardı. Hergün kurt ile kuzu hikâyesini sahneye koyuyorlardı. Mazi ve kültürün bekçilerini vazifelerinden alarak, ticaret ve ekmek kapılarını yüzlerine kapıyorlardı. Gülünç ve sudan sebepler ileri sürerek halkın dükkânlarını ve ticaret yerlerini kapatıyorlar, mallarına ve mülklerine el koyuyorlardı.

Bir zaman sonra bu milletler, din ve ahlâk yönünden tamamen iflâs ettiler. Kalblerine mal ve madde sevgisi oturdu. Egoizm ve ihtiras şeytanının eline düştüler. Hattâ öyle ki, idareciler bile başa çıkamayıp bezginlik getirdiler. Fiatlar, görülmemiş bir şekilde yükseliş kaydetti. Hükûmet fiat tahdidine girişince ticaret mallarını piyasadan çektiler. Halk giyecek ve yiyecek bir şey bulamaz oldu. İhtiyaçlarını göremedi. Ve en so-

www.abulhasanalinadwi.org

nunda tüccarın istediği fiata almak zorunda kaldı. Neticede çarşılar boşaldı, cinayetler, hiyanetler, rüşvet ve yağmalar aldı yürüdü. İdarecilerle tüccarlar iki yarış atı veya meydana çıkmış iki rakip gibi, hergün biri diğerini altedip yok etmek için çırpınır duruma geldiler. Zavallı halk, iki değirmen taşı arasında kalmış, daneler gibi ne yapacağına şaştı kaldı.

Din adamları ve ıslahatçılar bu milletlere yeni bir hayat üflemek ve onlara ahlâk, fazilet, güven ve iktisat ruhu aşılamak için çırpındılarsa da, bir türlü başaramadılar. En nihayet yeniden bir millet yaratmanın böyle bir milleti ıslah edip düzeltmekten daha kolay olduğu görüşüne vardılar. Ve böylece kendi hallerine terkederek sonlarının gelmesini beklediler.

Böylece dünya, doğusundan batısına, derhal cerrahi müdahale isteyen ruhi, ahlâkî, içtimaî ve iktisadi buhranlara itildi.

Dünyadaki Buhranların Biricik Çözüm Yolu

Dünyadaki buhranların biricik çözüm yolu, dünya liderliğini ve hayat rotasını iğrenç emellere alet eden günahkâr ellerden alıp temiz ve becerikli ellere teslim etmektedir.

Liderliğin **İngiltere**'den, **Amerika**'ya veya büsbütün **Rusya**'ya geçmesi, dünyaya hiç bir şey getirmediği gibi, hiçbir meseleyi de halletmiş olmaz. Bu değişiklik, sağ el yorulunca, sol ele, sol el yorulunca sağ ele geçen sandal küreğinden başka bir şeye benzemez. Kürek aynı kürek ol-

www.abulhasanalinadwi.org

duktan sonra sola geçmiş, sağa geçmiş ne fark eder ki? Gerek **Amerika** ve gerekse **Rusya**, hayat rotasını ortaklaşa yürüten, gemiyi bir hat üzerinde tek bir yöne götüren bir adamın iki elinden farksızdır.

Köklü ve gerçek değişme, ancak liderliğin materyalizmin ve cahiliyetin kumandasında hareket eden Avrupa'dan veya daha geniş anlamıyla **İngiltere, Amerika, Rusya** ve bunların peşinden giden diğer Doğu ve **Asya** milletlerinden, efendimiz Hz. Muhammedin ebedî risaleti ve gerçek diniyle idare ettiği islâm âlemine geçmesiyle **mümkündür.**

İşte tarihin çehresini ve hadiselerin akışını değiştirecek ve dünyayı tehdidi altında bulunduğu korkunç saatten kurtaracak köklü değişme budur.

Bütün islâm âleminin bu mühim makamı elde etmek için bütün varlığıyla çalışması gerekir. Bütün islâm ülkelerinin ve müslüman milletlerin bu gayeye ulaşmak için geceyi gündüze katarak olanca güçlerini seferber etmeleri icap eder. Her müslümanın bu uğurda mücadele ve mücahede etmesi, karınca kaderince çalışıp gayret sarfetmesi gerekir. Çünkü, bu, islâm ümmetinin varlık âlemine çıkıp da çekirdeğinin Arap Yarımadasına atıldığı gün, kendisine verilmiş şerefli bir vazifedir.

İslâm Dünyası Avrupa'nın İzinde

Son zamanlarda, dünyanın çeşitli yerlerinde

www.abulhasanalinadwi.org

ve hatta islâm merkezleri ve başkentlerinde müslümanların Avrupa cahiliyetinin ortağı ve onun gönüllü askerleri durumuna gelmeleri cidden çok düşündürücüdür. Hattâ bazı müslüman devletler ve milletler, asırlardır cahiliye hareketine liderlik eden ve ona yeni bir ruh üfleyen ve bayrağını Doğuda ve Batıda dalgalandıran Avrupa milletleri arasında, müslümanlara yardım edecek, geri kalmış müslüman devletlerin varlığını koruyacak ve adaleti yeryüzünde yaygınlaştırıp bayraklaştıracak milletlerin bulunduğuna inanıyorlardı.

Ne kadar acıdır ki, islâm ordusunun kumandanı olmaktansa cahiliye sürüsünün parasız askeri olmaya razı oldular. **Avrupa felsefesinin** esasları ve cahiliye ahlâkı onların kalblerine, tıpkı suyun ağaç köklerine sızışı ve elektrik cereyanının tellerdeki akışı gibi sirayet etti. Eğer islâm ülkelerine şöyle bir göz gezdirecek olursanız, **Avrupa** materyalizminin birçok motif ve izlerini rahatça görebilirsiniz. Evet, tıpkı âhirete inanmayan, bu hayttan başka bir hayatın varlığını kabul etmeyen ve onun nimetlerini inkâr eden kimsenin ihtirasıyla dünya hayatına sarıldıklarını ve şehvetlerinin batağına saplandıklarını görürsünüz. Dünyanın zevk ve nimetlerine ihtirasla sarılanlar gibi makam ve mansıp uğrunda nasıl yarıştıklarını ve birbirlerini nasıl yediklerini görürsünüz. Peygambere, getirdiği kitaba, âhiret gününe inanmayan ve hesaptan korkmayan kimseler gibi şahsî menfaat ve çıkarlarını ahlâk ve faziletlere nasıl tercih ettiklerini görürsünüz. Dünya

www.abulhasanalinadwi.org

hayatını biricik sermaye ve gayelerin son durağı olarak mütalâa edenler gibi dünyaya nasıl sarıldıklarını ve ölümden nasıl tiksindiklerini açıkça görürsünüz. Ahlakî esaslardan ve yaşayan gerçeklerden mahrum materyalist milletler gibi yaldızlı süslemelere ve boş hayallere nasıl hayran olduklarını görürsünüz. Putperest ve ataist milletler gibi insanların, kralların hükümdarların, idarecilerin, makam ve mensupların önünde nasıl boyun eğip büküldüklerini iğrenerek görürsünüz.

İslâm, İnsanlığın Tek Sığınağıdır

Bugün üzerlerine çöken bütün hastalık ve zafiyetlere rağmen gene de müslümanlar, dünya liderliği ve cihan sulhü konusunda Garp milletleriyle mücadele edip yarışan, yeryüzünün yegâne kuvvet dengesidir. Çünkü bu kitlenin bağlı bulunduğu (din), mensuplarının dünyanın gidişatını kontrol edip milletleri kendi ahlâk, hareket ve davranışlarına göre yetiştirmelerini, insanlık âlemini fazilet ve takvaya götürmelerini, dünya ve âhirette sulh ve saadete ulaştırmalarını ellerinden geldiği kadar diğer milletleri inkâr uçurumundan çekmeyi kesinlikle emreder. Sonra müslümanların ne yaratılışları, ne içtimaî yapıları, ne de dinleri cahiliye bataklığına düşmelerine razı olur. İslâmiyet cahiliyetin amansız düşmanıdır. İslâmın hâkim olduğu yerde cahiliyetten eser kalmaz.

İşte Avrupa'nın Şarkta ve Garpta yaymış olduğu cahiliye nizamının başında her an patlamaya hazır bir bomba haline gelip, Avrupa'nın bü-

www.abulhasanalinadwi.org

tün gayretlerini boşa çıkaracak güç müslüman kitledir.

Büyük islâm şairi **Dr. Muhammed İkbal** bu tehlikeyi, «**İblis parlamentosu**» adlı şaheser kasidesinde şeytanın diliyle gayet güzel anlatır. Kasidede anlatıldığına göre şeytanlar, İblisin arkadaşları ve avaneleri parlamentoda toplanarak, dünyanın gidişatından, yarının tehlike ve fitnelerinden iblis nizamları ve şeytani müesseseleri üzerinde kalblerine giren korku ve endişeden bahsederler. Ve bu arada varlıklarını tehlikeye sokan, nizamlarını tehdit eden tehlike ve fitneleri müzakere ederek birbirlerini bunlardan gelecek afetlerle korkuturlar. Bu sırada bir İblis parlementer söz alarak, Cumhuriyetten bahseder ve onu büyük bir tehlike olarak vasıflandırır. Bunun üzerine bir başka parlementer söz alarak: «— Cumhuriyet sizi korkutmasın. Çünkü o, bir diktatörlük maskesinden başka bir şey değildir. Sonra şunu da beyan edeyim ki, diktatörlüğe Cumhuriyet kisvesi giydiren yine bizleriz. Ne zaman ki, insanların uyanıp kendilerine geldiklerini, şeref ve haysiyetlerini idrâk ettiklerini görür, müesses nizamımıza karşı, neticesi iyi olmayan bir darbe teşebbüsünde bulunmalarından kuşkulanırsak, işte o zaman biz onları «**Cumhuriyet**» oyunuyla oyalarız. Sayın parlementerler! Mesele, krallık ve hükümdarlık meselesi değildir. Sonra diktatörülk, sadece bir şahsa veya kendisini hiç merci karşısında sorumlu tutmadan istibdada girişen bir ferde inhisar ettirilemez. Diktatörlük, insanın başkasının sırtından geçinmesi ve başka-

www.abulhasanalinadwi.org

larının malına göz dikerek yaşamasından başka bir şey değildir. Bu bazan fert olarak görülür, bazanda cemiyet. Fakat neticede hiç bir şeyi değiştirmez. Garbın cumhuriyet nizamının, dıştan ne kadar parlak ve güzel fakat aslında **Cengiz Han**'dan daha zalim olduğunu görmüyormusunuz?» der.

Bir başka parlementer söz alarak şöyle konuşur: «Diktatörlüğün kalmasında herhangi bir sakınca yoktur. Fakat peygamber olmadığı halde avanesi tarafından mukaddes kitap izafe edilen şu **Karl Marx** denilen yahudinin beşeriyeti tir-tir titreten korkunç fitnesi hakkında sayın vekil ne buyurur?! Acaba zât-ı âlilerinin,bu adamın dünyayı altüst edip birbirine kattığından, işçiyi işverene karşı kışkırtıp nizamı tarumar ettiğinden haberleri var mıdır?

Bunun üzerine bir başka parlementer söz alır ve meclis başkanına hitaben şöyle konuşur:

Muhterem Reis!

Her ne kadar Avrupa sihirbazları, zât-ı âlinizin samimi müridleri ise de, ben şahsen onların ferasetlerine güvenemiyorum. İşte, **İran** sosyalizminin lideri **Mazdek'in** bir nüshası olan kurnaz yahudi. Getirdiği prensipleriyle dünyayı altüst etti. Neticede fakir tabaka krallarla omuz omuza mücadele etmeye ve onları kolayca sindirmeye başladı.

Biz bu Sosyalizm hareketinin propagandalarını küçümsemiştik. Fakat şimdi tamamen azıtarak önü alınmaz bir kuvvet haline geldi. Bugün yeryüzü yarının korkunç fitnesiyle titremekte-

www.abulhasanalinadwi.org

dir. Muhterem Reis bey! Hâkimiyetin altında bulunan bu dünya bir gün başına çökecek ve nizamı altüst olacaktır.

Meclis reisi söz alarak şöyle konuşur:

«Dünyanın dizginleri benim elimdedir. Ben onu istediğim şekilde kullanırım. Bu sosyalist fikirler Avrupa milletleri arasında kökleşince dünya hayretler içinde kalacaktır. Böylece milletler köpekler gibi birbirlerine saldıracaklar ve kurtlar gibi yek diğerini parçalayıp ezeceklerdir. Bu fikirler, siyasî liderlerin ve kilise başpiskoposlarının kulağına gidecek olursa yollarını şaşıracaklar ve cinnet getireceklerdir. Fakat size bahsetmiş olduğum sosyalizme gelince... Bir kere fıtratın bir insanla diğer bir insan arasına koymuş olduğu ahmakça tezadı **Mazdek** mantığının (sosyalist felsefe) bile düzeltemiyeceğini kafanıza yerleştiriniz. Bu kovulmuş sosyalistler ve beyinsiz ırgatlar beni hiç bir zaman korkutamaz.

Eğer ben korkarsam, küllerinde hayat koru ve aksiyon kıvılcımı gizlenen, geceleri yataklarına girmeden sabahlayan, seher vaktinde yanaklarına kanlı yaşlar akıtan bir milletten korkarım. Feraset sahibi bir kimse, yarının fitnesi ve istikbalin felâketi sosyalizm değil islâm olduğunu derhal anlar.

Ben bu milletin, Kuran-ı kerim'in esaslarını çiğneyip bir kenara attığını, servete çok düşkün olduğunu ve diğer milletler gibi servet toplama hırsıyla yanıp tutuştuğunu bilmiyor değilim. Ben Şarkın gecesinin zifiri karanlıklara gebe olduğunu gayet iyi biliyorum. Ve gene ben, İslâm alim-

www.abulhasanalinadwi.org

leri ve büyüklerinin bu karanlıkları yırtıp dünyayı nura kavuşturacak «yed-i beyza»dan mahrum olduklarını da çok iyi biliyorum. Fakat ben, bu asrın şiddet ve sarsıntılarının bu milleti uykusundan uyandırıp Hz. Muhammed (S.A.)in şeriatine yöneltmesinden korkuyorum. Ben, mukaddesatın hamisi, ırz ve namusun bekçisi, asalet ve şeref dini, iffet ve emanet dini, kahramanlık ve insanlık dini, cihad ve mücadele dini, köleliğin her çeşidini kaldıran, insana kulluğun bütün izlerini silen, hükümdarla köleyi ayırmayan, sultanı fakire aslâ tercih etmeyen, serveti her türlü kötülük ve pisliklerden temizleyerek saf ve berrak hale koyan, mülk ve servet sahiplerini mallarının halifesi, Allah'ın emanetçisi ve malların sorumlusu haline getiren Hz. Muhammed'in dininden sakınmanızı ve korkmanızı tavsiye ederim (311). Hangi inkılâp ve hangi hareket bu dinin «Yeryüzü ne sultanların, ne de krallarındır, o sadece Allah'ındır.» diye haykırmasıyla fikir ve aksiyon sahasında yarattığı tehlikeden daha büyük ve daha şiddetlidir.

Bu dini insanların gözünden uzak tutmak için bütün gücünüzü sarfediniz. Müslümanların Rablerine olan bağlarının zayıf olması ve dinlerine olan imanlarının az olması sizi sevindirmelidir. Müslümanların, ilm-i kelâm, ilâhiyat Allah kitabının âyetlerinin te'vili meseleleriyle uğraşmamaları bizim daima yararımızadır. Her fır-

---

(311) «Allah'ın sizi halifeler kıldığı şeylerden harcayınız.» Hadid sûresi, âyet: 7.

www.abulhasanalinadwi.org

Bu nizamın, bir kelimesinin değiştirilmesi şöyle dursun bir harf ilâve edilmesine bile tahammülü yoktur. O, miladî VI. asra uygun düştüğü gibi XX. asra da uygundur. Müslümanlar dünyayı putperestlik ve cahiliyetin pençesinden kurtarmak için Arap yarımadasından çıktıkları gün, sanki zaman, olanca heybetiyle ters yüz edilivermişti.

Bugün insanlar hâlâ yonttukları, diktikleri, gömdükleri ve düzenledikleri çeşitli putların önünde eğilmektedirler. Fakat bir olan Allah'a kulluk, mağlubiyet ve garip geliyor. Öbür tarafta dünya her an yeni fitnelerle karşı karşıya. Arzu ve isteklere kulluk ediliyor... Rahipler, krallar, sultanlar, nüfuz ve servet sahipleri, liderler ve siyasî partiler, Allah'tan başka ilâhlar olarak kabul ediliyorlar. Önlerinde kurbanlar kesiliyor, meydanlara heykelleri dikiliyor!

Bugün dünya genişliğinde, bir yerden bir yere gitmek için vasıtaların bolluğuna, toplumların ve milletlerin birbirleriyle olan sıkı münasebetlerine rağmen dünkünden daha çok dar gelmektedir insanlığa... Çünkü ayağından başka bir yere bakmayan, sahibinin menfaatinden başka bir şey düşünmeyen, şehvetlere düşkünlük ve nefse ibadetten başka bir şey tanımayan materyalizm, dünyayı bu kadar daraltmıştır. Uçsuz bucaksız geniş bir ülkede, iki kişiye yaşama hakkı tanımayan egoizm ve bütün yabancılara kötü gözle bakıp ne kadar üstünlükleri varsa hepsini inkâr eden ve onları her türlü haktan mahrum bırakan

www.abulhasanalinadwi.org

satta müslümanların kulaklarını tıkayınız. Çünkü onlar ezan ve tekbirleriyle sihirlerimizi bozacak ve dünyanın tılsımlarını bir anda tarumar edecek güçtedirler. Siz, müslümanların gecelerinin uzun, seherlerinin ağır olması için çalışınız. Kardeşlerim, Müslümanları aksiyon ve hareketten uzaklaştırın ki, dünyadaki yarışlarını kaybetsinler. Müslümanların başkalarına köle olmaları, dünya hayatından el etek çekip bir lokma bir hırka felsefesini benimsemeleri ve karşılarındaki tehlikeleri hafife almaları daima bizim yararımızdadır. Eğer müslümanlar bir gün uyanıp dinlerinin dünyanın dizginlerini ele geçirme prensibini tatbik etmeye kalkarlarsa, vay bizim halimize, vay bizim başımıza gelenlere!! İşte asıl felâket o zaman!!

İslâm Nizamı

İslâm âlemi, ancak **Hz. Muhammed**'in getirdiği bu nizamla kurtulabilir. Evet ona imanla ve uğrunda seve seve ölmekle... Çünkü bu nizam, dünyanın ondan daha adilini ve daha üstününü görmediği güçlü ve son derece parlak bir nizamdır.

Bu nizam, müslümanların ilk fetihlerinde taşıdıkları ve elçilerinden birinin İran hükümdarı **Yezdercin** meclisinde özetle ifade ettiği nizamın aynısıdır: **«Allah bizleri, dileyeni kullara kulluktan bir olan Allah'a kulluğa, dünyanın darlığından refah ve bolluğuna, dinlerin zulmünden İslâmın adâletine çıkarıp teslim etmek için gönderdi»**

www.abulhasanalinadwi.org

şövenizm dünyayı bu derece sıkıştırıp daraltmıştır.

Sonra, günlük ihtiyaç maddelerini ve enerji depolarını piyasadan çekip saklayan siyasî otoriteler, maddî hayatın çenberini daha da daralttılar. İstediklerine açtılar, istemediklerini geri çevirdiler. Ve böylece büyük şehirler kiler deliğinden daha dar bir hale geldi. İnsanlar kendi ülkelerinde yokluk çektiler. Yetim ve aptallar gibi muamele gördüler. Yeryüzü o kadar geniş olmasına rağmen insanlığa dar geldi. İçlerinde bir sıkıntıdır başladı.. İnsanlar bazan göstermelik, bazan hakiki kıtlıklarla, iç ve dış harplerle, günlük ıztırap ve acılarla tehdit edilerek kendi öztoprak-larında ve ülkelerinde zincirlere vuruldular. Elleri ve kolları mahkumlar gibi kelepçelendi.

Evet, dinlerin zulmunden İslâmın adâletine teslim etmek! İlim, kültür ve tekniğin başdöndürücü bir hızla ilerlediği çağımızda, daha hâlâ, insanların düşüncelerini sömüren ve onları hayvanlar gibi kullanan; müntesiplerinin, kurban bayramında kesilen bir inek veya köylerden birinde baltalanan mukaddes bir ağaç için yüzlerce insanın kanına girmesini hoş gören nice dinler var!

Ve daha bundan başka din adı taşımayan, fakat taraftarlarının düşüncelerindeki baskı ve saltanatı, zulüm ve düşmanlığı, entrika ve oyunları ile eski dinlerden geri kalmayan; insanların din ve nizam olarak inandıkları ırkçılık, bölgecilik, demokrasi, sosyalizm, diktatörlük ve komünizm gibi nice siyasî nizamlar ve iktisadî naza-

www.abulhasanalinadwi.org

riyeler vardır. Bu sistemler, kendilerine bağlanmayanlara pek müsamaha göstermezler. Kendileriyle mücadeleye girişenlere çok insafsız davranırlar. Cahiliye dinlerine de pek az ehemmiyet verirler. Bugünkü siyasî tahakküm karanlık devirlerdeki dinî baskıdan çok daha fecidir. Bir memleketteki partilerden biri üstün gelir veya siyasî sloganlardan biri tutulur. yahut seçimlerde bir parti diğerinden daha fazla oy toplarsa rakîbinin yüzüne bütün kapıları kapatır ve onu olmadık eziyetlere maruz bırakır. Uzun süre devam eden ve oluk oluk kanların akıtılmasına sebep olan **İspanya** iç savaşları; Cumhuriyetçilerle **Kızıl Çin** arasında çıkan **Çin** savaşları: **Kuzey Kore** ile **Güney Kore** arasında çıkan **Kore savaşları** siyasî inançlar ve iktisadî doktrinler arası çatışmalardan başka bir şey değildir.

İslâm âleminin yegâne vazifesi, beşeriyeti Allah'a, Resulüne ve âhiret gününe imana çağırmaktır. Onun biricik emeli, insanlığı karanlıklardan nura, kula kulluktan bir olan Allah'a kulluğa, dünyanın darlığından bolluk ve saadetine, dinlerin zulmünden İslâmın adâletine çıkarıp teslim etmektir. Bu nizam, bu çağda geçmiş devirlerden daha kolay anlaşılmış ve üstünlüğü daha iyi görülmüştür. Bugün cahiliye nizamların ipliği pazara çıkmış ve ne mal oldukları insanlar tarafından anlaşılmıştır. Artık beşeriyet bunlardan tiksinmeye başlamıştır. İşte bu, dünyanın, cahiliye kumandasından İslâm kumandasına geçişi demektir. Şayet İslâm âlemi kalkınır ve bu nizamı samimiyetle, azim ve cesaretle bağrına

www.abulhasanalinadwi.org

basıp onu yegâne nizam olarak kucaklarsa. Evet, işte o zaman dünyayı çeşitli ıztırap ve çöküntülerden kurtarıp selâmete çıkarabilir.

Ruhî Hazırlık

Bugün İslâm âlemi nizamını, Avrupa'yı dünyaya tanıtan medeniyetin dış çizgilerini almakla, Batı dillerini öğrenmekle ve onların ülke kalkınmasında hiç bir fonksiyon bulunmayan hayat şekillerini taklit etmekle değil, ancak Avrupa'nın her geçen gün uzaklaştığı ruhî ve manevî kuvvete sarılmakla kurabilir. Evet, ancak imanla, hayatı gereğinden fazla değer vermemekle, şehvetleri dizginlemekle, şehadet şevkiyle, cennet aşkıyle, dünya servetine aşırı düşkünlük göstermemekle, Allah yolunda uğradığı eziyetlere sabir ve metanet göstererek tahammül etmekle muzaffer olabilir. Nitekim Allahüteâlâ şöyle buyuruyor:

«Düşmanlarınız olan kavmi takip etmekte gevşek davranmayınız. Sizin duyduğunuz acıyı şüphesiz onlar da duyuyor. Halbuki siz Allah'tan onların ümit edemeyecekleri şeyleri umuyorsunuz» (312)

Mü'minin kuvveti ve muzafferiyetinin sırrı, âhiret inancında ve mükâfatı Allah'tan beklemesindedir. Eğer İslâm âlemi Avrupa'nın görebildiği ufak tefek şeylerden başka şeylere yönelmez,

---

(312) Nisa sûresi, âyet: 104

www.abulhasanalinadwi.org

Avrupa'nın mübtela olduğu dünya malından başka bir şeye gönül vermez ve Avrupa'nın inandığı mahsusattan ve maddeden başka hiç bir şeye inanmazsa, elbette Avrupa, muzafferiyet ve efendiliğe, maddî güç bakımından kendinden çok gerilerde bulunan ve manevî kuvvet bakımından üstünlük sağlayamayan İslâm âleminden daha çok lâyıktır.

Öyle bir zaman geldi ki, İslâm âlemi bu manevî kuvveti küçümsedi, önemsemedi. Ve ondan arta kalan güçleri koruyup gereği şekilde gıdalanamadı. Böylece kalbindeki manevî gücün pınarları kurudu. İslâm âlemi imana, sabır ve sebata, şiddetlere ve felâketlere, ardı arkası kesilmeyen sarsıntılara taahmmül göstermeye ihtiyaç duyan muharebelere girince, müslümanların kalblerinde saklanan manevî güce sığındı, fakat serabı su zannederek koşan, yanına varınca su namına bir şey bulamayan bağrı yanık susuzun hezimetine uğradı. İşte o zaman, bu ruhî gücü ihmal edip kaybetmekle kendine karşı ne büyük cinayet işlediğini anladı. Ve hemen elini ok çantasına attı. Fakat yerini tutacak ve aynı fonksiyonu icra edecek hiçbir şey bulamadı.

İslâm âlemi şiddetli çatışmalara girdi. Zannediyordu ki, müslümanlar tozu dumana katıp kıyameti koparacaklar, mukaddes toprakları korumak ve İslâmı müdafaa etmek için koşacaklar; Allah ve Resulü uğrunda gürleyip coşacaklar; İslâm ülkeleri alev alev yanıp tutuşacak, hamiyet ve hameset destanları yazacaklar. Ne yazık ki, ümitleri hep hayal oldu. Beklediği neticeyi elde

www.abulhasanalinadwi.org

edemedi. Gözlerinin feri söndü, şiddet korkuya döndü. İslâm âleminin, sanki fevkalâde bir durum yokmuş gibi, kılını dahi kıpırdatmadığını ve günlük zevkleriyle meşgul olduğunu gördü. Ve böylece İslâm âleminde dinî hamiyet duygusunun zayıfladığı, cihad meşalesinin söndüğü, veya sönmek üzere olduğu anlaşılmış oldu. İnsanlar da, İslâm âleminin zaafiyetini, hezimetinin sebebini anlamış oldu.

İslâm âleminin liderlerine, teşkilatlarına, dinî heyetlerine ve İslâm devletlerine düşen en büyük vazife, müslümanların kalblerine iman tohumunu yeniden saçmak, dinî duyguları alevlendirmek, Allah ve Resulüne daveti âhiret gününe imanı İslâmın ilk dâvet metoduna göre yaymak, bu yolda hiç bir fedakârlıktan çekinmemek, eski yeni bütün vasıtaları seferber etmek, eğitim ve neşriyatı yaygınlaştırmak, meselâ davetçileri şehir şehir, köy köy dolaştırmak, konferanslar ve sohbet toplantıları tertip etmek, kitap ve makaleler yayınlamak; siyer kitapları, sahabeye ait broşürler, İslâm kahramanları ve şehitlerini anlatan eserler neşretmek; cihad ve şehadet konusunda açık oturumlar tertiplemek ve bu yolda, radyo, gazete, edebî eserleri, kısaca çağın ne kadar gücü ve modern vasıtaları varsa hepsini seferber etmektir.

Kur'an-ı kerim ve **Hz. Muhammed**'in hayatı, İslâm âleminde, iman ve hamaset ateşini Alevlendirmeye; her an cahiliye asrına karşı büyük bir inkılâp yapmaya; teslim olmuş, hezimete uğramış uyuşuk bir milletten, cahiliyete diş bileyen, zâlim

www.abulhasanalinadwi.org

nizamlara meydan okuyan, cihad aşkıyla dolup taşan genç ve dinamik bir millet yaratacak iki muazzam kuvvettir.

Bugün İslâm âleminin en korkunç hastalığı, dünya hayatına haddinden falza bağlanarak bütün enerjisini oraya dökmesi, ağlanacak durumları gülerek karşılaması ve hayatın zevkleri uğrunda deli divane olmasıdır. Artık onu hiçbir hadise ilgilendirmiyor, hiç bir sapıklık rahatsız etmiyor, hiçbir münkir heyecanlandırmıyor ve yemek, içmek ve giymekten başka hiçbir şey enterese etmiyor.

Fakat Kur'an-ı kerim ve**Hz. Muhammed**'in tesiriyle —eğer kalblere yol bulabilirse— nifak ile iman, gerçek ile şüphe, dünya menfaatleri ile âhiret hayatı, bedenin rahatı ile kalb huzuru, heder edilen hayatla şehitlik şerbeti arasında büyük bir mücadele başlayacaktır. Evet, tıpkı her peygamberin kendi devrinde verdiği mücadele gibi. İşte dünya ancak böyle bir hareketle kurtarılacaktır. O zaman İslâm âleminin her köşesinden, hattâ İslâm ülkelerindeki her müslüman aileden Rablerine yürekten inanan genç yiğitler çıkacak ve Allah'ın şu âyeti olanca heybetiyle tecelli edecektir:

«Doğrusu onlar Rablerine iman eden genç yiğitlerdi, biz de onların hidayetlerini artırmıştık. Ve —zalim hükümdarların— önüne dikilip de; «Bizim rabbimiz yerlerin ve göklerin Rabbidir, biz ondan başkasını ilâh edinmeyiz. Aksi takdirde saçmalamış oluruz.» (313)

(313) Kehf sûresi, âyet: 13-14

www.abulhasanalinadwi.org

İşte o zaman **Bilâl**'ın, **Ammar**'ın **Hubab**'ın, **Hubeyb**'in, **Suheyb**'in, **Musab İbn Umeyr**'in, **Osman İbn Mazun** ve **Enes İbn Nadr**'in hatıraları yeniden canlanacak, cennet kokuları her tarafı kaplayacak, ilk asrın rüzgârı tekrar esecek ve müslümanlara, hiç bir şeyi eskiye benzemeyen yepyeni bir dünya doğacaktır...

Teknik ve Harp Hazırlığı

Fakat İslâm âleminin vazifesi burada bitmiyor. Eğer İslâm dünyası risalet vazifesini deruhte edip dünya liderliğini ele geçirmek istiyorsa, üstün bir güce sahip olması, harp tekniği, ticaret, zenaat ve ilimlerde tamamen hazırlıklı bulunması, hayatın temel ihtiyaçlarında Avrupa'ya el avuç açmaması ve hiçbir hususta Frenklilere başvurmaması gerekir. Aynı zamanda kendi midesini doyurup üstünü başını giydirecek durumda bulunması, kendi silâhını kendi yapması, hayat nizamını kendi kurması, yerüstü ve yeraltı servetlerini kendi çıkarıp kendi işletmesi, hükümetini kendi parası ve kendi adamlarıyla idare etmesi, etrafını çeviren denizleri kendi gemileriyle ve kendi filolarıyla donatması, düşmanına kendi toplarıyla, kendi tanklarıyla ve kendi silahlarıyla defettmesi, ihracatını ithalâtından daima üstün tutması, Avrupaya para dilenciliğine çıkmaması, hiç bir Frenk sancağının altına sığınmak mecburiyetinde kalmaması ve hiç bir Avrupa ordusuna boyun eğmemesi gerekir.

Fakat İslâm dünyası ilimde, siyasette, teknik-

www.abulhasanalinadwi.org

te ve ticarette Avrupa'ya boyun eğdiği müddetçe, Avrupa onun kanını emecek, toprağını ilşeyecek ve oradan hayat kaynakları çıkaracak; Avrupanın malları hergün İslâm dünyasının pazarlarının evlerinin ve ceblerinin biricik geçer akçesi olacak ve İslâm ülkelerini soyup soğana çevirecektir. Ve yine islâm dünyası. Avrupa'ya para dilenciliğine çıkar, ordusunu eğitmek, mühim vazifeleri deruhte etmek ve hükûmetinin idarî mekanizmasını yürütmek için Avrupa'dan adam ister, garbtan mal ithal eder, ikide bir mamul madde dilenciliğine çıkar, Avrupa'ya eğitimci, üstad, efendi ve «Rab» gözüyle bakar, onun izni olmadan hiç bir şey yapmaz ve herşey onun tasdikinden çıkarsa, kalkınıp batıya üstün gelmesi şöyle dursun, ebediyen karşısına çıkamaz.

İşte İslâm dünyası mazide bu ilmî ve teknik sahayı ihmal ettiği içindir ki, uzun zaman köleliğe ve zillete düçar olmuş; İslâm âlemi, dünyayı ateşe, yokluğa, intihara ve ölüme götüren zalim Avrupa efendiliğinin kıskacına düşmüştür. Şayet İslâm âlemi, ikinci bir defa daha, sınaî ve ilmî hazırlığında ve hayatî meselelerinin istiklâlinde gevşek davranacak olursa, dünyanın alnına şekâvet mührü basılacak ve beşeriyetin mihnet ve belâsı daha da uzayacaktır.

İlim ve Araştırmada Lider Olmak

İslâm dünyası —bu rada Arap âlemi— uzun zamandan beri ilmî sahadaki liderlik ve yöneticilik mevkiini ve fikrî istiklâlini kaybederek, Arap dili ve Edebiyatında ve hattâ tefsir, hadis ve fıkıh gibi dinî ilimlerde Avrupa'nın çömezi ve sof-

www.abulhasanalinadwi.org

rasının asalağı haline geldi. Müsteşrikler, tetkik ve etüdlerde, teli'fat ve tenkidlerde en selâhiyetli mürşidler ve yöneticiler durumuna geldiler. Tarihi ve ilmi görüşlerde, İslâm nizamı ve ahkâmıyla ilgili hususlarda en son merci ve yegâne kaynak oldular. Artık red ve tasdikte tek misâl müsteşriklerdi. Müsteşriklerin büyük bir kısmı papaz, misyoner, yahudi ve mutaassıp hristiyanlardı. Bunlar İslâma ve onun tebliğcisi durumunda bulunan **Hz. Muhammed** (S.A.)e büyük bir kin ve düşmanlık besliyorlar, İslâm medeniyetini alaya alıp karalıyorlar, naslarda ve nakillerde ihanette bulunuyorlar ve hakikatleri tahrif ediyorlardı. Birçokları Arap dilini iyi bilmedikleri ve bu sahada ihtisas sahibi olmadıkları için nasları anlamada ve tercümede affedilmez hatalara düşüyorlardı. Müşriklerin fikir ve propagandaları İslâm ülkelerinde daha yeni gelişen ilmi çevrelerde kendini gösterdi. «Din siyasetten ayrıdır, din cemiyetle ilgisi bulunmayan şahsî bir meseledir. Din, siyaset ve idare ile alâkası olmayan bir inançtır. İbadet ve ahlâktan başka bir şey değildir.» şeklindeki iddialar dinî mefhumları ve İslâm şeriatinin ahkâmını, Garp medeniyeti ve felsefesine göre değiştirip bozmaları ve daha buna benzer müslüman şarkta müşteşriklerin talebeleri ve çömezleri tarafından ileri sürülen fikirlerle müşteşriklerin ne mal oldukları gün yüzüne çıktı.

Şarkın müslüman yazarları ve şark mütefekkirleri, Garp medeniyetiyle yüz yüze gelip onun temellerini ve doktrinlerini hiç çekinmeden, ce-

www.abulhasanalinadwi.org

saretle, hür ve müstakil olarak tenkid edemediler. Bazıları fikrî yönden o kadar zayıfladı ve o derece taklide boğuldu ki, Garp medeniyetinin beşer aklının ulaştığı son nokta olduğunu ve ondan öte bir merhale bulunmadığını savunuyordu. Bir kısmı da, Garp medeniyetinin şarkta, bütün hususiyetleriyle aynen tatbik edilmesini istiyordu. Bazı müslüman Arap ülkeleri de, Avrupa kıtasının bölünmez bir parçası olduklarını ve o topraklarda eridiklerini iddia ederek Avrupa medeniyetinin temelini teşkil eden Yunan kültürünü tercih ediyorlardı.

İçinde bulunduğumuz nesilde, Garp medeniyetini ve onun hayat felsefesi ve değerlerini reddedip Garp medeniyetini ve onun üzerine oturduğu temelleri itimada şayan, doyurucu, ilmî ve gerçekçi bir şekilde izah edecek mütefekkirler azaldı. Yalnız biz, müslümanların ileri gelenlerinden büyük mütefekkir **Dr. Muhammed İkbal**, Avrupalı mühtedi üstad **Muhammed Esed** gibi değerli şahsiyetleri bu değerlendirmenin dışında mütalâa ediyoruz.

Eğer İslâm âlemi iki ayağı üzerine kalkıp kendi aklıyla düşünmek istiyorsa ne yapıp ne yapıp boynundaki kölelik zincirini kırması, Garp medeniyetini tetkik edip tenkid ederek müsteşriklerin eserlerini ve görüşlerini fikir sözgecinden geçirip hatalarını tashih edecek kapasitede âlimler ve üstün yazarlar yetiştirmesi gerekir. Aynı zamanda bu üstün yazarların **Avrupa** ve **Amerika**'daki müsteşriklerin görüş ve hatalarını düzeltecek derecede İslâmî ilimlerde derinleşmeleri ve

www.abulhasanalinadwi.org

ihtisaslaşmaları gerekir. Ve böylece etüt, araştırma ve ilim aşıkları Arap âleminin başkentlerine ve İslâm dünyasının merkezlerine gideceklerdir. Tıpkı **Avrupa** ve **Amerika**'nın başkentlerine gitmeye alıştıkları gibi. Bu müslüman şehirler İslâm kültürünün, dinî ilimlerin, Arap Dili ve Edebiyatının merkezi olmaya, Avrupa başkentleri ve üniversitelerinden daha lâyıktır. Ne acıdır ki, bu kökü tarihe dayanan bu başkentler. Pısırıklık ve tembellik yüzünden, ilmî ve dinî sahadaki kültür liderliğini kaybetmişlerdir.

Modern İlme Yön Vermek

İslâm âleminin, modern ilmi, kendi ruh ve nizamına uygun bir şekilde tanzim etmesi gerekir. İslâm dünyası, eski dünyaya, ilmî liderliğiyle hâkim olmuştur. Dünyanın düşünce ve kültürüne bu yolla nüfuz etmiş, edebiyat ve felsefe sahasına gene bu yolla atılmıştır. Böylece medenî dünya, asırlarca onun aklıyla düşünmüş, onun kalemiyle yazmış ve onun diliyle eser vermiştir. İran, **Türkistan, Afganistan** ve **Hindistan**'daki yazarlar kıymetli eserlerini hep Arap diliyle kaleme almışlardır. Bazıları da Gazali'nin «**Kimyayı Saadet**» adlı eserinde yaptığı gibi eserinin aslını Arapça yazmış ve Farsçayla özetlemiştir.

Abbasî devletinin ilk zamanlarında ortaya çıkan bu ilmî hareket her ne kadar Yunan ve Acemlerin tesiri altında kalarak İslâm ruhu ve saf İslâm fikriyatı üzerine oturmamış ve her ne kadar ilmî ve dinî yönden zayıf noktaları olmuş-

www.abulhasanalinadwi.org

sa da, dünyayı kendi güç ve kuvvetiyle hâkim olmuş ve eski ilmî sistemleri hezimete uğratmıştır.

Daha sonra Avrupa büyük ilerlemeler kaydederek bu eski nizamı ilmî tenkid ve buluşlarıyla ortadan kaldırdı. Ve böylece ilim ve araştırmada, düşüncesine, ruhuna ve materyalist bünyesine uygun yeni bir metod koydu. Bu eğitim sisteminde yetişen öğrenciler, materyalist ruhla dolu olarak mezun oluyorlardı. Dünya bu eğitim sistemine ikinci bir defa daha boyun eğmek mecburiyetinde kaldı. Senelerden beri ilmî gerilik ve fikrî çöküntü içinde bocalayan, Avrupa'dan başka yardım ve hacet kapısı bulamayan İslâm âlemi de bu eğitim sistemini her şeyiyle kabullendi. Bugün İslâm âleminde uygulanan eğitim sistemi Avrupanın materyalist eğitim sistemidir.

Bu sistemin tabiî bir neticesi olarak, çevrenin ortadan kaldıramadığı ve hâlâ genç nesillerin zihninde varlığını koruya İslâm ruhuyla yeni ruh arasında, İslâm ahlâkıyla Avrupa ahlâkı arasında eşyanın yeni ölçüleriyle eski ölçüleri arasında bir çatışma başladı. Ve gene bu sistemin neticesi olarak entellektüel çevrede şüphe, nifak, sabırsızlık, dünya hayatına düşkünlük, dünyayı âhirete tercih etme ve daha buna benzer Avrupa medeniyetinin materyalist ruhundan geçme bazı hastalıklar görüldü.

Eğer İslâm âlemi hayatını yeniden tanzim etmek ve başkalarının boyunduruğundan kurtulmak istiyorsa. Şayet dünya liderliğini tekrar eline almayı arzu ediyorsa, ithal malı eğitim sistemlerini atıp yerine kendi eğitim sistemini koyması,

www.abulhasanalinadwi.org

ilmî kapasitesini geliştirip kumanda mevkiine oturması gerekir. Ne var ki bu, kolay bir iş değildir. Derin düşünce, geniş araştırma ve te'lif hareketi ister. Köklü bir iman ve onun prensip ve esaslarıyla bezenip çağın modern ilimlerini tahlil ve tenkid edecek derecede ilmî bir seviye ister. Bu, öyle sıradan bir toplumun yapabileceği iş değildir. Bu, müslüman devletlerin işidir. İslâm devletleri, üniversiteler kurarlar. Ve bu üniversitelere her branşta değerli ve liyakatlı alimler seçerler. Bu alimler, kitap ve sünnetin esasları ve dinin değişmeyen hakikatleri ile, çağın pozitif ilimlerini bir araya toplayan bir eğitim sistemi kurarlar. Çağın modern ilimlerini, İslâm esasları üzerine ve İslâmın ruhuna uygun olarak İslâm gençliği için tedvin ederler. Böylece yeni nesiller bütün ihtiyaçlarını bu kaynaktan görürler. Hayatlarını bununla tanzim ederler, varlıklarını bununla korurlar. Batının kokuşmuş kaynaklarına yönelmekten kurtulurlar. Harp hazırlıklarını bununla yaparlar, ülkelerinin hazinelerini bununla çıkarırlar, memleketlerinin servetlerinden bununla faydalanırlar... İslâm ülkelerinin maliyesini bununla tanzim ederler. İdarelerini İslâm esaslarına göre tanzim ederler. Ve böylece İslâm nizamının ülke yönetimindeki üstünlüğü, Avrupa'nın içinden çıkamadığı iktisadî problemler hal yoluna giriverir bir anda.

İslâm âleminin kalkınması, İslâmı pratik hayata aktarıp dünyayı her an yok olmakla karşı karşıya bırakan tehlikelerden kurtarması, ancak ruhî, sınaî ve savunma hazırlığı ve müstakil eği-

www.abulhasanalinadwi.org

tim sistemiyle mümkündür. Liderlik öyle çocuk oyuncağı değildir. Ciddiyet ister, mücadele, gayret ve köklü hazırlık ister:

«Herkes harbe hazırlığıyla çıkar.»

www.abulhasanalinadwi.org

İKİNCİ KISIM

ARAP DÜNYASININ LİDERLİĞİ

Arap Dünyasının Ehemmiyeti

Dünyanın siyasî haritasında Arap dünyasının büyük bir yeri vardır. Çünkü Arap âlemi, insanlık tarihinde büyük rol oynamış milletlerin vatanıdır. Aynı zamanda günümüzün sınaî ve harp sahasının en önemli ihtiyaçlarından biri olan «Kara Altın» gibi büyük kuvvet ve servet kaynaklarını bağrında saklamaktadır. Arap dünyası, **Avrupa, Amerika** ve **Uzak-Doğu** arasında bir köprü vazifesi görmektedir. O, İslâm dünyasının ruhen ve dinen kendisine yöneldiği, sevgi aşkıyla yanıp tutuştuğu atan kalbidir. Allah göstermesin Arap âlemi belki de üçüncü dünya harbinin muharebe meydanıdır. Çünkü oarada, çalışan eller, düşünen kafalar, mücadele veren vücutlar, ticaret pazarları ve ziraata elverişli topraklar vardır. Bağrında **Nil** gibi hayat kaynağı çağlayan; mahsulleri, servetleri, geliri, verimliliği, ileriliği ve medeniyetiyle ün yapan **Mısır** vardır.

www.abulhasanalinadwi.org

Çünkü orada, stratejik mevkii, ikliminin güzelliği ve hava şartlarının elverişliliği ile meşhur **Suriye, Filistin** ve komşuları vardır. Petrol kaynakları ve halkının cömertliği ile tanına ülkeler vardır. Ruhî merkezliği, dinî sahadaki üstünlüğü, dünyada bir benzeri görülmeyen yıllık hac toplantısı ve bol petrol yataklarıyla Arap Yarımadası vardır. İşte bütün bunlar, garplıların dikkat nazarlarının Arap âlemine çevrilmesine, ihtiras ve arzularının bu topraklara dönmesine ve liderlik çatışmalarının bu sahalarda patlamasına sebep oldu. Bu hareketi durdurmak amacıyla Arap dünyasında derin bir Arap milliyetçiliği şuuru uyandı. Ve böylece «Arap vatanı» ve «Arap şerefi» naraları her tarafta duyulmaya başlandı.

Allah'ın Resulü Hz. Muhammed Arap Dünyasının Ruhudur

Fakat müslümanlar Arap dünyasına, Avrupalıların veya Arap milliyetçilerinin gözüyle bakmıyorlar. Onlar Arap dünyasına, İslâmın beşiği ve onun doğuş zemini, insanlığın akıl kaynağı ve dünya liderliğinin merkezi olarak bakıyorlar. Aslen Arap olan efendimiz Hz. Muhammed Arap âleminin ruhu, esası ve şeref tacı olduğuna inanıyorlar. Allah göstermesin eğer Arap âlemi sahip olduğu servet ve enerji kaynakları, güzellik ve iyilikleriyle Allah'ın Resülü Hz. Muhammed'den ayrılır ve O'nun talimat ve dininden uzaklaşırsa ruhsuz bir ceset ve silik bir çizgi haline gelir. Zira içinde bulunduğumuz dünya, parça parça bö-

www.abulhasanalinadwi.org

lünmüş, kabileler birbirine girmiş milletler kölelik zincirine vurularak değerlerini kaybetmiş ve ülkeler sapıklık ve cehalet bataklıklarına düşmüş bir haldeyken Hz. Muhammed Arap âlemini varlık sahasına çıkardı. Araplar, **Roma** ve **İran** devletleriyle karşı karşıya gelip vuruşacaklarını rüyalarında bile görmüyorlardı. Böyle bir şey onların hatırlarına gelmiyordu. Hatta söyleseler dahi inanmazlardı. Arap dünyasının mühim bir parçası olan **Suriye**, Roma İmparatorluğunun mutlak diktatörlüğü ve zalimlere taş çıkartan despotik idaresi altında bir sömürge durumundaydı. Hürriyet ve adaletin mânasını bile bilmiyordu. Irak, zorba bir devletin şamar oğlanı durumundaydı. Ağır vergiler ve dayanılmaz ücretler altında inim ininim inliyorlardı. **Mısır** ise, Romalılar tarafından hem sağılan hem de binilen bir deve olarak kullanılıyordu. Yünlerini kırpıyorlar ve üstelik yemlerken olmadık işkencelere tâbi tutuyorlardı. Aynı zamanda Mısırlılar siyasi istibdadın yanında dini mezalimin kıskacında kıvranıyorlardı. Parça parça bölünüp dağıtılan, olmadık işkence ve zulûmlere uğrayan insanlık dünyası, Hz. Muhammed'in getirdiği İslâm nefhasının eşiğine kadar bu acılara göğüs gerdi. Hz. Muhammed peygamber olarak gönderildiği zaman insanlık âlemi yokluğun dipsiz çukuruna yuvarlanmıştı. Resulullah insanlığın elinden tuttuğu zaman, beşeriyet can çekiştiriyordu. Resulullah Allah'ın izniyle onlara hayat bahşetti. Yeryüzünde yollarını aydınlatacak ışık verdi. Kitap ve sünneti öğreterek kalblerini temizledi.

www.abulhasanalinadwi.org

Müslümanların Gerilemesiyle

Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesinden sonra bu müslümanlar, İslâmın elçisi, sulh ve güvenliğin müjdecisi, ilim ve hikmetin lideri, medeniyet ve kültürün bayraktarı, milletlerin kurtarıcısı ve dünyanın yegâne bekçisi oldu. Ve böylece **Şam, Irak, Mısır** ve sözünü ettiğimiz Arap dünyası meydana geldi. Şayet Hz. Muhammed olmasaydı, başka bir deyişle, O'nun risaleti ve O'nun dini olmasaydı ne **Suriye** olurdu, ne **Irak** olurdu, ne **Mısır** olurdu, ne Arap âlemi olurdu ve hattâ ne de bugünkü gibi medeni, kültürlü, dindar ve ahlâklı bir dünya olurdu. Arap milletleri ve devletlerinden İslâm dininden ayrılıp yüzünü Avrupa'ya veya Arabın ilk cahiliye devrine döndürür, yahut siyaset veya hayat kanunlarını Garp anayasaları ve kanunlarından alır ve hayatını İslâmla hiç mi hiç alâkası olmayan ırkçılık ve bölgecilik üzerine oturtur, Resulullahı bir önder, bir kumandan, bir lider ve bir rehber olarak kabul etmezse, Hz. Muhammed getirdiği nizamı tekrar kendisine iade edip eski cahiliyetin o zifiri karanlıklarına dönsün, Roma ve İran'ın tahakkümüne, kölelik ve zillete, zulüm ve işkenceye cehalet ve sapıklığa, gaflet ve yokluğa, dünyadan el etek çekmeğe, ölüm ve donukluğa döner. Çünkü bu şerefli tarih, bu parlak medeniyet, bu eşsiz disiplin ve bu Arap devletleri Hz. Muhammed'in eserinden başka bir şey değildir.

Arap Dünyasının Kuvveti İmandır

Arap dünyasının milliyeti İslâmdır. Hz. Mu-

www.abulhasanalinadwi.org

hammed de Arap âleminin ruhu, lideri ve önderidir. İman ise, Arap dünyasını bütün beşeriyete muzaffer kılan yegâne güçtür. İman, dün olduğu gibi bugün de onun silâhı ve kuvvetidir. Düşmanlarını onunla sindirir, varlığını onunla korur ve nizamını onunla devam ettirir. Arap dünyası ne Siyonizmle, ne Komünizmle ve ne de başka bir düşmanla, İngiltere'nin göndereceği veya Amerika'nın bağışlayacağı yahutta toprağından çıkardığı «**kara altının (petrol)**» karşılığı olarak vereceği paralarla savaşamaz. Arap âlemi düşmanlarıyla ancak imanla, manevî kuvvetle, **Roma** ve **İran İmparatorluklarını** bir saat gibi kısa bir müddet içinde yerle bir eden ruhla savaşabilir. Hiç bir zamanlar Araplar, hayatı sevip ölümden tiksinen bir yürekle, rahat ve zevkine düşkün bir bedenle, şek ve şüphenin sarhoş ettiği kafayla, çeşitli arzuların çarpıştığı bir zihinle veya muztarip bir elle, imanı zayıflamış sönük bir kalble veya muharebe meydanına çıkmaktan âciz bir kuvvetle düşmanlarının karşısına çıkamazlar. Arap idarecilerine, liderlerine ve Arap camiası kumandanlarına düşen en büyük vazife; Arap milletlerinin, Arap toplumlarının idarî mekanizmada bulunanların, orduların, çiftçi ve tüccarların, tek kelimeyle bütün halk tabakalarının kalbine iman tohumunu ekmek, Allah yolunda cihad ateşini alevlendirmek, cennet sevgisini, dünyanın içi boş dışı yaldızlı zevklerinin değersizliğini aşılamak; nefsin doymak bilmez arzularına ve dünyanın geçici zevklerine nasıl galib geleceklerini, Allah yolunda karşılaşılan güçlüklere nasıl

www.abulhasanalinadwi.org

katlanacaklarını, ölüme gülerek nasıl kucak açacaklarını, ve tıpkı pervanelerin ateşe üşüştükleri gibi ölüme nasıl koşacaklarını öğretmektedir.

Arap Gençliğinin Fedakârlığı Beşerî Saadetin Köprüsüdür

Resulullah Peygamber olarak gönderildiği zaman insanlık en kötü günlerini yaşıyordu. Beşeriyetin problemleri, hazır nimete konan, yarınını garantileyen, hiç bir mihnet, zarar ve tehlikeye karşı koyamayan varlıklı fertlerin çözebileceği bir mesele değildi. Bu problemler, ellerindeki bütün imkânlarını ve istikballerini, insanlık hizmetinde ve mukaddes risatletin yerine getirilmesinde feda eden; canlarını, mallarını, geçim vasıtalarını ve dünyadaki zevklerini bu yolda tehlike ve yokluğa atan; ticaretlerini, zenaatlarını ve kazançlarını bu uğurda harcayan; babalarının ve dostlarının emellerini bu yolda çiğneyen ve hattâ onlara **Salih** peygamberin kavminin dediği gibi «**Ey Salih! Sen, bundan önce aramızda güvenilir bir kimse idin**» diyen kimselere muhtaçtı.

Hemen ifade edelim ki yukarıda sözünü ettiğimiz mücahidler olmadan insanlığın varlığını devam ettirmesi ve yüce bir davanın yürümesi imkânsızdır. Nitekim çağdaşlarının da itiraf ettiği gibi, bu bir avuç insan topluluğu insanlığa huzur getirmiş, milletleri refaha kavuşturmuş ve dünyanın rotasını kötülüklerden iyiliklere çevirmiştir. Bir kısım ferdlerin mutlu ve bir kısım milletlerin mutsuz olması, bazı insanların ticaretle-

www.abulhasanalinadwi.org

rinin durgun ve mallarının telef olması, sayısını Allah'tan başka kimsenin bilmediği ruhların ve insanların Allah'ın azabından ve cehennem ateşinden kurtulması, saadete en büyük vesiledir.

Allahüteâlâ Hz. Muhammed'i peygamber olarak gö.nderdiği zaman, Romalıların, İranlıların ve medeni dünyanın dizginlerini elinde bulunduran güçlü milletlerin lüks ve israfa gömülmüş yapmacık hayatlarıyla tehlikelere karşı koyamayacaklarını; cihad, davet ve mutsuz insanlara hizmet yolunda güçlük ve zorluklara tahammül edemiyeceklerini; medeniyetlerinin eserlerinden, yiyecek ve giyeceklerinin zevkinden zerre kadar fedakârlık yapamayacaklarını; ihtiyaçları bir tarafa, zevklerinden, nasiplerinden ve mücevherlerinden aslâ tasarrufta bulunmayacaklarını; şehvetlerine hâkim olan, arzu ve isteklerini dizginleyen, hayatın geçici zevklerine ve dünyanın boş hayallerine kapılmayan ve avucundakiyle kanaat getiren ferdlerden mahrum olduklarını gayet iyi biliyordu. İşte bunun için Allahüteâlâ İslâm nizamını ve Resulullahın eshabını, cihad ve davetin güçlüklerini göğüsleyecek ve bu uğurda her türlü fedakârlığa katlanacak bir millet olarak seçmiştir. İşte o millet, modern medeniyetin yutamadığı, lüks ve sefahatin boğamadığı güçlü Arap milletidir. Onlar Hz. Muhammed'in dava arkadaşlarıdır. Kalben insanların en temizi, ilmen insanların en üstünü ve en mütevazileridir.

Resulullah, bu yüce dâva ile ortaya atılarak vazifesini eksiksiz yerine getirdi. Dava uğrunda önünde dikilen bütün engelleri aştı. Şehvetlerin-

www.abulhasanalinadwi.org

den, dünyanın zevk ve eğlencelerinden yüz çevirdi. Bu yolda bütün dünyanın yegâne rehberi oldu. Kureyşliler **Hz. Muhammed**'e elçiler göndererek reislik, şeref, büyük servet ve asil kız gibi, gençlerin aklını çelen ve tamahkârları dize getiren tekliflerde bulundular. Fakat Resulullah bunların hepsini açıkça ve pervasızca reddetti. Amcası kendisiyle konuşup dâvası yolundaki fedakârlıklarını engellemek istedi. Bunun üzerine Resulullah şöyle haykırdı:

«**Ey Amca! Bu dâvayı terk etmem için sağ elime güneşi, sol elime ay'ı verseler, Allah onu muzaffer kılıncaya veya o yolda ölünceye kadar onu terketmeyeceğim.**»

Resulullahın yüzüne bütün kapılar kapanmış, geçeceği yollar kesilmiş ve hattâ aynı hakaret ailesine, ehli beytine ve taraftarlarına yapılmışken, O, gerek kendi çağındakilere ve gerekse ondan sonrakilere, verdiği eşsiz mücadeleler ve büyük fedakârlıklarla, zühdü, takvası ve sade hayatıyla eşsiz bir misal oldu. Resulullah, insanların eziyetlere en çok maruz kalanlarından ve dünya hayatından en az nasip alanlarındandı. Cihad ve fedakârlıktaki en büyük paye Resulullahın idi. Herhangi bir şeyi yasaklamak istediği zaman, önce ailesinden ve akrabalarından başlardı. Herhangi bir hak koyduğu veya bir menfaat kapısı açtığı zaman akrabalarına ve yakınlarına bile yasaklardı.

Faizi yasaklamak istediği zaman ilk olarak amcası **Abbas İbn Abdülmuttalib**'den başladı ve tamamen kaldırdı. Cahiliye devri kan gütme dâ-

www.abulhasanalinadwi.org

vasını ortadan kaldırmak istediği zaman ilk defa **Râbia İbn Haris İbn Abdülmuttalib**'in kan dâvasından başladı ve kökünü kazıdı. Kıyamet gününe kadar dünyada eşi görülmemiş bir yardımlaşma müessesesi olarak devam edecek olan zekât sandığını kurduğu zaman, kendi kabilesi olan Haşim oğullarına kesinlikle yasakladı. **Mekke**'nin fethinde **Ali İbn Ebu Talib** «Hicabe ve segaye» (314) vazifelerinin Haşim oğullarına verilmesini isteyince, şiddetle karşı çıktı ve **Osman bin Talha**'yı çağırarak **Kâbe**'nin anahtarlarını uzattı: «**Ey Osman! İşte anahtarların. Bugün iyilik ve fedakârlık günüdür**» dedi ve ilâve etti: «**Bunları ebediyen saklayınız. Bunları sizden ancak zalimler alabilir.**» Ailelerine, zühdü, kanaati ve sade hayatı tavsiye etti. Onları, kendi çatısı altında fakir ve dar gelirli bir hayat sürmekle, bolluk ve saadet dolu bir hayat geçirmek arasında serbest bıraktı. Ve onlara Allah'ın şu emrini bildirdi:

«Ey peygamber! **Hanımlarına de ki: — Eğer siz, dünya hayatını ve onun süsünü arzu ediyorsanız, haydi gelin size boşanma bedellerinizi vereyim ve sizi güzel bir şekilde boşayayım»**

«**Yok eğer Allah ile Resulünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, biliniz ki, Allah, içinizden salih amel işleyenlere büyük bir mükâfat hazırlamıştır.**» (315)

Onlar da Allah ve Resulünü seçtiler.

El değirmeninden elinin incindiğini şikâyet

---

(314) *Hicabe*, Kâbe'nin örtüsünü değiştirme; *Segaye* ise hacılara su dağıtma vazifesidir.

(315) Ahzab sûresi, âyet: 28-29

www.abulhasanalinadwi.org

eden Hz. Fatma'ya Resulullah, tekbiri, tesbihi ve tahmidi tavsiye ederek, bunların kendisi için bir hizmetçiden daha iyi olduğunu söyledi.

Mekke'de Resullaha inanan kureyşlilerin iktisadî hayatları büyük buhran geçirdi. Bazılarının ticaretleri kesildi. Bazılarının hayat boyunca biriktirdikleri servetler mahvoldu. Bir kısmı mutluluğundan, saadetinden ve dillere destan olan güzel elbiselerinden mahrum kaldı. Bazıları dâvasıyla fazla ilgilendiğinden ve çeşitli fedakârlıklara giriştiğinden ticareti aksadı. Bazıları da babalarından kalan mirastan hisselerini alamadılar.

Sonra Resulullah Medine'ye hicret edip Ensar da kendisine tâbi olunca, Medine'de hayat durgunlaştı. Ensar, bahçelerini ve tarlalarını bakamaz oldu. Bunun üzerine vakitlerinin bir kısmını bağ ve tarlalarında geçirmek istediler. Fakat Resulullah izin vermedi. Ve hemen Allahüteâlâ şu âyeti celileyi inza buyurdu.

«Mallarınızı Allah yolunda harcayın. Kendinizi sakın tehlikeye atmayın.» (316)

İşte Arapların ve bu dâvayı bağrına basanların durumu böyleydi. Cihad uğrunda çektikleri güçlükler, mal ve can yönünden uğradıkları kayıplar dünya üzerindeki milletlerin payından daha çoktu. Allahüteâlâ onlara şöyle sesleniyor:

«Ey Resülüm ! Hicreti terk edenlere de ki; «— Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, karılarınız, soylarınız, kazandığınız mallar geçersiz ol-

---

(316) Bakara sûresi, âyet: 195

www.abulhasanalinadwi.org

masından korktuğunuz bir ticaret, hoşunuza giden meskenler, size Allah ve Resulünden ve onun yolunda cihaddan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah fasık topluluğu hidayete erdirmez.» (317)

«Medinelilere ve civardaki çöl bedevilerine, Resulullah'ın emrine aykırı hareket etmek uygun olmadığı gibi, kendisinin bizzat katlandığı zahmetlere onların da katlanmaya rağbet etmeleri yaraşmaz.» (318)

Çünkü, beşeriyetin saadeti, onların yapacakları fedakârlıklara ve bu uğurda katlanacakları felâket ve zararlara bağlıydı.

Allahüteâlâ şöyle buyuruyor:

«Ey müminler! Sizi biraz korku, biraz açlık, birazda mallardan, canlardan ve mahsullerden yana eksiltme ile imtihan edeceğiz. Habîbim, sabredenlere müjdele.» (319)

Diğer bir âyet-i celilesinde de şöyle seslenıyor:

«İnsanlar, iman ettik demeleriyle bırakılıvereceklerini, kendisinin imtihana çekilmiyeceklerini mi zannederler?» (320)

Arapların bu şerefli vazifeyi bırakarak gerilemeleri, insanlığın huzursuzluğuna ve yeryüzündeki kötülüklerin devamına sebep oldu. Nitekim Allahuteâlâ şöyle buyuruyor:

---

(317) Tevbe sûresi, âyet: 24
(318) Tevbe sûresi, âyet: 120
(319) Bakara sûresi, âyet: 155
(320) Ankebût sûresi, âyet: 2

www.abulhasanalinadwi.org

«Eğer bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur.» (321)

Miladî VI. asırda dünya, yolların ayrılış noktasına gelip dayandı. Bu durum karşısında Araplar ya ileriye atılıp canlarını, mallarını, çocuklarını velhasıl üzerinde titredikleri her şeylerini tehlikeye atarak dünya zevklerinden fedakârlık yapacaklar, içtimaî menfaatlerini enaniyetlerinin önünde kurban edecekler ki, o zaman dünya rahata kavuşacak, beşeriyet rayına oturacak, cennet pazarı kurulacak, imanın ürünleri sergilenecek, yahut, şehvetlerini, arzularını ve şahsî çıkarlarını, beşerî saadet ve dünya sulhüne tercih edeceklerdi ki, o zaman da dünya, Allah'ın irade buyurduğu âna kadar dalâlet ve şekâvetin cehenneminde kalacaktı. Fakat Allahüteâlâ beşeriyetin iyiliğini istedi. Arapları, Hz. Muhammed'in üflediği iman ve fedakârlık ruhu, kalblerine doldurduğu sevap ve âhiret sevgisiyle büyük cesaret verdi. Ve böylece Araplar bütün varlıklarını insanlık uğrunda feda ettiler. Allah'ın sevabını ve insanlığın saadetini göz önüne alarak dünya nimetlerinden vazgeçtiler. Mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda mücadele ve mücahede ettiler. İnsanların hırsla sarıldığı her türlü şehvet, arzu, emel ve hayalleri bu uğurda feda ettiler. İşlerini ve ahidlerini Allah rızası için yaptılar. Allah da onları dünya ve âhirette en güzel şekilde mükâfatlandırdı. Çünkü Allah iyileri daima sever.

Zaman bütünüyle Resulullah'ın peygamber

---

(321) Enfal sûresi, âyet: 73

www.abulhasanalinadwi.org

olarak gönderildiği devire döndü. Dünya ikinci bir defa daha yolların ayrılış noktasında durdu. Araplar —ki onlar Resulullah'ın milleti ve soydaşıdır— ya meydana atılıp canlarını imkânlarını, zevklerini feda ederek içinde yaşadıkları saadeti, mutluluğu, geniş dünyayı, hayatın ele geçmeyen fırsatlarını ve kolay geçim yollarını tehlikeye atacaklar ki, o zaman dünya düştüğü bataklıktan kalkacak ve yeryüzü başka bir renge bürünecek, yahut içinde yüzdükleri arzu ve ihtirasları, makam ve vazife uğrundaki çekişmeleri devam ettirerek sadece bolbol kazanıp servet yığmayı, mal-mülk toplamayı, gayrî meşru yollardan kazanç sağlamayı düşüneceklerdir. İşte o zaman dünya, asırlardır içinde kıvrandığı bataklıkta çakılıp kalacaktır.

Arap ülkelerinin başkentlerindeki gençlerin aklı fikri şehvetlerinde olur, hayatları mide ve madde etrafında döner ve bundan başka bir şey düşünmezler ve bu yolda mücadele etmekten çekinmezlerse elbette dünya saadet yüzü görmez. İstikballerini inandıkları ilkeler uğrunda feda eden bazı cahiliye milletlerinin gençleri bile bunlardan daha muhafazakâr ve fikrî kapasiteleri daha geniştir. Hattâ cahiliye şairi **İmriulkays** dahi bunlardan daha gayretlidir:

«Eğer ben basit maişet peşinde koşsaydım,
Elimdeki yeterdi bana, başka bir şeyi istemezdim.
Fakat ben köklü bir şeref için çatışıyorum,

www.abulhasanalinadwi.org

Köklü şerefe de ancak benim gibiler ulaşabilir.»

Dünya ancak ve ancak, müslüman gençlerin kuracakları cihad ve meşakkat köprüsünden geçmekle saadete ulaşabilecektir. Yeryüzü gübreye muhtaçtır. İnsanlık dünyasını huzura kavuşturup üstün İslâm bitkisini yetiştirecek olan gübre, Arap gençlerinin İslâmın şanını yüceltmek, güvenlik ve sulhü dünyaya yaymak, insanları cehenneme götüren yoldan cennete ileten yola çevirmek uğrunda şahsi arzu ve zevklerini feda etmesidir. Bütün bunlar, paha biçilmez eşyalar için, cidden çok az paradır.

Orduya Gereken Önem Verilmelidir

Arapların birçok askeri hususiyetlerini kaybetmiş olmaları acı bir gerçektir. Arap milletleri ünü dünyayı tutan biniciliklerinde gerilediler. Bu gerileyiş onlar için büyük bir felâket ve ağır bir kayıb oldu. Aynı zamanda cihad meydanlarında âciz ve zayıf kalmalarına sebebiyet verdi. Böylece Arap milletlerinde askerlik ruhu kayboldu. Bedenler zayıfladı, insanlar zevku safaya daldı. Yağız atlar yerlerini otomobillere bıraktı. Ve hattâ neredeyse at cinsi Arap yarımadasında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. İnsanlar güreşi, atıcılığı, biniciliği, çeşitli sportif faaliyetleri ve askeri eğitimi bir tarafa atarak, kendilerine hiç bir yararı bulunmayan oyunları seçtiler. Arap milletlerinin lideri durumunda bulunan eğitim ve öğretimcilere düşen en büyük görev, Arap genç-

www.abulhasanalinadwi.org

lerine biniciliğe, askerî hayata, sade hayat yaşamaya, hayatın güçlük ve zorluklarına karşı göğüs germeye, meşakkat ve yorgunluklara tahammül etmeye ve sıkıntılı anlarda sabır göstermeye alıştırmak ve eğitmektir!

Büyük eğitimci, müslümanların emiri **Ömer İbn Hattab** (R.A.), Acem memleketlerinde bulunan bazı Arap valilerine şu talimatı gönderdi:

«Zevk ve sefadan ve Acem kıyafetlerine özenmekten kaçınınız. Size güneşi tavsiye ediyorum. Çünkü güneş, Arapların banyosudur. Yalçın kayalar gibi olunuz (322). **Sade şeyler giyiniz ve normal yiyiniz. Güçlükler karşısında çelik gibi olunuz** (323). **Basit elbiseler giyininiz. Biniciliğe büyük önem veriniz. Gayet çevik olunuz. Hedefe iyi nişan alınız** (324).

Resulullah şöyle buyurur:

«Ey İsmail oğulları! Atınız, sizin atalarınız atıcıydı» (325)

Ve yine bir başka hadislerinde:

«Dikkat ediniz, kuvvet atmaktır; dikkat ediniz, kuvvet atmaktır» (326)

İdarecilerin ve eğitimcilerin en büyük vazifesi, yiğitlik ve kahramanlık ruhunu zayıflatan,

---

(322) Yani genç ve dinamik olunuz. Bazıları şöyle mânâ verdiler: Madd ibn Adnan'ın hayatı gibi bir hayat yaşayınız. Çünkü o, çok genç ve dinamikti.

(323) Hareketlerinizde ve cihada karşı sabrınızda tomruk gibi sert olunuz.

(324) Begavi Ebu Osman en-Nehdi'den rivayet etmiştir.

(325) Buhari.

(326) Müslim.

www.abulhasanalinadwi.org

atalete ve soysuzluğa teşvik eden her türlü âdet, terbiye, gazete ve eğitim vasıtalarıyla amansız bir mücadeleye girişmek, yeni yetişen gençler arasına nifak, sapıklık ve günahkârlık tohumları saçan, onları şehvet ve zevklere zorlayan edepsiz gazetelere ve materyalist ruhlu arsız edebiyata son vermek; üstün ahlâkı tamamlamak için gönderilen **Hz. Muhammed**'in ordusunun imanlı erleri arasında fuhşu yaymak için çalışan, yeni filizlenen İslâm gençliğinin kalbini ve ahlaâkını bozan, üç beş kuruşla onlara azgınlığı, isyanı ve kötülükleri cazip hale getiren namus simsarlarına müsamaha göstermemektir. Tarih şahadet etmektedir ki, erkekleri soysuzlaştırıp yozlaşan, kadınları annelik ve kadınlık şerefini kaybeden, sosyetik hayata yuvarlanan, erkekleri her sahada dejenere olan, âile hayatı yıkılan, kötülükleri seven ve benimseyen milletlerin yıldızları sönmüş, güneşleri tutulmuş ve gözle kaş arasında tarihe karışmışlardır.

İşte **Yunan**'ın, **Roma**'nın ve **İran**'ın âkıbeti böyle neticelenmiştir. Avrupada aynı âkıbete yuvarlanmaktadır. Arap âlemi bu korkunç akıbetten sakınıp kendini korumalıdır.

Zengin Tabakayla Fakir Tabaka Arasındaki Korkunç Uçurum

Araplar Garp medeniyetinin tesiri ve çeşitli sebeplerle sosyetik hayata, konfora, lükse, ölçüsüz harcama ve israfa, Allah'ın malını zevk, şeh-

www.abulhasanalinadwi.org

vet, depdebe ve süs yolunda harcamaya alıştılar.

Bu lüks ve konforun, ölçüsüz bol kese hayatın yanında, açlık, çıplaklık ve yürekler acısı bir fakirlik hüküm sürmektedir. Arap ülkelerinin başkentlerindeki bu iç parlayıcı manzarayı görenlerin gözleri yaşarıyor, kalbleri sızlıyor ve utançlarından başlarını önlerine eğiyorlar. Bir tarafta takım takım, rengârenk elbiseleri, yığın yığın yiyecek ve içecekleri nasıl tüketeceğini bileneyen zenginler, diğer tarafta midesine koyacak bir lokmaya ve vücudunu örtecek entariye muhtaç zavallı bedeviler. Bir yanda rüzgârla yarışan tozu dumana katan son model arabaların sahibi zenginler ve Arap liderleri, diğer yanda üzerlerindeki iplikleri sırıtan siyah entarileriyle bir dilim ekmek ve üç-beş kuruş için koşuşan çocuklar ve kadınlar.

Arap şehirlerinin depdebeli köşkleri ve son model arabalarıyla, köhne kulübeleri ve karanlık içinde yüzen Arap evleri aynı çatı altında bulundukça... oburlukla açlık, sefaletle ihtişam, varlıkla yokluk aynı şehirde yan yana bulundukça, ayaklanmalar, ihtilâller, siyasi ve iktisadî buhranlar ıstırap ve acılar birbirini kovalayacak ve böylece bütün kapılar komünizm denilen belaya açılmış olacaktır. Eğer Araplar, üstünlük ve eşitliğine rağmen islâmı bir hayat nizamı olarak kendi ülkelerinde uygulamazlarsa, Allah ceza olarak zalim ve gaddar bir nizamın pençesine düşürür ve onunla idare olunurlar.

Her Türlü Diktatörlükten Kurtulmak

Tarihte bir zamanlar Arap Dünyasında ha-

www.abulhasanalinadwi.org

yat bir tek şahsın etrafında dönüyordu. Bu halife ve kralın şahsiyeti idi. Yahut bir grup insanın etrafında dönüyordu ki, bunlar vezirlerle kralın adamlarıydı. Ülke baştan başa bu üstün şahsın mülkü ve halkta kulu kölesi sayılırdı. Halkın malları mülkleri, canları ırz ve namusları bu üstün şahsın hegomanyası altındaydı. İdaresi altınki halk, varlığının gölgesinden başka bir şey değildi. Hayatları da hayatının tabiî bir uzantısı durumundaydı.

Hayat çarkı, tarihi, ilimleri, edebiyatları, şiirleri, ürünleriyle tamamen bu şahsın etrafında dönüyordu. Eğer biri devrin tarihini veya edebiyat anlayışını tenkid etmeye kalksa bu üstün şahsiyeti karşısında bulurdu. Halkı yahut cemiyeti kendi hegomanyası altında ezerdi. Tıpkı büyük bir ağacın gölgesinde biten küçük ağaçlara ve otlara hâkim olup onları hava, güneşin nimetlerinden mahrum bıraktığı gibi. İşte böylece halk, bu şahsın i daresinde eriyip yıkıldı gitti. İradesiz, şahsiyetsiz, şerefsiz ve hürriyetsiz cılız bir millet haline geldi.

Bu öyle bir şahıstı ki, hayat çarkı sırf onun için dönerdi. Çiftçiler onun için ter döker, tüccarlar onun için uğraşır, zenaatkâr onun için çalışır, yazarlar onun için yazar, analar onun için doğurur, insanlar onun için ölür, ordular onun için savaşır, hattâ toprak, bağırında sakladığı hazineleri onun için söyler, denizler kıymetli madenlerini onun için atar, yeryüzü hazineleri onun için çıkarırdı.

Bu refahın kurucusu ve gerçek sahibi duru-

www.abulhasanalinadwi.org

munda bulunan halk ise, tamamiyle fakir bir hayat sürmekte ya da köleler ve esirler gibi yaşamaktaydı. Hükümdarın sofrasından dökülen kırıntılar ve artıklarla geçinerek şükrediyorlardı. Bazen bundan da mahrum kaldıkları halde sabrediyorlardı. Hattâ insanlık haysiyet ve şereflerinin çiğnendiği zamanlarda bile, hiç bir şeyden şikâyetçi olmuyorlar, bilâkis fırsatları değerlendirip yararlanmada birbirleriyle yarışa girişiyorlardı.

İşte şark âleminde uzun müddet hüküm süren ve halkın hayatında, ruhunda, edebiyatında, şiirinde, ahlâkında ve içtimaî hayatında derin izler bırakan ve Arap memleketlerinin kütüphanelerine birçok eserler kazandıran devir bu devirdir. Bu devri gayet güzel tasvir eden eserlerden biride: «Binbir gece masalları» adlı kitaptır. O devirde, Bağdat'taki halife yahut **Kahire** veya **Şam**daki hükümdar herşeyin mihveriydi. Hayat romanının kahramanı ve dairenin merkeziydi. «**Binbir Gece Masallarının**« efsaneleri ve hikâyeleriyle; «Kitabul Eganî'nin tarihi ve edebiyatıyla sahneye koyduğu bu devir, ne İslâmî bir devir, ne de tabii ve makul bir devirdi. İslâm hiç bir zaman buna rıza göstermez. Bunu akıl da kabul etmez. Üstelik İslâm böyle bir hayatı yıkıp yoketmek için gelmiştir. Bu devir, Hz. Peygamberin gelip «**Cahiliyet**» olarak adlandırdığı, temellerinden sarsıp yerle bir ettiği; **Kisra** ve **Kayzer** gibi hükümdarlarını ve onların diktatörlük ve sefahat âlemlerini lânetlediği devirdir.

Bu devrin, hiç bir zaman ve hiç bir yerde ya-

www.abulhasanalinadwi.org

şaması ve devam etmesi mümkün değildir. Bu bataklığa ancak, kendisini idare etmekten âciz, aklî dengesini yitirmiş, şuurunu ve zekâsını kaybetmiş veya ruhen ve bedenen ölmüş milletler düşebilir.

Bu durumu, akıl sahibi hiç bir kimse kabul edemez. Bir taraftan, bir şahıs veya bir grup binbir çeşit yiyecek ve içeceklerle sefa sürerken, diğer tarafta binlerce insanın açlık ve sefaletten ölmesine hangi vicdan razı olur? Bir yanda hükümdar ve çocukları, çılgınlar gibi eğlenirken, öbür tarafta halkın karnını doyuracak ekmek, vücudunu örtecek elbiseden mahrum kalmasına kim göz yumabilir? Parmakların sayısını geçmeyen bir sınıfın, ömrünü bitmek tükenmek bilmeyen yorucu işlerle geçiren ve çoğunlukta bulunan üretici bir sınıfın alınterini ve göz nurunu en küçük bir takdir hissi duymadan akılsız ve şuursuzca sömürmesine kim rıza gösterebilir? Sanatkârlar, zeki ve ileri görüşlü ferdler, kabiliyet ve istidat sahibi kişiler fakru zaruret içinde kıvranırken ;içki ve rezaletten başka bir şey bilmeyen, elindekini avucundakini har vurup harman savurmaktan başka marifeti bulunmayan kişilerin refahı içinde yaşamalarına hangi vicdan razı olur? Liyâkatli, ileri görüşlü ve emin şahıslar bir köşeye itilip çürümeğe mahkûm edilirken, hükümdar veya padişahın etrafında, devletin malını çarçur edip şehevî arzularını doyurmaktan başka gayesi olmayan; dünyada, dalkavukluk, yaltaklıktan başka bir marifeti bulunmayan; şuursuzluk ve arsızlık dışında hiç bir meziyeti (!) ol-

www.abulhasanalinadwi.org

mayan şahsiyetsiz, kısır düşünceli, sığ beyinli, vicdansız bir grubun elinde toplanmasına hangi gönül razı olur?

Bu, senelerce devam etmesi şöyle dursun, bir gün bile kalması imkânsız bir durumdur. Her ne kadar tarihte böyle bir devir geçmiş ve uzun müddet hâkimiyetini sürdürmüşse bu, milletin gaflet içinde bulunması veya bu gaflete boyun eğmek mecburiyetinde kalması, yahut İslâm ruhunun zayıflayıp cahiliye gücünün kudurmasının neticesidir. Fakat o, İslâm güneşinin doğup yeni bir şuur uyandırması ve topyekûn milletin, önce kendisini sonra fertlerini hesaba çekmesiyle yıkılıp gidecektir.

Daha hâlâ «**Binbir Gece Masallarının**» dünyasında yaşayanlar, rüyalar âleminde yüzenlerdir. Onlar örümcek yuvasından daha zayıf bir evde hayat sürerler. Ne zaman yıkılacağı bilinmeyen, kahredici balyozun ne zaman ineceği kestirilmeyen tehlikelerle dolu bir evde yaşarlar. Bütün bu felâketlerden kendilerini kurtarsalar bile, üzerlerindeki tavanın ne zaman başlarına geçeceğini bilmezler. Halbuki içinde yaşadıkları evin temelleri zayıf, direkleri çürüktür.

Hemen belirtelim ki, artık «**Binbir Gece Masalları**» devri çoktan geçmiştir. Sakın milletler kendilerini aldatıp kırılmış, hurdahaş olmuş «tekere» bel bağlamasınlar. Diktatörlük —tabir caizse— yağı tükenmiş ve fitili kalmamış bir gaz lâmbası durumundadır. Hiç rüzgâr esmese de sönmeye mahkûmdur.

Şu bir gerçektir ki, İslâmda hiç bir diktatör-

www.abulhasanalinadwi.org

lüğün yeri yoktur. İslâmda, bazı şark milletlerinde ve İslâm ülkelerinde gördüğümüz ferdi veya ailevî diktatörlüğün yeri olmadığı gibi **Avrupa**'da, **Amerika**'da ve **Rusya**'da tatbik edilen dikta rejiminin de yeri yoktur. Avrupa'da herhangi bir partinin diktatörlüğü, Amerika'da kapitalistlerin diktatörlüğü, Rusya'da da insafsız komünizme bağlanıp çoğunluğa hükmeden azınlığın diktatörlüğü vardır. Komünist rejim, işçileri ve siyasî mahkûmlar tarihin en katı dönemlerinde bile eşine raslanmayan vahşet ve işkenceye tâbi tutmaktadır (327).

Diktatörlük, bütün nevileriyle bir gün sona erecek ve insanlık olanca hınçıyla üzerine yürüyerek intikamını feci bir şekilde alacaktır. Şu bir gerçektir ki, her ne kadar bu diktatörlüklerin ecelleri uzasa, ipleri gevşese azgınlık ve taşkınlıkları bir müddet daha devam etse de, yeryüzünde istikbal, sulh, adalet ve cömertlik nizamı İslâmındır.

Diktatörlük ister ferd, ister aile, ister parti ve ister zümre diktatörlüğü olsun, milletin hayatına ters düşer. Onun için milletler, ilk fırsatta bundan kurtulmanın yollarını ararlar. Bu yüzden diktatörlüğün ne İslâmda ne de uyanık toplumlarda yeri vardır. Esasında diktatörlük de devamlı kalacağından emin değildir. Onun için, müslümanların ve Arapların idareci ve kumandanlarına düşen en büyük vazife, kendilerini dikta-

(327) *Prof. Ernest Tallgren «Parcea Labour in Russia»*

www.abulhasanalinadwi.org

törlükten kurtarmaları ve boğulmadan önce onunla olan ilişkilerini kesmeleridir. Aksi takdirde batan diktatörlükle beraber batıp gideceklerdir.

Milleti Şuurlandırmak

Milleti tehlikeye sokan ve onu münafıkların ganimeti sahtekârların oyuncağı haline getiren en büyük felâket, milletin şuurunu kaybetmesi, her sese kulak vermesi, her dalgaya kapılması, her gelene boyun eğmesi, her rezaleti sükûtla karşılayıp bütün haksızlıklara rıza göstermesi, meselelerini düşünüp yerli yerince koyamaması, dostla düşmanı hilekârla nasihatçıyı ayıramamasei, bir delikten bir kaç defa ısırılması; hadiselerde, felâketlerden ve musibetlerden ders almaması; idari mekanizmasının daima kaptıkaçtı, hâin egoist, vicdansız ve zorba kişilerin elinde bulunması; canını, malını, ırzını, namusunu ve mülkünün anahtarlarını onlara teslim etmesi ve onlardan gördüğü zarar ve ihanetleri çabucak unutmasıdır. Bu durum karşısında edebsiz politikacılar ve hain liderler saldırılarını daha da yoğunlaştırırlar, milletin yükselen tansiyonunu ve muharebe gücünü istismar ederek oyunlarını sürdürürler. Milletin ahmaklığından, pısırıklığından ve şuursuzluğundan yararlanarak hıyanetlerini ve entrikalarını her geçen gün biraz daha artırırlar.

Esefle kaydedelim ki, gerek müslüman milletlerin ve gerekse Arap ülkelerinin ferasetleri

www.abulhasanalinadwi.org

zayıftır. Daha doğrusu gerçek şuurdan ve aklı selimden yoksundurlar. Çünkü dostlarını düşmanlarını bilmiyorlar. Bazan ikisine de aynı muameleyi yapıyorlar, yahut düşmanlarına gerçek dostların gösterdikleri ilgiden daha fazla ilgi gösteriyorlar. Bazan da dostlarıyla sonu gelmez çekişme ve ihtilâflara düşerek düşmanlarını güldürüyorlar. Bir delikten bin kere ısırıldıkları halde, gene de hadise ve tecrübelerden ders almıyorlar. Çünkü hafızaları zayıftır. Bir şeyi kolay kolay hatırlayamazlar. Liderlerin ve kumandanların mazilerini, uzak ve yakın hadiseleri çabucak unutuverirler. Dinî ve içtimaî şuurları zayıftır. Hattâ politik şuurları yok denecek kadar azdır. İşte bu yüzden büyük felâketlere ve dayanılmaz acılara maruz kaldılar. Zalim ve gaddar idarecilerin yönetiminde bütün muharebeleri kaybettiler, bozguna uğradılar.

Avrupalılar, bu kitapta sözünü ettiğimiz bir çok eksiklikleri, ruhî ve ahlâkî sahadaki iflâslarına rağmen şuurludurlar. Bilhassa medenî ve politik şuurları çok kuvvetlidir. Avrupalılar siyaset alanında olgunluk çağına ermişlerdir. Çıkarını, zararını, dostunu, düşmanını tanıyacak duruma gelmişlerdir. Gerçek dostlarla hainleri, samimi insanlarla münafıkları, kabiliyetlilerle pısırıkları gayet güzel ayırırlar. İdarî mekanizmaya ancak güvenilir, liyakatli ve becerikli adamları geçirirler. Fakat gene de onlara kuşku ile bakarlar, daima tetikte dururlar. Eğer onların beceriksizlik veya ihanetlerini görürlerse yahut onlar devirlerini tamamlayıp vazifelerini bitirirlerse, derhal

www.abulhasanalinadwi.org

onlardan daha güçlü, daha liyakatli ve daha ehil bir kadroyu iş başına getirirler. Parlak mazilerindeki idarecilik ve başarıları, unutulmaz hareketleri, herhangi bir harbteki muzafferiyetleri veya bir meseledeki muvaffakiyetleri buna engel olamaz. İşte Avrupa vicdansız politikacıların ehliyetsiz ve hain idarecilerin elinden kurtularak selâmet sahiline böyle ulaşmıştır. Aynı zamanda bu durum, liderleri ve idarî mekanizmada yer alan seçkin zümreyi iyiden iyiye korkutmuş, milletin murakabe ve cezasından, efkârı umumiyenin yakasına sarılmasından korkarak daima uyanık ve dikkatli bulunmalarını sağlamıştır.

Avrupa milletlerinin takip ettikleri ve böylece birçok felaket ve hastalıklardan korundukları en büyük hareket şekli, gerek halkı ve gerekse zümreleri uyarıp şuurlandırarak medenî, aklî ve siyasi bir eğitimden geçirmeleridir. Şu bir gerçektir ki, her ne kadar cehaleti söküp atmak şuurlanmanın en başarılı yolu ise de, eğitim ve öğretim yaygınlaştırıp cehaleti kaldırmak uyanıklık ve şuurluluk demek değildir. Her şeyden önce siyasî liderlerin ve kumandanların, aklını başına toplayıp şuurlanmaya muhtaç bir milletin, varlığını koruyamayacağını ve işlerini yoluna koyamayacağını bilmeleri gerekir. Çünkü millet, liderlerini ve kumandanlarını ne kadar pohpohlarlarsa pohpohlasın, ne kadar göklere çıkarırsa çıkarsın, ne kadar tezahürat gösterirse göstersin gerçek şuurdan yoksun olduğu müddetçe tıpkı çölde rüzgârın oyuncağı haline gelen ve nerede duracağı belli olmayan bir tüy gibi, her türlü propagandanın,

www.abulhasanalinadwi.org

bozgunculuk ve eğlencenin yemi haline gelir.

Arap Ülkelerinin Ticarî ve Malî İstiklâli

Aynı zamanda —İslâm âlemi gibi— Arap dünyasının da, ticarî, mali, sınaî ve eğitim yönünden tam bir istiklâl kazanması; milletlerinin ve toplumlarının kendi topraklarında yetiştirip kendi elleriyle ördükleri elbiseleri giymesi; hayatlarının her sahasında ve muhtaç oldukları her türlü giyecek, yiyecek, ticaret eşyası, mamûl maddeler, silahlar, harp techizatı, aletler, makinalar ve ilâçlarda Garba el-etek açmaması, Avrupa'ya buyruk olmaması, onun çömezi durumuna düşmemesi ve sofrasında bir asalak haline gelmemesi gerekir.

Arap dünyası hiç bir zaman Avrupa ile savaşamaz. Hattâ buna muhtaç olsa ve şartlar bunu gerektirse bile... Çünkü Arap âlemi Garba borçludur. Ticarî sahada ihracat ve ithalâtta onun çömezi durumundadır. **Avrupayla olan anlaşmalarını, ancak Avrupa yapısı kalemlerle imzalamaktadır.** Avrupa ile çatışmaya kalkışsa gene Avrupa'nın mermilerini kullanacaktır.

Arap milletlerinin kendi enerji ve servet kaynaklarını işletip istifade edememesi; hayat pınarını kendi damarlarından başka bedenlere akıtamaması; ordusunun Avrupalı subay ve uzmanlar tarafından eğitilmesi; bazı idarî işlerinin gene Avrupalılar tarafından görülmesi tek kelimeyle rezalettir. Arap dünyasının kendi işini kendi görmesi, ticaretini, mali işlerini, ithalâtını ve ihracatını, millî sanayiini, ordusunun eğitimini, makina ve âletlerini bizzat kendi eliyle imal etmesi, dev-

www.abulhasanalinadwi.org

letin önemli işlerini ve idarî görevleri sanatkârane bir şekilde, üstün bir maharet ve güvenle yerine getirecek adamları yetiştirmesi gerekir.

Mısır'ın Ticaret, Teknik ve İlmî Sahada Kaydettiği İlerlemeler

İtiraf etmek gerekir ki, **Mısır**, ilim ve teknikte, eleman yetiştirmede, kültürünü yaymada, asrın ilimlerini Arap diline aktarmada ve böylece bütün Arap milletlerini modern bilgilerle mücehhez kılmada, millî sanayiye verdiği değerde, devlet ve maliye işlerini ilmî temellerine dayandırmadaki üstün liyakat ve kabiliyetini isbat etmiştir. Öte yandan, Mısır'ın Arap diline vermiş olduğu değer; klâsik Arap eserlerinin ihyasında gösterdiği gayret; gazetecilik, matbuat ve yayın hareketlerinde kaydettiği ilerlemeler; tarihin altın harflerle kaydedip istikbalin terennüm edeceği ve bütün Arapların medyun kalacağı, övülmeye değer büyük faaliyetlerdendir. Nebisi, iki doğuş ve iki batış yerinin lideri, kendinden önceki Nebilerin varisi ve kendinden sonraki milletlerin önderi olduğunu ilân eden miraç kıssasını dile getirir.

İslâm Aleminin Arap Dünyasından Bekledikleri

Arap dünyası, kabiliyetleri, hususiyetleri, Jeopolitik mevkii ve siyasî önemiyle İslâm nizamını deruhte etmeğe daha lâyıktır. Arap âlemi, mükemmel bir hazırlıktan sonra, İslâm dünyasının liderliğini ele geçirerek Avrupa'ya meydan

www.abulhasanalinadwi.org

okuyabilir. İmanı, gücü, kuvveti ve Allah'ın yardımıyla, Avrupa'yı tepeleyip dünyayı şerden hayra, ateş ve yokluktan, sükûnet ve selâmete çıkarabilir.

Cihanşumûl Kıblenin Doruğuna

Hz. Muhammed gönderilmesiyle Arap tarihinin ufuklarında doğan İsra sûresinin ve miraç kıssasının dokunaklı ve açık dilinde, parlak ve akıcı üslûbunda ifadesini bulan o inkılâp ne muazzamdır! (328). Allahüteâlâ'nın Araplara verdiği nimet ne büyüktür? Allahüteâlâ onları, itişip kakıştıkları yarımadadan kumanda ettikleri geniş dünyaya, sıkışıp kaldıkları dar kabile hayatından, üzerinde titreyip liderliğini yaptıkları geniş insanlığa nakletti. Bu muazzam inkılâp sayesinde Araplar ve bütün dünya kendine gelerek, büyük İran İmparatorluğuna ve devlet erkânına açıktan açığa ve pervasızca şöyle haykırdı:

«Allah bizleri, kula kul'luktan isteyeni bir olan Allah'ın kulluğuna, dünyanın darlığından genişliğine, dinlerin zulmünden İslâmın adâletine çıkarmak için gönderdi!!».

Onlar, önce dünyanın darlığından genişliğine çıktılar, sonra da milletleri dünyanın dar çemberinden kurtarıp refaha kavuşturdular. Irk ve kabile hayatından daha dar, ufukları tutan geniş insanlık hayatından daha geniş bir hayat var mıdır? Fani dünya ve geçici maddeden başka bir şey düşünülmeyen ve yalnız onun uğrunda mü-

---

(328) İsra sûresi, Hz. Muhammed'in, iki kıblenin Eser Nasır devrinden önce yazılmıştır.

www.abulhasanalinadwi.org

cadele edilerek geçen hayattan daha dar bir hayat, sonu ve sınırı olmayan engin imanla geçen hayattan daha geniş bir hayat var mıdır?

Araplar, Arap Yarımadası'nın dar çemberinden, sıkıcı hayatından, maslahat ve problemlerindeki kısır düşüncelerden; efendilik dâvasında yaptıkları âdi çekişmelerden, ufak tefek malları, çorak arazileri ve perişan hayatı üzerinde yapılan çocukça kavgalardan kurtularak; ruhun, ahlâkın, ilmin ve siyasetin hâkim olduğu yepyeni bir hayata kavuştular. Orada coşkun **Danub**, bereketli **Nil**, tatlı **Fırat** ve uzun **Sind**, küçük bir dere ve daracık bir kanaldan farksızdı. **Alpler, Preneler, Lübnan** ve **Himalaya** dağları, alçak tepeler ve küçük setler gibiydi. **Hindistan, Çin** ve **Türkistan** gibi büyük ülkeler, tıpkı küçük bir mahalle ve bu âleme gömülü bir noktaydı. Böyle bir hâkimiyetin zirvesine tırmanan kimsenin nazarında bu topraklar, gökte dönen kuşun gördüğü renkli küçük haritadan farksızdı. Büyük milletler de, —kültürleri, medeniyetleri ve âdetleriyle— büyük bir millet içinde yaşayan küçük aileler gibiydi.

Birçok ülkeleri içine alan İslâm âlemi güçlü ruhi bağlar, engin bir iman ve bir tek akide üzerine oturuyordu. Tarihin tanıdığı en geniş toprakları sinesinde barındırıyordu. Bu İslâm âlemini meydana getiren milletler tarihin kaydettiği en güçlü ve en kuvvetli ailelere sahipti. Muhtelif kültür ve medeniyetleri kendi potasında eriterek ondan bir tek kültür çıkarıyordu. O da İslâm kültürüydü. Bu kültür, sayısız İslâm âlimlerinde ve

www.abulhasanalinadwi.org

tarihin tespit edemediği —ilmî ve pratik— İslâm kaynaklarında daha hâlâ varlığını sürdürmektedir.

İslâm âleminin liderliği, tarihin kaydettiği kumanda ve liderliklerin en büyüğü ve en güçlüsüydü. Bugün de böyledir. Araplar İslâm dâvasına samimiyetle sarılıp uğrunda canlarını feda edince, Allahtuteâlâ bu liderliği onlara verdi. Böylece insanlar, coşkun bir sevgiyle onları bağrına bastılar Her sahada onların izinden yürüdüler. Onları taklit ettiler. Medeniyetler, kültürler ve diller, onların medeniyet, kültür ve dilleri önünde dize geldi. Dilleri, baştan sona medenî dünyanın te'lif ve ilim dili oldu. Çünkü o, öyle yüce ve sevimli bir dildi ki, insanlar onu konuştukları ana dile tercih ediyorlardı. En kıymetli ve en güzel eserlerini o dille yazıyorlardı. Hattâ Araplardan daha iyi ve daha güzel kullanıyordu. Böylece Arap âlemindeki entellektüel tabaka huzurunda saygıyla eğildiği Arap edip ve kritikçilerinin üstünlük ve liderliğini kabul ettiği müellif ve edebiyatçılar yetişti.

Medeniyetleri, insanların hayran olduğu ve taklit etmekten şeref duyduğu ideal bir medeniyet oldu. Din alimleri bu medeniyetin diğer medeniyetlere olan üstünlüğünü dile getiriyor, ona zıt düşen medeniyetlere cahiliyet ve yabancı damgasını basıyor ve insanları bu tip medeniyetlerin presnilperini benimsemekten şiddetle yasaklıyordu.

Bu şumullâ ve üstün liderlik uzun zaman yaşadığı halde, insanlar, her devirde mağlup millet-

www.abulhasanalinadwi.org

lerin ve mahkûm toplumların yaptığı gibi ona karşı isyan edip kurtulmak istemediler. Çünkü onların bu liderliğe olan bağları, mağlûbun galibe, mahkûmun hâkime, kölenin zalim efendisine olan bağı gibi değildi. Bilâkis dindarın dindara, mü'minin mü'mine olan bağı gibiydi. Tıpkı hakkı tanımayı, dâvaya inanmayı ve ideali uğrunda ölmeyi gaye edinenlere uyanların aralarındaki bağ ve münasebetler gibiydi. Böyle olunca, isyan etmeye, intikam almaya mahal kalmadığı gibi, güzellikleri inkâr etmenin de gereği yoktu.. Onlara düşen sadece idarenin üstünlüğünü idrâk edip şükür ve duâda bulunmaktı:

Ey Rabbimiz! Bizi ve iman ile bizden evvel geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla; iman etmiş olanlar için kalblerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Muhakkak ki, sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.» (329)

Evet, durum bu merkezdeydi. Fethedilen topraklarda yaşayan milletler Araplara, insanları putperestlik ve cehaletten kurtaran, sulh ve selâmete çağıran, cennete kılavuzluk eden, medeniyet hocası ve terbiye üstadı bir millet gözüyle bakıyorlardı.

Hz. Muhammed'in peygamberliğinin hazırladığı ve **İsra Sûresi**'nin ilân ettiği dünya liderliği işte böyle bir liderlikti. Evet, bu liderlik Arapların üzerinde titizlikle durmaları, kol kanat germeleri, bütün varlıklarıyla sarılıp korumaları ve nesillerin birbirlerine tavsiye etmeleri gereken bir

(329) Haşr sûresi, âyet: 10

www.abulhasanalinadwi.org

liderlikti. Arapların bu liderlikten ayrılmaları, ne akıla, ne dine ve ne de insafa sığar. Çünkü bu liderlik, diğer bütün liderlikleri fazlasıyla karşılayacak durumdadır. Halbuki bu liderlikte bulunan üstünlük ve ağırlık, diğer liderliklerin hiç birinde yoktur. Çünkü o, her türlü kumanda ve hâkimiyeti içine alır. O, vücutlara ve kabuklara hâkim olmaktan çok ruhlara ve kalblere hâkimdir.

Bu liderliğe giden yol Araplar için döşenmiş ve kolaylaştırılmıştır. Evet, bu yol ilk devirlerde tecrübe edilen yoldur: **«İslâm dâvasına samimiyetle sarılıp yürekten bağlanmak, uğrunda seve seve can vermek ve İslâm nizamını diğer bütün hayat nizamlarından üstün tutmak.»**

Ve böylece, dünya üzerindeki bütün müslüman milletler —bu liderliğe göz dikip sahip olma arzusuna kapılmadan— onlara tâbi olacaklar, sevgi de, saygı da ve taklit de adeta yarışacaklardır. Ve onlara, yeryüzünün doğusunda ve batısında, Avrupa liderlerinin ve sömürgecilerinin elde edemedikleri, her defasında başarısızlığa uğradıkları yeni yeni meydanlar ve kapılar açılacaktır. İslâma yeni yeni milletler girecektir. Enerjik, güçlü, kabiliyetli, genç ve dinamik milletler. Evet, yeni bir iman, yeni bir din, yeni bir ruh ve yeni bir nizam bulduğu zaman Avrupa'nın medeniyet ve ilimlerini söndürecektir.

Ey Arap dünyası, daha ne zamana kadar eski dünyayı fethettiğin o muazzam enerjini, sınırlı, dar sahalara harcayacaksın. Daha dün devletler ve medeniyetler kuran o eşsiz gücünü, daha

www.abulhasanalinadwi.org

ne zamana kadar dalgaları kudurarak birbirini yiyen bu dar vadinin çerçevesine sıkıştıracaksın? İşte uçsuz bucaksız geniş insanlık âlemi. Allahû teâlâ sizleri, bu âleme lider olmak ve onu hidayete ulaştırmak için seçti. Hz. **Muhammed**'in peygamber olarak gönderilişi, milletinize, dünya tarihine, ve topyekûn insanlığa açılan yeni bir devrin başlangıcı oldu. İslâm davasını, yeniden bağrınıza basınız, uğrunda canlarınızı hiç çekinmeden feda ediniz, canla başla mücadele ve mücahede ediniz.

«Allah uğrunda gerektiği gibi cihad ediniz. Allah dinini muzaffer kılmak için sizi seçti. Din işinde üzerinize bir güçlük de yüklemedi, babanız İbrahim'in dininde olduğu gibi. Bundan evvelki kitaplarda ve bu Kur'anda size müslüman ismini Allah taktı ki, peygamber size karşı şahit olsun, siz de bütün insanlara karşı şahitler olasınız. Artık gereği gibi namazı kılın, zekât verin ve Allah'ın dinine sarılın. Çünkü mevlânız O'dur. O ne güzel mevlâdır, O ne güzel dosttur.» 330).

S O N

(330) Hac sûresi, âyet: 78

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

İNDEX

A

Abbasi: 240
Abbas İbn Abdülmuttalib: 472
Abdullah El-Eşter: 39
Abdurrahman El-Kevakibi: 329
Abdülhay İbn Fahruddin İbn Abdullah: 39
Abdullah Ed-Dehlevi: 403
Abdülmecit I.: 275
Abdullah İbn Ubeyr: 191
Abdullah İbn Ubey: 190
Abdullah İbn Abbas: 197
Abdullah İbn Mes'ud: 197
Abdullah İbn Muhammed: 194
Abdülkadir Er-Re'yuri: 43
Abdûlâli Abdülhay: 40
Abdullah Hayy El-Burhanevi: 407
Abdurrahim Ramburi: 423
Âdem: 177, 206, 332
Adil: 254
Abnosos: 68
Adnan: 147, 356
Adriyatik Denizi: 263
Afganistan: 404, 418, 461
Afrika: 67, 262, 264, 436, 438
Ahzab: 334
Ahmed İbn Abdulahad Es-Serhendii: 270
Ahmed İbn Hambel: 45
Ahmed Şerbasi: 39, 47
Ahmed Serhendi: 45
Ahmed Emin: 226
Ahmed Ali: 42
Ahmed Agayef: 346
Aişe Hz.: 107, 197, 227, 228
Akka: 252, 255
Aleyger İslâm Üniversitesi: 43
Alexis Carrel (Dr.): 380
Alfred Butler (Dr.): 63, 64, 123
Almanya: 362
Ali İbn Ebi Talib: 197, 473
Aligarh: 342
Alpler: 493
Altoni: 299
Ambrose: 300
Amerika: 328, 340 384, 385, 436, 441, 442, 461, 465, 486
Amir İbn Abdika: 167
Ammar İbn Yasir: 197
Ammar: 457

www.abulhasanalinadwi.org

Amr İbn Kamie: 104
Amr İbn Ma'dikerb: 410
Amr İbn As: 167, 195, 207, 265
Amr İbn Cümuh: 170, 171
Anadolu: 347, 399, 403, 404
Anaxagoras: 287
Anka: 396
Antakya: 68
Arap Edebiyatından Seçmeler: 43
Arap Medeniyeti: 63
Arapların Mısırı Fethi: 63
Arap İlim Kurumu: 46
Arap: 44
Arafat: 111
Ard Hersin (Prof.): 72, 76
Aristo: 267, 268, 282
Aristotales: 287, 288
Arnold: 22
Asya: 62, 67, 264, 286, 287, 365, 437, 438, 442
Ata İbn Ebi Debah: 109
Atlas: 263
Atom: 384
Augustus: 291
Auguotine: 290
Avrupa: 19, 20, 21, 35, 36, 47, 67, 228, 231, 249, 250, 256, 262, 263, 264, 272, 274, 275, 286, 287, 292, 307, 308, 309, 311, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 324, 329, 330, 334, 340, 341, 342, 343, 347, 348, 349, 350, 365, 367, 373, 374, 375, 378, 382, 383, 386, 388, 389, 390, 394, 404, 435, 436, 337, 438, 442, 443, 444, 446, 447, 453, 454, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 465, 480, 486, 490, 491, 492, 496
Avrupa'nın Ahlâk Tarihi: 283
Avrupa: Ahlâkı: 298
Avrupa Medeniyetinin Mahiyeti Nedir: 282
Avusturya: 218, 252
Azak: 263
Azermiduht: 75
Azim Abad: 405

B

Babur Şah: 271
Babur Şah El-Teymuri: 271
Bağdat: 257, 403, 404
Bağyerfor: 401
Bakalorya: 43
Balakut: 408
Balkan Yarımadası: 264
Barilly: 40
Baron Carra Devaux 260
Basra: 115, 117
Batı: 20
Batı Avrupa: 66
Bedir: 169, 187, 334
Bedir Vak'ası: 329
Bedâvini Gıyaseddin Belbul: 401
Bedavâni: 421
Behram: 72, 73
Behraiç: 405
Belçika: 357
Bekir: 112, 113
Benaris: 406
Bengal: 338
Beni Hanif: 114
Beni Temim: 183
Bermigham: 384
Bhagti: 229
Bilal: 457
Bilâli Habeşi: 196

www.abulhasanalinadwi.org

Binbir Gece Masalları: 483
Birleşmiş Milletler: 361, 362
Bizans: 127
Boran: 75
Bozkurt: 348
Bragmatist: 431
Brahman: 91, 92, 93
Brahmanizm: 83, 84, 85, 90
Breyl: 424
Breyli: 405, 423
Britanya: 359
Brono: 311
Brunoe: 273
Buas: 156
Budizm: 31, 83, 84, 85, 86, 87
Buddha: 83, 84, 88
Budist: 83
Buhari Ebu Recail-Utaridi: 100
Buhari: 227
Buhara: 339, 404
Buldon: 358
Bulyfneyt (Prof.): 384
Buneden: 405
Butler (Dr.): 58
Büyük Britanya: 308

C

Cabir İbn Abdullah: 178
Cafer İbn Ebi Talib: 197
Cafer: 167
Cahız: 242
Cahili: 105
Cais: 405
Canon Barry: 321, 322
Cardiff Faktory: 322
Cebele İbn Eyhem: 131
Cebel'ül Celil: 68
Celâl Sahir: 347
Cemiyet-i Akvam: 361, 362
Cengiz Han: 347, 446
Cenevre: 282
Cennetü'l-Baki: 401
Cessas İbn Murre: 112
Cevahirlal Nehru: 228
Chabrt: 338
Cezayir: 340
Cizre: 254
Christian Topography: 310
Churchil: 327, 328
Claadius: 227
Cubin: 75
Cumhuriyet: 445
Cüzam: 102

Ç

Çin: 31, 81, 87, 347, 365, 382, 493
Çudra: 91, 92, 93, 94

D

Dahıs: 113, 155
Danimarka: 72, 357
Danob: 493
Darü'l-Ulum: 40, 41, 42, 43
Darwin: 335, 336, 337
Deheki: 405
Delhi: 42, 339
Delâilü'l-İcaz: 41
Deyubend: 40
Devlet: 285
Dımışk Üniversitesi: 46
Dicle: 283
Din ve Medeniyet: 43
Disraeli: 375

www.abulhasanalinadwi.org

Discovery of India: 229
Doğu Asya: 390
Doğu: 20
Draper: 260, 293, 296
Dünya Tarihçiler Tarihi: 61, 64

E

Ebu Bekir: 184, 197, 329
Ebu Bekir İbn Ebi Kuhafe: 183
Ebu Bekir İbn Musa El Eş'ari: 170
Ebu Büreyde: 189, 190
Ebu Cehil: 146
Ebu Derda: 197
Ebu Dücane: 186
Ebu Huzeyfe: 196
Ebu Katade: 188
Ebu Mûsa: 167
Ebu Osman En-Nehdi: 77
Ebu Süfyan: 186
Ebu Ubeyde: 195
Ebuzer: 178, 197
Eb'ul-Hasan Ali El-Hasani En-Nedvî: 18, 29
Ebul-Hasan Ali En-Nedvi: 52
Ebolis: 283
Eden: 383
Edward Gippon: 61
Edison: 345
Eflatun: 220, 285
Egoist: 431
Ehvaz: 133
El-Hıtat: 68
Emevi: 240
Emin: 418
Emruhe: 405
Emyan Marsilunus: 128
Enbi Subis: 308
Enes İbn Nard: 169, 457
Endülüs: 227
Endülüs Müslüman Araplar: 65
Engizisyon Mahkemeleri: 310
Endonezya: 399
Ensar: 157, 474
Enosin VIII.: 306
Epikür: 316, 412, 432
Erfis: 283
Er-Resail'ul Halidehfi'şşeriati ve Ve'l Maarif'il İlâhiyye: 270
Esed: 102
Ersuf: 253
Esrar'ul Muhabbe: 270
Es-Seyyid: 196
Es-Suddi: 109
Eterny: 344
Ethines: 299
Eusibius: 298
Evda: 401
Evs: 156, 356
Ezdeşir: 75

F

Fakos: 68
Fars: 31, 129, 262
Fatih Sultan Mehmed: 260, 261, 263
Fatih: 266
Feminizm: 389
Feyrasfur: 340
Feyz'ül Kebir: 270
Fısh: 298
Fırat: 280, 493
Filistin: 68, 251, 340, 460
Fin: 347

www.abulhasanalinadwi.org

Floransa: 316
Fransa: 66, 252, 306, 340
Frenk: 457
Friedrich Barbaros: 252
Fudala İbn Umyr İbn El Meluh: 173
Fudala: 174
Futuhat'ı Mekkiye: 246

G

Gabra: 113, 155
Gaiila: 311
Galile: 273
Gamidiye: 164
Gamadan: 187
Ganj: 87
Garp: 218
Gassan: 131, 189
Germanius: 227
Germanicus: 291
George II.: 227
Giyaseddin Tuglug: 401
Gulam Ali: 406
Gulam Ali Ed-Dehlevi: 401
Gulam Murtaza. 406
Guide Tamodernwicked ness: 321
Gustave Le Bon (Dr.): 63
Guy: 22
Güney Afrika: 380
Güney Kore: 452

H

Haas (Dr.): 282, 318
Habeş: 147
Habeşistan: 65, 195, 404
Hacer-i Esved: 146
Hakens: 423
Hamase: 41
Halic: 261
Halid İbn Velid: 165, 194, 195, 197
Halide Edip Adıvar: 346
Halide Edip: 266
Halil İbn Muhammed El-Yemeni: 41
Hamdullah Suphi: 347
Hanri IV.: 307
Harameyn: 402
Harra: 118
Harzemşah: 257
Harş: 88
Hasan İbn Ali: 39
Harun Reşid: 39
Hassan İbn Sabit: 131
Hattab: 184, 194
Haydarabad: 405
Haydar Hasen Han: 41
Hazrec: 156, 191, 356
Herakliyus: 59, 60, 69, 70, 195
Heysem İbn Adi: 110
Heyze İbn Ali El-Hanefi: 114
Hittin: 22, 251
Hicaz: 46, 402
Hicabe: 473
Himalaya: 493
Hindistan: 40, 43, 45, 46, 84, 86, 88, 89, 90, 228, 229, 230, 337, 384, 401, 404, 405, 407, 408, 422, 430, 461, 493
Hinduizm: 31
Hint: 31, 44, 86, 88, 89, 90, 91, 94, 229
Hint Felsefesi: 84
Hind Medeniyeti Tarihi: 83
Hire: 114
Hiroşime: 384
Hisar: 405

www.abulhasanalinadwi.org

Hişam: 146
Hita I.: 121
Hollanda: 357
Horasan: 430
Hubab: 457
Hubeyd: 185, 457
Hudeybiye: 186
Huen-Suenç: 72, 88
Hulafa-i Raşid: 212, 221, 233, 241, 248
Humeyr: 102
Huzan: 102
Huzeyfe İbn Bedir: 113
Hüccetullahü'l-Baliğa: 45, 270
Hürmüz: 132, 133
Hüseyin Ahmed El-Medeni: 42
Hüsrev: 75
Hüsrev II.: 126

I

Irak: 129, 130, 196, 254, 259, 357, 468

İ

İbn Abbas: 107, 109
İbn Erkan: 184
İbn Cerir: 190
İbn Zeyd: 190
İbn Haldun: 208
İbn Arabî: 246
İbn İshâk: 329
İbn Hişam: 329
İbn Tavus: 424, 425
İbrahim: 118, 344
İlim ve İslâm Cemiyeti: 44
İlya: 252
İmare: 167
İmadüddin Atabek Zengi: 249
İngiliz: 44, 251, 252, 308, 321, 324, 327, 328, 359, 360, 376, 383, 385, 441, 442
İmam Rabbani Ahmed Es - Serhendi: 402
İmriulkays: 477
İndian Civilisation And Islâm: 230
İnside Europe: 324
İran: 68, 69, 71, 72, 74, 77, 78, 79, 121, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 134, 137, 146, 147, 168, 197, 206, 263, 347, 348, 349, 357, 401, 427, 446, 461, 468, 469
İrini: 227
İsa (Hz.) 57, 58, 59, 62, 90, 341, 344
İshak: 344
İslâma Davet: 22
İslâmiyet: 43
İsmail İbn Abdullah İbn Veliyyullah Ed-Dehlevi: 270
İrminya-Batum: 134
İspanya: 262, 452
İsrail: 340
İsorataba (Prof.): 83
İstidlale: 268
İsra Sûresi: 495
İstanbul: 227, 254, 259, 260, 264, 274
İtalya: 66
İyyas İbn Gabis: 131
İzzetü'l-Hafa: 270

J

Japon: 83, 360, 384

www.abulhasanalinadwi.org

Jarum: 306
Jhon Gunther: 324
Joad: 321, 322, 324, 336, 351, 352, 358 359, 360, 362, 375, 376, 378, 398, 414

K

Ka'b: 188
Kabil: 405
Kâbe: 100, 473
Kâb İbn Malik: 189
Kadisiye: 168
Kafkas: 263
Kafkasya: 347
Kahtan: 356
Kahtanlı: 147
Kahire: 39, 45, 483
Kalküta: 406, 407
Kamirop: 88
Kanada: 328
Kan dehle: 422
Kanhar: 405
Kanusa: 307
Kanuni Sultan üleyman: 262, 263
Kapıtalimz: 389
Kasımpaşa: 261
Karadeniz: 262, 263, 264
Karl Borl Hanri: 328
Katade: 105
Kays Siriusa: 102
Kays İbn Züheyr: 113
Kayzer: 194, 219, 241, 262, 483
Kayzer Fredik: 252
Kavmi Şerefi: 358
Kebşe Binti Mâdikerb: 410
Kebir: 229
Kelbi: 100, 101, 102
Kepler: 273
Keşmîr: 405
Kevâkib: 330
Kızıldeniz: 263
Kıbti: 59
Kızılçin: 452
Kinane: 102
Kinnevç: 88
Kisai: 418
Kisra Ebniviz: 129
Kimyayı Saadet: 461
Kiyamertiye: 348
Kitabü'l Ergani: 242
Kitabü'l Hayvan: 242
Kisra: 68, 69, 74, 75, 114, 127, 130, 194, 214, 241, 483
Kolomb: 273
Komünizm: 81, 82
Konfüçyüs: 81, 82
Konya: 254
Kopenhang Üniversitesi: 72
Kostantin V.: 227
Kostantin: 57, 295, 296, 297
Kshatriya: 91, 93
Karl Marx 324, 332, 333, 334, 446
Kubat: 73, 74
Kudüs: 22, 68, 69, 249, 252
Kurus: 60
Kureyş: 153, 156, 194, 195, 472
Kurkehbur: 405
Kur'an'ı Kerim: 25, 364
Kuzeybatı Avrupa: 65
Kuzey Kore: 452
Küçük Asya: 262
Küleybi: 112
Küleyb Munkız Binti Ressus: 112
Kürdasbur: 340

www.abulhasanalinadwi.org

L

Lahm: 102
Lahor: 42, 401, 405
Lao-Thisse: 81
Lavçin: 345
Lavoisier: 345
Leenocklasts: 227
Lebid: 104
Lecky: 283, 287, 288, 291, 301, 318
Lekuhnü: 405
Leopoldweiss: 218
Leopold: 252
Lewis Strauus: 358
Liyan: 122
Lizbon: 327
Londra: 321, 327, 377, 380
Lord Mavent Biten: 339
Lord Lothian: 342, 343
Louis IV.: 227
Louis III.: 227
Louis X.: 306
Loyd Cord: 354
Lucknow: 40, 41, 42, 44
Luther: 228
Lübnan: 493

M

Maad: 112
Macar: 347
Macelan: 273
Mahadya: 87
Mahmut II.: 275
Maiz İbn Malik El Selemi: 164
Maiz: 165
Makrizi: 68, 69
Makariyos: 130
Malik el Huduri: 186
Marakeş: 262, 399
Malta: 262
Mansur: 425
Man The Unknown: 380
Mansıb'ul İmame Abakat: 270
Maniheizm: 349
Mani: 72, 73
Marmara: 263, 264
Martin Luther: 342
Maxton: 354
Mazdekizm: 349
Mazdek: 73, 74, 446, 447
Mazferenler: 422
Medain: 114, 126, 130, 133, 166, 196, 214
Medine: 156, 157, 159, 188, 189, 190, 191, 224, 249, 401, 474
Mehmet Emin: 347
Mehmet II.: 259
Melekaniye: 58
Melton: 405
Mekke: 100, 131, 146, 148, 156, 157, 473, 474
Me'mun: 418
Merih: 352
Mesûd Nedevi: 42
Metha (N.C.): 230
Meydani: 110
Mısır: 20, 37, 46, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 123, 129, 195, 207, 229, 250, 253, 265, 274, 403, 404, 465, 467, 468, 491
Michellömonosof: 345
Mihadye: 89
Milliyet'ül İslâmiyye Üniversitesi: 43
Miktad: 197
Moğol: 85, 257, 271, 347

www.abulhasanalinadwi.org

Mono: 92, 93
Monoşili: 59
Monofist: 58, 65
Moskova: 327, 378
Muaz İbn Cebel: 197
Mugıre Bin Şûbe: 77, 78
Muhammed (Hz.) 20, 25, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 185, 193, 198, 204, 211, 215, 221, 234, 235, 246, 313, 363, 427, 442, 449, 459, 466, 467, 468, 471, 472, 476, 480, 492, 495, 497
Muhammed Esat: 319
Muhammed Esed: 218, 292, 460
Muhammed Yusuf Musa: 17
Muhammed İkbâl (Dr.): 23, 361, 445, 460
Muhammed (Dr.): 448, 459
Muhammed İlyas: 42
Muhammed Ma'sum: 402
Muhacir: 157
Musa Kâzım (Şeyhulisiâm): 348
Musul: 115, 119, 253
Musa (Hz.): 373
Musab İbn Umeyr: 457
Mute: 196
Murad II.: 259
Mühelhal: 113
Müslim: 227
Müslüman Türk Milleti: 261
Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti: 19, 27, 29
Mürşid Abad: 406

N

Nagazaki: 384
Napolyon: 362
Napoleon Bonapart: 264
Nasıriye: 68
Necaşi: 167
Nechü'l Belağa: 41
Nedevi: 19, 25, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47
Nedve: 43
Nedvetü'l ülema: 41, 42, 43
Nevbe: 254
New-Meksiko: 384
Newton: 273
Nikya: 65
Nil: 62, 250, 263, 465, 493
Nizameddin El-Lekuhnevi: 430
Nizamûddin El-Bedevâni: 401
Numanda Beni Rebia: 114
Numan İbn Münzir: 114
Nureddin Mahmud Zengi: 249, 250
Nusaybin: 115, 117
Nuşirevon: 127
Nüzhet'ül Havatır: 40
New-York: 378, 380, 385

O

Origin Of Species: 335, 336
Ornek Zib: 271, 272
Orta Asya: 85
Osmanlı: 346, 347
Osmanlı Türkleri: 259, 263
Osman İbn Mazum: 457
Osman İbn Talha: 473

Ö

www.abulhasanalinadwi.org

Ömer (Hz.) 133, 194, 196, 197, 207, 331
Ömer İbn Hattab: 238, 479
Ömer İbn Abdülaziz: 240, 363

P

Pakistan: 46, 339
Panikkar: 229
Paris: 380
Paul: 57
Pavlus: 267
Pencap: 339
Peşaver: 405
Petras: 262
Peygamberin Kıssaları: 43
Picar: 155
Philosophyfor Aur Times: 322
Plesch (Prof.): 384
Polonya: 357
Portekiz: 262
Pravda: 345
Prusya: 362
Preneler: 493
Pus The Second: 308

R

Rabia İbn Haris İbn Abdulmuttalib: 473
Radıyullah El-Bedevâni: 420
Rambur: 405, 423, 424
Rauf Ahmed El Müceddidi: 404
Rhysravids: 84
Raybreyl: 406
Rayd Kelf: 339
Rebia: 146
Refiuddin: 270
Reha: 249
Remle: 252
Resûs: 155
Ribiy İbn Amir: 168, 206
Richar: 251
Rig-Vedayı: 92
Risaletü'l İnsaf: 270
Robert Briffault: 64, 122, 127, 230
Robert of St. Albons: 22
Roma: 31, 58, 63, 64, 68, 122, 123, 124, 127, 129, 131, 137, 147, 206, 280, 281, 289, 291, 293, 295, 296, 297, 317, 319, 327, 467, 468, 469, 480
Roma İmparatorluğu: 57, 62, 135
Rönesans: 329, 375
Rumeli: 347
Rus: 344, 345, 346, 385
Rusya: 437, 438, 441, 442, 486
Rüstem: 75, 77, 78, 133, 168

S

Saad İbn Ebi Vakkas: 195
Saad İbn Muaz: 169, 187
Saad İbn Rabia: 185
Saba Melikesi: 365
Safavi: 272
Sahib-Senç: 385
Sahih'i Müslim: 164
Segaye: 473
Sakif: 186
Salih: 470
Salim: 196
Sale: 57
Sammul Butler: 323

www.abulhasanalinadwi.org

Sâd: 102
Said: 103
Sa'd İbn Naciye: 110
Sasaniler Devrinde İran: 72, 76, 125, 126, 127, 128, 134
Selâhaddin Eyyubi: 22, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256
Selmanı Farisi: 115, 193
Selahaddin Yusuf İbn Eyyub: 250
Selim I.: 271
Selim III.: 275
Serabin: 298
Seylân: 377
Seyyid Kutub: 29
Semarkant: 404
Senbad El-Bahri: 396
Sencar: 401
Seneviyye: 349
San'at: 244
Seyyid Ebu'l Hasen El-Hasani El-Hindî En-Nedevi: 39
Seyyid Adem El-Bennuri: 401
Serkent: 405
Seyyid Ebü'l-Âla El Mevdûdi: 386
Seyyid Ahmed'in Hayatı: 42
Seyyid Ahmed: 45, 403, 407, 408
Seyyid İmam Ahmed İbn İrfan Eş-Şehid: 405
Seyfeddin Es-Serhendi: 402
Seyyid Adem: 402
Seyyid Kemaleddin El Azimebadî: 430
Septimania: 226
Sava: 263
Sıratu'l Mustakim: 270
Sıratha Gurisnen: 84
Sibirya: 347
Sibenhel: 405
Sind: 493
Singapur: 326
Sir Chorle Burtel: 328
Sokrat: 285, 318
Sokrates: 287
Suheyb: 457
Sur: 69, 251, 252, 255
Suriye: 46, 68, 195, 249, 253, 436, 467, 468
Süleyman (Hz.): 374
Süleymaniye: 266
Stanley Lave Peole: 251
Statesman: 327, 384
St. John: 298
Stevenson: 345
Stuart Gilder: 384

Ş

Şabi: 132
Şa'd: 168
Şaddad İbn Elhan: 171
Şahcan: 402
Şahabettin Gavri: 418
Şair: 105
Şam: 58, 68, 69, 70, 115, 123, 124, 125, 129, 131, 134, 189, 195, 403, 404, 468; 483
Şekip Aslan: 346, 348, 361
Şireveyh: 75

T

Taberiye: 68
Tabiatü'l İstibdâd: 329
Taberî: 74, 77, 105, 106, 166
Tacüddin Eldiz: 418

www.abulhasanalinadwi.org

Tağleb: 112, 113
Tamir: 43
Tamim Debrane: 102
Tekye: 40
Takıyyüddin El-Hilâli El-Merakişi: 41
Taşkent: 404
Tatar: 257
Tay Süheyle: 102
Tebûk: 188
Tekmilü'l Ezhan: 270
Temim: 114
Tenkihat: 386
The Making of Hummanity: 230
Torin: 227
Tuna: 263
Turancı: 347
Turfa: İbn Abd: 412
Türkiye: 46, 266, 345, 346, 348
Türk: 85
Türkler: 347
Türk Yurdu: 347
Türkistan: 461, 493
Troman: 340

U

Umeyr: 170
Ubeyd İbn Ka'b: 197
Umey İbn Hammam: 169
Utbe İbn Rebia: 146, 183
Uhud: 169, 170, 134, 186, 334
Urdu: 44
Urduca: 386
Utarid: 102
Urve İbn Mes'ud: 186
Utbe: 146

Ü

Ümmül Hayr: 183, 184
Ümmü Cemile: 184
Ümmü Habibe: 186
Ürdün: 251

W

Washington: 327
Wels: 66

V

Vaiçya: 91, 93
Vail: 112
Veliyullah Dehlevi: 45
Veliyullah İbn Abdurrahim Ed-Dehlevi: 270
Veys Monostraybi: 339
Viyana: 262
Viktorya: 336, 337
Vosco De Gama: 273

Y

Yafa: 352, 353
Yahyâ Kemâl: 347
Yemen: 114, 147
Yemrûk: 334
Yeni Delhi: 385
Yesrib: 156
Yezgerd II.: 71
Yezgerd: 206
Yolların Ayrılış Noktasında Dünya: 39
Yolların Ayrılış Noktasında İslâm: 292, 319
Yunan: 125, 280, 281, 282, 289, 317, 480

www.abulhasanalinadwi.org

Yunanistan: 287, 357
Yusuf Akçura: 346
Yusuf Musa: 27

Z

Zarif El-Azimbadi: 430
Zerdüşt: 31, 79, 348, 349
Zeyd bin Haris: 196-197
Zeyd İbn Sabit: 185, 197
Zeydin Oğlu Üsâme: 197
Ziya: 42
Ziya Gökalp: 346

ADNAN ÖNDER

www.abulhasanalinadwi.org

www.abulhasanalinadwi.org

İÇİNDEKİLER

Birkaç Söz	7
Dördüncü Baskının Önsözü	13
Takdim	17
Takdim	29
Dostum Nedevi	39
Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti	49

BİRİNCİ BOLÜM

(Cahiliye Devri)

BİRİNCİ KISIM

İnsanlık Ölüm Döşeğinde	55
Dinlere ve Milletlere Bir Bakış	56
Miladi VI. Asır'da Hristiyanlık	56
Roma İmparatorluğunda Mezhep Kavgaları	57
İçtimai Çöküntü ve İktisadi Sıkıntı	60
Roma İmparatorluğu Devrinde Mısır'ın İktisadi ve Dini Durumu	62
Habeşistan	65
Kuzey Batı Avrupa Ülkeleri	65
Yahudiler	67
Yahudi - Hristiyan Çatışması	68

www.abulhasanalinadwi.org

İran ve Oradaki Yıkıcı Hareketler 71
Kisraların Kudsileştirilmesi 74
Sınıflar Arasında Dengesizlik 76
İranlıların Üstünlük İddiaları 78
Ateşpereslik ve Hayattaki Tesiri 79
ÇİN 81
Dinler ve Nizamlar 81
BUDİZM 83
Gelişmesi ve Gerilemesi 83
Orta Asya'daki Milletler 85
Hindistan 86
Azgın Putperestlik 86
Şehvet Azgınlığı 88
Zalimane Sınıflar Nizamı 90
Brahmanların Üstünlükleri 92
Hor Görülen Zavallılar 93
Hint Toplumunda Kadının Yeri 94
ARAPLAR 97
Özellikleri, Kabiliyetleri 97
Cahiliye Putperestliği 98
Arapların Cahiliye Devrindeki Putları 99
Arapların İlâhları 101
Arap Ülkesinde Yahudilik ve Hristiyanlık 102
Peygamberlik ve Ölümden Sonraki Hayata İman 102
İçtimai ve Ahlâkî Hastalıklar 103
Cahiliye Devrinde Kadın 108
Araplarda Kabile Taassubu ve Kan Davası 111
Karanlıkta Parıltılar 114

İKİNCİ KISIM

Cahiliye Devrinde İktisadi ve Siyasi Nizam 121
Mutlak Monarşi 121
Mısır ve Şam'daki Roma İdaresi 123
İran'da Vergi Sistemi 125
Kralların Hazine ve Servetleri 126
Sınıflar Arasındaki Korkunç Uçurum 126
İran'da Çiftçiler 128
Zulüm ve Terör 129
Sahte Medeniyet ve Lüks Hayat 129

www.abulhasanalinadwi.org

Vergilere Yapılan Ağır Zamlar 133
Kahreden Baskı 135
Şımartan Zenginlik Unutturan Fakirlik 136
Cahiliyetin Arzettiği Tablo 137

İKİNCİ BÖLÜM

(Cahiliyetten İslâmiyete)

BİRİNCİ KISIM

Peygamberlerin İslâh ve İnkilâp Metodu 141
Hz. Muhammed'in Karşılaştığı Dünya 141
Bozulmuş Hayattan Manzaralar 144
Resulullah Sadece Bir Bölgenin Adamı Veya Bir Ülkenin Lideri Değildir 146
Hz. Muhammed Batılı Batılla Kaldırmak İçin Gönderilmedi 147
Beşer Tabiatının Kilidi ve Anahtarları 148

İKİNCİ KISIM

Müslümanların Cahiliyetten İslâma Göçü 151
Cahiliyetin Savunması 151
Yeni Dinin Uğrunda 152
Dini Terbiye 155
Peygamber Şehri Medine'deki Durum 156
Büyük Düğüm Çözüldü 157
İnsanlık Tarihinde Eşine Rastlanmayan Muazzam İnkilâp 160
Hakiki İmanın Çeşitli Arzular ve Ahlâk Üzerindeki Tesiri 160
Vicdan Azabı 163
Çeşitli Arzu ve İhtiraslar Karşısında Sebat 165
İzzeti Nefis ve Vakar 167
Dünya Malına ve Hoş Şeylere Değer Vermemek 168
Eşsiz Bir Yiğitlik Misâli 169
Bencillikten Kulluğa 172
İlâhiyat Sahasında Deliller 174

www.abulhasanalinadwi.org

ÜÇÜNCÜ KISIM

İslâm Cemiyeti
Bir Demet Gül 177
Irkçılığa Davet Eden Bizden Değildir 177
Hepiniz Çobansınız Güttüğünüzden Mesulsünüz 178
Allaha İsyan Edene İtaat Edilmez 179
Resulullah Cemiyetin Ruhunda ve Kalbinde Taht Kurmuştu 180
Eşsiz Sevgi ve Fedakârlıklar 181
İteat ve Bağlılığın Hayret Verici Yönleri 183
187

DÖRDÜNCÜ KISIM

Hz. Muhammed Cahiliye İnsanlarını Üstün İnsanlık Seviyesine Nasıl Yükseltti 193
Ahenkli Bir Beşer Topluluğu 197

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(İslâm Devri)

BİRİNCİ KISIM

İslâmın Hükümranlık Devri 203
Müslüman Milletler ve Özellikleri 203
Hulafai-Raşidin Devri Gerçek Medeniyetin En Parlak Misalidir 212
İslâm Liderlerinin Umumi Hayattaki Tesiri 214
İslâm Medeniyeti ve Beşeri Hayattaki Tesiri 221

İKİNCİ KISIM

(İslâmi Hayatta Gerileme)

Gerileme ve Yükselme Devrini Ayıran Kesin Çizgi 233
Müslümanların Yükseliş Sebeplerine Bir Bakış 233
İslâm Liderliğinde Aranan Şartlar 235
Cihad 236
İçtihat 239

www.abulhasanalinadwi.org

Hilafetin Ehil Ellerden Ehliyetsiz Ellere İntikali 240
İslâmi Hayatın Bozulması 240
Dinin Siyasetten Ayrılması 241
İdari Mekanizmadaki Cahiliye Temayülleri 242
İdarecilerin İslâmı Kötü Temsil Etmeleri 243
Faydalı ve Pratik İlimlere Gereken Önemin Verilmemesi 244
Sapıklıklar ve Bidatler 246
Altıncı Asır'da İslâm Âlemine Çöken Korkunç Felâket 249
Selâhaddin Eyyubi'den Sonra İslâm Âleminde Liderlik Kayboluyor 255
Gerileme Devrinin Neticeleri 256
Müslümanların Kuvvet Damarları Gitgide Zayıflıyor 257

ÜÇÜNCÜ KISIM

Osmanlılar Tarih Sahnesinde 259
Fatih Sultan Mehmed'in Harp Tekniğindeki Üstünlüğü 260
Türk Milletinin Meziyetleri 261
Türklerde Ahlâki Çöküntü, İlim ve Harp Sanatındaki Duraklama 264
Türkiye'de İlmin Dondurulması 268
Müslüman Ülkelerdeki Fikri ve İlmi Gerileme 269
Osmanlıların Doğudaki Çağdaşları 271
Cehalet İçinde Yüzen Avrupa'nın Kalkınması, Müspet İlim ve Teknolojik Alandaki Hamleleri 273
Müslümanların Hayati İhtiyaçlarındaki Gerileme 273
Müslümanların Harp Teknolojisindeki Kayıpları 274

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

(Avrupa Devri)

BİRİNCİ KISIM

Materyalist Avrupa 279
Avrupa Medeniyetinin Mahiyeti ve Tarihi 279

www.abulhasanalinadwi.org

Yunan Medeniyetinin Özellikleri 281
Roma Medeniyetinin Özellikleri 288
Roma İmparatorluğundaki Ahlâki Çöküntü 293
Romalılar Hristiyanlaşıyor 295
Hristiyanlığın Roma İmparatorluğundan Gördüğü Zarar 296
Kaba Ruhbanlık 297
Rahiplerin Acaip Davranışları 298
Ruhbanlığın Avrupa Ahlâkına Tesiri 300
Ruhbanlığın Azgın Maddecilik Karşısındaki Hezimeti 301
Azgın Materyalizm ve Kaba Ruhbanlık 304
Dini Merkezlerdeki Bozukluk 305
İmparatorluk ve Papalık Çatışması 306
Avrupa'nın Din Adamlarından Çektiği Çile 308
Din Adamlarının Din Kitaplarına Karşı Giriştikleri Cinayetler 308
Kilisenin İlim Üzerinde Estirdiği Terörizm 310
Reformistlerin İnkılâbı 311
Reformistlerin Düştüğü Hatalar ve Yersiz Hareketler 312
Garbın Materyalizme Yönelişi 314
Materyalizmin Son Devirdeki Rezaleti 315
Materyalizmin Çığırtkanları ve Liderleri 316
Yunan Medeniyetinin Gerçek Kopyası 317
Bugün Avrupa'nın Dini Hristiyanlık Değil Materyalizmdir 319
Avrupa Materyalizminden Görüntüler 324
İlmi Hareketlerin Maddi Gayeleri 330
Materyalist Garp Düşüncesi Ekonomiye Dayanan Panteizm 332
Darwinizm'in Medeniyet ve Fikirler Üzerindeki Tesiri 334
Halk Tekâmül Nazariyesine Kucak Açıyor 337
Materyalizmin İşlediği Cinayetler 338

İKİNCİ KISIM

Avrupa'da Milliyetçilik Hareketleri 341
Avrupa'da Irkçılık Hareketinin Liderleri 343

www.abulhasanalinadwi.org